

VII.

četrletno

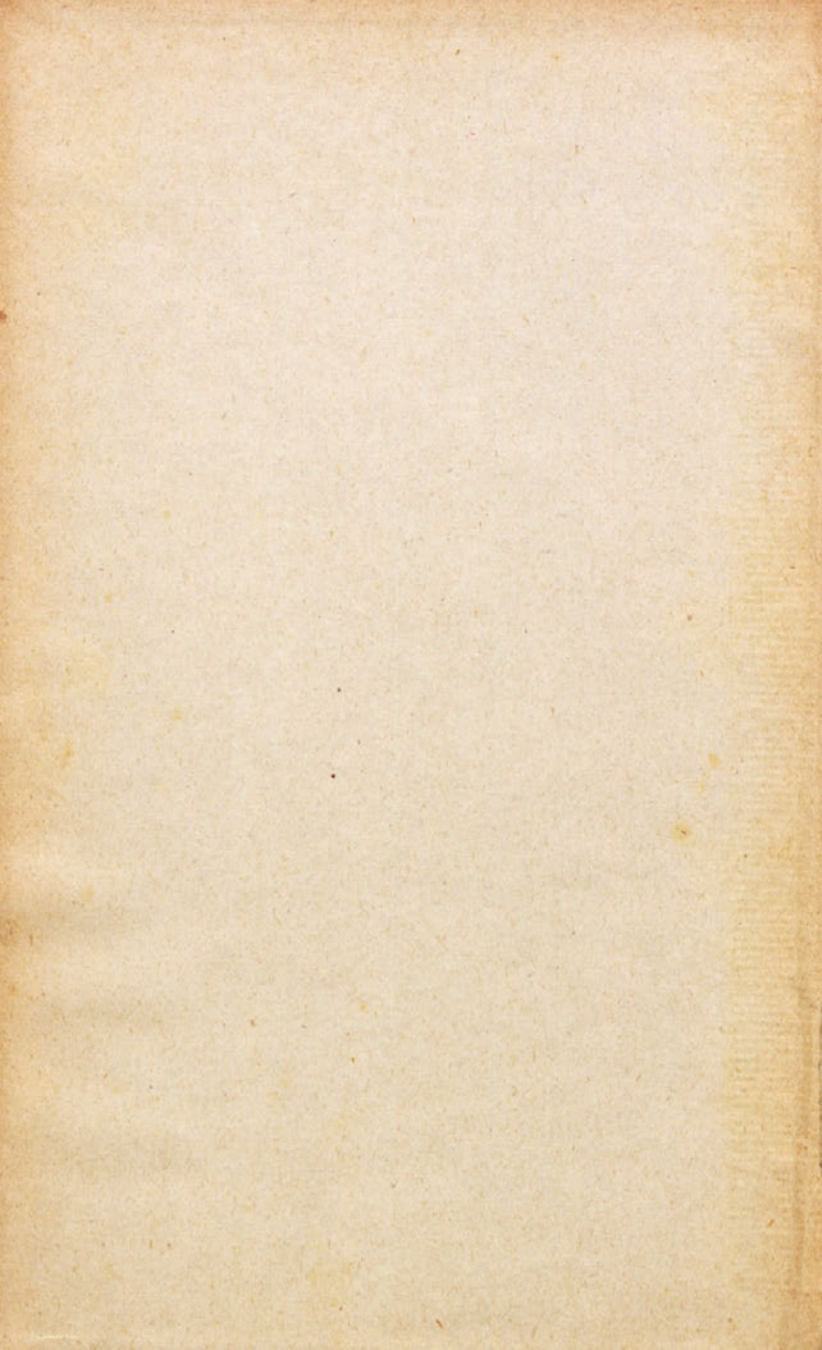
16. zvezek

37.807
G, c

Ljudska knjižnica

Jakob Alešovec:
Ne v Ameriko!

Dr. Pavlajšič

Ljubljana.

1912.

Ljudska knjižnica.

16. zvezek.

Jakoba Aléšovca

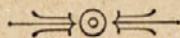
Izbrani spisi.

Drugi, popravljeni natis.

Priredil Jožef Volc.

6. zvezek.

Ne v Ameriko!

V Ljubljani 1912.

Založila Katoliška Bukvarna.

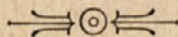
Ne v Ameriko!

Povest
Slovincem v pouk.

Po resničnih dogodbah

sestavil in spisal

Jakob Aléšovec.

V Ljubljani 1912.

Založila Katoliška Bukvarna.

Založništvo si pridržuje vse pravice.

IN = 030000581

VII, 8 37807c

1. Pod lipo.

Jerman je bil na Selih najpremožnejši gospodar in — kar je bilo še boljše tudi — najrazumnejši. To pa ni bilo čudno, da ni znal samo orati, ampak tudi brati in pisati, pa še kaj družega. Hodil je bil namreč v latinske šole in morda bi bil postal še kaj več, ko bi mu ne bila nagla smrt pobrala staršev, da je moral dijak popustiti šole in ostati domá, ker v tuje roke ni maral dati posestva. Poprijel se je torej z vso marljivostjo kmetovanja; po delu in ob nedeljah in praznikih je pa pridno prebiral poučne knjige, slovenske in nemške. Zato je pa tudi veljal za zelo učenega moža in kadar je prišel v krčmo k Janezu ali pa poleti v nedeljo popoldne pod veliko lipo zraven znamenja, je imel vselej mnogo poslušavcev in popraševavcev, posebno še ob takih časih, ko se je kje napravljalo za vojsko, ali pa so se že celó sekali. Jerman je pa tudi znal pripovedovati — ne preobširno, ampak le bolj nakratko, in potem so ljudje rekli, da vé še veliko več, kakor mara povedati. Oženjen pa Jerman ni bil, čeravno je bil že čez trideset let star, in se je oziralo marsikatero dekle po njem, in bi mu bil prav rad dal vsak gospodar svojo hčer, če je le katero imel. Toda Jerman je imel vse drugo rajši kot ženske;

zato se je že sploh govorilo, da se bo oženil le s smrtjo, a z drugo nobeno. Izkraja so sicer sodili, da ima v mestu-katero kje, ker se je večkrat vozil tja; ko pa vendarle ni bilo nič videti in nič slišati o kaki gosposki nevesti, so počasi vsi spoznali, da Jerman za ženske sploh ne mara.

Pa še nekoga družega Jerman ni maral, namreč davkarja. Čeravno je že imel zavoljo svoje prve lastnosti vsaj vse matere za možitev zrelih hčerâ sebi nasproti, je imel pa zavoljo te svoje druge lastnosti vse na svoji strani. Zabavljaj naglas ravno ni; vendar kadar je zagledal kje kakega takega „kragulja“ — kakor je rekel davkarskim služabnikom — se je brž zasukal na pragu ter mu pokazal hrbet. To je pa utrdilo pri ljudeh prepričanje, da davek vendarle mora biti, ker so sodili, da bi ga vsaj Jerman odvrnil od sebe, če bi bilo to le količkaj mogoče; saj je bil tako premeten v vsaki reči kakor nihče drugi daleč okoli ne.

In če še povem, da je bil Jerman prav trdne in visoke postave, je povedano o njem vse, kar je vsaj za zdaj vedeti treba.

Bilo je ravno velikonočni pondeljek popoldne. Ljudje so šli od krščanskega nauka iz cerkve, mladina vesela, kakor je o takih praznikih, starejši pa bolj modri. Precej med zadnjimi je bil Gobar, že dokaj priletan mož, pa Rogač, nekoliko mlajši, oba pa še dosti trdna kmeta.

„E čaj no, Gašper,“ — reče Rogač — „jaz ne vem, da danes kar ne morem ukresati. Daj, da vtaknem gobo v tvojo pipo ali pa mi posodi svoje kresalo.“

„Si pač pravi oné ti,“ — se nasmehne Gobar — „ali si ne moreš kupiti užigalic? Če te Jerman vidi, da še zmiraj krešeš ogenj, no, ta te bo oštel! Tu imaš užigalice, pa si naredi ognja!“

„Hm, Jerman,“ — poprime Rogač in si prižiga pipo — „ali si že slišal, kaj se govori o njem?“

„Pa vendar ne, da bi se ženil?“ — povprašuje Gobar.

„Ej, kaj še! V Ameriko bo šel.“

„Beži no, beži! Čemu pa? Saj se vendar nobenemu izmed nas ne godi tako dobro kakor njemu!“

„I no, jaz ne vem; slišal sem pa.“

„Mogoče bi bilo. Saj zmiraj brska po tistih velikih bukvah, kjer je vse sorte namalanega; vé pa tudi, kako se pride tja.“

„To tudi drugi vedó; saj jih je šlo že več tja iz naših in iz drugih krajev. Danes Jermana ni bilo v cerkvi: nalašč sem gledal malo po njem, da bi ga bil povprašal. Če bo šel, bo moral prodati svoje posestvo. Ali si že slišal o kakem kupcu?“

„Bo šlo najbrže nadrobno, ker za vse skup tukaj ne bo lahko dobil kupca — vsaj takega z gotovim denarjem ne.“

„Jaz sem prav radoveden, ali je na tem kaj ali nič,“ — reče zdaj Rogač.

„Jaz tudi,“ — pritrди Gobar — „bo že treba iti pod lipo.“

Tako se zmenita možaka, da gresta brž pod lipo in tudi še druge povabita, naj pridejo.

In res, ob petih popoldne so bili malodane vsi gospodarji že zbrani pod lipo in so čakali Jer-

mana, ki ga precéj dolgo ni bilo. Govorica, da misli iti v Ameriko, se je bila že precéj raznesla nele po vasi, ampak po vsi fari, akoravno iz Jermanovih ust te novosti še nihče ni slišal. Ko ga torej možaki zagledajo, da gre po vasi gor, se brž pripravijo vsi na kaj novega, ker je bil Jerman vidno razburjen. Rogač obljubi, da ga bo on vprašal.

„Dober popoldan!“ — reče Rogač brž, ko se približa Jerman do kakih deset korakov — „smo že skoro mislili, da te ne bo.“

„Saj bi me res skoro ne bilo,“ — reče Jerman nekako razgret. — Tako sem se zaveroval in zamaknil v bukve, da še zvoná nisem slišal. Prebito bodi to!“

„I, kaj pa je bilo tako mikavnega v tistih bukvah?“ — povpraša brž Rogač. — „Pa vendar ne kaj iz Amerike?“

„Da in pa ne,“ — odgovori Jerman. — „Pregledoval sem namreč davčne bukve, in te so me pripravile na to, da sem prav res začel misliti na Ameriko.“

„A, pojdi no, pojdi,“ — se začudijo vsi in ga obstopijo. Rogač pa poprime: „Ti si jel misliti na Ameriko? Zakaj li?“

„Zakaj? Zavoljo davčnih bukev,“ — reče Jerman in nadaljuje: „Petnajst let bo kmalu, kar sem gospodar, in da ne zapravljam in ne pasem lenobe, to veste vsi, mislim.“

„Kajpada, kajpa!“ — pritrdijo sosedje. — „Saj je tvoje posestvo v najboljšem stanu.“

„Vidite! In vendar sem v teh letih zlezal nazaj v svojem premoženju za dobrih tisoč goldinar-

jev. Danes sem preračunal, da na ta način kakor posebno zadnjih pet let, pridem v petnajstih letih na kant — če bo šlo posreči. Če me pa zadene kaka nesreča, pa še prej. To torej ni vse skup nič. Zato sem sklenil, da prodam nadrobno vse in jo pobrišem v Ameriko. Tam vsaj davki ne požró vsega, kar človek pridela; pri nas pa včasih še več. Oni teden sem dobil opomin od davkarije, in spet bo moral iti rep iz hleva, če nočem novega dolga narediti na hišo.“

Vsi možaki prikimajo, da je davek res prevelik za kmeta, in da se skoro vsakemu tako godi. Jerman pa nadaljuje:

„Ker se torej ne maram truditi samo za davke in pa za obresti od dolgov, ki bi na ta način moral zabresti vanje, sem pa sklenil, da poberem vse skup, kar je še mojega, pa se preselim v Ameriko.“

„Ali je mar tam boljše?“ povpraša Gobar.

„Seveda, vsaj slabše ne,“ — odgovori Jerman.

„Jerman bo že vedel,“ — pripomni Rogač.

— „Saj ima doma polno bukev, pa bo v njih tudi od Amerike kaj.“

„Je, je,“ — poprime Jerman. — „Vsaj to sem bral, da so davki tam mnogo nižji, zaslužka pa več, posebno še za kmeta, kakor smo mi, ki je dela vaje.“

„Tak res mislite iti tja?“ — povpraša Gobar.

„Prav zares,“ — odgovori Jerman. — „In kdor hoče kupiti moje posestvo vse ali pa nadrobno, toda za gotov denar, naj se le kar oglasi. Že danes je vse na prodaj.“

Še nekaj časa so se razgovarjali možaki o Ameriki, o kateri drugi niso vedeli več kot to, da je daleč in unkraj morja, pa da je tam že več ljudi iz naših krajev. Jerman je vedel seveda več, in prav pazljivo so poslušali možaki, ko jim je pravil to, kar je bral po časnikih in knjigah o Ameriki in o njenih prebivavcih. Šele proti večeru so se možje razšli, in marsikateri je kimal z glavo in mrmral:

„Prav ima Jerman, da gre v Ameriko! Jaz bi tudi šel, ko bi le mogel — če je tako tam, kakor on pravi.“

Pa ne samo v Selih in v fari, ampak po vsem okraju se je po tej nedelji naglo razširila novica, da jo bo Jerman potegnil v Ameriko. Najbolj je prišla in presunila ta novica Kolarja, gospodarja Podbregom. Ta mož je bil pred kratkem izgubil ženo — utonila mu je, ko je šla čez brv hudo narastlega besnega hudournika; videli so jo ljudje, ko jo je že vzela voda, a njeno truplo se ni našlo nikjer in se zato še pokopati ni moglo v blagoslovljeni zemlji. Po tej nesreči je bil Kolar tako potrta, da so ljudje sploh menili, da bo tudi on za njo skočil v vodo, ker so ga videli pogosto stopati ob bregovih in zreti v valove vsega zamišljenega in otožnega. Morda bi bil to tudi storil, da ni vselej še o pravem času pritekla in moža prišla za ramo še ne popolno dorastla deklica, čvrste in zale postave, ter mu rekla:

„Oče, ne zrite takó v te nesrečne valove, ki so pogoltnili mater! Če pogoltnejo še vas, kaj bo pa iz mene, ki nimam nikogar na svetu razen vas!“

In stari se je milo ozrl v hčerkino lice, ji stisnil roko, se obrnil in rekel:

„Ne, ne, nič se ne boj, Polonica! Ne bodo me pogoltnili valovi, kakor so tvojo mater. Tebe mi je zapustila, in živel bom záte.“

Potem sta vselej odšla, in Kolar se je zopet popolnoma zamislil v svojo kmetijo; le zvečer sta molila s Polonico za rajno mater.

Na drugem koncu vasi pa je prebival v borni kajžici vaški kovač Koren, ki je tudi po nesreči izgubil očeta. Ko je namreč koval konja, ga je ta vsekal s kopitom po sencih, da je kmalu potem izdihnil dušo. Tako je ostal Janez sam in ker se je bil naučil svojega rokodelstva pač le pri očetu, je naprej koval, kakor je znal. Da se mu na ta način ni godilo predobro, je lahko izprevideti. Dela ni imel zunaj vasi skoro nič; kar je mogel pa pri samih vaščanih zaslužiti, o tem se je dalo pa tudi le prav skromno živeti, akoravno je bil Janez priden in bi bil rad delal, če bi bil dela le kaj več imel.

Ta Korenov Janez se je bil zagledal v Kolarjevo Polonico. Pa tega si ni upal razodeti ne nje-nemu očetu, ne nji, akoravno je videl, da dekle ni ravno nevoljno, če jo kdaj kje sreča ali ogovori. Kakor ga je to veselilo, tako ga je pa tudi trla zavest, da Kolar — čeprav sam nima ne težke mošnje in tudi ne velikega posestva — bi vendar ne dal Polonice njemu, ki bi si s svojim rokodelstvom vsaj doma nikdar ne mogel pomagati do boljšega; za kmetijo pa tudi ni, ker ni nikdar delal na polji. Zato je sklenil — če le mogoče — da se nauči kaj več in da si pomaga, čeravno

je šel že v dvajseto leto, da bi potem morda vendar dobil Polonico — saj je bila zdaj za možitev itak še premlada.

Kolar ni nič vedel o tem, da gleda Janez za njegovo Polonico. Pohvalil ga je pa vendar tuintam, da je priden in da ne vasuje kakor drugi fantje. Polonica je rekla pri takih prilikah, da se zdaj sam uči pisati, brati pa da se je že naučil.

To naj zadostuje, da spoznamo zopet nekaj ljudi, ki bo o njih v tej povesti veliko govorjenja. Idimo zdaj naprej!

Ko je slišal Kolar o tem, da misli Jerman prodati vse in se preseliti v Ameriko, reče nekega večera svoji Polonici, ko sta po navadi odmolila za utopljeno mater.

„Veš, Polonica, kaj sem sklenil nocój, ko nisem mogel spati? Saj si že slišala, da Jerman vse prodaja in da se bo preselil v Ameriko. Kaj, ko bi tudi jaz kaj takega storil in tebe vzel s sabo?

„Oh ne, oče,“ — se ustraši Polonica. — „Tjakaj je daleč — sem že slišala, da več kot pol meseca — pa še morje je vmes, morje. To je voda, voda je, oče, ki je mater — —“

Daljne besede ji zaduši ihtenje in svetle solze.

„Ej no, tiho bodi,“ — reče Kolar na to tudi zeló zamolklo — „saj še ni pribito. Bom prej govoril z Jermanom. Potlej pa, če ti ne greš, same te pa ne bom pustil tukaj. Le spat pojdi; bova že še govorila o tem.“

Drugi dan je šel Kolar k Jermanu in mu povedal, kako in kaj, posebno to, da ga dom nič

ne veseli, ker mimo njega teče voda, ki mu je vzela ženo Meto.

No,“ — reče Jerman po daljšem pogovaranju — „veste kaj? Brez družbe bi vam ne svetoval iti tja, ker imate — čeprav vse dobro prodaste — vendarle še premalo denarja, da bi si mogli nakupiti v Ameriki kaj izdatnega. Če se pa hočete pridružiti meni, vas jaz rad sprejemem in vam bom pomagal po svoji moči. Jaz sem se že učil angleškega jezika, nemškega znam — torej mislim, da bi se nam ne godilo slabo.“

„Komu? Kaj vas je že več?“ — vpraša Kolar zavzet.

„Kajpada! Saj poznate Rogača in Gobarja?“

„Da tudi ta dva gresta?“ — se začudi Kolar.

„Kakó pa! Potlej pa še Jernejec, Žogar in še iz družih krajev — tako, da nas bo cela čeda.“

„Pa bodo svoje družine doma pustili?“

„Kaj še! Vse vzemó s seboj, kar imajo; nekateri še celó poljsko orodje.“

„Potlej pa tudi jaz grem s Polonico,“ — reče odločno Kolar; — „kdaj pa bo to?“

„Prej ko mogoče; le pripravite se!“

Zvečer tistega dne, ko sta Kolar in Polonica zopet odmolila za mater, reče on dekletu:

„Danes sem bil pa pri Jermanu.“

„Pa ne zopet zavoljo Amerike?“ — vpraša Polonica.

„Ravno zavoljo tega,“ — odgovori Kolar — „in veš, kaj sem sklenil? Da greva tudi midva v Ameriko, ker jih gre veliko. Jerman bo že vse preskrbel, samo da prodam to bajto in kar se je drži.“

Polonici se to ni zdelo nič kaj dobro; zato še enkrat opomni očeta, da bosta morala čez vodo, ki je še mnogo večja in globokejša od one, ki je požrla mater. Toda Kolar se ni dal omajati v svojem sklepu, in zato je dekle tudi obmolknilo.

Drugi dan, ko je šla Polonica na polje, za krave plet, jo sreča Korenov Janez, jo ustavi ter ogovori:

„Ali je res, Polonica, kar sem zvedel, da bodo šli namreč tvoj oče v Ameriko?“

„Res je, res,“ — potoži Polonica Janezu — „ne vem, če se bodo kaj premislili.“

„Ali boš tudi ti šla, Polonica?“ — reče zamolklo Janez.

„Tudi seveda,“ — odgovori deklé in pobesi oči. — „Sama — brez očeta — vendar ne morem ostati tukaj, ker bodo vse prodali. Rada pa kar nič ne grem.“

„Zakaj ne, Polonica?“ — jo vpraša Janez drhté in jo prime za roko — „zakaj ne, Polonica?“ Ali mi ne boš povedala?“

„I no, ker je tako daleč,“ — odgovori dekle nekako v zadregi. — „Potlej pa tam tudi nobe-nega — hočem reči: nobene ne poznam.“

„Oh, Polonica,“ — reče sedaj Janez prav milo — „nikar ne hodi tja. Ti ne veš, kako se bo meni tožilo po tebi!“

„Jemnasta, Janez, jaz moram iti,“ — reče Polonica zardela in mu iztrga roko, ki jo je bil prijel. — „Kaj bodo rekli ljudje, če naju vidijo toliko časa tu stati skupaj!“

Ob tem se Polonica zasuče in odhiti s svojim jerbasonom pod pazduho na polje. Janez pa gleda za njo ves zamišljen; nazadnje pa tleskne ob dlan in reče:

„Če gre ona, grem pa tudi jaz. Saj imam trdne roke. In če s svojim rokodelstvom ne bom mogel naprej tudi tam, bom šel pa k Jermanu služiti za hlapca. Gotovo me bo rajši vzel kot kakega tujega. Samo da bi imel denarja za prevoznjo! No, pa saj toliko bom že dobil za bajto, če jo prodam. Da bi le brž dobil kje kupca!“

Tako je modroval Janez in sklenil iskati kupca za svojo kovačnico in za mali kos zemlje okoli nje.

V tem se je nabralo čimdalje več ljudi — kmetov in tudi nekaj meščanov, dijakov in drugih, starejših in mlajših, tudi žensk in otrok — ki so se odločili za preselitev v Ameriko. Vsega skup jih je bilo že čez osemdeset, med njimi več mōž z vso rodbino. Skoro vsakdo, kdor je mogel prodati svoje posestvo, ga dati v najem ali pa vsaj dobiti nanje denarja, se je oglasil pri Jermanu. Ta je vse oskrboval in tudi v Hamburg pisal zaradi ladje. Tako se je ta bolezen prijela Selanov in drugih blizu in daleč, da so prodajali svoje posestvo prav na pol zastonj. Če je le kdo pokazal gotov denar, je že dobil njivo, gozd, travnik ali karkoli za polovico vrednosti; ravnokako pa tudi živino in orodje. Tudi Kolar je našel kupca za svoje posestvo in tako se je pripravljal za odhod, ki je imel biti čez tri tedne.

Da bi bilo pa vse v lepem redu in nobene zamude, je sklical Jerman na prihodnjo nedeljo shod

vseh, ki so se bili oglasili dotlej pri njem — shod pod znano veliko lipo v sredi selske vasi. Njegov hlapec Miha, ki ga je hotel vzeti s sabo v Ameriko, je šel k vsakemu priglašencu posebe na dom in mu naročil, naj prav zagotovo pride v nedeljo popoldne pod lipo, ker se bodo tam prav do zadnjega dogovorili, da potem ne bo nepotrebnih potov in kake zamude ali zmede.

V četrtek pred to nedeljo je prišel k Jermanu tudi Korenov Janez in mu povedal, da bi tudi on rad šel v Ameriko, pa da dozdej še ni dobil nikogar, ki bi mu hotel dati toliko za kovačnico, kolikor bi potreboval za pot in vožnjo tja.

„No, veš Janez,“ — reče Jerman, ko ga je pogledal od nog do glave — „trden si; nekoliko klepati in kovati tudi znaš — za nas bi bil takle človek tam še celó potreben. I no, da ti povem: pusti tisto svojo bajto, naj jo vzame kdorkoli. Več kot petdeset goldinarjev tako vse skup ni vredno. Ti bom pa jaz posodil denar; vrnil mi ga boš pa unkraj morja ali pa odslužil, kakor že bo. Samo popotni list ali „pôs“ za izselitev še dobôdi pri gospóski; potem pa pridi tudi v nedeljo pod lipo, kjer boš vse drugo zvedel nadrobno.“

Kdo je bil bolj vesel od Janeza! Kar klobuk je vrgel kvišku in zavriskal zunaj hiše tako glasno, da se je ustrašil kar samega sebe. Potem je pa šel domov, zaprl vrata in zabil okna, pa v praznični obleki brž odšel k gospóski po potrebna pisma za izselitev.

V nedeljo popoldne je bilo zbranih pod lipo vse polno ljudi. Prišli so namreč ne le „Ameri-

kanci“ — kakor so rekli že vsem, ki so bili namenjeni v Ameriko — ampak veliko več še drugih, moških in žensk, ki so hoteli videti „Amerikance“ ali pa so bili v sorodu z njimi. Po krščanskem nauku je vse mrgolelo okoli lipe.

To je bilo gibanje! Najstarejši ljudje so trdili, da tolike množice še ni bilo ne v vasi in ne pod lipo, kar oni pomnijo. Vse je zijalo, povpraševalo, se drenjalo in suvalo proti lipi, kjer je bilo zbranih že precéj „Amerikancev“. Končno pride tudi Jerman, in vse utihne, kakor bi čakalo kakega ogovora ali karsibodi. In res! Ko se Jerman prerije skozi množico do lipe, stopi na prsteno klop, ki je bila napravljena okoli debla, in izpregovori z jasnim glasom:

„Kdor je „Amerikanec“ kakor jaz, naj pride bliže, tu sém k meni, da se dogovorimo, kakó in kaj. Vsi drugi pa rajši odstopite, da nas ne boste motili. Videli nas že še boste, saj ne gremo kar z mrakom. In če tudi ne, saj smo ravnotaki kakor vi: imamo tudi usta pod nosom kakor vsak izmed vas, bodisi ženska ali moški.“

Na to splošen, dobrovoljen smeh. Vse skoro se odmakne, poleže in posede po travi in po ograjah, tako da je bil Jerman s svojimi „Amerikanci“ zeló sam tam okoli lipe.

Prične se razgovor, in Jerman razklada, kakó bodo šli vsi skup; pové tudi, kam, ter da je že dobil odgovor iz Hamburga, naj le sporoči, koliko ljudi bo šlo, da se jim prihrani na ladji prostor. Tudi o vsem drugem potrebnem jim dá pojasnila, kolikor kdo želi. In že je bil skoro pri koncu, kar

so začeli vstajati in se odkrivati ljudje na trati in po ograjah, in skózi množico je šlo šumenje:

„Gospod župnik gredó!“

In res! Po stezi od malega gozda sèm se je bližala precéj visoka, častitljiva oseba v duhovniški obleki; lasje domala osiveli, obraz pa tak, kakor bi bil prestal že več neviht — a vsa postava vendar še ni bila nič upognjena, videti je bila krepka. V roki je imel gospod palico.

Ko se je približal ljudem, se je odkril tudi on, in ko je prišel do lipe, je izpregovoril:

„No no, možaki, kaj pa je danes tako važnega, da se vas je toliko zbralo? Saj vendar nimate kakega semnjá?“

„Ne, prečastiti gospod župnik,“ — se oglasi Jerman in stopi iz gruče drugih, — „to je le nekak zbor teh, ki se mislimo preseliti v Ameriko. Drugi so prišli pa le glédat in poslušat.“

„Tako, tako?“ — reče gospod župnik. — „V Ameriko torej! Ali ste pa že tudi dobro premislili in preudarili, kaj se pravi: preseliti se v tujo, čisto neznano deželo, kjer ne poznate tál, ne ljudi in ñe jezika?“

Na to ni bilo dolgo nobenega odgovora. Le tiho mrmranje med posamezniki. Zato gospod župnik zopet vpraša:

„Zakaj se pravzaprav nameravate preseliti v Ameriko? Zakaj vam domovina ni všeč?“

Zdaj se pa oglasijo z več strani: „Davek je tukaj prevelik, zemlja preslaba, zaslužka premalo, ljudi povsod preveč, da so drugdrugemu na poti; pridelki se ne morejo prodati po pravi ceni; če

človek kaj prida pridela, mora prodati skoro za nič; če pa pridelka ni, pa nima kaj prodati. Tako je kmet in rokodelec zmiraj na slabem. Pomagati si pa ne zna in tudi ne more, dokler je tako, kakor je. V Ameriki je pa vse drugače; to smo že zvedeli, in to vé tudi Jerman — naj le pove.“

„Hm, hm“ — se oglasi na to gospod župnik — „nekaj tega je že res; to se ne dá tajiti. Priden človek najde povsod svoj kruh, zato je tudi v Ameriki naših ljudi mnogo prav zadovoljnih. Premisliti bi pa vendarle morali, da greste v tujo deželo, kjer nimate ne znancev, ne prijateljev, in ste navezani edinole sami ná-se. Kaj velja tam človek, kdo se ga usmili! In še nazaj ne more, če mu gre slabo. Morda ste že slišali o katerem, da se mu dobro godi unkraj morja; kolikim se pa godi slabo, pa menda niste zvedeli.“

Te besede gospoda župnika so presunile marsikoga — to je pričal splošni molk. Videti je bilo, kakor bi nekateri nekoliko premišljevali, kako in kaj. A tedaj se oglasi Jerman:

„Gospod župnik! Kar se mene tiče, sem si to reč dobro premislil, in tudi — kakor vem — se našim delavnim ljudém v Ameriki ne godi slabo, ampak prav dobro. To vam bo znano tudi iz poročil naših duhovnikov, ki so šli tja. Za lenuhe pač tudi Amerika ni, kakor nobena dežela ne. Kdor je pa izveden in priden, si pa tam lahko pomaga; veliko lajše kakor pri nas, ko nam je vedno in povsod za petami le davkar in nas stresa za mošnjiček.“

Jerman je to govoril precéj glasno, in skoro vsi so ga slišali. „Amerikanci“ so tudi brž burno pritrdili, in gospodu župniku ni ostalo družega, kot da je vzdignil palico in rekel:

„Že vidim, da tu ne pomaga nič. Vi ste sklenili in pri tem ostanete. Zato ne morem družega, kot da vam želim vsem srečo unkraj morja, in da bi si nobeden izmed vas ne želel nazaj v našo faro in pod to lipo, pod katero se danes vidimo zadnji-krat. Bog z vami in njegov blagoslov!“

Nato vsi pokleknejo, gospod župnik pa razprostire svoje roke in jih blagoslovi. Potem gospod odide počasi in se izgubi za gozdičem; ostali pa obsedé vsi nekako zamišljeni.

Zdaj pa — kaj je to? Ali ni to Korenov Janez, ki dere po vasi gor — brez pokrivala? In kakšen je? Kar plane med množico in pridere do Jermana, kjer se zgrudi na tla.

„Nič ni, nič, vse je proč!“ — zaječi na tleh.

„I, kaj pa je, Janez?“ — ga vpraša Jerman — „ali te je gad pičil?“

„Huje, huje“ — stoka Janez. — „V Ameriko ne smem. Mi niso hoteli dati pisem. So rekli, da moram prej dostati vojaščino. To je osem let in kaj — kje bo takrat že Polonica!“

„Katera Polonica?“ — vpraša Jerman in vzdigne Janeza.

„Ej, nobena“ — popravi ta — „saj nisem nič rekel. Samo toliko je, da mi niso hoteli dati „pôsa“ pri gospóski; pa prav pri nobeni ne, dasi sem bil pri treh. No, pa ne rečem nič; bom že storil, kar mislim, če je prav sto gospósk nad mano.“

„Počakaj me malo tam za ozarami“ — mu reče na to Jerman. — „Nadrobneje mi poveš, potlej ti bom pa že tudi jaz nekaj rekel. Zdaj pa molči, da drugi ne zvedó še več, kakor so že. Ti si še mlad in imaš srce na jeziku.“

Janez se pomakne nazaj med zadnje, pa se počasi izrine iz množice ter se izgubi za mejo. Jerman pa reče „Amerikancem“, ki ga obstopijo:

„Tako je vse dogovorjeno. V treh tednih gremo. Vsak naj se dotja popolno pripravi in odtrga od doma, da nazadnje ne bo kakih nepotrebnih sitnosti in zamude. Kar nas je danes tukaj zbranih, se snidemo v pondeljek po drugi nedelji pri farni cerkvi. Tam bomo imeli še tiho sveto mašo za srečno pot. Potem jo pa odrinemo vsi skup brez obotavljanja. Drugi, kar jih bo šlo z nami, nas bodo čakali v mestu. Tam bomo sedli na železnico in se odpeljali do Hamburga. Tako je, da zdaj vsak vé!“

Vsi prikimajo in tudi glasno pritrdijo, potem se pa razidejo. Jerman postoji še nekoliko, pa tudi on gre ter jo krene za vasjo po ozarah. Tam ga je, sloneč na ograji, čakal Janez in ko ga je zagledal, mu je prišel kar naproti ter ga vprašal burno, kaj mu ima rêči.

„E, veš kaj, Janez“ — ga ogovori Jerman — „ko si bil oni dan pri meni, mi nisi povedal prav, zakaj bi šel rad v Ameriko. Če bi ne šla Polonica, bi tudi ti nič ne silil tja, je li?“

Janeza oblije rdečica, da išče zastonj besedi za pravi odgovor. Jezik se mu kar zatika, in vse,

kar spravi izmed zob, je to: „Kdo je pa to rekel, kdo?“

„Jaz rečem to zdaj, ko vem, pri čem da je ta reč. Samo to mi povej: Ali vé Polonica za to?“

Janez je bil v silni zadregi — tako, da ni vedel nič odgovoriti, kot to: „Jaz ne vem, pa mislim.“

„Dobro! Poslušaj me, Janez! Po tem, kar sem zvedel, je zadeva med nama nekoliko izpremenjena.“

Janez napné uho, Jerman pa nadaljuje:

„Pri svoji dani obljubi ti pač ostanem, da ti namreč plačam pot v Ameriko, ako greš z mano in boš potem pri meni. Toda zazdaj je ta moja obljuba ničeva, ker ti ne moreš iz domovine, dokler nisi dostal vojaščine. Brez „pôsa“ te pa ne bodo pustili čez mejo. Pa — da ti po pravici povem — ti siliš le za Polonico v Ameriko. Taki mladeniči so pa vsi zmešani in med resnobnimi ljudmi povsod napoti. Za take reči si pa ti še premlad, kakor dekle tudi. Zato si jo moraš pa iz glave izbiti, ker to ni nič prida. To ti bo pa najlažje, ako zdaj ostaneš domá in se še izučiš in doslužiš vojake. Če boš potem še telr misli, pa utegneš priti za nami. Jaz ti bom pisal, kje se bomo naselili v novem svetu, in kako nam gre, pa ti poslal tudi denarja za pot, ako ga sam ne boš mogel spraviti skupaj. V malo več kot mesecu dni se že lahko zmeniva čez morje sem in tja. Tako kakor je pa zdaj, te pa ne morem in tudi ne smem vzeti s seboj. To boš menda sam spoznal, čeravno si še mlad.“

Kdo je bil potem pogovoru hiuje potrft kot Janez! Kar opotekal se je domov in tam se zgrudil pred kovačnico na tla. Vso noč je potem prebil na klopi v tmuni. Revež!

Mi pa poglejmo po drugih „Amerikancih“.

To je bilo pripravljanja, to joka in poslavljanja! Od blizu in daleč so hodili žlahtniki, znanci in prijatelji po slovo k „Amerikancem“. Ti pa so hoteli videti še vsak jim priljubljen kraj. Tako je šel Kolar s Polonico zadnjo nedeljo še na božjo pot k Mariji, kamor je hodil vsako leto vsaj po dvakrat, da bi se letos poslovil tam in molil za srečno pot. Ko je opravil svojo pobožnost, je šel iz cerkve; Polonici pa, ki je še molila, je rekel, naj pride za njim, ko bo odmolila. Deklica je še prav goreče prosila Mater božjo blagoslova za dolgo pot, potem pa pogledala milo podobo Marije, in zdelo se ji je, kakor da ji je odmigala ali vsaj rekla: „Tukaj se ne vidive več!“

Nič prav vesela ni stopila potem iz cerkve. No, in koga je zagledala pred pragom? Janeza, ki je brž zgrabil njeno roko in bolj zaihtel kot izgovoril:

„Polonica! Ti greš, je li?“

„Kam?“ — vpraša dekle trepetaje in prestrašena.

„No, saj veš!“ — nadaljuje Janez zamolklo. — „Tja, kamor jaz ne smem in ne morem — oh!“

„Pusti me no, Janez!“ — vzdahne Polonica. — „Saj mi je že tako pretežko; čemu li si še ti prišel!“

Dalje ni nobeden izpregovoril besedice; bilo je, kakor bi bila obema zaprta sapa. Šla sta po griču navzdol do hiše, kjer je čakal oče Kolar hčeri. Tam je pa Janez burno stisnil Polonici roko, pa nekako divjenavdušeno vskliknil:

„Ti greš zdaj, jaz pa pridem za tabo; le čakaj me!“ —

Potem je pa zavil brž v stran in izginil v grmovju. Polonica je pa obstala in gledala za njim — ali bolje: ni gledala nikamor, ker sama ni vedela, kaj misli in kako ji je. Zdramila se je šele, ko jo je poklical oče za mizo, kjer je sedel pri poličku. Vprašal jo je:

„Kaj pa je hotel Korenov Janez, ki je toliko časa govoril s tabo?“

„E nič posebnega, oče“ — odgovori dekle vse zmešano. — „Le po slovo je prišel. Saj veste, kam jutri odrinemo.“

„Hm, hm“ — zamrmra oče Kolar, pa samzase. — „Nekaj se mi zdi — — no, pa saj jutri gremo. Potlej je pa vsega konec.“

Potem sta šla oba molče proti Selom.

Ko sta prišla zvečer domov in je šla Polonica še k sosedovim se poslovit, jo je spet čakal Janez, ko se je vračala, jo ustavil in ji pokazal jasno nebo, kjer je migljalo na milijone zvezd.

„Tjagor poglej, Polonica“ — ji je rekel — „te zvezde so gotovo tudi v Ameriki. Videla jih boš vsako jasno noč kakor jaz. Izberi si eno, da boš gledala vanjo, in čez štiriindvajset ur, ali pa še prej, jo bom videl tudi jaz. Tej sporoči, če mi

boš imela kaj sporočiti, kakor ji bom tudi jaz, ako jo bodeš hotela gledati. Katero si izbereš?"

„Najlepšo, danico!“ — reče dekle vse prevzeto.

„Danica bodi torej najina zvezda. Po tej se bova pogovarjala“ — reče Janez, stisne Polonici roko in se izgubi po vrtu. Polonica pa gre k očetu v hišo. A hiša ni bila več njuna; vendar prespita v nji še zadnjo noč.

Drugi dan, v ponedeljek, je bilo zbranega pri farni cerkvi skoro toliko ljudstva kakor ob nedeljah in praznikih. Akoravno je bil namreč rekel Jerman, da bodo imeli le tiho sveto mašo, in akoravno je bil delavnik in so ljudje imeli veliko dela na polju, je vendar privrelo sila veliko ljudi, ki so hoteli še zadnjikrat videti „Amerikance“ in vzeti od njih slovo. Med mašo so vsi „Amerikanci“ — po pravi katoliški šegi — prejeli sv. obhajilo v farni cerkvi, zadnji pot poljubili krstni kamen, pri katerem so bili krščeni, in zadnjikrat so slišali zvonove, pod katerimi so bili rojeni. Koliko je teklo solzâ — kdo bi to popisal, kdo tega ne umel!

Po dokončanem cerkvenem opravilu je stopil gospod župnik v cerkveni opravi pred popotnike in dal vsem slovesen blagoslov.

„Naj vas spremlja Bog“ — je rekel potem. „Pot vam bodi srečna, sreča vam mila tudi na tuji zemlji, med neznanimi ljudmi!“

Vse je bilo ginjeno, vse se prekrizalo in odšlo iz cerkve.

Zunaj so bili pripravljene vozovi. Jerman je že vse tako uredil, da se odpeljejo vsi po maši in po malem zajtrku brž proti mestu, kamor je bila že naprej poslana prtljaga, kolikor je je mogel vsak vzeti s seboj. Seveda je bila pred veliko gostilnico silna gneča, mnogo zdihovanja, solz, stiskanja rok, objemanja in takih prizorov, ki človeka ginejo. Morda bi tega ne bilo ni konca, ni kraja, da ni Jerman zakričal na ves glas:

„Zdaj pa le na vozove! Kdor ne sede brž, bo zaostal!“

Vse je posedlo po vozovih, Jerman je zlezal na zadnjega. Ko je ravno stopal gor, pride izza vogla gospod župnik, ki mu še pomoli roko in reče:

„Vso srečo unkraj morja! — Pa zamerite mi ali ne: celó pri odhodu — moje prepričanje je to: Ne v Ameriko!“

Konja potegneta za drugimi, Jerman pozdravi še s klobukom, in „Amerikanci“ oddrdrajo proti mestu. Ljudstvo pa gleda za njimi, dokler jih je kaj videti. Potem se pa razide, in tudi solzne oči se po poti polagoma posušé.

2. Do morja in čez morje.

Reči se mora, da je bil Jerman vse prav dobro uredil. Ko so namreč prišli njegovi tovariši — bilo jih je 42 — v mesto, so našli v prej določeni gostilnici vse druge, ki so se jim hoteli pridružiti. Bilo je par meščanov, rokodelcev, tudi dva dijaka, pa še kmetiških ljudi iz drugih krajev.

Jermanovi ljudje se niso ravno brigali za te, ker jih povečem niso poznali; rajši so si šli ogledat mesto, češ, da ga vidijo morda zadnjikrat. Tudi Jerman je šel nakupit še nekaj malenkosti in obiskat par prijateljev iz šolskih let. Naročil pa je prej vsem drugim strogo, da se zvečer vsi natančno snidejo o določeni uri na kolodvoru.

Zvečer je bilo na kolodvoru vse živo, ker so hoteli tudi meščani videti odhajajoče „Amerikance“. Jerman je bil prvi na kolodvoru in je gledal, da je šlo vse lepo v redu. Njegovi ljudje so mu bili dali denar za vožnjo do Dunaja kar v roke, in tako je on kupil listke za vse skup; drugi so jih bili pa že prej kupili.

Ravno je odhajal od kase, da bi vsem razdelil liste, kar mu potrka na ramo precēj gosposki človek, ves popotno opravljen, in ga vpraša: „Kam pa, kam, Jerman? Saj si Jerman, moj sošolec, je li?“

Jerman se ozre — a ko zagleda obraz moža, mu je bilo, kakor bi ga nekaj streslo. Vendar se premaga in vpraša: „O, ali si še živ, Arko? Saj si ti Arko, tisti Arko, ki —“

„No, ki so ga spodili iz pete šole, ki je bil potem vojak, pa je vedno tičal le po arestih. Le kar govori, mene ni nič sram, sem že preveč izkusil; tudi novega zame tukaj ni nič več. Zato grem pogledat, kako je kaj unkraj morja — v Ameriki.“

„Kam si namenjen?“ — vpraša Jerman vidno zavzet in nič razveseljen po tem pojasnilu.

„V Ameriko, kakor sem rekel,“ — zaropotá prišlec prav glasno. — „Saj greš menda tudi ti

tja in vas več, kakor vidim. Mislim, da ti bo prav po volji, ako dobiš po poti za tovariša sošolca, da se moreš z njim vsaj kaj pomeniti. Tvoja družba je tako prekmetska, kakor vidim.“

„Je že prav; toda mi smo bolj med seboj,“ — ugovarja Jerman, in videti mu je, da mu je novi tovariš tako neljub kakor jež v čevlju.

„Nič ne de, se bomo že spoznali,“ — odgovori Arko in nadaljuje: „V drugem pa — bodi tebi in tvoji družbi prav ali ne: jaz se popeljem v Ameriko z istim vlakom in na isti ladji kakor vi; tega mi ne moreš braniti.“

„E, saj ti tudi ne bom, Bog varuj,“ — reče Jerman — „Amerika je še večja od Evrope. Zato je tam za razne ljudi še več prostora; ni treba, da bi si bili napoti.“

Na to se obrne in razdeli svoji družbi karte ali vozne listke ter odvede ljudi do vozov, kjer dobé prostor v dveh vagonih, ker ne morejo vsi v enega. Kmalu pride tudi Arko in sede v drugi voz, kjer je bil še prostor, pa se začne ponosno razprostirati in ogledovati ljudi.

„Kdo pa je ta?“ — se povprašujejo popotniki šepetaje, pa nihče ga ne pozná. Slednjič se obrnejo do Jermana, ta jim pa odgovori:

„Eden je, ki gre tudi v Ameriko. Pa ni nič prida človek. Ne menite se ž njim, in če vas bo kaj vprašal, mu odgovarjajte kolikormoč malo in nakratko. Znanja z njim ni treba nikomur delati.“

Takó so bili vsi poučeni, kako se jim je vesti proti nepričakovanemu tovarišu. Če ga Jerman ne mara — so si mislili — ne more biti veliko vreden.

Kakó so se vozili do Dunaja, ne bomo popisovali. Kratkočasno je bilo le tistim, ki se po teh krajih prej še niso vozili. Pripeljali so se tja brez vse nezgode in zamude. Na kolodvoru so pa zvedeli, da jim bo treba čakati vlaka, ki jih bo peljal naprej, še nekaj ur. Jermanu je bilo to ravno prav, ker si je hotel ogledati dunajsko mesto vsaj nekoliko. Zato pove, da gre v mesto, in da naj ga drugi čakajo na kolodvoru. Nihče naj se s kolodvora ne gane, da se ne izgubi kje. Če pa kdo hoče z njim, naj pa le gre; samo preveč jih ne more vzeti s seboj — saj bodo videli v Ameriki lahko še veliko večja mesta. Oglasila sta se samo Kolar in dijak, z imenom Logar, da hočeta z njim. Arko se jim pa kar tako pridruži, češ: „Jaz grem pa kar tako; izgubil se ne bom.“

Kolar je izročil svojo Polonico, ki ga ni pustila rada iti, sosedinji, češ: eno uro ali dve je ne bo snedel nihče, in dolzega časa ne bo poginila. Potem pa so odšli omenjeni štirje; drugi so pa posedli po kolodvoru ali pa se izprehajali po njem. Da gledavcev ni manjkalo, se razume. Železnični čuvaji so imeli dokaj opraviti, da se kolodvor ni prenapnil radovednežev. Našim izselnikom je bilo vse to novo, posebno ropot in žvižganje odhajajočih vlakov, da so imeli tega vsa polna ušesa; vendar so se trdno skup držali. Čas jim je tako le preneglo preteklo.

Kar se pridrvi vlak z dolgo vrsto vozov. Krik in vrišč nastane, železnični konduktêrji vpijejo — v nemškem jeziku seveda — izselnikom in jih potiskajo proti vozovom. Izmed družbe razume le

eden nekaj nemški — ta v naglici pové, da je to vlak, s katerim morajo vsi odriniti — torej le brž v vozove!

„A kje je Jerman? Brez njega ne gremó!“ — vpijejo vsi.

„Kje so oče?“ — zavpije Polonica vsa preplašena.

Toda vse rine v vozove. Hočeš ali nočeš: morajo vsi not. Ravno ko konduktêr zapira vrata, pridrvi Arko, skoči brž na voz, komaj še o pravem času. Potem zapiska piščal, in vlak se odpelje. „Amerikanci“ so razdeljeni po raznih vozovih med tujimi ljudmi, in kako jim je, si utegne marsikdo misliti. Najbolj žalostna je Polonica, ki ne vé za očeta; pa sosedinja jo tolaži s tem, da bo že v kakem drugem vozu pri Jermanu. Tako se odpeljejo vsi — boljše ali slabše volje — naprej.

Kje so pa zaostali Jerman, Kolar in dijak, ki so si šli ogledat mesto? Zakaj jih ni bilo o pravem času nazaj na kolodvor?

Vzrok temu je bil Arko, ki se je posili pridružil tem trem. Jerman še ni poznal Dunaja povsem. Zato je šel, akoravno nič kaj rad, za Arkom, ki je vodil družbo po raznih ulicah, naposled se pa izgubil in jih pustil zelo daleč od kolodvora. Nekaj časa so ga čakali; ko ga pa le ni bilo, so se napotili nazaj, pa so prišli na kolodvor ravno takrat, ko je odbrlizgal vlak z izselniki.

To je bila potem zmešnjava! Posebno Kolar je vpil in kričal po svoji Polonici; Jerman pa se

je praskal za vratom, naposled je pa vse pomiril, češ, da že ve, kaj je zdaj storiti.

„To je naredil Arko,“ — reče. „Samo ne vem, zakaj. Pa mu ne bo nič pomagalo, saj je telegraf tu.“

Brž gre in telegrafira postaji v Pragi, naj tisti, ki se selijo v Ameriko, tam izstopijo z vozov in počakajo drugega vlaka. Ko to pové tovarišema, sta bila pomirjena; tudi Kolar, ki ga je zavoljo Polonice zeló skrbelo. Počakali so še nekoliko, in ko je prišel drugi vlak, so sedli v voz in se odpeljali.

Jerman je prav slutil, da je to njihovo zamudo nalašč povzročil Arko. Že na tretji postaji je namreč prišel v voz, kjer je bila Polonica, in je jel praviti ljudem, da ostanejo Jerman, Kolar in dijak še nekaj dni na Dunaju, ker jim je tam prav všeč, pa da so njemu naročili, naj jih vodi do Hamburga, kjer se bodo dobili že na ladji, če ne prej. Ljudje so na to mrmrali, Polonica je jela jokati in se ni dala potolažiti, še celó po takih ne, ki so bili izročili svoje denarje Jermanu, da jih zamenja za ameriški denar na Dunaju ali v Hamburgu.

To je bila slaba vožnja, in marsikateri je rekel, da ne pomeni nič dobrega. Najbolj se je to zdelo Polonici. Arko pa je med potom razvezal svoj jezik in je govoril ter hantal kar na vatile dolgo in na bunke debelo vsake vrste reči, posebno o Ameriki, pa brusil jezik tako, da bi se dal marsikdo premotiti po njem, ako bi jih Jerman ne bil prej svaril pred njim. Ko je pa naposled spoznal,

da se njegove besede vsaj zdaj še ne prijemajo izselnikov, je utihnil in se naslonil v stran, da bi opazoval ljudi in poslušal, kaj govoré.

Ljudje so bili res v nemali zadregi. Kaj, če Jermana ne bo? Brez njega se ne vedó obrniti nikamor, ker jim je neznan ves svet. Zato so bili po vsi poti otožni, in čeravno se jim je Arko zopet oglašal tuintam, češ, da to nič ne dé, bodo uni že prišli za njimi, vendar ni bilo nič pravega zupanja v njega, ker ga ni nihče poznal. Padel je med nje kakor divja raca med domače, da niso še prav vedeli, zakaj. Arko je to čutil, a rekel ni nič, ampak si je mislil: „Bo že vse drugače, ko pridemo do Hamburga. Tam bom že zmedel ljudi, da se ne bodo več našli skup, vsaj vsi ne. Saj so brez Jermana kakor piške brez koklje.“

Tako so drdrali in drčali naprej do Prage. Tu je bilo treba stopiti iz vozov, ker jih je imel drug vlak peljati naprej. To se je naznanilo vsem popotnikom, in tako so se dobili „Amerikanci“ zopet vsi skup. Ko so bili zbrani, je prišel k njim železnični uradnik s telegramom ter vprašal — po nemški seveda — če poznajo Jermana. Ljudje niso razumeli družega nič kot besedo „Jerman“, vendar so se drenjali okoli uradnika, povprašujoči, kaj da je. Toda uradnik jim ni mogel povedati družega kot to, kar je bilo telegrafirano v nemškem jeziku. Kdo ga razume? Priril se je tudi Arko, ki je vse dobro razumel in ni bil nič kaj vesel tega telegrama. Zato brž ogovori uradnika in mu reče, da bo že on razložil ljudem telegram, ker nobeden izmed njih ne razume nemški. Uradnik je bil tega

prav vesel, mu je pokazal telegram, ki ga Arko pogleda, potem pa zavpije:

„Vidite, Jerman je za nami telegrafiral z Dunaja, naj se peljemo le naprej in da pridejo v Hamburgu vsi trije za nami v gostilnico, za katero že jaz dobro vem; naj vas le jaz vodim.“

Ljudje so se nekoliko začudeno spogledovali, ker se jim je zdelo to kaj malo verjetno. Posebno Polonica je bila vsa iz sebe. Ali kaj pomaga to? Drugi so jo tolažili, da bo že prav, ker v telegramu ne more biti laž, in nazadnje novi gospod vendar ne utegne biti tako slab in nevaren človek, kakor se morda zdi njim. Arko je stopil v tem tudi h kolodvorskemu načelniku ter mu rekel, da njegovi ljudje ne marajo čakati na Jermana, ampak se bodo odpeljali naprej brž, ko se presedejo v drug vlak. Načelniku je bilo to prav. Zato jim je odločil dva voza. Posedli so vanja in drknili naprej z vlakom, ki jih je vlekel proti Bodenbachu. Tam je meja avstrijska v nemško stran. Arko se je muzal, ko je videl, da se mu je vse tako lepo posrečilo. Zdaj jih Jerman ne bo mogel več dohiteti po železnici, in tako si je bil gotov, da bo svojo namero tudi dalje lahko izpeljal. — Toda ni vselej tako, kakor si človek preračuni. Kmalu potem, ko so odrinili izselniki iz Prage, se je usula ploha, da je kar bobnelo po strehah vóz, kakor bi šla toča. Na Češkem je večkrat tako vreme, in tačas narastejo reke, da je groza in napravijo navadno hude povodnji. Ko so se pripeljali naši izselniki na mejo v postajo Bodenbach, so zvedeli — čeravno le bolj po znamenjih in nekaj po kmetu,

ki je umel par besedi nemščine, da bodo morali tukaj ostati, ker je poškodovala ploha in voda železnični tir. Najbolj neljubo je bilo to Arku. Slutil je, da jih utegne dohiteti Jerman z vlakom, in da bo prišla potem njegova hudobija na dan. Vendar je upal še toliko, da bodo mogli odriniti z vlakom, preden pride drugi, in pa, da je s svojimi lažmi tudi Jermana in njegovo družbo zmešal tako, da se bo morda zamudila v Pragi vsaj za pol dne, in to bi bilo zadosti.

Pa ni bilo tako. Ko so sedeli in postopali izselniki po kolodvoru kakih osem ur, pridrdra drug vlak, in iz njega izstopijo Jerman, Kolar in dijak Logar. Vsi popotniki jim tekó naproti, jih obsujejo, in čudenje je bilo na obeh straneh enako. Kmalu je bilo vse razjasnjeno. Ko je zvedel Jerman, kdo je naredil to zmešnjavo in gotovo nalašč, ga je prijela jeza, in na ves glas je zavpil:

„Kje pa je tisti človek, da ga stresem za ušesa? To je vendar prehudobno!“

Vsi so se ozrli po Arku, a zastonj. Ni ga bilo več: izginil je kakor kafr. Ko je namreč zagledal Jermana, jo je popihal s kolodvora. A tudi potem, ko je mogel odriniti vlak, se ni vsedel v noben voz, ampak je počakal drugega vlaka in je odrinil šele s tem. Našim izselnikom ni bilo žal po njem; le togotili so se nad njim, pa ne predolgo, ker so bili veseli, da so bili zopet vsi tako lepo skup. Spoznali so ga pa, in Jermanu je bilo to celó prav, ker zdaj so lahko vedeli, kak tiček je Arko. Dober nauk za prihodnjič, če bi morda unkraj morja kje zadeli z njim skup.

Odslej je bila vožnja vseskozi mirna in ugodna. Ni nam omenjati družega kot to, da so imeli izselniki v Hamburgu v mali katoliški cerkvi pred odhodom še sv. mašo za srečno pot, potem so se peljali do Bremena.

Tu se je pa zopet pokazala sitnost, na katero ni mislil nihče, najmanj pa Jerman, ki je bil po pismih že vse tako lepo uredil. Poveljnik ladje je namreč naznanil popotnikom, da se ne bodo vsi mogli peljati na eni ladji, ampak da se bo privzela še druga ladja, ker se je oglasilo še. toliko drugih popotnikov. Ta ladja bo šla za prvo le dan ali dva dni pozneje, ko bo za vožnjo povsem pripravljena.

To je bila zdaj zmešnjava med našimi izselniki. Kdo bo šel s prvo, kdo z drugo ladjo? Vsak se je hotel peljati na prvi. Zavoljo tega je nastal med ljudmi velik prepir, ki je Jermanu skoro zmešal glavo. Slednjič pa, videč, da se ljudje ne bodo dali z lepo pogovoriti, stopi med nje in jim reče:

„Ako bomo taki, se nam ne bo dobro go-dilo unkraj morja. Mar se vrnimo nazaj na dom! Saj bomo prijadrili v Ameriko vsi; eni par dni prej, drugi par dni pozneje. Prvi bodo počakali druge v Novem Jorku, pa bo! Šele potem odrinemo vsi skupaj naprej. Meni je enako, ali grem s prvo ali z drugo ladjo; saj sta obe v božjih rokah. Samo toliko bi bilo boljše, če bi šel jaz s prvo, da tam vse uredim, ker imam potrebna pisma pri sebi. Če pa ne, jih bom pa izročil komu izmed vas, da nam tam vse uredi, in pripeljal se bom z drugo ladjo za vami.“

Te besede niso bile brez uspeha. Slišalo se je: „Jerman ima prav, le pametno! On naj gre naprej, da bo vse uredil; nas pa polovico ostane in se pelje z drugo ladjo za njim. Jerman naj vse uravnava!“

S tem predlogom so bili res skoro vsi zadovoljni in so prepustili Jermanu, naj si izbere tiste, ki naj bi šli z njim. Odbral jih je nekaj: med njimi Kolarja in Polonico; drugim je pa pustil za vodjo ali tolmača dijaka Logarja, ker je znal vsaj nekaj jezikov. Seveda jim je priskrbel tudi prenočišče in jim priporočil, naj se nikamor ne izgubé v mesto, ampak naj ostanejo vsi skup tam ali vsaj ne daleč od njega.

Prva ladja z Jermanom se je odpeljala; ostali so pa gledali za njo. Gotovo je bilo onim težkó pri srcu, ko so odjadrali, posebno še, ko jim je izginila suha zemlja izpred oči; gotovo se je zjokal marsikdo, posebno Polonica, ko je videla okrog sebe le golo morje, torej veliko večjo vodo, kakor je bila tista, ki je požrla njeno mater.

One pa, ki so morali čakati druge ladje, je spravil Jerman v gostilnico. Tam so ostajali navadno izselniki in se zbirali. Tudi je bil Jerman vse takó pogodil z gostilničarjem, jako prijaznim možem, da bi zaostalim ne bilo treba skrbeti za nobeno reč več. In morda bi bilo šlo res vse prav gladko, ko bi se ne bilo zgodilo dvoje.

Prva neprilika je bil dijak Logar, mlad človek, ki še ni videl svetá več kot od dóma do sém; večjih mest pa nič, razen koščka Dunaja, ko je bil tam z Jermanom. Izkusil torej ni bil mnogo po

svetu; a radoveden je bil in si je šel ogledat mesto. Mesto pa je precéj veliko. Tudi se vidi marsikaj. In tako se je naš Logar izgubil, da ni vedel, kje je in kam mu je iti nazaj do prenočišča. Lotila se ga je žeja in lakota in krenil je v gostilnico ob poti. Ni bila ta gostilnica ravno gosposka — pa tembolje, bo vsaj cenejša. Tu si je naročil nekaj, pojédel in popil, potem pa vprašal krčmarja, kako mu je iti, da pride do gostilnice, kjer ostajajo tisti, ki se selijo v Ameriko.

„A, v Ameriko ste namenjeni?“ — se brž oglasi nekdo pri drugi mizi. — „No, jaz tudi; pa greva lahko skup proti tisti hiši — saj sem jaz tudi namenjen tja.“

Logarju je bilo to prav, ker je bil mož videti pošten. Napotita se in gresta. Med potom pa ga zapelje neznani prijatelj v drugo gostilnico, kjer najde prijetno družbo. Tu so ga upijanili, in ko je bil brez zavesti, so mu pobrali ves denar in tudi že plačani list za vožnjo čez morje. Vsega omočenega so pustili potem na ulicah, kjer ga je našla policija in spravila pod streho do družega dne, da se je streznil. Drugi dan se je revež pač prebudil, toda bil je ves zmešan. Na nobeno vprašanje ni vedel pravega odgovora, ker tamošnje nemščine ni razumel. Glava ga je pa tudi tako bolela, da je zopet kmalu omedlel. Poklicali so zdravnika, in ta je rekel, da je moral dobiti mladenič kako hudo omotljivo pijačo in da utegne biti ves zmešan še tri dni, če ne bo hujega.

Pustimo zdaj reveža in poglejmo v gostilnico, kjer so ostali naši izselniki. Po Jermanovem nasvetu

si niso upali daleč od hiše, da bi se ne izgubili ali ne prišli v kako nevarnost. Krčmar jim je naznanil po Logarju, da bo že on vse preskrbel, da ne bodo zamudili, in da jih bo dal tudi spremiti do nje. Zato so nekateri posedali, drugi pa hodili po bližnjih ulicah. Le to se jim je zdelo čudno, da Logarja ni bilo nazaj. Čakali so ga in čakali. Hudo jim je bilo še posebno zato, ker so se zavoljo jezika sila težko zmenili z gostilničarjem. Ko pa Logarja čez dva dni le ni bilo, oni so pa morali na ladjo, so vzeli njegovo prtljago s seboj, misleč, da bo gotovo prišel na barko, čeravno se je mudil kje drugje, ker je bolj učen kot drugi. Pa ga ni bilo. Zastonj so se ozirali po njem. Ladje pa ne čakajo, kakor tudi vlaki ne. Zato so odjadrani naši izselniki brez Logarja, ne vedoči, se mu je li pripetila kaka nesreča ali pa se je morda premislil in bo prišel v gostilnico, ko bodo oni že na morji, po prtljago, ki so jo vzeli na ladjo. Žal jim je bilo zanj, ker so bili zdaj čisto med tujci in niso znali nič njihovega jezika. Le nekaj Čehov je bilo tudi na ladji. S temi so se pa težko razumeli.

To je bila pri zaostalih prva nezgoda; a prišla je še druga. Ko so se poslovili od suhe zemlje, se je prikazal na krovu — kdo? Arko — tisti človek, ki jim je že enkrat zmešal pot; on, pred katerim jih je bil Jerman svaril, in ki se je tako natihoma izgubil v Bodenbachu na meji. Nihče se ga zdaj ni razveselil. Gobar je celó rekel: „Jaz bi kaj stavil, da je ta kriv, da dijaka ni za nami. Ali ga je pregovoril ali pa je še kaj hujšega. Na

vsak način se ga varujmo, kakor je rekel Jerman. Kdo ve, po kaj in zakaj gre ta človek v Ameriko!“

Prve dni vožnje ni bilo nič posebnega. Vreme je bilo lepo. Izselniki so si ogledovali morje in nebó, ker družega tako ni bilo videti. Arka pa ni maral nihče, in če je on katerega ogovoril, se mu je dotičnik po kratkih besedah obrnil v stran in odšel. — —

Na ladji je bilo mnogo ljudi raznih narodov, posebno — kakor omenjeno — Čehov. Teh je namreč najti po vsem svetu. Naši izselniki so se pridno držali skup in se niso menili za druge ljudi. Toda vožnja čez morje traja več dni, in tako se je nakretilo, da so se tiinoni vendar tuintam zmešali s Čehi, ker jim je bil njih jezik vsaj kolikortoliko umljiv. In to je bilo dobro, ker je bilo tako kratkočasneje na potovanju. Samo to ni bilo našim prav, ker se je tudi Arko preveč seznanil s Čehi. Izmed teh je marsikdo vsaj nekaj znal nemški, trije ali štirji pa prav dobro. Kolikor so mogli, so torej naši povedali Čehom, kaj je ta Arko in kaj so sami izkusili z njim. Nekateri Čehi so jim verjeli, drugi pa tudi ne, posebno nemški Čehi ne — tem je bila namreč Arko^va zgovornost jako všeč. Pa vkljub temu ni bila vožnja po morji predolgočasna, ker je ladja tako nekak svet v mali meri, in so imeli Čehi tudi svoje godce s seboj.

Štirinajst dni je minilo takó še precéj gladko po morji, da skoro nihče ni pogrésal suhe zemlje. Že ni bilo več daleč do Novega Jorka, prvega mesta na amerikanski zemlji. Kar pride ponoči vihar, da vse zbudi in zmeša na ladji — le po-

veljnika in mornarjev ne. Drugi dan je bila pa nevihta, kakršne so na morji večkrat, pa tako silne le poredkem. Vse je molilo in se križalo; še celó Arko, ki se je dolgo posmehoval nezgodi, je obledel in tičal v svojem kotu. Ladjo je metalo semtertja, da je vse pokalo. Zlomilo se je krmilo, jambori so popadali odkrehnjeni v morje, in celó parni dimnik je odtrgal strašni piš. Ladja je bila v največji nevarnosti in izročena popolnoma viharju in morskim valovom.

Hudó je bilo, strašno hudó, da ni popisati. Dve ženski ste kar umrli strahu, in vrgli so ju — kakor navada — v morje. Več ljudi je pa popadalo čez krov in utonilo. No, naših izselnikov nobeden, ker so bili trdih kosti in so se držali skup, naj bi prišlo to ali ono, življenje ali smrt. Najhuje je cincal po ladji Arko in klical ves svet in vse svetnike na pomoč, ker kleti si ni več upal. Ko je pa stopil mornar k njemu in zarohnel nad njim, naj bo tiho, če ne, ga bo že zavoljo drugih vrgel v morje, je slabič utihnil in samzáse evilil v kotu. Kdor ga je šlišal, se ga je ognil, ker se je studil vsem.

Tri dni je bila ladja na morji kakor orehova lupina na vodi. Nič se ni dalo pomagati, ker so se potrla tudi kolesa ob stranéh. Sreča pri vsem tem je bila ta, da še niso bili blizu zemlje, ker bi se bilo vse strlo, če bi bili zadeli ob kaj trdega.

Kapitán, poveljnik ladje, je dobro vedel po svojem kompasu in po kartah, da jih žene nevihta proti jugu in da so že daleč od pota proti Novemu Jorku, kamor so bili namenjeni. Kako daleč pa da

so zaneseni, še on sam ni mogel preračuniti. Val in piš sta vlekla onemoglo ladjo navzdol po morju, in šele, ko je postalo morje mirno, so mogli mornarji nekoliko popraviti ladjo in kovati kolesa. V tem so pa zagledali tudi zemljo in so jadrali — kolikor je bilo mogoče ob pohabljenih strojih in popravljenih kolesih — proti nji ter prijadrali v pristaniško mesto Vera-Kruc. To mesto je na obrežju mehikanske dežele, torej daleč od Novega Jorka.

Kakor so bili naši popotniki po prestanem strahu na vodi vsi veseli suhe zemlje, tako so bili pa vendar vsi obupani, ko so zvedeli, kje da so. In to nele naši Slovenci, ampak tudi vsi drugi, ker vseh cilj je bil Novi Jork. Tja so jim že naprej šli prijatelji, in do tja so imeli tudi priporočil z dóma do veljavnih oseb. Zato se ni čuditi, da je zdaj vse obsulo kapitana, kaj bo. Toda odgovor je bil ta, da treba počakati, da se popravi ladja; potem šele bodo šli proti Novemu Jorku nazaj.

No, kaj se je potem tu godilo, se skoro ne dá popisati. Naši izselniki — akoravno večidel krepkih teles — so domalega skoro vsi pomrli tu zavoljo prepričlega živeža in na „rumeni“ ali močvirni mrzlici. Ravnotako pa tudi mnogo drugih. Ko je bila ladja zopet popravljena in je odjadrala, je bilo na nji komaj polovica prejšnjih popotnikov. Naših Slovencev pa le še šest, in po vrhu še — Arko, ker kopriva ne pozebe. Ladja je odjadrala navzgor po morju proti Novemu Jorku in je dospela tja brez nesreče.

Ali kaka zmešnjava je bila zdaj tam? Popisati se ne dá lahko. Pustimo vse druge in pogledjmo le za šestimi, še ostalimi Slovenci. Ko so stopili na suho, je rekel oče Gričar:

„Veste kaj, prijatelji! Skoro bi bilo bolje, če bi poskakali nazaj v morje. Jermana ni — Bog vé, kje je že. Drug človek nam pa tudi ne bo pomagal. Jezika ne znamo; zato smo izgubljeni kakor oni, ki jih je pobrala tista strašna mrzlica v Vera-Kruci.“

Vsi so pobesili glave in sedeli po tleh ob svoji prtljagi, ki so jo vzeli z ladje. Čakali so, da bi odšla raznovrstna drhal. Pa ni odšla. Ladje namreč vedno prihajajo in odhajajo. Naši ljudje slednjič res niso vedeli, bi li odšli ali še čakali.

„No, zdaj bom pa jaz dober — nemara“ — se oglasi nekdo za njimi. Bil je Arko.

Kaj bi ne bil! V sili še lev lovi muhe. In naši ljudje so šli za Arkom, ker jim je bilo zdaj enako, naj jih že zapelje v morje ali pa v brezno. Denarja so še imeli nekaj s seboj. Zato so se zmenili takó, da bo vsak držal dobro svojo mošnjo. Arku pa plačal, če bo kaj hotel, a nič zaupal. Sploh pa, da se bodo držali vsi skup, dokler ne naleté na kakega človeka, ki jim pokaže številko hiše, kjer je moral Jerman biti, če ga zdaj že več ni. Arko jih je odvedel in jim rekel, da bo že našel dotično hišo. Šli so za njim, previdni in pozorni. A kmalu so opešali in morali so iti v gostilnico, okrepčat se in prenočit.

Poglejmo zdaj kako je z onimi, ki so se odpeljali na prvi ladji z Jermanom.

3. Amerika — nova dežela!

Ladja, na kateri se je peljalo prvo krdelo izselnikov, je imela boljšo srečo kot druga, in sicer zato, ker se je prej odpeljala in je zato tudi ušla viharju. Ko je namreč kapitan zapazil, da se bliža huda nevihta, je dal kuriti, kar se je dalo, da je ladja kar škripala, in se je morje penilo daleč-okoli. Zagledali so kmalu suho zemljo — le par ur še, pa so bili v luki pred Novim Jorkom, in brez nevarnosti. Vse je zrló željno proti zemlji, ki se je čimdalje više vzdigala iz morja; a plaho so zrlí nazaj v stran, odkoder je podil piš grozne sive oblake. Komaj, komaj so jo bili upihali nevihti, kajti ko so bili v luki na varnem, je že začel zunaj na morji razsajati vihar, da ga je bilo strašno gledati še s suhega.

Skoro vsi izselniki so — stopivši na suho — pokleknili na tla in se zahvalili Bogu za srečno vožnjo, posebno še Slovenci. Tem je molil oče Kolar pet očenašev, potem pa je rekel Jerman:

„Mi smo že, mi! Toda kaj bo z našimi tovariši, ki se peljejo za nami in so zdaj gotovo še zunaj na morji in daleč od suhe zemlje! Kaj bo s temi, če bo vihar tako hud in bo trajal dolgo!“

Pa o tem se ni dalo premišljevati in tudi stati ne, ker so imeli vsi došleci dokaj opraviti s samimiseboj v velikanski gneči, kakršne niso bili navajeni. Kaj bi bili pač počeli, če bi Jermana ne bilo! Pa še tudi ta bi si ne bil vedel prav pomagati, če bi mu ne bil prišel na pomoč rojak, ki je bival že več let v Novem Jorku in je že naprej

priskrbel Slovincem primerno bivališče, kjer so imeli ostati par dni in počakati zaostale tovariše, da se popeljejo potem skupaj naprej v deželo, kamor so bili namenjeni. Da so bili po nenavajeni gneči in vrišču ljudi ter po ropotu vozov vsi prevzeti in omamljeni, se razume samoobsebi.

Jermanov rojak, po imenu Lukanič, je bil jako postrežljiv in prijazen. Slovenski je bil pač že povečem pozabil; pa toliko je vendar še znal, da so se mogli z njim zmeniti. V Ameriko je bil prišel ta Lukanič že pred nekaj leti in se je s svojim umom in pridnostjo spravil tako daleč, da je bil zdaj že precéj premožen. Pečal se je z marsičem, kakor je v Ameriki sploh navada, da se človek ne drži trdovratno le ene obrtnije, ampak se poprime tega, kar vsaj za tisti čas najbolje kaže, ali pa se loti kar po več opravkov skupaj. Tako je Lukanič zdaj kupčeval z ameriškimi, pa tudi z evropejskimi pridelki, obenem pa je še pomagal naseljencem pri nakupovanju zemljišč, in ravno zato se je bil Jerman tudi obrnil do njega.

Lukanič je — kakor že omenjeno — dobro sprejel svoje rojake in — kar je bila glavna reč — jim je tudi povedal, da je jim že dobil kraj na severno-zahodni strani ameriški. Tam se morejo naseliti skoro vsi skup ali vsaj ne preveč raztreseno. Cena zemljišč je bila tako mala, da so naši Slovenci kar zavriskali, ko so čuli, koliko stane oral zemlje — neobdelane seveda, torej tudi silno rodovitne. Daleč je bilo pač do tja; pa Lukanič je rekel, da imajo priseljenci, ki nakupijo novo neobdelano zemljo, po železnici silno nizko voznino, in

da jim gre tudi na mestu, kamor pridejo, vse na roko, posebno železnica in pa dotična gospóska.

Kdo je bil tacega naznanila bolj vesel kot naši popotniki! Najrajši bi bili kar odrinili po železnici v svoje novo domovje, ko bi bili le zaostali rojaki tudi že tu. Novi Jork jim je bil pač mesto, ki bi si ga bil marsikdo rad ogledal. Toda ker še nobeden ni videl kaj tako velikanskega, si tudi ni upal v gnečo, med hiše in po ulicah — še sam Jerman ne, akoravno je bil zmožen nemškega in precej dobro že tudi angleškega jezika, ker je bil že prej bral, kako nevarna je tujcu hoja po neznanih mu mestih. Zato so vsi bolj skupno čakali nekaj dni zaostalih rojakov in so se le malo razhajali po velikanskem mestu. Ko pa zaostalih le in le ni bilo — akoravno je naročil Lukanič pri pristaniškem uradu, naj se mu brž naznani, ko prijadra taka in taka ladja v luko — je rekel slednjič Jerman:

„Ladja se je gotovo zakasnila po nevihti za več dni. Kdaj bo prišla za nami, se ne ve. Čakati pa tu dalje ne moremo, in nam tudi ne kaže. Saj je naš rojak Lukanič tu, ki bo že ujel zaostale, ko se pripeljejo, ravnotako, kakor je nas, pa jih bo poslal za nami. Najboljše bo torej, če tu ne tratimo časa in denarja, ampak kar odrinemo po železnici v kraj, kamor smo namenjeni.“

Bilo je še nekaj pogovora in ugovarjanja, ker bi bil tainoni še rad pričakal kóga zaostalih; nekatere je pa tudi skrbelo, če bodo sploh prišli za njimi — vendar je pa obveljala beseda Jermanova, ki je naposled rekel:

„Čemu jih bomo čakali? Ako so srečno prestali nevihto in so bili morda kam zaneseni, bodo že prišli za nami. Če so pa poginili v valovih, jih pa ne bomo pričakali, naj jih čakamo tukaj še dneve, tedne in mesece. Torej je vsekako bolje, da kar odrinemo, kakor pa da bi tukaj tratili čas in denar.“

Odpravili so se torej, ko jim je Lukanič obljubil, da bo sprejel zaostale rojake ravnotako, kakor je nje, in jih bo poslal za njimi. Pa so zdrčali po železnici iz Novega Jorka proti zapadu.

Amerikanske železnice so veliko hitreje od evropskih in tudi postaje redkeje. Le ob večjih mestih je nekoliko počitka, drugje pa drči vlak nemudoma naprej po gozdih, po puščavah in neizmernih planjavah. Čez vode skoro kar skače, da popotnik nič ne vidi na poti. Vse kar gine tako naglo, da je in ni, posebno tistemu, komur kraj ni znan, in taki so bili ravno naši rojaki. Semtertja so še gledali skozi okna vozov, naposled pa so se naveličali in večidel zadremali, saj je bila vožnja brez konca in kraja. Zdelo se jim je, kakor bi se vozili še enkrat po morju — kako daleč torej že od domovine!

Za druge popotnike se naši niso brigali posebno. Zapazili so pač med njimi mnogo popotnih tovarišev z morja, med njimi mnogo Čehov, Poljakov, Nemcev z rodbinami in brez njih — le ti so jim bili nekoliko znani po jeziku. Mislili so, da gredo tudi ti v kak kraj, pa ne do konca ž njimi. Všeč jim pa niso bili posebno, in tudi Jerman jih ni bil vesel. Vendar je pa rekel svojim tovarišem, da so

namenjeni ti ljudje najbrže kam drugam, akoravno se peljejo z njimi.

Tako je drdralo in drdralo le z malimi prenehljaji, da so se mogli popotniki nekoliko okrepčati: seveda za drag denar. Slednjič se je pa le ustavil vlak ves utrujen, in konduktêr je naznanil popotnikom, da je tukaj kraj, kjer imajo stopiti z vozov, toda naglo, ker se mudi vlak le par minut. Vse se je hipoma zdramilo, prebudilo in poskakalo z vozov in to ne samo naši rojaki, ampak tudi vsi prej imenovani. Prtljago so jim zmetali železničarji kar na tir, da je imel potem Jerman sila opravka, preden je svojim dobil vse, kar so pripeljali s seboj. Brž potem je odbrlizgal vlak, in popotniki so obstali na postaji — v temni noči. Da bi se bil kdo pobrigal zanje, kaj še! Postajni uradniki so pogasnili luči, vse zaprli in pustili popotnike v temi pod milim nebom. Dobro, da je bilo nebo bolj usmiljeno, namreč toplo, in čeravno oblačno, vendar brez dežja. Tako so polegli priseljenci po tleh ob svoji prtljagi in prebili noč brez spanja — ker nihče ni vedel, kje je in v kaki družbi. Da so se držali naši rojaki skupaj, to se razume samo-obsebi.

Drugi dan, ko se je komaj prikazala zarja, je bilo že vse pokonci. Toda moj Bog! To je bila samota, da je ni take! Borno postajno poslopje z dvema šupama — družega nič, tudi nobene prave poti z železnične postaje. Vse je drlo k železničnemu predstojniku, mu kazalo razne liste in ga povpraševalo, tón je pa odgovarjal angleški, kar je razumel malokdo. Tudi Jerman se je preril do

njega in ga vprašal v angleškem jeziku, kje je tisti kraj, ki so si ga kupili, in kdo jim ga bo pokazal. Uradnik ga je pogledal in vprašal — angleški seveda:

„Odkod pa ste?“

„Iz Evrope in sicer iz Avstrije,“ — je odgovoril Jerman.

„Po kaj ste pa prišli sèm?“

„Menda vas to ravno ne briga,“ — reče nato Jerman. — „Kupili smo si tu zemljo, in ta mora biti tu nekje blizu, drugače bi nas vaša železnica ne bila tu posadila na tla.“

„Dobro, prijatelj,“ — se nasmehne nato uradnik — „vi imate že dovolj dober in robot jezik za naš svet. Zato vam bom pa tudi jaz postrežljiv. Vidite tam ono goro?“ — in pokaže proti severu.

Jerman napne oči in zagleda daleč daleč precéj nizke griče. „Vidim,“ — pravi in vpraša dalje: „Zakaj mi kažete tja?“ —

„Vidite,“ — odgovori uradnik — „med onim gorovjem in to postajo je nekje vaš svet. Jaz ne vem zanj, morate že koga družega vprašati. Kazati ga vam pa nimam nobene dolžnosti.“

Ob teh besedah se mož zasučé na peti in se izgubi v svojem poslopju.

Kaj je bilo storiti našim popotnikom? Če bi se jim bilo pripetilo kaj tacega domá, bi bil prijel Jerman sirovega ali vsaj nevljudnega železničnega uradnika najmanj z besedo, če ne še huje. Toda tukaj so bili na tuji zemlji, in nihče se ni upal nič pravega.

Le neki Nемеc je šel in je trkal ob vrata, pa prišla sta ga dva čuvaja in ga dobro obrčala.

„Kaj bo zdaj?“ — so jeli tarnati popotniki in se zaganjati v Jermana. — „Tukaj ne moremo biti, in kdo nas bo vodil tja, kjer je naša zemlja?“

Jerman sam — po pravici rečeno — je bil zdaj v hudi zadregi. Da bo ostala njegova družba tu tako na suhem po vsem tem, kar je on govoril in se pismeno pogodil — tega si še sam ni mislil. Ker je bil pa takorekoč zastavil svojo čast svojim rojakom, da jih srečno pripelje v Ameriko in na pripravnna selišča, je stopil mednje in jim rekel:

„Mirni bodite in ne brigajte se za one, ki so ravnotako razjarjeni kakor mi. Jaz grem tu kam okoli; saj mora biti kje blizu kako selo ali vsaj kaka hiša, kjer so ljudje vljudnejši kakor ta železnični uradnik in njegovo osobje. Če hoče iti kdo z mano, je prav; drugi me pa počakajte tu, da pridem nazaj. Veliko ur to ne bo trpelo.“

Pridružita se mu dva izmed mlajših. Drugi pa obljubijo, da jih bodo počakali na tem mestu.

Ne more se reči, da je bil Jerman dobre volje, in ker je človek v takem stanu le kratkih besedi, so šli vsi molče po precěj slabem potu naprej po gozdih. Neznano jim je bilo vse: drevje, grmovje, trava in celó tiči, ki so se plašili pred njimi. Razentega pa ti naši poizvedovavci tudi niso videli nič: ne koč, ne človeka dobrih par ur. Tovariša sta jela že omahovati in siliti nazaj, češ, utegnili bi vsi izgrešiti pot k svojim; pa Jerman je rekel:

„Ne bodita tako plašna! Še pri nas domá, kjer je potov vsekrižem, vsak pelje kam. Tembolj bo to tukaj v Ameriki, kjer še nima vsak kajžar svoje steze. Nekam bomo že prišli in tudi do ljudi, mislim jaz.“

To je pomagalo, da so šli vsi zopet složno naprej. In sreča jim je bila mila. Nekaj streljajev naprej so srečali gosposkega človeka, resnobnega in celó častitega obraza z dvema spremljeavcema, ki sta bila na videz nižjega stanu. Vsi se spogledajo, Jerman 'pozdravi s klobukom in ravnotako njegova spremljeavca.

„Dober dan,“ reče na to gospod po angleški.

„Dober dan gospod,“ — odgovori Jerman in nadaljuje v svoji angleščini, kolikor se je je bil naučil: „Prosim vas pomoči ali dobrega sveta. Mi smo tukaj tujci. Pripeljali smo se sèm in tu nekje imamo nakupljeno zemljo, pa ne vemo, kje. Bi li hoteli ali mogli vi, gospod, ki se mi zdite častivredni, nam tu kaj pomagati?“

Gospod se ustavi in prične se kratek pogovor. Jerman zvé, da je ta gospod duhovnik in misijonar iz Francozkega. Nastavljen je tu za zeló obširen kraj, ki ga more prehoditi komaj v štirinajstih dneh. Jerman mu potoži vse in pové vzrok, zakaj so se srečali na tej poti. Duhovnik potem vse tri zavije nazaj in jim obljubi svojo pomoč. Potoma, ko zve od Jermana vse, mu reče:

„Vaš rojak v Novem Jorku, ki vam je pre-skrbel nakup zemlje, te zemlje gotovo ni videl. Obširna je pač, mnogo oralov za malo denarja. Boste že videli, ko pridete tja. Meni je znan tisti

kraj, pa plašiti vas ravno ne maram. Morda je v vaši domovini zemlja še slabša. Sicer bom pa storil, kar sem vam obljubil.“

Te besede, ki jih pa Jerman ni maral natančno raztolmačiti svojima tovarišema, niso bile ravno vspodbudne. Duhovnik je pa vendar na postaji, kjer so drugi čakali, toliko dosegel s poudarjanjem ameriških postav, da je dal načelnik našim žejnim in lačnim popotnikom najprvo hrane — za dober denar seveda — potem pa tudi moža, ki jim je imel pokazati pot do nakupljenega sela — zopet za dobro plačo. Pot tja je bila v desno stran, torej ne tista, po kateri so šli prej Jerman in njegova tovariša. Pa kaka je bila ta pot! Vsi so rekli, da domá še po hribih ni takih. In kaj so trpeli, da so spravili s seboj svojo robo! Duhovnik je bil rekel Jermanu, da kaj puščati na postaji ni varno; nihče ni porok za tako blago. Bil je potem prav križev pot za vse, posebno za ženske, ker je moral nositi vsak svojo robo. Amerikanec je pa korakal pred njimi tako naglo, kakor da ima za seboj same spočite mlade konje. Govoriti pa ni mogel nihče z njim, samo Jerman nekoliko; no pa je imel tudi dosti nositi težko pezo. To je bila procesija, da bi se ji bil domá vsakdo čudil ali smejal. Srečali pa niso nikogar; zato so sklepali, da je tisti kraj malo obljuden.

Opešali pa niso. Zvečer so dospeli žejni in lačni v kraj, kamor jih je pripeljal pot z železnice. Bilo je to malo selo z nizkimi poslopji, boljše rečeno: kolibami; le eno poslopje je bilo podobno evropski hiši. Tja je napotil vodja Jermana, potem

se je pa izgubil meni-nič tebi-nič v stran. Naši popotniki so se pisano spogledali, in tudi Jerman ni vedel prav, kaj in kako. Vendar so bili kmalu iz zadrege. Kajti iz hiše je stopil mož, ki je ogovoril Jermana — kot prvega med njimi — najprej v angleški, potem pa tudi v nemški besedi. Jerman je zvedel, da je ta mož poverjenik družbe, ki prodaja zemljišča, in da so prišli tusem na pravi kraj. Potem je spravil mož vse pod leseno šupo, da v nji prenočé, in jim preskrbi tudi nekaj za večerjo, kar je bilo pa zopet drago. Za drugi dan jim pa obljubi, da jim odkaže kupljena zemljišča po svojih pomočnikih, in odide. Naši popotniki so potem po dolgi hoji večidel pospali, le Polonica ni zatisnila očesa. Godrnjali so pa skoro že vsi. Vendar so nekateri tolažili sebe in druge s tem, da je vsako potovanje težavno, in da bo že bolje, ko pridejo na svoj novi dom.

Drugi dan je bil kratek pa krepak pogovor med Jermanom in omenjenim poverjenikom. Jerman ga je namreč vprašal:

„Kje pa so bili vozovi včeraj in kje so danes, ki morajo biti po pogodbi pripravljeni za nas in za naše blago in nas peljati naprej?“

Na to se je Amerikanec — po obrazu se mu je poznalo, da je nemški Jud — nasmejal ter rekel:

„V pogodbi res stoji to. Toda pogodba je le na papirju. Se vidi, da ste tukaj novinec. Take reči se obljubijo, ne izpolnijo se pa ne, saj je v Evropi tudi tuintam tako — mar ne? Veseli bодite, da smo vam še prihranili nakupljena zemljišča — saj ste tako nekaj dni prišli prepozno. Pri nas

zamujena reč zapade. Tukaj imate dva vodnika, ki vam odkažeta nakupljeno zemljó; potem se pa tam uravnajte, kakor vam drago. Naša naloga je le ta, da prodajamo zemljišča; za tiste pa, ki so jih kupili, se nadalje nimamo in tudi ne maramo brigati.“

Lepe besede take! Jerman bi bil temu človeku najrajši skočil v lase; pa pomiril se je in celó svojim tovarišem ni čisto raztolmačil tega pogovora.

Popotniki so bili že vsi utrujeni in so želeli priti v nakupljeni kraj, da bi se odpočili od pustega potovanja. Vsak bi si bil že rad tako, kakor doma, skuhal jed na svojem ognjišču. Zato so silili le brž naprej. Jermanu se je pa zdaj začelo nekaj daniti o tem, kar je bral po knjigah doma tudi slabega o Ameriki in o evropskih naseljencih. Zato je še nakupil živeža, kolikor ga je bilo dobiti, največ koruze in koruzne moke — potem so pa krenili vsi naprej na pot.

Vodnika sta res spravila skup dva voza, toda kakšna! Domá naši ljudje niso nikdar videli kaj tacega. Po dva bivola sta bila vprežena pred nekak kurnik, ki se je moral razleteti, če je zadel le ob količkaj kak kamen. To je bila zopet pot! Pravzaprav poti ni bilo, ampak vsesкуп je šlo kar naravnost po grmovju in po travi kákih dobrih 8 ur daleč. Potem šele sta se ustavila vodnika in rekla:

„Tukaj smo zdaj na mestu. Kar tukaj vidite, je vaša zemlja. Segá tako daleč, dokler ne najdete nasekanih dreves in obdelane zemlje. Prostora imate dovolj, da ne boste napoti drugdrugemu.

Ko boste posekali gozde in si napravili polje ter si stesali primerne hiše, bo to prav lepa vas. Zdaj ne boste potrebovali družega kot sekiro, rovnico in žago; kadar vam bo pa treba kaj družega, se bo pa že dobilo pri nas, saj nismo ravno toliko milj oddaljeni od vas. Le še to vam bodi povedano, da so tukaj tudi divje zveri. Teh se boste branili podnevi najložje z orožjem, ponoči pa z ognjem, dokler nimate postavljenih kolib.“

To sta povedala vodnika in odšla.

Lepa reč! Jerman je rekel, da bi bilo domá boljše, naj bi jih bil kdo posadil tudi v najgrje močvirje ali v kak mokroten gozd, odkoder se ne vidi drugam kot v nebo in se ne sliši drugega kot regljanje lačnih žab. Enaka obupnost se je lotila tudi vseh drugih, in malo je manjkalo, da niso začeli očitati Jermanu, zakaj jih je izpeljal v tak žalosten kraj. Vendar so si napravili zvečer več ognjev; ob teh so si skuhali večerjo. Vode je bilo dosti, saj je erlela na več krajih iz zemlje; drv pa tudi povsod v izobilju. Noč je prebil vsak, kakor je mogel, pri ognjih. Najslabše — ali marveč nič ni spal Jerman: nekaj zato, ker ga je skrbelo, kaj bo; nekaj pa zato, ker je videl, kako so bili vsi grdó prevarani. Noč je bila zato vsem nemirna, in ko so vstali z zoro in se zbrali, je stopil med-nje Jerman ter jih ogovoril:

„Meni se zdi, prijatelji in rojaki, da smo vsi grdo ogoljufani. Mislili smo namreč, da smo si kupili obdelano zemljo ali vsaj neobdelano blizu človeških stanovanj. Zdaj smo pa prišli v popolno samoto. Zemlja je pač rodovitna, ker ni šel čez-

njo še noben plug, ne brana; a zarastla je z drevjem, z grmovjem in z drugo goščavo, kakor vidite. Amerikanci so nas usekali. Toda jaz mislim, da nismo prišli sèm kar kosit in žet; zato nikar ne obupajmo! Saj smo vajeni dela, in jaz mislim, da se nam bo delo ravno tukaj dobro obneslo. Odšli smo v tujo deželo, kakor skoči kdo v vodo; plavati mora, če ne, utone. Ravnotako bomo morali mi tukaj delati, trdo delati, ako nočemo poginiti. Lotimo se torej dela!“

Te Jermanove besede so zopet nekoliko povzdignile obupane duhove. Orodja so bili prinesli izselniki precéj s seboj. Karbrž so najprvo začeli sekati drevje, da si naredo kočé. Razdelitev zemlje po kosih so si pa pridržali za ugodnejši čas. Moški so pridno sekali in tesali, ženske so jim pa kuhale in tudi pomagale, kolikor se je dalo. Tako je prišla med ljudi še nekaka živahnost. Le Polonica je rekla svojemu očetu skoro vsak večer, da se ji ne dozdeva nič dobrega. Seveda so se spominjali tudi zaostalih rojakov, pa Jerman jih je tolažil s tem, da bodo gotovo prišli za njimi, ker so tudi oni tukaj nakupili zemljo.

Pustimo zdaj te priseljence, naj si tešejo in delajo poslopja ter trebijo zemljo za polje in travnike, pa poglejmo nazaj v Novi Jork, kjer smo pustili ponesrečene reveže v družbi Arkovi.

Kakor znano, so bili tudi ti izročeni skrbi Lukaničevi. Ta marljivi mož si je res mnogo prizadejal, hodil je sam in je pošiljal v pristanišče, kadar je prijadrala kaka ladja iz Evrope, popraševat po priselnikih — a ker jih le predolgo ni bilo,

je mislil, da so se ponesrečili na morju ali pa da so se izkrcali v kaki drugi luki. Zato je naročil naposled poveljniku luke in dotični družbi, naj mu brž sporočé, če bi prišli iz Evrope ljudje tako in tako oblečeni ter vprašali po njem. Pa to se ni zgodilo. Zato je pustil Lukanič tudi vse pri miru; le Jermanu je pismeno sporočil, da njegovih tovarišev še ni bilo v Novi Jork, kolikor on ve. Je li Jerman to pismo prejel ali ne, bomo pozneje zvedeli.

Gričarjeva družba je bila v gostilnici, kamor jo je zapeljal Arko. Bila je tuja med tujci; par besedi je znal kdo nemščine, govorilo se je pa skoro čisto vse le angleški. Da ni bilo Arka, še za drage denarje bi ne bili dobili jesti in piti. Da o Jermanovi družbi niso zvedeli nič, se lahko razume samoobsebi. Gričar je že imel v roki srebrnjak, da ga stisne v roke Arku, naj gre poizvedovat in povpraševat, ker je znal vsaj nemški, pa Arko sam je stopil mednje ter jih ogovoril:

„Naši tovariši so se že davno odpeljali proti zahodu — jaz vem kam. Daleč je odtod, dva dni po železnici. Jutri gremo mi za njimi in v dveh dneh smo skupaj. Kar se tiče mene, ne bom ostal tam, ampak moja pot gre dalje. Krenil bom proti jugu v Kalifornijo, kamor sem namenjen, in kjer se koplje zlato. Imam tam znance, ki me pričakujejo.“

Te besede so bile vsem po volji, in drugi dan so se vsi odpeljali po železnici. Arko je prav prijazno preskrbel vsem vozne liste ter sedel k njim v voz. V Čikagi, kjer se je vlak nekaj časa mudil, je pa stopil z voza, češ, da gre nekaj pozvedet, a

ni ga bilo več nazaj. Vlak je odrinil. Naši popotniki se ravno niso jokali za Arkom, ker so imeli v rokah karte, in s temi je bila plačana pot do tiste postaje, kjer so izstopili njihovi srečnejši tovariši.

Drdrali so tako mimo večjih in manjših mest, in vse se jim je zdelo novo. Nekaj časa je bila dežela obdelana, kmalu pa se je pričela neizmerna planjava, potem grozna goščava z drevjem, kakršnega njihovo oko še ni bilo vajeno. Oh kaj, če to ne neha, in če bi bili celó v tem divjem kraju kje njihovi tovariši!

Vlak zabrlizga, in vlak se ustavi sredi divjega gozda. Železnični izprevodnik pride, odpre vrata in veli našim popotnikom, naj urno stopijo z vozov ter poberó tudi svojo robo. Kaj so vedeli reveži! Komaj so razumeli, kaj se jim ukazuje, in so menili, da so tu že na mestu. Zato so brž poskakali z vozov in vzeli vsak svojo robo, vlak je pa odžvižgal naprej. Železnični uradnik je pobral vozne listke, pa potisnil popotnike vun iz poštajine ograje in šel svojo pot.

Kaj pa zdaj? Prvi hip se tropica naših popotnikov še prav ni zavedla, kako in kaj; šele, ko se nihče več ni pobrigal zanje, so se začeli spogledavati in povpraševati med seboj. Pa kdo je kaj vedel? Nihče.

„Naša družba je obsojena v nesrečo,“ — je zinil Gričar. — „Najprvo smo morali jadрати z drugo ladjo, potem nas je prijela nevihta in bolezen, da je toliko naših pomrlo — in zdaj, ko smo prišli na suho v novo zaželjeno deželo, smo

pa še bolj na cedilu kot prej. Meni se zdi, da nas je postavil na to postajo tisti Arko, pred katerim nas je Jerman svaril. Oh, Jerman, Jerman, kje si!“

Tako je tarnal Gričar, in tako so tarnali tudi njegovi tovariši, ki so izprevideli, da jih je moral ogoljufati Arko z voznimi listi, ker po Gričarjevem računu je bil Jerman s svojimi vendar še vsaj dober dan vožnje naprej v večerno stran. Zato se jim je jelo svetliti, da jim je kupil Arko vozne liste le do prve postaje v samoti, kjer si ne bodo vedeli pomagati, ostali denar je pa — in tega je bilo precéj — pridržal zá-se. Ta sum je bil tem verjetnejši, ker se je bil izgubil Arko že v Čikagi prav natihem.

Kaj se je z ubogimi izselniki zdaj godilo, je prežalostno popisavati. Naši popotniki se niso mogli zmeniti in razumeti z nikomur in čeravno so imeli še nekaj denarja, si niso vedeli pomagati. Da bi bil le kateri izmed njih poznal karte ali zemljevide in tako zvedel, kje da so! Pa takega ni bilo. Razen Gričarja, ki je znal nekaj brati in čečkati številke, so bili vsi popolnem nevedni, in še tistih par angleških besedi, ki so jih ujeli potoma, niso vedeli prav obračati in rabiti. Denarja so imeli le še prav pičlo. Pa kaj! Saj v tej samoti še za cvenk ni bilo nič dobiti. Videti so bili le gozdi, divji kakor bi ne bila še nikdar stopala človeška noga po njih.

Kam se obrniti, ko jih živa duša ni umela, in sami niso vedeli, kje so! Nekaj dni so polegali okoli kolodvora, ko so bili prej že preiskali vso samoto in so videli, da ni nikjer ljudi. Da so

stradali, si lahko vsakdo misli. Ob znani in izkušeni odurnosti američanskih železničnih uradnikov bi bili morda že tu poginili — da se ni pripeljal tretji dan na to postajo neki gospod z večjo družbo. Ta je zapazil naše obupne in opešane popotnike. Mož je bil videti bogat vsaj po obleki, po obnašanju pa še dosti vljuden. Na kolodvoru je povprašal, kaj so ti ljudje in kam so namenjeni, a izvedel ni družega kot to, da so se pripeljali sem po železnici, da govore nerazumljiv jezik in da so se najbrže popolnem izgubili od večje družbe.

„Hm,“ — je zamrmral ta mož — „ljudje so krepki in zamorejo veliko pretrpeti. Tukaj so izgubljeni kakor četa prepelic, ki pade v vodo. Morda se dá iz njih še kaj narediti.“

Nato stopi med naše reveže, ki ga radovedno gledajo, in jih ogovori. Žalostno! Vsi odmajejo z glavo, in Amerikanec se tudi obrne v stran. Vendar mu pride na misel, da jih povpraša po njihovih popotnih listih. In v tem so se razumeli. Gričar mu pokaže svoja pisma, in Amerikanec je naglo razbral, kako in kaj. Le to se mu je zdelo čudno, da so ostali na ti postaji, pa pojasnila ni mogel dobiti družega, ker se pač niso razumeli.

Naši popotniki so bili pa vendar-le veseli, ker so našli vsaj enega tujega človeka prijaznega, ki še po denarji ni vprašal. Le škoda, da niso umeli njegovega jezika, da bi mu bili potožili svoje težave! Mož je bil res sila prijazen. Po znamenjih so se kmalu tudi sporazumeli toliko, da so bili vsi pripravljani, peljati se z njim dalje po železnici — kamorkoli, saj slabše tudi drugod ni moglo

biti kot tu, kjer bi se bili morali posušiti, ali pa zgniti. Gospod sam jim je kupil in prinesel karte za nadaljno pot. Sedli so torej na železnične vozove in se peljali z gospodom in njegovim spremstvom dalje, dalje — kaj so vedeli, kam? Bili so med potom nekoliko boljše volje, ker se jim je zdel neznani gospod dober človek; kajti če bi ne bil tak, kako in zakaj li bi se bil usmilil ubogih zapuščencev, ki jih še svoje žive dni ni videl in s katerimi se še sporazumeti ni mogel z besedo! „Tak človek mora biti dobra duša, takemu se mora zaupati,“ — so si mislili naši popotniki in se peljali naprej še celó s skrivno nado, da bodo vendar še prišli do Jermanove družbe in da bo potem vsega dosedanjega trpljenja konec.

Vozili so se daleč, daleč, da vožnje kar ni bilo konca. Ob gotovih časih so dobili tudi jedi in pijače — kar v vozovih. Zato jim ni bilo treba iskati hrane, kadar je obstal vlak pri kakem mestu ali pri obširnejši postaji.

Vsake reči je pa enkrat konec, in tako tudi vožnje po železnici, če je še tako dolga. Vlak se ustavi in vse mora iti iz vozov. To je zadnja železnična postaja, naprej železnica ne gre. — Joj, kaka reč je pa to! Iz vozov pride razen naših popotnikov še mnogo drugih. S temi se potoma niso seznanili, ker je na tujem taka reč težka. Ves trop, kolikor jih je bilo, se je izstopivši nekam čudno gledal. Veselega obraza ni bilo nikjer — in ko je vlak zopet odžvižgal nazaj je bil velik ropot.

„Kje smo?!“ — so kričali ljudje v raznih jezikih — a kdo naj jim to pové! Zmešnjava je

bila grozna, ker drugdruzega niso razumeli. Nekateri so začeli kazati brušeno in nabasano orožje, da je bilo naših Slovencev kar strah. Ti namreč niso imeli drugega orožja kot svoje pipece ali nožiče — in kaj bi bili naredili s temi?

Hrup je nastajal čimdalje večji. Naši zapuščenci — tako jih zdaj že smemo imenovati — so se odtegnili v stran, da bi videli, kaj bo iz te homatije. In res! Tisti gospod, ki jih je s sabo vzel po železnici, pride k njim ter jih prav prijazno pogleda in ogovori. Razumeli besed niso, toda Gričar jim je rekel, da ta gospod ne more biti hudoben, ker jim je pomagal do sèm. Morda je to kak bogatin, ki potrebuje delavcev in jih bo tudi dobro plačal; v tem, ko bodo pri njem, bodo že izvedeli za Jermanove in se preselili k njim — tako ali tako; saj zastonj ne bodo delali in si že kolkortoliko prihranili od zaslužka.

Reveži! Šli so za tistim gospodom z drugimi vred. Gospod jih je peljal dobra dva dni hodá proti severu. Vozili so se na zeló preprostih in neokretnih vozovih, pa po še slabših potih. Da je bila pot dolgočasna, vsak lahko umé; saj se popotniki niso razumeli med sabo. Tudi hrane ni bilo druge kot malo suhega kruha. Če je pa kdo pogodrnjal, so gospodovi spremljevalci brž zvelikli iz žepov pištola.

Naposled so dospeli po dolgi in zeló pusti soteski v kraj, kjer se je svet nekako odprl in tudi ni bil več tako divji. Tam so zagledali nekako selišče, slabše od kakekoli vasi v domovini.

Samo nekaj poslopij je bilo zaljših in višjih. Vsi so se oddahnili, češ, je vsaj sitne vožnje konec.

Pa kam so prišli! Nakratko bodi povedano, da je bilo to selo lastnina tistega gospoda, ki je vzel s seboj naše reveže, in da je ta gospod lovil, zajemal in pripravljaj v tem kraju petrolej.

Da bo to čitatelju umljiveje, treba nekoliko pojasnila.

Kakor znano je prišel prvi petrolej k nam iz Amerike, da-si ga je dobiti še tudi drugje. Ko se je zvedelo za take vire, so se ljudje — če so imeli le količkaj drobiža — poganjali za pravice takih studencev in so potem tudi silno bogateli — tako silno, da so jim rekli kar „petrolejski kralji“. Za zbiranje, pripravljanje in sploh za vse, kar je dela pri tem, so potrebovali ti možje ljudi. Te so pa lovili povsod. Svoje volje pač ni šel kmalu kdo rad na to težavno in nezdravo delo. Zemlja ameriška je bila takrat (in je zdaj tudi še) obširna, in kdor si je kupil kak kos, je počel na njem, kar koli mu je bilo drago.

Gospod, ki je tako ujel naše popotnike, je bil tudi lastnik zemljišča, na katerem je izviral petrolej. Vrelci so bili bogati, manjkalo mu je pa ljudi za delo, in zato se je peljal, iskat jih. In da jih je dobil, smo videli. Kako? — To je nekaj, kar se bo pozneje zvedelo.

Ko so prišli popotniki na mesto, jim je pokazal gospod brž drug obraz, da so ga razumeli še celó tisti, ki niso znali njegovega jezika, in to v prvi vrsti naši Slovenci. „Kaj hočemo,“ —

je rekel Gričar — „storimo, kar moremo, ker nas drugače utegnejo še ubiti.“

In res so jih pognali po kratkem počitku vse na delo. Truda pa niso bili vajeni drugi kot Slovenci, ki so bili že zdoma vajeni motike in rovnice.

Pustimo zdaj te reveže in poglejmo za drugimi, ki so še zaostali, posebno za Logarjem, ki se je bil v Bremenu tako ponesrečil.

4. Izgubljenec.

Logarja smo pustili v policijski oblasti. Ko se je tam zopet zavedel, je po moči povedal, kaj se mu je zgodilo in kje. Policija — kakor je že povsod nezaupna — mu izkraja ni prav verjela. Šele, ko je Logarja spoznal gostilničar, pri katerem so bili vsi ostali, in je povedal, da je bil tudi ta med ameriškimi izselniki, se je spravila policija na pot in — kar je čudo! — zasačila je ob luki človeka, ki se je hotel odpeljati na Angleško. Stal je tam pripravljen za odhod. Če bi se ne bil nekako očitno ustrašil policajev, bi se bil lahko odpeljal, in policija bi ga ne bila dobila. Logar bi bil moral biti pa spravljen domov na deželne ali na občinske troške, ker je bil čisto brez vsega. Pri zasačenem človeku so pa našli policaji skoro vse, za kar je bil Logar okraden — in še celó njegov plačani vozni list v Ameriko.

Ubogi Logar je bil v policijskem zaporu s strašno težkimi možgani, ker se mu omotica še tudi drugi dan ni izkadila. Kaj se bo zgodilo z njim, še tudi ni nič vedel, ker je bil še preveč

zmeden v možganih. Prišel je pa zdravnik in mu povedal, da je najdeno skoro vse ono, za kar je bil okraden, in tudi vozni list za pot v Ameriko, pa prijeto tudi človek, ki ga je okradel.

To je bil Logar tega vesel! Brž je skočil pokonci, hipoma pa omahnil, padel in si izpahnil nogo — tako, da so ga morali odnesti v bolnišnico, kjer je bival potem par tednov, in so ga huje bolele duševne kot telesne muke. Večkrat ga je prijela izkušnja, da bi šel rajši nazaj domov kot v Ameriko, kamor so mu tovariši že odšli. Toda vspodbujali sta ga nekaj že plačana pot, nekaj pa sramota, če bi se vrnil domov; zato ni izpremenil svojega sklepa. Ko je bil toliko trden, da je mogel iz bolnišnice, se je napravil k tistemu gostilničarju, kjer so bili prej njegovi popotni tovariši. Da je moral prej postrežbo v bolnišnici dobro plačati, se ume samoposebi; saj je bil pa tudi vesel, da se je nezgoda vsaj tako iztekla, in da je sploh ostal še živ.

Gostilničar ga je sprejel vsaj z navideznim veseljem in ga priporočil gospodu, o katerem je rekel, da je pooblaščen za sprejemanje popotnikov v Ameriko. Logar je pokazal temu svoj vozni list za ladjo, in uljudni gospod se je pričel z njim pogovarjati.

„Ali ste se kaj učili?“ — ga vpraša.

„Kajpada,“ — odgovori Logar. — „Saj je moj namen, da postanem v Ameriki duhovnik ali vsaj učitelj.“

„Hm, katoliški?“ — vpraša dalje gospod.

„I, kajpada,“ — odgovori Logar. — „Kaj družega vendar ne bom, ker sem že z doma tako odgojen.“

„Aj, aj, hm,“ — reče na to mož — „v Ameriki je lahko vsak, kar mu drago, da le tja pride. Vi ste pa meni zeló všeč; vam bom pa tudi pomagal tja. Vaš vozni list je ob veljavo — pa nič ne de; preko Angleške se boste morali peljati, pa bo.“

Logarju ni bil nič kaj všeč ta govor. Toda plašen, kakor je že bil, ni oporekal, da so ga spravili na angleško ladjo, kjer je bil potem kratek pogovor med kapitanom in tem možem. Logarju je potem povedal nekdo v nemškem jeziku, da je sprejet na ladjo, ki odjadra drugi dan. Mož, ki ga je pripeljal, se je poslovil, želeč popotniku srečno pot, pa z nekakim čudnim smehljajem, ki ga pa Logar ni zapazil.

Na ladji je bilo Logarju izkrajja sicer obče dobro, samo nobenega človeka ni našel, s katerim bi se bil mogel pogovarjati ali se kakó seznaniti. Večidel so bili potniki Angleži in pomorski Nemci — teh pa ni mogel razumeti. To mu je težko hodilo že drugi dan, ko so bili odrinili od brega, in je zato popraševal, kam se peljejo. Nihče mu ni odgovoril. Le tedaj, ko je prav iz srca zdihnil po slovenski, češ: „Kje je že Jerman s svojimi!“ — se je oglasil nekdo v kotu, in ko je Logar pogledal tja, je videl rodbino, od katere je zvedel po daljšem težavnem pogovoru, da je iz Českega in da gre tudi v Ameriko, iskat sreče.

Od Bremena na Angleško po morju ni daleč. Že drugi dan so se pripeljali tja brez posebnih dogodb. Logar je imel prestati morsko bolezen, ki se prime skoro vsacega, kdor se prvokrat vozi po morju. Zato je prišel na angleško zemljó ves opešan in ko je stopil na suho, se je komaj držal pokonci. Kar je bilo pa najslabše zanj, je bilo to, da so mornarji, ko je prijadrala barka do suhega, vse popotnike kar vun spodili. Logar je komaj dobil svojo prtljago; potem pa je bil potisnjen in postavljen na suho — pa prav na suho in na tuje — ker se ni vedel obrniti prav nikamor. Ob-sulo ga je pač — kakor vsakega, kdor je imel kaj v roki — polno nadležnih postrežčkov, ki so ga ogovarjali v vseh mogočih jezikih. Toda ker je bil že izkusil, kaj se pravi: prepustiti se na tujem neznanim ljudem — se ni zmenil za nikogar, ampak je šel za drugimi popotniki, nadejaje se, da gredo v kako hišo za amerikske popotnike, kakor je bilo v Bremenu. Samo to se mu je zdelo nekoliko čudno, da ni dobil, izstopivši iz ladje, nazaj svojega popotnega lista, pa tudi nič družega kakor malo karto, o kateri pa ni vedel, kaj da je. Le to so mu rekli, kakor drugim, da odrine ladja čez tri dni proti Ameriki, in da naj se takrat oglasijo zopet vsi, ki so se z njo pripeljali sèm, ter pokažejo te karte.

Logar je bil torej zopet sam na tujem. Šel je za drugimi in je prišel v neko gostilnico, nad katero je bil pa napis nemški. Kaj se je tukaj godilo z njim in kakó je prebil čas, se dá prav na kratko povedati, akoravno je žalostno. Ko je šel

namreč tretji dan na pristanišče, kjer je imela ladja čakati popotnikov, se revež ni prav nič spoznal in na vprašanja ni dobil nobenega odgovora, ker je vse tako drlo mimo njega in njegovih nemških povpraševanj tudi ni razumelo. Letal in letal je po obrežju oplaščen semtertja — a kdo ga je poznal, kdo mu hotel ali mogel pomagati! Nihče. Ladje pa tudi ni videl nobene podobne tisti, s katero se je bil pripeljal. Zato se ga je lotila taka tuga, da so se mu udrle solzé. Kaj bo zdaj ž njim! Da bi imel vsaj še toliko denarja, da bi se peljal nazaj v Bremen in potem domov, naj bo že Amerika kjerkoli! Pa s par srebrnjaki, ki jih je še imel — kam se bo peljal!

Naveličan letanja in postajanja in tudi potreben okrepčanja telesa krene slednjič, videč, da je vse zastoj, v krčmo. Tam se s krčmarjem toliko sporazume, da dobi za drag denar nekaj jedi in slabe pijače. Potem pa gre iskat gostilnice, kjer je bil prenočeval, pa potoži krčmarju svojo nesrečo ter ga prosi dobrega svéta. Toda ta pomiga z ramo, češ, da ne vé pomoči in da ima goste tudi le toliko časa rad, dokler imajo kaj cvenka, potem naj pa naredé prostor drugim.

To je bila žalostna tolažba za obupanega Logarja! Pobral je svojo lahko prtljago ter šel — kam, sam ni vedel. Toliko tisoč ljudi, pa ne enega, da bi se ga usmilil! Pa še ne s kakim darilom, ampak le z dobro besedo, s kakim pojasnilom!

Tako je hodil Logar do večera ves zamišljen in ne meneč se, kam ga nesó stopinje. Končno pride v eno tistih londonskih predmestij, kjer je

doma hudodelstvo in tolovajstvo, in kjer človeško življenje ni vredno najmanjšega cvenka, če ima človek kaj pri sebi, kar se zdi drugemu vsaj nekoliko vredno. Bila je že noč, in jeli so prižigati svetilnice po ozkih in zadehlih ulicah. Ko zapazi Logar, v kak neprijeten kraj je prišel, hoče obrniti nazaj — toda prepozno. Zgrabi ga več rok — in preden se prav zavé, kaj se godi z njim, je bil že potegnjen v temno vežo, obrean in osuvan. Ko jame vpiti, opazi, da nima več svoje prtljage in tudi suknje ne, kjer je imel še svoj zadnji denar. Toliko moči je imel pa še vendar, da je začel klicati na pomoč.

Njegovo vpitje privabi ljudi, tudi policaje, in velik hrup nastane. Policaji naglo uganejo, kaj se je zgodilo, in šinejo na vse kraje, iskat tolovajev. Toda razumeti se vendar niso mogli z Logarjem, ki je bil po angleški šegi prav hudo otepen, da se ni mogel geniti. Hoteli so ga spraviti z vozom naprej — toda v tem se oglasi neka gospá, ki se je pripeljala mimo in se iz radovednosti ustavila pri trumi ljudi, in nekaj reče policajem. Ti pa vzdignejo Logarja v kočijo h gospe, ki se potem brž odpelje. Do tu se je Logar še zavedel; potlej mu je pa postala glava težka, in svet mu je izgubil izpred oči.

Koliko časa je bil v tej omotici, tega še sam ni vedel. Ko je pa prišel k zavesti, je zagledal lepo, bogato ozaljšano sobo, sebe pa v mehki postelji. Udje so ga boleli, kakor bi bil snet s križa, posebno ga je bolela glava, v kateri je butalo, kakor bi imel v možganih polno kladivov. Hoče

šiniti pokonci, pa ves oslavljen pade nazaj v posteljo, in bolečine mu izvabijo glasen stok. Na to pride naglih korakov postarna gospá s kozarcem pijače in mu jo ponudi. On pokusi, in ko mu dobro dé, se mu razveže jezik, da izreče gospé nekaj besed zahvale. Pa gospá, neumevaje ga, odmaje z glavo. Vendar pa brž steče v drugo sobo, odkoder pride nazaj z mlado, zalo gospodično. Ta se približa nekako plašno in sramožljivo postelji ter ogovori bolnika v nemškem jeziku, čeravno ne v prav čistem:

„Kako vam je, gospod? Menda bolje, jelite?“

Kaj naj bi bil Logar na to odgovoril? Še če bi bil popolnoma zdrav, bi bil omamljen po zali prikazni in po njenem milozvonečem glasu; v tem stanu pa ni vedel odgovoriti družega, kot zajeceljati nekaj besedi — vsi drugi občutki pa so bili izraženi v hvaležnem pogledu njegovega očesa. Ženski sta na to govorili še nekaj besedi angleški, česar pa Logar ni razumel; potem pa je rekla mlada gospodična nemški:

„Le počijte še! Bo že kmalu vse dobro, in potem se bomo pogovorili še marsikaj.“

Logar je okreval v tej hiši počasi, dasi so mu res izvrstno stregli. Ko je pa prišel toliko do zavesti, da se je spomnil na vse, kar se mu je zgodilo, je jel premišljevati svojo usodo in je prišel do sklepa, da je ta silno žalostna. Samo to se mu je zdelo čudno, kako da imajo tuji ljudje tukaj toliko usmiljenja, toliko ljubeznjivega sočutja do njega; da mu tako strežejo, kakor bi mu še domači ne stregli, ko je vendar izkusil pri tujcih v tem

kratkem času vse ravno narobe: speljali so ga s pota, zavratno in tolovajsko so ga oropali ter bi ga bili morda še umorili.

„Kje-li sem zdaj in pri kakšnih ljudéh? Na tujem pač in to na Angleškem; to spoznam po njihovem jeziku. Toda zakaj ti ljudje tako ravnaajo z mano, kakor je ravnal usmiljeni Samarijan? Če nimajo pri tem drugih namenov kakor zgolj samarijanske, sem imel v nesreči vendarle še nekaj sreče in bom hvaležen svoje žive dni tem blagim dobrotnikom najsi bodo že kakršnikoli. Da bi le toliko okreval, da bi mogel na noge!“

Tako je premišljeval in ugibal ubogi bolnik, pa ključa tej čudni uganki ni našel. Poguma pa tudi ni imel toliko, da bi bil vprašal zalo in milo gospodično, ki je prihajala v družbi stare gospe k njemu in s katero je edino mogel govoriti, kako in kaj. Sama mu pa tudi o tem ni marala ničesar ziniti. Razentega je zapazil bolnik — kolikorbolj so se mu vračale telesne in duševne moči — da se godí z njim neka prememba, kakršne ni občutil še nikdar v svojem mladem srcu. Mlada gospodična, ki je govorila z njim tako milo v jeziku njemu vsaj razumljivem, se mu je zdela nekako višje bitje, in ravno zato je bil on preveč plašen.

To je trajalo še nekaj dni. Medtem je on skladal besede stavka, da bi vendar-le ogovoril z njim gospodično in izvedel, kje je in kaka usoda ga čaka. Kar pride nekoč gospodična s staro gospó zopet k njemu in ga ogovori:

„Dozdaj vas moja teta — to je ta gospa — ni hotela nadlegovati z nikakim povpraševanjem po

vašem imenu in po stanu, ker se je bala, da bi to utegnilo škodovati vašemu okrevanju. Zdaj pa, ko je izrekel tudi zdravnik, ki je naskrivnem prihajal k vam, da že smete govoriti in se pogovarjati, vas prosi, da odgovorite na njena vprašanja.“

Tedaj se je pričel pogovor, iz katerega sta ženski izvedeli, kaj je ta mladeneč, kaj se mu je pripetilo in kam je namenjen — namreč v katoliško semenišče v Ameriko, ker ga je volja, da postane misijonar.

Ženskama — posebno mlajši — to zadnje razjasnilo ni bilo nič kaj všeč. To je opazil Logar na obrazih. Pa zakaj tako — tega ni mogel slutiti.

„V Ameriko torej hočete, vas vpraša teta,“ — reče na to gospodična nekoliko manj bojzljiva — „pa kako se boste peljali tja, ker ste ob vse?“

„To je res,“ — vzdihne Logar — „zdaj sem prav v božjih rokah. Bog ve, kaj se bo še zgodilo z mano!“

Ženski si zašepetata, potem pa reče mlajša:

„No, le okrepčajte se še. To je želja moje tete, ker se ji smilite in — meni se smilite tudi. Bomo že še govorili o tem, ko boste popolnoma pri močeh. Do tja vam bodi pa hiša moje tete čisto domača.“

Logar je bil teh besedi seveda skoro tako vesel kakor prej kedaj pisma z doma. Drugi dan, ko se je čutil že dosti krepkega, je pisal celó domov svoje dosedanje dogodbe materi; tretji dan pa v Ameriko Jermanu — ali bolje: Lukaniču, ki je imel pismo poslati za njim. (Naj bo brž tu po-

vedano, da sta oba — mati in Jerman — dobila pismo, pa kdaj: se bo že pozneje zvedelo.)

Okrevajoči bolnik se je hitro privadil te ljube, tihe in samotne hiše, posebno še, ker je začela mlada gospodična manj plašno in — kadar tete ni bilo blizu — celó nekako preveč prijazno govoriti z njim. Nakratko povedano: Logar si je želel, da bi bil še dolgo bolehen, ker se je bal, da ga bodo potém, ko bo ozdravel, odpravili iz hiše takó ali takó.

Nekega večera, ko je bil že domala ozdravel, — kakor je on trdil — v resnici je bil pa že popolnoma zdrav in krepak, so sedeli vsi trije skup, in gospodična je omenila:

„Moja teta zeló obžaluje, da še ne znate toliko angleški, da bi se mogla sama pogovarjati z vami. Zato govorim jaz v njenem imenu in vam izražam prošnjo, da blagovolite še tu ostati in učiti mene nemški, da se temu jeziku bolje privadam; pri tem se boste pa vi naučili angleški.“

Kako bi Logar ne bil sprejel rad ali nerad te ponudbe! Saj je bil brez vsega, še celó brez svojih pisem. Kaj pa še gospodična! Vanjo se je bil res zagledal z vso gorečnostjo in naglostjo mladeniča! Ostal je. Poučevanje se je tudi pričelo ter napredovalo tako, da sta se oba — učenik in učenka — razumela kmalu še preveč. Teti se je to jako dobro zdelo. Posebno še, ko je zapazila, da se angleščina nenavadno naglo prijema mladeniča, in se je že ona mogla v nji kolikortoliko sporazumeti z njim.

To je trajalo nekaj mesecev. In ne ravno na čast Logarju bodi povedano, da je med tem pozabil na dom in na Ameriko. Ko je sedel nekega večera po angleški šegi za mizo pri čaji, ga vpraša stara gospá:

„Ali vam je všeč moja nečakinja?“

To je bil pa kakor strel iz kakega kota! Logar ni vedel, kaj naj odgovori. Kar prav mu je bilo, ko je gospá zopet izpregovorila:

„Nikar ne zardite, če vas vprašam kaj takega! Saj mi daje odgovor že barva na vašem in na njenem licu. Zato čujte moje drugo vprašanje!“

Logar je bil ves zmešan. Nič ni vedel reči, ampak kar zajeceljal je: „Kako vprašanje! Prosim, če ni prehudo?“

„Vi ste namenjeni v Ameriko za katoliškega misijonarja,“ — reče gospá in mu položi nekaj bankovcev na mizo. — „Tu je denar za vožnjo čez morje in še nekaj več. Tam je pa Alma, moja nečakinja. Zdaj pa izvolite!“

Kaj si je izvolil Logar — tu zapuščen in ves zaverovan v Almo — si lahko vsakdo misli. Pahnil je od sebe bankovce, pa objel Almo. Stara gospa je pa z nekakšnim hvaležnim vzdihljajem obrnila obraz kvišku in rekla: „Ta je že naš! Zopet eden, ki bo kaj izdal!“

Da razumemo ta izrek, treba kratkega pojasnila.

Stara gospá je bila članica angleške verske družbe, ki je imela namen, širiti anglikansko (to je luteransko) vero po Afriki, Aziji in Ameriki. V

ta namen je nabirala mladeničev, da jih izобрази v posebnih zavodih za poslance ali za misijonarje. Te je potem pošiljala v tuje dežele med nevernike ali drugoverce, da so jih pridobivali za anglikansko vero ravnotako, kakor katoliški duhovniki delujejo za vero katoliško. V Logarju je spoznala bistro-umna gospá mladeniča, ki bi bil, ako bi se dal preveriti, najboljša pridobitev za to družbo. Zato je vse storila, da bi ga pridobila. Ker pa iz kraja še ni vedela za to pravega pripomočka, je bila prav vesela, ko je zapazila, da se je zagledal mladenič v Almo. Na ta način je mislila z enim mahom ubiti dve muhi: prvič pridobiti za društvo dobrega misijonarja, drugič pa svoji žlahtnici dobrega ženina. — Saj o tem ni dvomila, da bo mladenič rajši pustil svojo vero in pristopil k anglikanski, kakor da bi pustil dekle, ki ga je docela omamila.

Ko je bila ta spletká takó daleč — kakor smo ravno slišali — je jela napeljavati stara, za svojo anglikansko vero vsa vneta gospá mladeniča k temu, naj se odpove katoličanstvu ter postane to, kar je Alma: namreč anglikanec. Do tu je šlo vse dobro, kakor si je mislila gospá. Pri tej zadevi pa je bil naenkrat nepričakovan upor in celó od strani dekleta, ki je povedala teti kar naravnost, da ji je Logar ljub ženin in mož, naj bo vere katerekoli, in da ne mara, da bi zapustil njen ženin zavoljo nje svojo vero, kakor vojak zastavo. Te besede so gospó tako iznenadile, da jo je prijel krč, in je morala iti v posteljo, kjer je ležala več dni v mrzlični nezavednosti.

Ko se je zopet zavedla in vprašala po Almi in po Logarju, je zvedela od preplašene strežnice, da sta šla oba nekega večera iz hiše in da ju dozdej še ni bilo nazaj. S seboj sta pa vzela več reči: gospodična še posebej trdno torbico in v nji najbrže veliko denarja, zlatnine in srebrnine. Ta novica je bila za staro gospó tako hud udarec, da se je je zopet lotila nezavednost, in ko se je čez par dni prebudila, je izvedela, da ni še nazaj ne Logarja, ne nečakinje. Tedaj je vse naznanila policiji. Ta se je spravila na noge, pa prepozno. O ubeglih ni bilo najti najmanjšega sledú. Gospá je bila vsa obupana. Naposled se je je prijela misel, da sta se gotovo oba kje ponesrečila. V tej misli je začela slabeti na duhu. Morali so jo spraviti v zavod za umobolne, kjer je pozneje umrla za tako imenovano „versko blaznostjo“.

Kam sta pa prešla mlada begunca in kako se jima je godilo, bomo še zvedeli o svojem času. Zazdaj ne moremo za njima, ker se moramo ozreti po drugih znancih.

5. Drugi izgubljenec.

Preden gremo gledat v Ameriko za Jermnovimi in za onimi, po Arku zapeljanimi reveži, ne smemo pozabiti Korenovega Janeza, ki je pri odhodu „Amerikancev“ tako žalosten vzela slovo od Polonice in ji je obljubil, da bo prišel za njo. Vsako jutro, kadar je bilo nebo jasno, je gledal zvezdo-danico, ki jo je le nekaj ur prej morala gledati tudi Polonica. Zvezda mu pač ni nič po-

vedala, a vendar je bil ves zamaknjen v njo ter je pričakoval novic iz Amerike. Toda od Polonice ni dobil pisma, pač pa od Jermana, ki mu je sporočil obkratkem, kako se je rojakom-izselnikom godilo, kje so in kako se jim zdaj godi. Konec pisma se je pa glasil takó:

„Ne sili torej v Ameriko! To je ves nov svet in ljudje drugačni. Mi se izkušamo tukaj utrditi. Stesali smo si že tudi hiše iz drevesnih debel, kakršnim bi se pri vas smejali berači. Zdaj pa smo se spravili na izsekavanje goščave, da si napravimo polje. Če bi pa ti vendar-le hotel priti kdaj sèm, boš lahko dobil prostor za kovača in za živino-zdravnika, ako mi sploh tukaj ostanemo. Nebes pa ne hodi iskat sèm! Saj nas je že skoro polovica, ki zdihujemo po dómu in bi se radi vrnil, če bi le mogli.“

Temu pismu je bil mal pristavek:

„Polonica te pozdravlja, pa ne vem, zakaj. Vsa otožna je in se ne more privaditi ne zemlje, ne ljudi. Najrajši bi šla nazaj v Evropo. Prigovarja k temu očeta, pa ta ji noče in tudi ne more izpolniti želje.“

To pismo je Janeza zmešalo in razburilo. Več noči ni spal, ampak samo premišljeval. Rad bi bil pisal Polonici, pa ni znal prav in tudi ni vedel, kam bi poslal pismo, ker Jerman mu ni poslal naslova. Zato se ga je lotila misel, da Jerman morda sam gleda za Polonico in jo namerava vzeti. Lotila se ga je ljubosumnost. Pa kaj, ko je široko morje med njim pa med Polonico in Jermanom; on pa še toliko nima, da bi se

mogel peljati do one velike vode in potem čeznjo! In še ta sitna vojaška suknja, ki jo bo moral kmalu obleči!

In oblekel jo je. Ko je prišel z drugimi fanti v mesto k novačenju, je bil prvi potrjen h konjikom. „To bo junak, da bo presekal kar celega moža,“ — je rekel častnik, ki si ga je izbral za svoj polk. Janez je bil torej potrjen, čeravno je bil tako malo vesel take pohvale — v slabi slovenščini mu raztolmačene — kakor bi je bil vesel vol, ko bi ga pohvalil mesar, če bi že razumel tako pohvalo. „Oh Polonica, zdaj je pa vse pri kraju,“ — je vzdihnil Janez in se vdal v svojo usodo, to je: oblekel je vojaško suknjo.

Akoravno je bil potrjen k oklepnikom ali kirasirjem, so ga vendar dali k žebčarjem, ko so zvedeli, da je kovač in je vešč kovanja kónj ter bi se dal izučiti vsaj kolikortoliko tudi za živinozdravnika. Tega premeščenja naš Janez ni bil ravno vesel, ker se mu je zdelo, da je prišel na nižjo stopinjo; vendar se je spominjal Jermanovega pisma, da bi potrebovali tam v Ameriki umnega kovača in živinozdravnika. Zato se je poprijel s posebno iskrenostjo podkovstva in živinozdravništva, in njegovi predstojniki so mu bili naklonjeni, ko so videli njegovo pridnost in njegov hitri razum. Vojske ni bilo; tudi se zá-njo niso pripravljali, in tako je imel Janez obilo prilike izučiti se živinozdravništva, zraven pa tudi nemščine. Saj je bil takrat brez nemščine pouk v zdravilstvu popolnoma nemogoč, posebno še pri vojakih.

„To bo kdaj izvrsten kovač in živinozdravnik,“ — so izjavljali Janezovi predstojniki. — „Ves polk bo mogel biti ponosen nanj; tega si moramo pridržati.“

Vse drugače pa je mislil Janez. „Da bi se le kmalu privadil vsega, česar se učim, in da bi kaj prida znal,“ — mislil je samprisebi. — „Potem bom postrani kaj zaslužil, groše skladal skup, in ko jih bo dosti, pa hajd v Ameriko — že vem, kakó!“

Pa še dolgo bi bil skladal Janez groše, preden bi jih bil zložil toliko skup, da bi bil mogel z njimi v Ameriko, ako bi se mu ne bilo zgodilo nekaj čisto nepričakovanega. Neko noč namreč, ko je zaspal, premišljeva je Ameriko, so se mu sanjale tri številke. Do tedaj pač še ni bil nikdar stavil v loterijo in je imel tudi slabo vero vanjo. Zdaj pa si je mislil:

„Bes te plentaj! Nemara me vendar išče sreča. Saj mi ne bo tako hudo dèlo, če izgubim par grošev. Stavil bom, naj se pes obesi! Katere so že številke? Aha, jih že vem. 22, 54, 68. Če ni nič, pa nič ne bo; stavil bom pa vendar.“

In Janez je stavil.

Čez štirinajst dni je prišel v loterijsko pisarno preprost vojak-žebčar in vprašal, koliko dobi za terno, ki jo je zadél. Loterist pogleda listek, potem pa vojaka in se mu prijazno nasmeje:

„Ali ste vi zadeli?“ — ga vpraša.

„Jaz, kdo pa drugi?“ — reče vojak.

„No, želim vam srečo in vam jo iz srca privoščim.“ Čez teden dni pridite po denar. Zadeli ste 1200 gld.“

Vojak je odšel zadovoljnega obraza.

Ta vojak je bil Janez. Sam ni vedel, kako je prišel domov v kosarno. Njegovi tovariši so mislili, da ga ima pod kapo, ker je bil ves pokonci in je metal kapo kvišku. Imel ga je res nekoliko, ker si ga je potoma privoščil; pa vendar ne toliko, da bi bil povedal tovarišem, zakaj je tako vesel. Drugi dan je bil že zopet navadni človek.

Čez teden dni je šel s svojim listkom v loterijsko pisarno po denar. Dobil ga je in ga je skrbno spravil. Zvedelo se je pač, da je zadel neki vojak v loteriji terno; pa na Janeza ni mislil nihče, ker je bil ves kakor prej.

Nekoliko dni potem je stopil pred svojega predstojnika in ga je prosil odpusta za teden dni.

„Kako to?“ — ga je vprašal poveljnik.

„Zavoljo moje bajte doma,“ — je odgovoril Janez. — „Našla se je ravno prilika, da jo dobro prodam. Ker takó mislim ostati pri vojakih, mi je ta reč odveč, zato bi se je rad iznebil.“

„No, če je tako,“ — reče na to častnik — „pa le pojdi! Imaš dopusta osem dni in če bi ne mogel v tem času opraviti vsega, se ti bo tudi še izpregledalo par dni.“

Oj, kako vesel je šel Janez na dopust! Kako je vrgel v kot svojo vojaško obleko in je oblekel svojo kmetiško! S to je odšel iz kosarne, poslovil se od svojih tovarišev, in — — ni ga bilo več nazaj.

Kam je odšel?

Iz kosarne je zavil k prodajavcu narejenih oblek. Kupil si vso obleko in se pri njem preoblekel. Svojo obleko pa je zavezal v robec in jo vrgel na samotnem kraji v vodo, da je odplavala. Potem je vstopil na železnico in — — najdemo ga zopet na avstrijski meji v Bodenbachu. Tam se je pomešal med popotnike, da je ušel bistrim očem avstrijske mejne straže. Dobro se mu je posrečilo, ker je bil uren, in oko stražnikov tudi ni vselej bistro. Odpeljal se je odtam v Bremen in stopil na ladjo. Ko je bil s svojo pičlo prtljago na krovu ladje, je vzdignil roke proti nebu in vzdihnil prav iz srca:

„No, hvala tebi, danica, čeravno te ne vidim! Zdaj ne boš več sama, ki boš sijala na Polonico. V mojo vojaško suknjo naj pa zleze kdo drugi.“

Ladja je odrinila in priplavala brez nesreče do bregov ameriških. Pač je bilo nekaj slabega vremena, in Janez je izkusil tudi vse druge neprijetnosti potovanja z ljudmi, katerih jezika ne umeš. Nemški je znal pač šele malo, in če bi ne bilo na ladji par čeških muzikantov, ki so bili namenjeni góst Amerikancem in iskat sreče, bi se ne bil mogel pogovarjati z nikomur. Čeha pa je razumel vsaj kolikortoliko in oni njega ravnotako. Ti Čehi niso imeli nobenega cilja. Šli so v novi svet takó, kakor hodijo po Evropi: ljudem góst in jih razveseljevat. Janez je imel pa vendar nekoga — namreč Lukaniča v Novem Jorku — ki mu bo že povedal, kako pride do Jermána in do njegovih. Denarja mu ni manjkalo; imel je že celó vsega v ameriških bankovcih, ker je svoj denar

zmenjal v Hamburgu, čeravno se mu je zdelo, da je premalo dobil za avstrijske bankovce. No, pa to ni nič! Saj je takó vse dobljeno v loteriji: par goldinarjev gor ali dol — kdo bo za njimi jokal!

„Kdor imá denar, lahko izhaja po vsem svetu, torej tudi v Ameriki,“ — si je mislil Janez, ko je stopil z drugimi vred na suho v Novem Jorku. — „Zdaj vprašam najprej po Lukaniču, pa mi bo povedal, kam naj grem za Jermanovimi.“

Pa Janez se je motil z vsem svojim denarjem. Ko je stopil na suho, mu je bil nov ves svet in vsi ljudje; kaj tacega ni pričakoval in ni videl nikjer.

Češki godci, s katerimi se je bil doslej na ladji največ pečal, so brž našli ob bregu znancev, — saj je Čehov dosti raztresenih po vsem svetu. Poslovili so se od Janeza in šli za rojaki. Janez pa je ostal sam, med toliko množico ljudi — sam!

Z veliko silo in velikim trdom se je rinil skozi gnečo in gledal obraze ljudi, da bi našel koga, ki bi ga mogel ogovoriti in vprašati po Lukaniču. Nemški se je bil pač naučil pri vojaki ravnotoliko, da se je mogel vsaj nekoliko zmeniti v tem jeziku. Z angleščino si pa še ni upal prav na dan. Ko je torej prišel mimo gruče, kjer je slišal govoriti nemški — če tudi različno od tistega narčja, ki ga je bilo že vajeno njegovo uho — je vzel klobuk z glave in vprašal po nemški:

„Ali mi vé kateri gospodov povedati, kje je gospod Lukanič, trgovec in posredovavec ali mešetar, ter mi pokazati pot k njemu?“

Ogovorjeni so utihnili, pogledali čvrstega mladeniča in slišati je bilo šepetanje: „Ta je zelenec.“ („Zelenec“ pomeni v amerikansko-nemškem jeziku novodošlega Evropejca, ki še pravnič ne pozná dežele, šeg in ljudi.) Kmalu pa se oglasi eden:

„Kajpada, saj je že vprašal po vas in nam naročil, naj čakamo na vas. Le kar z nami idite!“

„No, hvala Bogu,“ — je vzdihnil Janez olajšanim srcem. — „Vendar se dobé povsod dobri ljudje, ki človeku pomagajo, če si sam ne vé pomagati.“

Možaki, ki so bili videti srednjega stanu, so obstopili Janeza in ga vodili po raznih ulicah. Bili so štirje. Po poti so ga izpraševali, odkod je in kam je namenjen v Ameriki. Janez, ki je že slišal, da se tujem ljudim ne sme preveč povedati, je bil le bolj kratkih besedi ter je vse povpraševanje ustavil, češ: „Saj boste zvedeli vse, ko pridemo do Lukaniča.“

Spremljevavei so se na to namuzali drugdrugemu in se zadovoljili s tem, da so mu odslej kazali razne imenitosti mesta, kakršnih Janez — seveda — še nikjer ni videl. S tem so se toliko zamudili, da je bilo že skoro večer. Janezu se je čudno zdelo, da je do Lukaniča tako daleč. Zato slednjič povpraša:

„Kdaj pa pridemo do Lukaniča?“

„O, brž bomo tam,“ — se oglasi tisti, ki je z njim največ govoril; — „tam-le v oni krčmi bo čakal na nas.“

Pokaže mu krčmo tik morja, kamor vsi zavijejo. Krčma je bila polna ljudi, največ mornarjev,

delavcev, težakov in drugih ljudi enake baže. Soparica od tobaka in duha raznih pijač pa taka, da je bila prehuda še Janezovemu, dima in raznega smradu vajenemu nosu.

„Ej, tusem pa vendar Lukanič ne zahaja,“ — reče Janez in se hoče zasukati, da gre. Pa trije ga primejo, četrti pa pravi:

„No, boste videli, da je resnica. He, krčmar, ali ni bil gospod Lukanič že tukaj?“ — zavpije nad krčmarjem in mu skrivnostno namigne.

„Kajpa, da je bil,“ — se oglasi krčmar, ki je imel obraz, podoben gobcu angleškega psa.

„Kajpada! In še naročil je: če pridejo gospodje z nekim tujim človekom, naj ga tu počakajo, ker bo zagotovo prišel nazaj brž, ko opravi neko nujno opravilo.“

„No, slišite?“ — reče nato prvi. — „Počakati moramo. V tem bomo pa enega izpili, ker sedeti za suho in prazno mizo v Ameriki ni navada. Prinesite nam pijače, krčmar!“

Kaj naj bi bil storil Janez? Nekoliko je omahoval, ker se mu kraj ni zdel nič kaj varen, še manj pa družba. Govorjenje je bilo tako sirovo, kakršnega še pri najsirovejših „kaprolih“ ni slišal. Vendar je sklenil, da počaka, ker mu je krčmar sam rekel: Lukanič je naročil, povedati jim, naj ga tu počakajo. Saj se mu ne more zgoditi nič hudega vpričo toliko ljudi. In če bi nazadnje Lukaniča ne bilo, pa gre lahko drugam, iskat si prenočišča; saj za denar se dobi vse povsod, torej tudi v Ameriki. Zató sede za mizo, ko je prinesel krčmar pijače v visokih kozarcih. Ko bi bil Janez

bolj pazil, bi bil videl, kako sta si namignila krčmar in vodja družbe.

Potem pa vstane ta vodja, prime kozarec in reče:

„Pri nas v Ameriki je navada, da pozdravimo vsakega novega priseljenca s polnim kozarcem. Tega mora izpiti on in tudi vsak izmed nas. Kdor tega ne stori, smrtno razžali vso družbo, in tu je revólver.“

Ob tem položi na mizo nabasan revólver in nagne svoj kozarec proti ustom. To je bilo za Janeza nekaj čisto novega. Pa si je mislil: „Vsaka dežela ima svoje šege, in kozarec te pijače me tudi ne bo zmagal. Toliko ga že nesem kot kdo izmed teh.“ Pa nagne tudi on kozarec in ga izprazni kakor drugi, čeravno se mu je zdela pijača nekako čudnoneprijetna.

Kaj naglo potem pa se ga je lotila omotica. Zastonj se je je branil. Ko je vstal, da bi šel na zrak, je omahnil in se zgrudil na tla. Tedaj pride krčmar in ga spravi s pomočjo drugih gostov v stransko sobo, kjer ga položé na posteljo, češ, pijan je — naj se prespi.

Kaj se je godilo potem, o tem ubogi Janez ni vedel nič. Njegova nezavednost je trajala skoro dva dni. Proti polnoči so prišli oni štirje tiči s krčmarjem vred, ki je bil dal Janezu tisto hudo omotljivo pijačo, pa so Janeza slekli, preiskali njegovo obleko, pobrali v nji najdeni denar, pa so ga prav veseli razdelili med sabo, Janeza pa oblekli v mornarsko obleko in ga odnesli skoz zadnja vrata k morskemu bregu, kjer je čakal čoln.

Vanj so ga potem spustili prav polagoma in natihem ter ga zagrnili s plahtami. Preden je odrinil čoln, je bil še kratek pogovor med krčmarjem in nekim človekom v čolnu. Pogovor je bil tih in pa tak:

„Sedemdeset dolarjev vam je menda dosti,“ — je rekel zadnji.

„Če pa ta ni vreden sto dolarjev, vam ne priskrbim nobenega več,“ — se je zagrozil krčmar. — „Takega še nimate nobenega na svoji ladji — stavim; pa je tudi še mlad.“

„Pa nič ne zna,“ — je ugovarjal oni.

„Vaša skrb, da ga naučite; saj znate to,“ — je govoril krčmar.

„Hm,“ — je dejal na to mornar — „tu imate sto dolarjev! Toda tako druzega ne maram nobenega več, razumete? Če bi ne bil ravno v zadregi z ljudmi, še petdeset dolarjev bi vam ne dal, da veste.“

„Že dobro, že,“ — se je oglasil oni — „zdaj se pa le brž spravite od brega, da vas ne zavoha policija, ki nocój vohuni okoli moje krčme več, kot mi je ljubo.“

Čoln je na to odrinil in privesljal do tja, kjer je morska meja. Tam pa ga je ustavil drug čoln, v katerem so bili mornarski stražniki.

Kaj pa peljete tu?“ — je vprašal načelnik v čolnu. — „Pokažite!“

„Ej, nič druzega, kot enega pijanega mornarja. Revež se je tako opil, da smo ga kar zavili v plahte, in zdaj ga peljemo v ladjo nazaj.“ — To je bil odgovor mornarjev.

„Ej prijatelj, mi se poznamo,“ — reče na to načelnik. — „To ne veljá. Imate kaj dokazov, da je ta človek, ki leži tu v čolnu — recimo pijan, res vaš mornar?“

„Imam jih,“ — reče na to mornar in potegne iz žepa nekaj papirja. — „Le tu pogledjte; mislim, da boste zadovoljni.“

Načelnik morske policije vzame papir v roke, pogleda ga in potiplje, potem pa reče:

„Je že dobro! Samo podvizajte se do ladje, da vam ne pride na pot kak drug policijski čoln. Kdo pa je ta, ki ste ga zdaj ujeli?“

„Evropejec,“ — reče mornar. — „Ravnokar je došel. Nihče ne ve zanj; je sam. Dobro, krepko blago.“

„Ne vemo nič!“

Pa je odplaval policijski čoln, načelnik pa je spravil bankovec, ki mu jih je mornar stisnil v roko. Čoln, v katerem je bil nesrečni Janez, je plul potem tudi svojo pot dalje proti ladji. Ko je dospél tja, so vzdignili Janeza in ga potegnili po vrveh na krov ladje. Bil je še v nezavednosti, kakor poprej. Spravili so ga v podkrovni prostor ter položili na plahte — kakor mrtvo stvar. Kapitan jim je pa vendar naročil, da morajo lepo ravnati z njim, ker je drago blagó.

Janez je spal in se zbudil šele, ko je bila ladja — ki je takoj odjadrala — že na morju, da ni bilo več videti zemlje. Ko se je toliko predramil, da se je mogel skloniti pokonei, je vprašal človeka, ki je stal pri njem, kje da je in kaj da bo. Človek, navaden mornar, pa je pomignil z ramo

in odšel. Tedaj je pogledal Janez sebe, pa videl, da je v drugi obleki — potipal se po žepih in ni našel nikjer nič — tudi svojega denarja ne. Še bolj se mu je pa zdelo čudno to, da je bil zopet na ladji. Ves razjarjen je skočil pokonci in hotel skozi zapáh — pa kar brž so stopili k njemu trije možaki.

„No, dolgo je trpelo, da si se streznil,“ — ga je ogovoril prvi. To je bil kapitán ali poveljnik ladje. — „Zdaj pa le urno na delo! Ta dva — tu ju vidiš — te bosta že navadila in naučila mornarskega dela.“

„Kje pa sem, in kje je moje blago, moja obleka?“ — je vprašal Janez. — „Kako da sem zopet na ladji, kakor čutim? In kje je Lukanič?“

„Tiho, tiho,“ — mu je ukazal kapitán. — „Tega ti ne bo povedal nihče. Zdaj si tukaj — in tvoje ime je Jon Brown, zapomni si ga. Danes si še lahko odpočiješ, jutri boš moral pa na delo. Za uporneže imamo pa dobra zdravila. Sam boš izkusil, če ne boš ubogal teh dveh, ki te bosta poučevala v tem, za kar si tukaj na moji ladji.“

Te besede so bile napol nemške, napol amerikansko-angleške, a Janez jih je vendar razumel. Ko je pa hotel prositi za nadrobnejše pojasnilo, so se zaprla vrata, in on je bil zopet sam v svojem tesnem brlogu, kjer je bilo prostora komaj za pol človeka. Pokonci skloniti se pa nikakor ni mogel.

Da se razume ta dogodba, treba malo pouka.

V Ameriki je bilo — in je tudi še zdaj — dobiti takih ladjarjev, ki vozijo po morju razno blago, pa nočejo najemati za plačo mornarjev.

Nekaj delavcev so imeli svojčas plačanih, druge so pa lovili po raznih lukah, kamor so prijadrali. Ko so jih imeli pa enkrat na ladji, si pa reveži niso mogli pomagati, ker v morje vendar nihče rad ne skoči. Tako so si pridobivali taki brezvestni pomorščaki potrebnih delavcev, in so tiste, ki so jim priskrbovali te nesrečnike, dobro plačevali. Imeli so po obmorskih mestih svoje pomagачe ali bolje rečeno: gonjače, ki so jim priskrbovali ljudi, kakršni so bili dobri za mornarje. Da so za vsakega kaj plačali, se razume samoobsebi. Čim krepkejši je bil človek, toliko več je veljal — kakor na trgu živina.

V Novem Jorku je bil tak nabirač krčmar, h kateremu so bili zvalili tisti štirje tiči Janeza. Krčmar je brž vedel, kako in kaj. Dal je Janezu omotljivo pijačo. Kako ga je potem prodal, že vemo. Pomorska policija je bila pa tudi taka, kakor je marsikje, kjer je kaj gnilega. Par srebrnjakov ali bankovcev ji je zatisnilo oči, in tako se je večkrat zgodilo kaj takega, kakor z našim Janezom. Kadar je prišel kak ladjar, ki je hotel prav poceni nabrati ljudi za svojo ladjo, je to naznanil svojim nabiračem, ki jih je bilo posebno v Novem Jorku veliko. Potem se je pa ladjar navadno odpeljal z naloženim blagom v Evropo, v Afriko, v južno Ameriko ali kam drugam, in prisiljeni mornar ni videl več suhe zemlje. Ali pa ga je postavil ladjar kje na suho, da ni videl več svojega kraja.

Plačila za svoje delo tak prisiljenec ni dobil nič, akoravno mu je bilo obljubljeno. Zato si tudi

ni mogel pomagati, čeprav bi bil mogel kje uiti na suho. Razentega ni imel nobenih izpričeval, kaj je in kdo, ker to je bilo brž uničeno, ko je prišel na ladjo. Če bi sam ne bil vedel svojega pravega imena, izginilo bi bilo. Če je bil pa tak prisiljenec preveč uporen, je izginil v globočini morjá, da so ga požrle morske ribe. Na morju ni pač nobene sodnije, in zato tudi nobene tožbe. S postom, s strahovanjem in tudi z bičem so si znali taki pomorski trinogi krotiti nalovljene ljudi, da so jim nazadnje še dobro služili. Ko so si pridobili na tak način bogastva, so prodali ladjo z vsem, kar je bilo na nji, oni so pa uživali s polno mošnjo pokoj.

Na tako ladjo je prišel tudi naš Janez, ki se je imenoval poslej Jon Brown. Odjadrala je ladja proti jugu. Kako je bilo z njo in z Janezem, bomo zvedeli pozneje; zdaj ga moramo prepustiti njegovi žalostni usodi.

6. Kako je v novi naselbini.

Pretekla so tri leta. Kakó se je godilo v tem Jermanovim tovarišem, bodi povedano tu ob kratkem.

Kakor je znano, so dobili v Ameriki popolnoma neobdelan svet unkraj reke Misisipi. Vremenske razmere so bile skoro take, kakor v njihovi domovini; le nekoliko več mokrote je bilo tam in mraza. Izkraja je tudi tainoni priseljenec zbolel, dva slabejša sta celo naglo umrla — brez zdravnika in brez duhovnika. Tisti duhovnik, na katerega so bili naleteli naši popotniki na poti od kolodvora,

jim je bil pač obljubil, da bo prihajal k njim po večkrat na leto; toda videli so ga le redko, ker je imel preobširen okraj. In povrh — kaj, ko ga razen Jermana nihče ni razumel! Ta zapuščenost je najhuje bolela naše verne rojake, ker ni bilo cerkve — vsaj katoliške — več milj hodá okrog. Nadomestili so si torej cerkev z borno leseno kočico, nekoliko podobno večjemu znamenju; okinčali so jo znotraj s podobami svetnic in svetnikov, napravili tudi nekak altarček in postavili nanj sv. križ. V tem bornem hramu so molili ob nedeljah, in tudi maša je bila, kadar je prišel oni duhovnik, ki je nosil vse potrebno s seboj. Kako je bilo pa s spovedjo, se lahko razume. Polonica je bila vsa žalostna in bi bila šla najrajši nazaj v domovino. Vendar se je naučila prav naglo vsaj za potrebo angleščine; Jerman pa je učil tudi druge.

Gozde so naselniki posekali, kolikor je bilo treba, in napravili so si njive in travnike. Hiše — ali marveč kočice — so imeli preproste, lesene, postavljene v vrsti. Kratko: napravili so si še dosti čedno vasico in so ji dali ime „Selo“. Zemlja se je kazala zelo rodovitno; še gnoja ji ni bilo treba, in vendar je rastlo vse „kar preveč“, kakor je rekel Potokar. Svoje pridelke in tudi prirejeno živino so spečavali naselniki še tudi primeroma lahko, čeravno ne po visoki ceni. Daleč so jo pa morali goniti na prodaj. Toda ker se je veliko pridelalo, so že izhajali boljše kot prej v domačem kraju. Davka skoro ni bilo; vsako leto po enkrat je prihajal pobiravec in je povedal Jermanu, ki je veljal za župana, koliko imajo plačati. Jerman

je potem pobral mali znesek in ga izročil uradniku. Bilo je pa to tako malo, da so se vsi čudili, kako da so morali plačevati domá toliko davka, in za kaj je potrebovalo cesarstvo toliko denarja. Ko je odšel „davkar“, se za naše Seljane ni pobrigal nihče več.

Pač! Nekdo se je pač brigal, in to so bili deželjani, domačini, Indijani. Mnogo jih res ni bilo več, ker so jih preganjali Evropejci s svojo „omiko“ — kakor so rekali sili — z žganjem so jih pa uničevali. Evropejsko žganje in evropejska kultura — to je delalo Evropejcem pot v severni Ameriki; domačini so se pa izpreobračali tako, da so se zvrčali v jamo.

Ni se toraj čuditi, da so domačini — rjavi in bledi Indijani — pisano gledali vsakega Evropejca, ki je prišel v njihovo ozemlje s pomočjo orožja ali denarja in je potiskal nje zmiraj dalje v temne gozde. Zato so imeli naselniki povsod prestati z njimi male praske in celó hude boje. Tudi našim to ni bilo prizaneseno.

Jerman je šel nekega večera, ko so vsi drugi dokončali svoje delo, v hosto posekat par drevesc. Potreboval jih je za drogove. Kar začuje nekako šumenje. Misleč, da utegne biti kaka zver, počene za grmovje in se potuhne ter drži sekiro v roki pripravljeno, če bi bilo kaj. A kaj zagleda! Trumo Indijanov, ki so se prepirali med seboj in zato govorili glasneje. Oboroženi so bili s sulicami, pšicami, sekiricami in nekateri celó s puškami. Kaj so govorili, tega Jerman seveda ni umel, ker je bilo indijansko. S svojimi bistrimi možgani je pa

— po njihovem miganju in kanzanju proti selu — vendar uganil, da nameravajo nekaj sovražnega. Zato se je splazil tiho in, kolikor se je dalo naglo, proti selu, tam sklical može, jim povedal, kaj je videl in slišal, ter rekel, naj bodo tihi, vendar pa na straži vsak s svojim orožjem. Kadar bo ustrelil on, naj pa planejo vsi iz hiš. Ako bi pa kdo zapazil kaj posebnega, naj se pa tudi oglasi. Pse, ki so jih nekateri imeli, je pa ukazal zapreti, da bi ne izdali prezgodaj lisičjezvitih Indijanov. Zgodilo se je vse po Jermanovem ukazu, in ko je napočila noč, je bila vsa vas pripravljena na napad.

Ni še prijel zaspanec nikogar, kar se je zaslislalo grozno rjojenje, kakor bi bil kdo izpustil celo čedo zverin. Hkrati so se prikazale baklje in so letele v strehe lesenih hiš. Ob njih luči je bilo videti tudi rjavkaste ljudi s sulicami, ki so prav po divje drvili v selo.

Tedaj ustrelil Jerman, ki je stal spredaj na straži, in prvi izmed sovražnikov se zvrne. Na to prileté vsi vaščani z raznim orožjem — karkoli je kdo imel — in prične se boj, ki pa ne traja dolgo. Ko je izbil namreč Kopač — že bolj postaren, pa vendar še krepak mož — nekemu Indijanu, ki ga je hotel prebosti s sulico, njegovo orožje iz rok, pa vrgel svojo sekuro v stran in zgrabil Indijana za vrat, da mu je divjak kar jezik pokazal, in je za njim še tudi Jerman udaril družega Indijana po glavi, da se je kar zgrudil — tedaj so jo Indijani popihali in pustili na mestu enega ustreljenega pa nekaj s pestjo dobro otolčenih. Stari Kolar je dobil pa s sulico hudo rano v stegno,

pa je vendar skočil še za tistim, ki ga je ranil, in ga je usekal s pestjo tako po glavi, da je kar padel na tla kakor muha. Kolar ga je potem obrnil in ko je videl, da se več ne gane, je rekel:

„Škoda! Nikoli še nisem nikogar ubil. Pa kdo bi bil mislil, da imajo ti Indijani tako mehke čepinje!“

Slovenec je hud le, kadar je v boju. Ko je pa boj končan, je precej spet milega srca. Zato se tudi ranjenim in otolčenim Indijanom ni zgodilo nič hudega. Pobrli so jih naši ljudje in jim stregli. In ko so bili zopet toliko na nogah, da so mogli iti, so jih izpustili. Tri mrtvece so pa naselniki pokopali. Izmed Slovencev pa ni bil nobeden posebno hudó ranjen, nekateri pač malo nabodeni. Polonica je imela pa vendar velik strah, ko je videla očeta po nogi vsega krvavega. In rana — dasi na videz mala — je imela pozneje vendar svoje nasledke, akoravno se je po marljivi skrbi Polonice kmalu zacelila.

Posledica tega napada je bila ta, da so si oskrbeli Seljani svojo redno ponočno stražo; preskrbeli se pa tudi kolikormoč z dobrim orožjem, ker se jim je bilo bati maščevanja Indijanov.

Pa še nekaj družega neprijetnega se je pokazalo za naše naseljence. Blizu njih — komaj uro daleč — so se naselili ljudje, katerih jezika pa nihče ni razumel. Šele čez nekaj časa se je mogel Jerman toliko sporazumeti z njimi, da je zvedel, kaj so: namreč Švabi. Na drugi strani se je naselila tropa Čehov, revnih ljudi. Tem je vsega manjkalo, in pred njimi naši Slovenci niso imeli

nikdar miru. Vedno so jih prosili tega ali onega: bili so jim prav nadležni sosedje. Na tretji strani se je pa naselilo okoli sto Ircev iz Angleškega. S temi so bili Seljani še najbolj zadovoljni, ker jih niso pravnič nadlegovali, marveč le barantali z njimi po Jermanovem posredovanju. Ti so tudi sklenili z našimi naselniki zvezo zoper Indijane; Švabi in Čehi pa o tem niso hoteli nič vedeti.

Kar se tiče Logarja in Janeza, so se naši izkrajja vsi čudili, zakaj ju ni za njimi. Po Lukaniču je pač dobil Jerman naznanilo, da sta oba na poti. Tudi Logarjevo pismo iz Londona je Jerman prejel. Potem pa nič več, kot le pismo od Logarjeve matere, ki je vpraševala, zakaj da ji sin nič ne piše; o Janezu pa ni bilo čistonič zvedeti, kot le to, da je ušel od vojakov. Kam je pa prešel, tega pa ni vedel nihče. Najhuje je to bolelo Polonico, ki je še vedno mislila nanj, akoravno ji je prigovarjal oče, ko je bil izvedel za njeno skrivnost, naj si izbije Janeza iz glave, ker Bog ve, kje je že on s svojim denarjem. (Da je Janez veliko zadel v loteriji, se je bilo namreč zvedelo nele domov, ampak tudi v Ameriko po pismih.) Da pa je ušel od vojakov, se mu pa ni štelo za greh ne tu, ne tam. Takrat je bila pač vojaška služba težavna in dolgotrajna; zato se na kmetih sploh nikomur ni zamerilo, če je pobegnil od vojakov, saj je malokdo doslužil vojaščino in se vrnil srečno domov. Iz tistih časov je celó znana stara pesmica:

«Oj zdaj gremo, oj zdaj gremo,
Nazaj nas več ne bo.»

„Kaj pa, če so ga zopet ujeli,“ — je tarnala Polonica — „potem pa gorje mu! Nič več ga ne bodo izpustili.“

Oče Kolar je v tem zapazil, da njegova Polonica zbada v oči Jermana, ki dozdej ni bil nič kaj prijatelj ženskemu spolu. To je bilo Kolarju prav všeč. Mislil si je, da bi bilo tudi prav zanjo, ako bi jo Jerman vzel: bo vsaj preskrbljena, če bi on umrl. Zlasti po boju z Indijani, ko je mož zopet nekaj okrevaj, mu je rojilo to po glavi. Zato je pričel nekega večera, ko sta sedela z Polonico po delu sama v koči, takole:

„Veš, Polonica, kaj sem premišljeval, ko sem te dni ležal v postelji?“

„Ne vem, oče povejte mi!“ — je rekla Polonica.

„To sem premišljeval: Jerman je začel za tabo gledati — in no, saj veš, kaj je rado iz tega. Meni bi bil tak zet prav povolji. Zate bi bilo pa tudi dobro, če ne bi ostala sama, ako bi jaz umrl. Prav dolgo ne bom več živel, že čutim; to podnebje ni nič kaj prida za moje stare kosti in za komaj zaceljeno rano. Kaj bi bilo iz tebe, če bi reva sama ostala; le pomisli!“

„Ej, oče, ne govorite tako,“ — dé na to Polonica. — „Saj še ne boste umrli. Meni se pa tudi nič ne mudi, možititi se; sem še premlada. Pa — saj Jerman tudi še ni nič rekel. Ne verjamem, da bi prišel vprašat zame.“

„Res da ne! Pa če pride, ali te mu bom mogel obljubiti ali smel odreči?“

„Oče, pustiva to, saj ga še ni.“

S tem je bil pogovor končan, in oba sta šla spat. Toda Polonica ni zaspala. To, kar je slišala, ji ni dalo zatisniti oči. Sama je bila namreč že zapazila, da Jerman res nekako gleda in stopa za njo. Zdaj pa, ko je slišala, da je to zapazil tudi oče, je pa reč postala resnejša. Ženska domišljija je jela Polonico begati in razburjati, in konec pre-mišljevanja je bil sklep:

„Jerman gleda za mano, zato pa Janeza ni sèm — to je gotovo! Jerman je že tako naredil, da Janez za nas ni zvedel. In Bog vé, kod se klati po Ameriki in morda išče mene! Dozdaj ravno nisem mogla reči, da bi mi bil Jerman zoprn; od zdaj ga pa kar ne bom mogla več videti, ker je ravno on kriv, da nas Janez ne more najti in je Bog ve kako daleč od nas. Pozabil me ni — o tem sem prepričana.“

Šele pozno je zaspalo dekle. Ko se je zjutraj po hudih sanjah zbudilo, je bilo popolnoma te vere, da je vse res, kar je po noči spletla domišljija. Zato je odslej obračala Jermanu hrbet in kazala mrzel obraz, in če jo je on ogovoril, so bile njene besede kratke, neprijazne. Da mu je s tem delala krivico, vemo iz prejšnjih dogodb. Da Jerman ni slutil nič, zakaj mu je Polonica tako neprijazna, to bo razumljivo vsakomu.

Nekega dne se srečata na ozki stezi, kjer se ni bilo mogoče ogniti. Polonica se je hotela naglo zmuzniti mimo, pa Jerman jo je ustavil in ogovoril:

„Zakaj si pa tako plašna kakor srna? Se me mar bojiš, Polonica?“

„Pustite me pri miru,“ — se mu je odrezala Polonica srpo. — „Meni se mudi; nimam časa za prazne besede; je preveč dela doma.“

„Kaj tako visoki ali slabe volje smo danes?“ — vpraša Jerman zavzet — „ali bo zmiraj tako?“

„Zmiraj,“ — se odreže Polonica. — „Z vami nimam nič govoriti.“ —

V tem smukne mimo njega in se izgubi hitrih korakov proti očetovi hiši. Jerman pa gleda za njo in mrmra polglasno:

„Glej no, dekleta, glej! Tako govori prevzetna hči kakega bogatega in ošabnega vaškega župana unkraj morja v naši domovini. Postaviti se pa zna, to je res, in to se ji prav dobro podá. Kar pol kraljice je to. Kratka, pa ostra beseda. Hm! Jutri sem bil namenjen stopiti k staremu in vprašati zanjo. Zdaj bom moral pa že še počakati, da bo lepše vreme. Vrag vedi, kaj se ji je tako pokadilo! No, se bo že prevleklo, saj pri ženskah je vsak dan drugo vreme. Dobra gospodinja bi pač bila, ker drži očetovo hišo tako lepo v redu.“

Tako mrmraje je stopal Jerman svojo pot in premišljeval marsikaj. Sililo se mu celó prepričanje, da bi bil dobil onkraj morja morda katero zase, morda celó Polonico, če bi se bil domá bolj ogleдал po ženskah in bi se morda ne bil naveličal svoje domovine, šel v tujo neznano deželo ter zlekel s seboj še več drugih, izmed katerih se jih je toliko ponesrečilo. Izmed tistih pa, ki so srečno prestali vse nezgode in se naselili, je bil pa zadovoljen le malokateri; večina jih vzdihuje po domovini in bi se rada vrnila, če bi bilo le mogoče.

Saj si je še on sam čisto drugače predstavljal novi svet. No, pa kar je, to je! Nazaj ne gre več, bodisiže kakorkoli.

To je bila dogodbica med Polonico in Jermanom. Imela je pozneje svoje nasledke. — —

Tako je ostalo v selu čez tri leta. Zadovoljni niso bili naselniki pravnič. Radi bi bili prodali svoja selišča ter se preselili drugam — bolj proti jugu, kjer se ni bilo toliko bati Indijanov in ni bilo treba vedno na straži stati pred njimi. Zdaj so bili namreč naši ljudje že bolj premeteni in privajeni šegam ter so se priučili tudi raznih jezikov, iz kakršnih je sestavljena brozga, ki se govori med tako zmesjo raznih narodov. Zdaj bi si bili pač znali že sami pomagati pri nakupovanju zemlje, da ne bi bili tako zapeljani in osleparjeni, kakor so bili. Ali kje najti kupca, posebno dobrega? Jerman se je pismeno obrnil do Lukaniča v Novem Jorku, naj kupi on ali kateri drugi posredovavec to selo ali pa preskrbi kupca, saj je zdaj vse prav lepo obdelano in uravnano. Toda odgovor mu je bil ta, da bo iz tega prav težko kaj, ker kupujejo priseljenci vseskozi rajši neobdelane pokrajine kakor obdelana sela, že zavoljo neprimerno nižje cene, saj z obilim denarjem tako ne pride nihče v Ameriko. Potemtakem ni bilo druge poti, kakor ostati na mestu in živeti v vednem strahu pred Indijani. Ti so bili po Švabih pač zopet nekoliko više potisnjeni na severo-zapadno stran v gozde, pa so vendar kuhali jezo in se prikazovali tuintam, pa napadali ljudi in živali. Ta rod je namreč zvit in prav po kačje in mačje zalezuje s posebno vstraj-

nostjo svoj plen, naj si bo to človek ali žival. Bili so namreč ti Indijani povečem še čisto divji rod, ki se še ni vdal krščanski veri, ki vse poblažuje, kroti in lika. Ostali so ti divjaki pri svojih malikih in se počasi umikali sili priseljenih Evropejcev in že v Ameriki rojenih njihovih naslednikov. Zato so bili ti Indijani kruti in neusmiljeni proti vsakomu, kdor je imel belo ali — kakor so rekli oni — blede kožo. Ubili so vsakega in so ga skalpirali (to je: odrezali so mu kožo okrog glave in mu jo potegnili z lasmi vred z nje). Če so pa koga ujeli živega, so ga pa trpinčili, da je bila groza, preden so ga umorili, ali ni sam umrl po prehudih mukah. Redek je bil, kdor je živ zopet prišel iz njihovih rok.

Taki sosedje seveda niso prijetni nikomur. Še manj pa, če se imajo maščevati za ubite svojce, kakor je bilo tu pri naših. Vedno so bili slovenski priseljenci v strahu in so čuli ponoči. Pa ker Indijanov dolgo ni bilo nič oslediti in slišati o njih, so našinci postali v svoji paznosti nekoliko popustljivi, zlasti poletni čas, ko so podnevi večidel delali na polju in so bili zvečer utrujeni. Zanašali so se tudi na hude in močne psé, ki so jih bili mnogo nakupili. Ti psi bili so prav ljutega plemena: bali se niso ničesar.

Nekega večera, ko se je pričelo ravno mrati, priteče neki Irec ves brez sape v vas s krikom:

„Na noge, orožje v roke! Indijani so zažgali naselbino Čehov in zdaj tam strašno morijo in divjajo. Čuti je po njihovem kriku, da jih mora biti veliko. Če tam zmagajo, bodo pridrli sèm, in boj

bo hud. Mi smo se že pripravili, kolikor moč, in spustili vse pse. Prišli vam bomo na pomoč, če prej napadejo vašo vas.“

To reče sel in odhiti. Vse naselništvo skoči prestrašeno na noge, rog zapoje v znamenje, da je treba prijeti za orožje. Še Kolar, akoravno ne še popolnem trden, seže po puški in po sekiri. Toda Polonica, vsa trda strahu, mu zabrani, češ: „Oh oče, ne hodite, saj ne boste mogli nič pomagati. Ubili vas bodo.“

„Če pa tu čepim, in divjaki zmagajo, meniš, da ne bodo pridrli in ubili mene in tebe?“ — odgovori Kolar. — „Ti bodi domá in imej pri sebi psa, da te bo branil, če bo sila. Zdaj ne pomaga nič družega, kot udariti se.“

To rekši obesi Kolar puško čez ramo, vzame sekiro v roko in odide z besedami: „Pa saj menda ne bo tako hudo: več strahu in ropota kot krvi. Le preveč v strahu mi ne bodi!“

V tem se je spravilo vse na noge. Odvezani psi so švigali med ljudmi in renčali, ženske so se tresle, otroci pa jokali. Jerman, dobro oborožen, je stopil med-nje in jih ogovoril:

„Možje in fantje, le pogum! Enkrat smo že pokazali tem divjakom, kaj je slovenska pest in kost. Tudi zdaj se jih ne bójmo in storimo z njimi ravnotako, da bo potlej mir pred njimi. Topot ni treba nikomur prizanašati.“

Vsi odgovore prav pogumno. Potem pa odidejo v četah, kamor jih nastavi Jerman, in čakajo mirno — čeravno vendar nekoliko v strahu — kaj bo.

Naredi se noč. Nad gozdom je čimdaljebolj razločiti žareče nebo: znamenje hudega ognja. Čuti je tudi, čeravno iz daljave, sirovo rjojenje in bolesten krik, da vse naše pretrese kolikortoliko. Da je požar v vasi Nemcev, o tem ni več nobenega dvoma. Čez nekaj časa utihne krik, in kmalu potem poneha tudi žar — znamenje, da je boj pri kraji. Samo to se ne vé, so li zmagali Indijani ali pa so bili odpodeni — in ali je vas pogorela, ali pa so pogasili ogenj. Če je prvo, ne bo Indijanov sèm; če je pa drugo, treba pa biti pripravljenim na vse. Zato spuste naši naseljenci pse v gozd, da bi nanzanili, če bi se kaj živega bližalo.

Kar priteče zopet tisti Irec in zakriči:

„Nemško vas so požgali, prebivavce pa najbrž vse poklali. Zdaj deró sèm proti vam. Naši so se nastavili ob strani, da jih primejo od zadaj. Le pogum, ker prišli bodo s strašnim krikom.“

Tedaj se pripravijo naši na hud boj. Jerman jih še enkrat opomni, naj jim ne trepeta srce, ko zaženó divjaki svoj res zverinski krik — saj s krikom ne ubijejo nikogar. Irec potem brž odide, ko še pové, da bodo Slovenci že še o pravem času dobili sporočilo ali znamenje.

Komaj je Irec odšel ali boljše: odtekkel, že se je začulo po gozdu nekako šumenje, kakor bi kdo hodil po grmovju in stopal po krhkem, strohnelem lestu. Psi začno nevoljno renčati in se zaganjati proti goščavi, da so jih naši komaj še tolažili.

Kar naenkrat pa nastane strašen vik. Psi zatulijo in se zaženó v hosto; toda njih lajanje

ni nič proti divjemu rjoventju, ki se vzdigne zdaj kakor na komando v hosti. Hkrat se prikažejo prižgane baklje, da je videti gozd ves živ rjavih besnih pošasti, oboroženih s pšicami, sulicami, vojnimi sekiricami (tomahavki) in krivimi kratkimi nožmi. In o groza! Ob pasovih imajo še polno krvavečih škalpov (to je glavne kože z lasmi vred, ki jo potegnejo Indijani v boju ubitim raz glavo). Dasi so naši Seljani kaj takega pričakovali, vendar so se stresli pred tem prizorom. Kaj takó grozno-divjega še nikdar niso videli, ne slišali. Skoro so otrpnili, kakor otrpne ubogi zajček, ko zagleda pred seboj kačo-klopotačo. To bi bilo pa utegnilo biti zanje hudo nevarno, ker divjaki so se bližali s silno naglostjo, in so že jele leteti med naše osmoljene goreče pšice. A tu se je pokazalo, kaj je pes. Kar v hipu se namreč ustavi četa, nastane nered, videti je pri luči bakelj, kakó skačejo črne in sive pošasti med Indijani: zdaj pade na tla eden tu, tam je spet drugi zgrabljen in vklan za vrat. In videti je, kako nepričakovano je prišla ta pasja četa divjakom. Saj zoper njo niso imeli nobenega pravega orožja. Vnel se je torej hud boj med njimi in med psi. Ko je to zapazil Jerman, je zavpil:

„Zdaj pa le po njih z ognjem in z jeklom!
A vsak naj se varuje.“

Sprožijo torej puške. Te še bolj pretrgajo rajde divjakov. Mnogo se jih zvrne po tleh. Rjoventje postane zdaj še huje, in kmalu se zgrabijo Seljani z Indijani, da je bilo grozno gledati. Baklje so večidel popadale divjakom iz rok. A vnel se je

gozd, ker je bilo toliko suhe stelje in toliko lesovja po tleh. Ta požar je svetil strašnemu boju. Kak bo konec, se še ni vedelo. Saj Indijanov je bilo, kakor da bi lezli iz tal, akoravno so jih zdaj z druge strani prijeli še tudi Irci s svojimi psi. Kaj takó groznega se ne dá popisati.

Toda Indijan je zvit. To se je pokazalo tudi tu. Akoravno je bil razpostavil Jerman svoje po krdelih s strogim ukazom, da se od tam ne sme nihče ganiti brez velike sile — vendar se tisto krdelo, ki mu je bil načelnik Gobar, ni moglo zdržati, da ne bi bilo pohitelo svojim na pomoč, posebno ko so videli, da je dolg Indijan s svojo sekirico preklal Liparju glavo. Vsuli so se torej tja in jeli mahati po Indijanih kar s slepo jezo. To je imelo pa slabe nasledke. Pač je padel tisti Indijan po Gobarjevi sekiri, a v tistem hipu je predrla Gobarju sulica prsi, da se je kar zvrnil vznak in je bil brž mrtev. Divja jeza je zgrabila njegove tovariše, udrihali so po Indijanih, ki so se jim pa zdaj umaknili v gozd. Naši pa slepo za njimi in — po njih je bilo. Vsi od tega krdela so bili ubiti. Našli so jih potem mrtve in brez kože na glavi.

Pa ne samo to. V tem, ko se je spustil ta oddelek za Indijani, je pridrla druga truma v vas in je zažgala hišo Kolarjevo. Obenem je tak divji trop vdrl po vasi moreč in žgoč. Polonica je strahu kar skoprnela, ko je zagledala pred sabo dolgega, strašnega divjaka s krvavo sekiro in z nožem, za njim pa še druge tri, ki so rjovelii prav po zve-rinsko. Divjak jo je zgrabil za lase, vzdignil krvavo sekiro in — —

„Pif, pif, pif, pif,“ — se je začul tedaj oster strel. Divjak se je zvrnil na tla in ž njim vred tudi njegovi tovariši. Prikazal pa se je čvrst možak v lovski obleki, vrgel orožje na tla, se sklonil do omedlele Polonice, jo nesel iz goreče kočice in jo položil na travo. Potem pa je skočil po orožje, nabasal, in zopet je padlo nekaj divjakov, ki so bili prihrumeli. Polonica se pa karnič ni zavedla. Zato jo neznanec skrbno ogleda ob žaru goreče kočice, je li kje kaj ranjena ali ne. Ko se prepriča, da nikjer ni videti krvi, se nagne k nji in ji zakliče na uho:

„Polonica! Polonica! Ali ne poznaš več glasu Janezovega?“

Polonično truplo se strese, oči se odpró in iz ust ji pride vzdihljaj:

„Oh, ni res! V raju sem, na onem svetu, kamor je šel Janez že pred mano.“

Potem se pa dekleta vnovič loti omedlevica, in Janez — nihče drugi ni bil ta lovec — ni vedel, kaj naj stori z njo. Saj je bil še povsod okoli požar in divji boj. Na gašenje zažganih lesenih poslopij še misliti ni bilo. Zato bi bil šel Janez najrajši s svojim orožjem bojevavcem na pomoč. Toda Polonice vendar ni mogel pustiti same. Vstopil se je torej pred njo, pripravljen braniti jo kakor lev svoj brlog.

Vse je bilo grozno, da se ne dá popisati. Gorel je gozd, gorelo je selo, med tem pa rjovenje divjakov, kričanje ranjenih in tuljenje psov. Marsikomu se je zdelo to kakor sodni dan. Kaj tako strašnega ni videl še nihče.

Poglejmo zdaj nazaj na bojišče. Slovenska trda pest se bije z indijansko zvičajnostjo, boja vajeno. Med prvimi je Jerman — ta je podrl že tri divjake. Njegov oddelek se je zaril med Indijane. Sam ni vedel, kako. Ko je pa zapazil, da so v sredi gorečega ognja in ljutih divjakov, je zavpil na ves glas:

„Zdaj pa le po njih vsak, kolikor more; če ne, smo izgubljeni!“

To je pomagalo. Padali so Indijani kakor snopi. Nihče ni več varoval sebe, ampak le udrihal po sovražniku. Enako hrabro so se obnašali Irci. Ti so predrli četo in se tako združili z našimi Seljani. Vsi skup so potem zapodili Indijane, kolikor jih je še ostalo, v goreči gozd. Pa tudi tukaj še ni bilo dano Indijanom, da bi bili ušli. Kajti načelnik Ircev, Skaper po imenu, je nastavil nekaj svojih najsrčnejših ljudi zadaj. In ti so bežeče divjake kar nabadali in jih gonili nazaj v goreči gozd. Tako so bili ujeti kakor miš v pasti, zato tem ljutejši. Zlasti njih vodja — ves krvav po životu — je pridrvil proti Jermanu. Ta je bil tudi že v levo roko po sulici ranjen in je zelo krvavel. Divjak ga hoče podreti kar z enim mahom svoje sekire. Toda Jerman mu izpodbije mahljaj s svojo puško in zasadi divjaku svoj dolgi nož v vrat, da semu ulije kri z debelim curkom, in da pade onemogel na tla. Tedaj pa pobegnejo njegovi tovariši. Le malo jih uide, a pridejo zopet Ircem v roke. Prizanesel ni nihče nikomur nič; torej si vsak lahko misli, kako krvavo je bilo na bojišču. Zmagali so slednjič Seljani in Irci, divjakov je pa

ušel, kdor je mogel. Koliko jih je pa ušlo, niso mogli vedeti; ubitih pa je bilo sila veliko.

Pa kaj, ko boja le še ni bilo konec! Dozdaj so se borili Seljani s sovražniki, zdaj se je bilo pa treba boriti z ognjem. V gozdu se ni dalo nič opraviti. Tam je plamen divjal in razdeval po svoji volji. Torej brž v selo, da se pomaga in otme, kar se dá! Irci so pa zastavili mejo, če bi se Indijani še kje pokazali. Jerman je zaupil, naj pridejo vsi Seljani h gašenju. Po njegovem klicu so se vrnili vsi, kar jih je bilo še na dobrih nogah. In pričelo se je gašenje, pa ni dosti pomagalo. Sreča le, da so stala poslopja precéj daleč narazen. Zato so pogorela le tista, ki so jih bili divjaki zažgali. Med temi pa Jermanovo ni bilo.

Toda s tem strahovitost te noči še ni bila končana. Začul se je namreč krik: „Polje gori!“ In res, žitó — ravno dozorelo — se je pokazalo v hudem ognju. Kdo naj ga pogasi? Plamen se je valil kakor morski valovi ob hudem vetru. Noč je bila grozna, kakor sodni dan. Nihče ni vedel, kaj je in kaj še bo. Vse je bilo pripravljeno na smrt.

Jerman — čeravno zeló ranjen — je tekal med hišami in preplašenimi ljudmi, ki niso vedeli, kaj bi storili. Príde tudi do Kolarjeve kočé, ki je pogorela do tal z vsem, kar je bilo v nji.

„Kje je Polonica?“ — je zaklical tukaj in silil v pogorišče.

„Tu je!“ — se oglasi čvrst mladenič in pokaže na tleh še zmiraj nezavedno ležeče dekle.

„Ej, kdo ste pa vi, ki govorite naš jezik, pa vas jaz ne poznam?“ — vpraša Jerman.

„Ali ne poznate Janeza?“ — vpraša mladenič.

„Janez!“ — se začudi Jerman. — „Ali je res? Da, res je, te že poznam. Odkod si pa ti prišel in ravno zdaj? In kaj je s Polonico? Jeli mar ranjena ali celó mrtva?“

„Ne — le strahu prevzeta,“ — odgovori Janez. — „Kako pa da sem prišel sèm, bom že še povedal. Zdaj mi rajši povejte, kje je Kolar, njen oče, in ali je živ ali mrtev?“

Da, Kolar! Kdo je mislil nanj v boju! Jerman ga je pač videl, ko se je zagnal med divjake s svojo sekiro; pa kam je potem prešel, mu ni bilo znano. Zato reče Janezu, da tega zdaj še ne ve, da bo pa Kolar najbrže med bojevavci kje.

„Dobro,“ — reče Janez — „jaz ga grem iskat. Dekle je zdaj brez nevarnosti, ker ste, kakor sem slišal, potolkli in odpodili Indijane. Svetlo je tudi dosti, čeravno je to prav žalostna luč.“

To rekši skoči v goreči gozd, kjer je bil pogled res grozen. Tuintam je ležalo kaj ranjencev in mrtvih, ki jih je oblizoval plamen. Nekaj Seljanov je bilo videti, da iščejo svoje in da vlačijo mrtve ter vodijo svoje ranjence proč, da bi oteli vsaj trupla, če ne že življenja. Indijanov je bilo videti mnogo po tleh, toda zanje se ni brigal nihče. Ogenj je bil hud, šinil je celó v vrhove dreves, lizaje po deblih, z mahom obrastlih, in od zgoraj so padale goreče veje na tla ter užigale trhlino, kolikor je še ni gorelo. Indijanov pa ni bilo več videti. Pobegnili so bili že vsi. Janez se je oziral po gozdu, iskal in iskal, ne boječ se utrinkov, padajočih od zgoraj, in ne strašoč se mrtvih, med katerimi je

bilo videti tudi Seljanov in mnogo trupel psov, ki so razmesarili s svojimi zobmi marsikaterega Indijana, kakor je bilo videti na vratovih — bili so pa slednjič vendar prebodeni po sovražnih sulicah. Že se je hotel Janez umakniti prehudemu ognju, kar zagleda pod debelim deblom košatega drevesa kopico ljudi, Indijanov in Seljanov, na videz mrtvih. Približa se in vidi, da se dva še močno gibljeta, čeravno je vse okrog krvavo. Brž seže vmes ter ju razreši. In res najde, kar je iskal — namreč Kolarja. Brž ga spozna, akoravno ga že štiri leta ni videl.

Kar se je potem godilo, bodi ob kratkem povedano. Janez se je dal spoznati Kolarju, ki ga je debelo gledal. Potem ga je pa tudi Kolar brž spoznal, ko se je z njegovo pomočjo otresel Indijana in se spravil na noge. Indijan, ki se je bil — kakor pravimo — zagrizel v Kolarja, je moral dobiti še eno po glavi, da je odjenjal in se zvrnil mrtev na tla. Kolar je bil ves opraskan, ogrizen in oboden. Zato ga je spravil Janez kolikormoč naglo v vas — ali boljše povedano: na njegovo pogorišče, kjer so našli Polonico že pri zavesti, pa vendar hudo prestrašeno. Najprej je bilo treba obvezati Kolarja. To je opravil Janez s spretno roko. Potem ga je pa položil v travo na svojo suknjo, ki jo je slekel.

Polonica se je tedaj sklonila in vprašala zraven stoječega Janeza:

„Oh, ali je res, da si ti Janez? Kako in odkod si pa prišel sèm?“

„Boš že vse zvedela, Polonica,“ — ji reče Janez. — „Toda zdaj še ne. Je še sila mnogo družega opraviti, kakor vidiš.“

In res, bilo je še mnogo posla. Po vsi planjavi — obdelani z dozorelim žitom — je švigal plamen; ljudje si pa niso vedeli pomagati. Vse je šlo v pepel. Kar je bilo pa zelenega, je bilo tako osmojeno, da je bilo tudi uničeno. Indijani so bili zažgali polje zato, da bi spravili vaščane še v večji strah. Drugo jutro je bilo videti tam, kjer se je zibalo prejšnji dan rumeno klasje, pripravljeno za srp — črn pepel in ožgano zrnje, vmes pa osmojeno zelenjavo. Kako žalosten, kako obupen pogled za Seljane, ki so bili zdaj domala ob vse! Tudi gozd jim je pogorel na daleč in široko.

Pa kaj še to! Ko je napočil dan, je zatrobil Jerman pri kapelici — v znamenje vaščanom, naj se zberó. Prišli so — pa koliko! Manjkalo jih je skoro polovica. Izmed prišlecev pa je bil skoro vsak obvezan, krvav in raztrgan.

„Kje so pa drugi?“ — je vprašal Jerman, ko je videl tako pičlo število.

„Ni jih,“ — so odgovorili nekateri. — „Nekaj jih leži ranjenih, ker ne morejo na noge; drugi so pa najbrže ubiti ali pa leže še kje v hosti.“

„Torej brž v hosto — ali marveč na gozdno pogorišče — iskat jih,“ — zakliče Jerman. Molčé krenejo možaki tja. Ali to je bilo težavno, skoro nemogoče iskanje. Povsod se je kadilo, tlela so še tla, in kamor je kdo stopil, povsod se je vdrla noga v žerjavico. Le po nekaterih krajih je bilo moč nekoliko priti naprej — in tam so našli nekaj

mrtvih svojcev, med temi tudi Gobarja. Od sežganih trupel Indijanov — teh je sila mnogo ležalo povsod — je pa puhtel tak kužen smrad, da je bil kar omamljiv. Tudi Irci, ki jih je bilo prišlo nekaj pogledat ta žalostni prizor, so rekli, da ne morejo v gozd, iskat pogrešanih svojcev. In teh je bilo mnogo manj kot Seljanov. Tako niso vedeli kaj storiti; stali so in zrli v pogorišče, tarnali in tugovali.

Usmililo pa se jih je nebo. Okoli poldneva so se privlekle črne megle, in prav huda ploha se je ulila. Pogasila je ogenj na polju in v hosti ter napravila še velike nalive. Drugi dan se je nebo zjasnilo, in tedaj so mogli Seljani šele odriniti v gozd. Tam so našli več ožganih trupel svojih ljudi. Znesli so jih vun in pokopali pri kapelici. Mrtvaške molitve je pa bral in molil Jerman. S pomočjo Irccev so znosili potem tudi trupla Indijanov skup ter jih zagrebli v več jamah, da bi gnijoča ne širila smradu in ne povzročila kake bolezni.

Zdaj so bili torej naši Seljani skoro na tisti stopinji, kakor bi bila kaka vas v njih domovini, ko bi pogorela do tal. Nekaj hiš je pač še ostalo. V te so se stisnili in stregli ranjencem.

V tem stanu jih moramo pustiti in povedati, kako je prišel Janez sèm ravno o pravem času ter rešil Polonico grozne, njenega očeta pa gotove smrti. Naj to pripoveduje sam, kakor je pripovedoval Kolarju, Polonici, Jermanu in drugim Seljanom.

7. Janezova povest.

Janez sede med svoje znance in jim najprej pové, kaj je bilo vzrok, da ni mogel priti za njimi, in kako so ga ujeli v Novem Jorku ter spravili na ladjo. To je nam že vse znano. Torej poslušajmo, kaj pripoveduje naprej od tam, ko je zvedel, da ni več Janez Koren, ampak John Brown.

„Lahko si mislite“ — pripoveduje Janez — „kako mi je bilo pri srečanju, ko sem videl, da sem med popolnoma tujimi ljudmi. Nobenega nisem skoro nič razumel. Pa za tugo, za jezo in premišljevanje ni bilo časa. Brž, ko sem mogel stopiti na noge in nekoliko stati, se je pričela zame šola — pa kaka šola! To je bilo trpljenje, da bi bil večkrat najrajši skočil v morje, pa so mi bili zmiraj preveč za petami. Trajalo je to več tednov, preden sem bil dober za službo na ladji. Koliko sem v tem prestal, tega rajši ne pravim, ker je prežalostno ali — da naravnost povem — preživinsko. Da sem vse to vendar prestal, se imam zahvaliti le svojim trdnim udom in pa nadi, da se utegne kdaj kaj izpremeniti, in da morda vendar še pridem med svoje tu v Ameriki ali pa domov. Izprevidel sem tudi, da čimvoljnejše bom prenašal to trpljenje, čimbolj se bom vdal v svojo usodo ter še celó z vsaj navidezno veseljem opravljal svojo službo, tem lažje bom shajal z gospodarjem — saj to domá pri vojakihi tudi ni bilo nič drugače. Zato sem se potuhnil prav po mačje in še celó hlinil sem se gospodarju ladje. Tako sem dosegel kmalu vsaj to, da je gospodar ukazal svojim

prvim služabnikom, da niso ravnali več z mano tako kruto in nečloveško kakor izkraja. Sami so pa tudi mislili, da so ukrotili mojo upornost. Zato sem imel zdaj nekoliko dalj raztegnjene vajeti, posebno na morju, ko ni bilo videti nikjer zemlje. Vozili smo se noč in dan; ponoči še hitreje kot podnevi.

Naša ladja, napolnjena z raznim blagom, je jadrala proti jugu. Tega pa jaz takrat seveda nisem mogel še vedeti. Čutil sem le po tem, ker je bila soparica in vročina čimdalje večja. Prevozili smo tudi zemeljski pas ali „ekvator“. Tam se nam je pa huda godila. Nekaj jih je umrlo za solničnim pikom ali za vročinskim vnetjem. Te smo pometali kar v morje. Meni je bilo tudi hudó, pa sem vendar premagal vročino.

Prejadrali smo tako čez ekvator, in potem je bilo čimdalje boljše. Ustavili se nismo nikjer, tudi zemlje nismo nikjer videli. Še le onkraj ekvatorja smo se ji približali, in zvedel sem, da je to Brazilija. Tam smo krenili v lukó pred mestom San-Francisko in spravili na suho to, kar smo pripeljali. Naložili smo potem drugega blaga, pa tudi nekaj ljudi, ki so prišli na ladjo pravtako, kakor jaz, namreč pijani ali omôčeni. Jaz nisem smel na suho — gospodar se je namreč še bal, da bi mu ne ušel. Najbrže pa jaz tega ne bi bil storil. Kam bi bil šel revež med tujimi ljudmi in prav brez vsega?

Nanovo založena ladja je kmalu odjadrala zopet proti jugu. Preden pa je odšla, so se prikazali pač na krovu nekateri tujci z gosposkimi kopicami,

pa govorili so le z gospodarjem-kapitanom in z njegovimi višjimi podložniki. Videl sem, da so jim ti stiskali roke ter v njih zmiraj kaj puščali. Ko so odšli, je odjadrala tudi naša ladja, in kmalu smo bili na visokem morju.

Če bi maral popisavati vse, kar se je godilo na tej vožnji, bi mi morda ne verjeli. Kakor svoj čas z mano, so ravnali potem z vsakim, kar so jih navlekli na ladjo tam, kjer smo obstali — omôčenih kakor mene. Sčasom se nas je nabralo na ladji iz vseh dežel in narodov, belih, črnih, rjavih in ogorelih obrazov. Med sabo se nismo nič razumeli po jeziku, ampak skoro domala le po znamenjih in kazanju. Če bi se bili mogli kaj razgovoriti med seboj, bi morda gospodar ladje — akoravno je imel okoli sebe prave rablje — ne bil tako brez strahu vozaril po morju in počenjal take reči, kakor jih je. Na obrazih ujetih in s silo uplenjenih revežev sem videl, da so kleli gospodarja na dno morja. Če bi se bili mogli mi vsi sporazumeti med sabo in priti do orožja, bil bi bil kapitan kmalu ležal z vsemi svojimi rablji v požrešnih žrelih morskih pošasti. Toda, kako bi se bili mogli sporazumeti, saj drugdruzega ni umel in mu tudi nič ni zaupal!

Na ladji je vladal le strah. S tem je brzdal gospodar s svojimi rablji — to je: njemu podložnimi poveljniki in nekaterimi prav hlapčonskimi sirovimi mornarji — na ladjo nabrano zmes. S svojo ladjo je prevažal ta človek razno blago mnogo ceneje kot druge ladje. Saj ga delavci in mornarji niso stali družega kot tisto, za kar jih je kupil, in pa hrano, ki je bila pa grozno slaba,

uprav gnusna. Plačeval pa ni nikomur izmed nas nič. In če je kdo opešal, da ni bil več za delo, ali pa, če je huje obolel, je izginil kar čez noč — drugi dan se je pa reklo, da je po neprevidnosti padel v morje. Ako se je pa kdo uprl pretežkemu delu, ali če se je postavil proti kakemu poveljniku, ali celó žugal s pestjo rablju ali gospodarju samemu, bila mu je zadnja ura. Kar posekali ali ustrelili so ga pri tisti priči ali pa z vrvjo potegnili kvišku, da je tam bengljal vsem v strah, dokler ga niso spustili v morje.

Koliko sem videl tacih! Pravnič manj strašno ni bilo, kakor tukaj ta boj z divjimi Indijani. Tu se moreš vsaj braniti, tam pa ne. Jaz sem bil pri vsem tem nekako otrpnil, zadušeno mi je bilo vse čuvstvo, in če bi ne bilo zvezde danice — te gledati mi nihče ni mogel braniti — vedi Bog, da bi me morda, ali skorogotovo ne bilo ne tu in že tudi sploh na svetu ne. Toda, ko sem zagledal v jasnih nočeh danico, sem pokleknil in molil, molil bridko in goreče. To se je godilo pa povečem le bolj skrivaj, ker na ladji ni bilo nobene molitve, nobene vere, ampak le grozna kletev. Sploh mislim, da huje — vsaj vernim ljudem — še v peklu ne more biti.

Naša ladja je jadrjala potem le bolj ob bregovih, daleč v morje se pa nismo spuščali. Postajali smo prav pogosto, oddajali blago in prejeli novo. Pa večidel le v ponočnem času, da smo bili zjutraj že zopet daleč od tistega kraja, kjer smo bili kaj oddali ali naložili. Da je bilo to prav tatinsko, lahko ume vsakdo, kakor sem umel kmalu tudi jaz.

Na ta način smo bili prijadrani na južni strani že tako daleč, da sem mislil, kmalu mora biti sveta konec. Kam jadramo — tega ni vedel nihče, le kapitan in njegovi rablji. Vreme nam je bilo ugodno še bolj, kakor ga je bila naša ladja z večino posadke vredna. Že smo mislili, da bomo brez vseh nadlog objadrani južni konec ali pol. Tam pa je nastal hud vihar, ki nas je metal semtertja kakor orehovo lupino. Kaj tako strašnega in divjega si jaz dotja še misliti nisem mogel. In vse je bilo ponoči!

Ladja — za svojo velikost preobložena z blagom in ljudmi — se je morala razbiti, če bi bila le treščila ob skalo. O takih prilikah pomečejo mornarji težje reči v morje, da se ladja olajša. Tudi na naši ladiji se je to zgodilo. Pa kaj mislite, da so kapitan in njegove zverine pometali v morje, blago ali ljudi? Ljudi so pometali, in to take, ki so bili bolehní in manj rabljivi za delo na ladji. Brez vsega usmiljenja so vkljub prošnjam in groznemu vpitju leteli čez krovno ograjo v valove, ki so jih hlastno požirali. Mi drugi smo pa kar koprneli — nekateri togote, nekateri pa strahú — in če bi bili imeli orožje kakor oni, zapodili bi se bili vanje, naj bi bilo potem že tako ali tako. Mene pa se je lotilo prepričanje, da takih zverin božja pravičnost ne bo rešila in da nam valovi ne bodo prizanesli. Zato sem se pripravil za smrt v trdni zavesti, da jutra ne bomo čakali.

Vendar nihče ne more izprevideti namenov božje modrosti. Ko je napočilo jutro, so se umirili valovi, in naša ladja — čeravno hudo poškodovana

posebno v jadrih in na jamboru — je ostala vendar na vrhu vode, in s prav velikim trdom smo jo spravili do malega pristanišča ali luke, kjer smo ostali, da se je škoda popravila.

Tukaj smo smeli prvokrat, odkar sem bil jaz prišel na ladjo, stopiti na suho. Kako pa tudi ne? Kraj je bil divji, ob luki le nekoliko hiš, prebivavci so bili zelo mešani, najbrže vsaj nekaj španjskega rodu. Gori v hribih so pa bivale čete divjih ljudi. Do teh zbežati pa tudi ni bilo ravno varno: naselnikom pač niso storili nič hudega, ker so se z njimi nekako pogodili; toda tujce so le grdo gledali, jih napadali in jim jemali, kar so imeli; in če so se ti branili, so jih pa pobili. To je dobro vedel naš kapitan in tudi povedal vsi posadki ladje. Zato se mu ni bilo bati, da bi mu bil kdo kam ušel, ker je moral potem vedeti, kaj ga čaka, če pobegne v hribe med divjake. Drugam pobegniti pa ni mogel, ker tu je bila voda, tam pa hrib. Vendar se jih je izgubilo menda petero. Ali se jim je zgodila kaka nesreča, ali pa so si mislili: „Boljše vse kot tako pasje življenje na ladji in pod takim trinoškim poveljnikom,“ — pa so jo popihali v hribe kamorkoli. Bili so to najnovejši rekruti, ugrabljeni dva dni prej v nekem pristanišču. Ko jih ni bilo nazaj, je poslal kapitan iskat jih in povpraševati po njih. Pa je bilo vse zastonj; izginili so za zmiraj. Na to se je kapitan parkrat grozno pridušil in zaklel, češ, bo že zopet treba seči v žep, da se dobi novo blago.

Vsled tega in te nevihte se je zmanjšalo število nas ugrabljenih toliko, da smo ostali silno

trpeli noč in dan. Ko bi ne bilo kapitanovih pesti in rabeljskih korobačev, kdo vé, če bi bili mi vsi zmagali svoje obilno delo!

Kolikor sem spoznal, smo zavili z ladjo zdaj navzgor, to je proti ekvatorju; toda na zahodni strani; bili smo v Velikem ali Tihem morju. Tu smo se vozili le bolj počasi, postajali pogostoma, izkladali in nakladali razno blago, posebno še tamošnje pridelke. Meni se je večkrat zdelo, da ne gre vse po pravici, ker smo prihajali in odhajali večidel le ponoči, včasih pa tako naglo in nenadoma, kakor bi nas kdo podil. Z mornarji se je bil preskrbel kapitan po svoji navadi kmalu, in bila je na ladji zopet zmes, da ni drug družega razumel. Le korobač je bil edini, ki ga je poznal in umel vsak brž, ko je bil ukročen z njim. Res, nič drugače se nam ni godilo kakor sužnjem, o katerih so nam pripovedovali doma grozne reči, da jih skoro nismo mogli verjeti.

Jaz sem bil nekoliko na boljšem, ker sem se premagoval, dobro vedoč, da kljubovanje tu nič ne koristi. To vdanost v mojo usodo in v voljo božjo je pa kapitan obrnil nase. Menil je, da sem se navadil tega življenja, in ker sem bil priden pri svojem delu, je mislil, da sem že vse pozabil, kar se mi je bilo zgodilo — saj je teklo h koncu že leto, odkar sem bil na ladji. Zato stopi nekega dne, ko sem ravno pletel vrv, k meni, me udari s svojo težko roko na ramo in ogovori:

„No, John Brown, dobro si prestal svoje leto poizkušnje. Dozdaj nisi zaslužil še nič; odslej boš imel pa plačo podstražnika. Si li zadovoljen?“

Meni je vzkipela kri. Malo, da se nisem uspél in mu skočil v obraz, prijel ga za vrat in ga zadavil. Pa potuhnil sem se zopet ter s proč obrnjenim obrazom odgovoril:

„Je že prav! Saj doslej denarja tako nisem potreboval.“

„Zdaj ga pravzaprav tudi ne potrebuješ,“ — reče na to gospodar ladje. — „Saj imaš tu vse, česar potrebuješ. Vendar bova jutri govorila več o tem, John Brown.“

To je bil najin pogovor. Dlje nisva prišla, — zakaj ne, povem ob kratkem.

Drugi dan je bilo vreme slabo. Jadrali smo nekaj morskih milj od suhe zemlje. Kmalu nas je prijela nevihta, in skoro se nam ni godilo bolje kot takrat ob južnem koncu Amerike. Pa to še ni bilo vse. Nevarnost je bila taka, da bi bil moral biti vsak na svojem mestu pri delu — kar se je pokazal upor od raznih strani. Kapitan s svojimi privrženci je divjal, upil in razsajal, toda vse je bilo tako, kakor bi ljudje povelja ne umeli. Klelo se je, da je bila groza. Kar zavihti prvi brodar sekiro proti nekemu lenemu ujetniku, ki še ni bil vajen posla na ladji, in mu prekolje glavo. Na to pa skoči drug — njegov brat — k brodarju, ga zgrabi za vrat in zaduši kakor lisica kokoš. Ko to vidi kapitan, pristopi in izproži v upornika pištolo, pa ga ne zadene dobro, marveč le rani.

Tedaj pa skoči ta pokonci in se spusti v kapitana. Brž mu izdere nož ter mu ga zasadi v prsi, da je kri kar curnila iz rane kvišku. „Pobijte ga!“ so bile zadnje besede kapitanove. Potem pa se je

zvrnil vznak, in kri mu je lila iz prsi. Njegovi ljudje so res brž priskočili in posekali morilca — toda zdaj se je pričel boj, ki je bil tem grozovitejši, ker je metal vihar ladjo po morji prav po svoji volji; za jadro se pa ni brigal nihče več. Vsa nalovljena posadka — čeravno ni imela orožja — se je spustila kakor razdivjana živina v oborožene kapitanove brodarje, da je bil krik in pok in da se skoro bučanje valov ni slišalo. Jaz sam sem bil brž zamešan v gnečo in v svojo sramoto moram reči, da nisem imel pravega poguma, da bi se bil neoborožen postavil proti oboroženim ljutim ljudem. Saj sem vedel, da bo vsega konec, če kapitanovi ljudje zmagajo. Jaz sem namreč še vedno upal, da me bo rešil Bog te nezaslužene sužnosti; zato sem le bolj miril razkačence, pa je vse skup malo pomagalo ali nič.

Kar se zasuče proti meni prvi poveljnik za kapitanom, pa mi nastavi pištolo na čelo in zakriči: „Tu imaš, puntar, ki si vse druge našuntal!“

To me pa razjari. Preden oni izproži pištolo, ga vsekam jaz s pestjo po nosu, da se zvrne na tla. Potem mu stopim na vrat, iztrgam pištolo in sekiro ter zakričim:

„Le po njih, naj bo karkoli!“

Večina ljudi ni umela mojih besedi. Pač pa mi je videla na obrazu, kaj mislim. Pričelo se je grozno klanje. Dotja neoborožene pesti so dobile namreč kmalu orožje od padlih, in šlo je le za življenje in za smrt. Jaz sam sem potolkel še tri, ki so me napadli; češ, da sem vodja tega upora, in le s tem sem si rešil življenje. Dobil sem pač

par ran, pa se nisem zmenil zanje. Zdaj so pa tudi te že zaceljene.

Čez dobre pol ure je bil končan boj. Krov je bil ves krvav, akoravno je lil dež po vetru in je izpiral kri. Kapitanovi tovariši so bili vsi pobiti. A tudi upornikov je bilo več mrtvih in ranjenih. Te smo pobrali in znosili v spodnje prostore ladje, da se jim pomaga, kolikor mogoče. Jaz sem se učil pač nekaj živinozdravništva, a tukaj mi je še ta pičla vednost dobro služila. Obvezal sem v naglici ranjence vsaj za silo.

Nevihta medtem ni pravnič prenehala. Ladja je izgubila tudi krmarja in krmilo. Bližala se je noč, nihče pa ni vedel, kam jadramo in kje smo. Eno bitko smo bili prestali; a kaj pomaga to, ko nas ima silno morje v žrelu! Vsi, kar je ostalo živih, so bili mornarstva še premalo vajeni ljudje; razentega se pa po jeziku nismo umeli. Prav res je bilo: Bog pomagaj! Toda — bo li pomagal Bog ljudem, ki so ravnokar pokončali toliko drugih?

Dobro, da sem si pridobil jaz po dolgi vožnji vsaj kolikortoliko znanja, kako treba ravnati z ladjo o nevihtah. Speli smo vsa jadra, potem se pa prepustili viharju, valovom in dežju. Gosta megla je naredila nam prezgodnjo noč.

Ostali ljudje so brž mene izvolili za svojega glavarja, akoravno se nismo po jeziku vseskozi umeli. To čast sem jaz prevzel posebno še zato, ker sem čutil, da imam pravico do zapuščine človeka, ki mi ni vzel samo mojega premoženja, ampak tudi osebno svobodo in morda vso prihodnost. Raztolmačil pa sem ljudem, kolikor se je dalo, da je ladja

in kar je v nji, lastnina nas vseh, nele moja. To jih je zeló razveselilo. Da bi le srečno prestali nevihto!

Huda je bila še noč. Jaz sem čepel ob vseh svojih skelečih ranah pri krmilu do jutra, ko se je poglela nevihta. Naša ladja ni trpela druge škode kakor v jadrih in v jamborih; njeno truplo pa je ostalo celo.

Zjutraj smo osnažili krov, to je: mrtve smo pometali v morje, krvavega boja sled je pa opral dež. Reči moram, da sem bil pri tem opravilu čisto hladnokrven; saj sem bil grozovitih prizorov že navajen. Kapitanovo obleko sem pa preiskal in pobral vse, kar je bilo v nji; tudi razne ključe. Potem smo pa vrgli njegovo truplo čez ograjo v morje, kamor je on maloprej dajal metati žive ljudi. Valovi so ga požrli, in ni ga bilo več.

Prav čudno je bilo zdaj na ladji. Ranjence smo pospravili, kolikor se je dalo, in jim stregli. Pregledali smo tudi vso ladjo in kar je bilo v nji. Kapitanove prostore in zaboje sem pregledal jaz ter našel mnogo dražega blaga, pa tudi gotovega denarja mnogo več, kakor so ga tedaj vzeli meni, ko so me ugrabili in spravili na ladjo. Blago sem pustil, denar sem pa vzel in ga varno shranil na golem životu. Zakaj bi tega ne bil storil? Zakaj bi ne bil vzel dobrih obresti od ukradenega mi kapitala in dobre plače za res prav nečloveško sužnost, v kateri sem bil navkljub vsaki pravici?

Moja skrb je bila zdaj le ta: kako bi prišel na najljajši način in brez vsega šuma kje na suho, odkoder bi mogel potem priti do Severne Amerike,

kamor so se izselili pred mano moji rojaki in — pa kaj kdo vé o danici! Moji tovariši so me pripoznali za svojega glavarja. Prisodili mi tudi ladjo, sami pa so bili zadovoljni s samim blagom, kar ga je bilo na nji. Pa kaj je bilo meni to mar! Le predobro sem vedel, da nisem zmožen voditi ladje pravilno; ostali ljudje so bili pa v mornastvu domala vsi popolnoma nevedni. Klatiti se pa dolgo brez vsega cilja in vodila po morji, tega pa nismo mogli, in če bi bili prišli kaki vojni ali roparski ladji na pot — po nas bi bilo. Vojni ladji bi se namreč ne bili mogli izkazati z ničemer in prišli bi bili celó pred ostro sodnijo, češ, da smo umorili poveljnika in njegove pristaše. Morski roparji bi nas bili pa lahko kar pohrustali, ker nismo imeli ne dosti ljudi, ne pravega orožja, da bi se jim bili branili. Teh svojih pomislikov jaz nisem razodel svojim tovarišem, zakaj bila mi je glavna reč, da si ohranim njih zaupanje. Med sabo so se namreč vsaj po jeziku slabo umeli; jaz sem bil pa nekako drevo, okrog katerega so se zbirali. Zapazil sem pa, da so ti ljudje večinoma kosmate vesti, podobni volku, ki zaide v zaklenjen hlev med ovce, pa jim nič ne stori, ker vé, da ne more vun.

Naša ladja je bila torej tak zaklenjen hlev. Skoro nič si nismo vedeli pomagati. Skrpali smo si pač tiste jadrne rjuhe, sklepali jambore in droge, da smo lovili sapo, ki nas je potiskala naprej — pa kam? Kdo je to vedel? Jaz ne in drugih kdo še manj. Vozili smo se po širokem morju, ozirali se na desno in na levo, nazaj in naprej, da bi zagledali le kdaj kaj družega kot zelenkasto morje —

pa zastoj! Kaj bo, če bo šlo tako naprej? Saj nam je jelo že primanjkovati živeža, posebno pa pitne vode!

To sem premišljeval nekega jasnega večera in se ves obupen oziral kvišku proti zvezdam. In kaj sem zagledal med njimi? Danico, mojo danico! Ona je prihajala od suhe ameriške zemlje. Zato le nji naproti, in priti moramo do suhega višje ali nižje!

Brž zasučem krmilo, pa tudi jadra tako, da smo jadrili naravnost v jutranjo ali solnčno stran. Dolgo se ni pokazalo nič; slednjič — po prav počasni vožnji treh dni in noči, ko smo vsi le malo spali — se je pa pokazalo našim očem nekaj temnega. To je postajalo višje in višje, kakor bi lezlo iz morja. Zdelo se nam je, da so to visoke gore. Bilo je to proti večeru, zato smo jadra povili, da bi nas veter ne gnal prenašlo proti zemlji. Do nje namreč nismo marali priti ponoči.

Zjutraj smo bili res blizu suhe zemlje. A pred nami so se pokazali silno visoki, nepretргani hribi, ki so se vlekli kakor greben od severa proti jugu. Nihče ni vedel, kje smo, in je li to kak otok ali prava ameriška zemlja. Po kratkem posvetovanju — kolikor smo se sploh mogli umevno posvetovati — smo sklenili, da spustimo veliki čoln, podoben mali ladjici, v morje, in v tem čolni naj se pelje nekaj dobro oboroženih môž proti suhi zemlji ter poizvé, kako in kaj. Seveda so mene odločili za prvega, in reči moram, da sem prav rad šel, saj sem imel pri tem še svoje posebne namene. Vzel sem s sabo orožja, kolikor sem ga

mogel nositi brez zadrege in težave; izbral sem si še pet mož, s katerimi sem se najbolj razumel, in stopili smo v čoln ter odrinili od ladje proti suhemu.

Ko smo se približali celini, smo zapazili, da so bregovi povsod zelo strmi. Zlasti smo se čudili temu, da ni bilo videti ob primorju nikjer ne ljudi, ne koč; na vodi pa tudi nikjer nobenega čolnička, še celo takega ne, kakršne smo bili videli na jugu pri napol ali čisto divjih domačinih. Zdelo se nam je, da smo prijadrali do čisto samotnega, neobljudenega kraja, kjer se ne bomo mogli ustaviti. Vendar pa — da bi mogli povedati tovarišem na ladji, ki so gledali za nami, kaka je zemlja — smo se odpeljali k bregu in stopili na suho. Le dva sta ostala pri ladjici za stražo, drugi pa smo šli na suho. Tam smo pač našli sled o ljudeh, žive duše pa nikjer. Bili smo torej brez skrbi in razkropili smo se nekoliko po obrežju, zlasti ker smo naleteli na zrelo divje grozdje, ki se nam je prav prilegalo. Toda ta pot je bila za nas slaba. Nismo bili še daleč od morja, kar zaslišimo žvižganje, potem pok — dogovorjeno znamenje, ki nas je klicalo nazaj k čolnu. Jaz brž planem iz grmovja proti bregu, a že je zadonel drugi, tretji in še četrti strel. Ko pa pridem na plano, da vidim naš čoln, zagledam okrog njega rjavkaste ljudi — v boju z našima čuvajema. Preden pa sem mogel jaz s tovariši — ki so meni enako drli z napetimi puškami proti morju — dospeti toliko blizu, kolikor daleč so nesle naše puške, sta bila že premagana naša tovariša in vržena v morje.

Rjavi vrage so pa odrinili z našim čolnom od brega ter veslali s posebno urnostjo po morju, potem so se pa zasukali v zgornjo stran. Krogle, ki smo jih pošiljali za njimi, niso zadele nič, ker je bilo pre-daleč. Kmalu so izginili tolovaji — vsaj mi smo mislili takó — z našim čolnom za obrežnim ovin-kom; mi štirji smo pa gledali z brega za njimi.

Skoro ne prav vedoči, kaj se je zgodilo — saj se je zgodilo vse tako naglo in nepričakovano — smo zrlí na morje proti ladji. Kar smo zapazili izza vogla, kako jadra izmed več nizkih, a dolgih ladij in čolnov, nekaj proti naši ladji, ena pa — s kakimi desetimi oboroženimi ljudmi — kar proti nam. Hkrati smo začuli za sabo divji krik. Prile-telo je tudi nekaj pšic, pa tudi dva poka pušk je bilo slišati. Zadet ni bil sicer nihče izmed nas; toda ko smo se ozrli, smo zagledali nad sabo vrh holmea drhal nagih ali vsaj le s cunjami oblečenih ljudi. Ti so se spuščali proti nam po bregu. Torej sovražnik spred, sovražnik zad — kaj početi? Po-dati se ne! Rajši damo življenje, kolikor se dá dragó. Zato se stisnemo v kot, kjer nam je bil hrbet zavarovan po gostem trnju, in pričakujemo, kaj bo. Streljati nismo hoteli prenaglo, zato smo le čakali napada. Okoli ladje smo pa videli to, da so jo obdali čolni kakor mravlje ónemoglo gose-nico. Videti je bil tudi dim in slišati pok, pa kmalu ni bilo razločiti ničesar več. Tudi mi nismo utegnili, ozirati se tja, ker smo prišli sami brž v veliko zadrego.

Čoln je bil priplaval do brega. Ljudje, ki so bili v njem — med njimi sem opazil tudi par ev-

ropejskih obrazov — so stopili na suho in se združili z onimi, ki so nas bili že prej pozdravljali s pšicami in s pokom. Tudi ti so bili oboroženi nekateri z nožmi in sulicami, nekateri pa z loki in pšicami, tudi puške so bile videti med njimi. Stopili so skup in se jeli pogovarjati. Njih pogovor je bil vidno živahen, in ker so se pogosto ozirali ter kazali na nas, smo ugibali, jeli gre res za našo kožo. Tudi so se čule do nas zamolke, grozeče, nam nerazumljive besede, ki pa gotovo niso bile dobrovoljne.

Naš sklep je bil ta, da se ne podamo. In če bi se tudi podali, kdo nam je porok za naše življenje? Boljše torej, če se zmenimo kar z orožjem, kakor pa z ljudmi, saj bi jih tako ne umeli. Pripravljeni smo bili torej na to, da nas napadejo rjavci prav po indijansko. Bili smo v taki zagati, da nismo mogli več iz nje.

Pa človek ne pozna ljudi nikdar dosti. To sem jaz ob tej priliki izkusil. Divjaki so poslali k nam nekoga, ki je nekaj govoril. Kaj pa, tega jaz nisem razumel. Mojih tovarišev pa je nekaj kar odstopilo. Le trije so se še držali mene, ker niso vedeli, kaj se godi. Lepa reč! Kaj bo pa zdaj? Mislil sem že, da nas bodo kar takó napadli in poklali; saj bi bili to lahko storili, akoravno bi bili mi svoje življenje zeló dragó prodali. Pa se to ni zgodilo. Ampak vsi skup — tudi naši uskoki — so šli proti bregu, potem v stran, in ni jih bilo videti več.

Nekaj duška smo torej imeli mi ostali štirje; pa kaj bo z nami, to smo jeli ugibati. Od ladje

ni bilo nič več videti. Odplavala je bila za ovin-
kom — torej pomoči od tam nobene več. Naredila
se je noč. A kaj je noč za človeka, ki je v ne-
varnosti za življenje in ki mora šele ugibati, za-
kaj ga niso hoteli umoriti ali vsaj ujeti tisti, ki
so se mu pokazali sovražne! Mene je pa ob vseh
teh izkušnjah še to skrbelo, če so moji ostali to-
variši tudi zanesljivi; saj so šli uni kar tako s
sovražniki. Stopim torej mednje in jim rečem:

„Veste — razumejmo se ali ne — tukaj smo
na tuji zemlji. Sovražnik je blizu, in mi proti njemu
nismo nič. Ponoči bodo prišli in nas zadavili. Če
mara kdo spati, naj spi; jaz ne bom.“

Razumeli so me vsi trije, čeravno ne prav po
jeziku, pa vendar po znamenjih. Sedli smo skup
za skale in čakali, kaj bo. To je bila noč! Vsak
je imel odprto oko kakor zajec, a premagala bi
nas bila vendarle zaspanost, če bi ne bili začuli
proti jutru čudnih glasov. Napeli smo orožje in
čakali, kaj bo.

Kar začujemo s tiste strani, odkoder je pri-
hajal šum, nekak tresk in plosk, grčanje in rjo-
venje, potem pa grozen vrišč — in nič več. Vsak
si lahko misli, kako nam je bilo pri srcu, ko smo
bili že tako pol na tem, pol pa na onem svetu.
Komaj da smo še dihali, a držali smo svoje orožje
krčevito v pestéh. Pa tiho je postalo. Napočil je
dan, in vzdignili smo se z rosne zemlje. A kaj smo
zagledali, ko smo se ozrli v stran, kjer smo slišali
ponoči tisti ropot? Pogoždnega tigra, ki je ležal
med tremi človeškimi, silno raztrganimi trupli —
sit, kakor se je videlo. Ko je nas ugledal, spel

se je pokonci, a jaz sem pomeril, sprožil, in padel je. Škoda zanj, saj nam je rešil on vsem štirim življenje. Gotovo je bila žival iskala plena, in je skočila s kakega drevesa na one zalezuhe, ki so hoteli ponoči — brez vsake nevarnosti zase — zadaviti nas. Pa saj bi bila zver lahko tudi nas katerega raztrgala; torej dvojna sreča za nas, da je one prej zavohala.

Razen teh treh raztrganih trupel ni bilo videti tam okoli ničesar. Tudi mi nismo marali koga čakati, marveč smo se kar napotili v rebro, ker se nam je zdelo, da mora biti unkraj hribovega grebena kaj plane zemlje. Tudi smo menili, da tam ljudje niso morski roparji, kakršni so ti, ki smo jih ravnokar izkusili.

Po teh dogodkih so pa zopet prišli za nas dnevi tako strašni, tako mučni, da se še primerno popisati ne dajo. Kje smo bili — kdo je vedel to le primeroma! Na ljudi smo naleteli tuintam, akoravno smo se jih skoro bolj ogibali. Razumeli jih pa tako nismo pravnič. Bili so bolj ogorele barve, orožje so pa imeli bolj preprosto. Veliko smo se bojevali z njimi, pa tudi z zverinami, in naleteli smo pogosto na strupene kače. Živelimo ob tem, kar smo si nastrelili ali pa nalovili potoma. Živeža dobiti drugače nismo mogli. Po mojem nasvetu smo silili proti severu, čeravno nismo imeli družega kažipota kot mojo danico. Po tej smo se ravnali, kadar je bila vidna.

Akoravno smo bili vsi dobro utrjeni, čvrsti in jeklene volje, da rinemo naprej, dokler ne pridemo do bolj človeških ljudi — bi bili vendarle

skoro vsi gotovo poginili po skalovju, v goščavi in po brezmejnih planjavah, čeprav bi nam nobena druga reč ne bila stregla po življenji. Toda božja previdnost tega ni hotela. Ta nam je zmedla pot tako, da smo prišli zopet na morsko obrežje, in to ob reki, kjer bi brez plovnega orodja tako ne bili mogli priti čez — vsaj z nepokvarjenim orodjem ne, in naj smo bili še tako dobri plavači. Ta voda je namreč kar mrgolela ameriških krokodilov ali kajmanov. Neumno bi bilo torej, spuščati se v njo. Zato smo krenili rajši navzdol ob reki. Navzgor bi namreč tudi goščave ne bili lahko prerili. In tako smo dospeli še tisti dan do morja. Ob ustju vode smo zagledali celó nekaj hiš in koč po evropsko zidanih in stesanih in od vseh strani dobro ograjenih. Sodili smo, da so to skladišča kakih trgovcev. Po kratkem posvetovanju smo sklenili, približati se jim, naj bo že karkoli. Saj smo bili po dolgem potovanju že tako razcapani, da smo morali med ljudi, četudi s silo, da se vsaj nekoliko oblečemo in popravimo. Da bi se pa prebivalci ne ustrašili takih ciganskih postav in vsaj prenašlo ne streljali ali nas drugače ne napadli, sem odtrgal jaz zadnji, še zasilo celi kos srajce, ga nasadil na puško ter ga nesel pred seboj kot zastavo miru proti poslopjem. Bližali smo se prav previdno in po mornarski navadi smo klicali vedno „ohoj“. Pa vse zastonj. Ni ga bilo odgovora. Ko smo se približali skoro do vrat ograje, nam pa buti v nos kaj čuden mrtvaški dub. Vsi se kar spogledamo. Vrata trdne lesene ograje niso bila zaprta, ampak le priprta. Zato stopimo —

akoravno še previdno — na dvor — in kaj najdemo? Vse polno velikih ptičev, ki so zagnali grozen vik in zleteli kvišku. Na tleh pa so ležala napol snedena in razkavsana človeška trupla, se cvrla na solncu in širila grozen, neznosen kužen smrad, da smo si vsi zatisnili nosove in jo hoteli kar zasukati. Pa kar zakriči eden izmed nas — Braziljanec — ki je še najbolje izmed nas poznal to deželo in njene ljudi:

„Tukaj je bila rumena mrzlica! Najbrže je vse pobrala, kar je bilo živega. Kdor je pa mogel, je pa ušel. Le tu nekoliko postojte. Jaz grem v notranje poslopje pogledat, kaj je. Če bi bilo za nas kaj nevarnega, potem bomo pa tudi mi gledali, da se spravimo iz tega kužnega kraja urnih nog — tako ali tako.“

Braziljanec gre in pride čez nekaj trenutkov nazaj z naznanilom:

„Nikjer ni žive duše. Tudi mrličev ne. Pač pa bo marsikaj za nas, posebno orožje in strelivo, pa tudi obleka in še marsikaj.“

Na to gremo not. Le eden ostane na straži, če bi se vendar-le kaj pripetilo. Notranji prostori so bili še dosti čedno opravljeni. Le v neredu je bilo vse. Videlo se je, da je morala biti tu kaka trgovinska postaja ali skladišče. Gotovo so se mimo vozeče trgovinske ladje tu ustavljale. Pa kaj nam je to pomagalo? Tu nam tako ni bilo obstati; tu, kjer kolje ljudi grozovita mrzlica!

Kar zakriči zopet Braziljanec:

„Juhej, prijatelji! Ladjo vidim, prav kakor za nas.“

Vsi se ozremo po morji. Toda ni bilo videti nič. Pa Braziljanec pokaže s prstom v kot, kjer se je iztekala reka v morje. Tam se je zibala na valovih res ladja, kakršne so za vožnjo ob pomorju. To pa bo, to! Brez zamude in pomislekov si jo ogledamo in jo najdemo v prav dobrem stanu. Da nam je ni poslala sama božja previdnost, tega bi ne bil hotel nobeden izmed nas trditi. Zato smo jo proglasili za dober plen. Založili smo jo, kolikor se je dalo, s tem, kar smo našli v hiši. Še celo s pitno vodo. Potem smo se pa spustili z njo na morje in jeli previdno jadрати v severno stran. Ladjica je bila lahka. Ko smo razpeli jadra, se je privzdignila ter šinila naprej še prenašlo za nas, ki nismo poznali tamošnjega morskega dna in bregovja. Zato smo — ko smo se okrepčali z jedili in pijačami — jadra zopet povili ter rajši prijeli za vesla.

Na morju smo torej bili — pa kaj bo zdaj? Bati se nam je bilo nele tolovajskih ladij, ampak vsake. Slednjemu mornarju bi se bili namreč zdeli morski roparji. Zato smo sklenili, da bomo vozili le podnevi; ponoči ali ob kaki nevarnosti bomo pa iskali zavetja ob bregu, da nam bo mogoče v sili uiti na suho.

Dober sklep — a pomagal nam ni nič. Že drugi dan je prišla s suhega huda burja in nas zanesla na široko morje, da nam je kmalu izginila zemlja izpred oči. Vse naše napenjanje je bilo zastonj. Kaj pač premore človeška moč proti sili vetrov! Naša ladjica se je sukala po morju kakor orehova lupina. Kam jo je drvil veter — kdo

izmed nas je vedel to? Vsi obupani smo zlezli ponoči v notranji prostor. Jaz sem se priporočil Bogu in zaspal v neki omedlevici že zavoljo prevelike utrujenosti. Ravnotako menda drugi. Nič nisem vedel, kaj se je godilo z nami.

Zjutraj me je prebudila brca, ki je morala biti zeló huda; kajti navadna bi me ne bila zbudila, saj me še butanje ob ladjico ni. Ko se prebudim toliko, da morem pogledati in kaj spoznati, zagledam pred sabo tri ljudi divjih obrazov. Bili smo v nizkem prostoru. Divjaki so bili proti meni pripognjeni. Eden izmed njih se zadere nad mano v že precéj mi znanem španjskem jeziku:

„Alo pokonci, muha pijana! Sicer ti bo izgнала pijanost ta-le osmoljena vrvina kača.“

Ob tem je zavihтел kratko vrv proti meni. Jaz — kolikor so mi pripustile stolčene kosti — sem se naglo spravil kvišku in se ozrl po svojih tovariših. Hkrati pa sem segel po orožju, ki sem ga imel sicer nekaj za pasom, nekaj pa zraven sebe. Toda orožja ni bilo nikjer.

Odgovor na to je bil silen in sirov grohot. „Tvoji tovariši so že varno spravljene; tvoje orožje je pa tu v mojih rokah,“ — se je zarežal tisti, ki me je spravil pokonci. „Unì lumpje me ne umejo ali pa me nočejo umeti. Ti pa — kakor je videti — umeješ našo govorico. Zato mi povej, kdo ste in odkod prihajate?“

Zdaj sem spoznal, da sem v oblasti morskih tolovajev. Le kako smo jim prišli v roke, mi ni bilo še znano. Zato poprosim, naj me peljejo vsaj na krov, na boljši zrak, da dobim sape in morem

kaj odgovoriti. To mi dovolijo in mi pomagajo s suvanjem in dreganjem na vrh. Tam zagledam tik naše ladjice veliko, dolgo barko, kakršne imajo navadno morski roparji. Naša ladjica je bila pa pripeta k nji in je plavala vštric nje. S krova dol pa so gledali divji obrazi. Seveda sem brž spoznal, da me moja misel ni goljufala. S tovariši vred sem bil v pesteh grozovitih morskih tolovajev. Ti so bili še hujši od onih, katerih me je pred kratkim rešila usoda. Jasno mi je bilo zdaj tudi to, da so zagledali našo ladjico na morji in so jo ujeli v tem, ko smo mi omôčeni in spehani ležali v nji.

Strah me je obletel, ko sem izpregledal vse to. Vendar sem se premagal toliko, da nisem tega nič pokazal. Raztegnil sem obraz celó v vesele gube in rekel:

„Hvala vam, bodite karkoli! Nam ste bili poslani na pomoč od božje previdnosti, da nas otmete gotove smrti — če bo še mogoče.“

„Kake smrti?“ — zarohni prvi.

„Take, za kakršno so pomrli vsi drugi tovariši,“ — rečem jaz. — „In to je — —“

„Le brž, kaj je?“ — sili vame poveljnik.

„Rumena mrzlica ali mrzlična zlatenica,“ — odgovorim jaz.

„Kaj bledeš!“ — se zgrozi prvi, in vsi me spusté ter stopijo par korakov nazaj. — „Govôri in reci, da to ni res. Drugače ti zapodim v možgane to kroglo, ki si jo sam porinil v pištolo.“

S tem mi nastavi mojo pištolo na čelo. Mene strese mraz. Toda kaj? Saj me pri takih ljudeh

takó čaka smrt, gotova in morda še mučna. Zato boljše prej kot slej. Rečem torej odločno:

„Kar sem rekel, to sem rekel. Le vprašajte moje tovariše, kolikor ste še našli živih.“

Na ta moj odgovor gredó vsi na ladjo, pa spuste moje tovariše dol in to tako naglo, da bi bili skoro vsi padli v morje. Tudi vezi, s katerimi so nas bili priklenili k ladji, so bile brž presekané, ladja je odjadrala in nas pustila same z ladjico — oropano vsega, kar smo imeli prej v nji. Ves živež so nam vzeli in celó vodo so nam pobrali. Edino, kar je bilo rešeno, je bil moj denar. Téga sem imel prav ob životu, in ga nihče ni iskal pri meni. Pa kaj denar na morji! Tam je treba vsedruzega!

Zdaj so mi povedali tovariši, kakó se je zgodilo z njimi. Kakor jaz so bili tudi oni prijeti v spanju. Zvlekli so jih kar na ladjo, tam pa izpraševali, toda ker se niso razumeli, so jih vrgli v dno ladje. Zakaj so jih zdaj takorekoč zmetali zopet vun, tega sami niso vedeli, pa sem jim razložil jaz. Zgodilo se je to namreč zato, ker so se roparji zbalí bolezni. Da jih pa niso pometali kar v morje, je bila vzrok neka vera, ki so ji vdani tudi najhujši morski tolovaji. Verujejo namreč, da treba prepustiti takega bolnika, ki ima ali tudi le utegne imeti zlatenično mrzlico, njegoví usodi, to je: gotoví smrti — ne pa mu jemati pičlih dni življenja.

Po tem dogodku pa se je godilo tudi na naši ladjici tako, kakor se godi med zverinami. Razkladal tega ne bom, ker je pregrozno. Ko sem bil domá, so mi pripovedovali mati, da volkovi pojedó drugdrugdruzega, če jih tare lakota. Skoro enako se je godilo

pri nas na ladjici. Sedem dni smo se vozili po morju in trpeli vse, kar je sploh človeku mogoče trpeti. To je bila že prav utelešena lakota in žeja — pošast, kakršna se narisati ne dá. Bil je boj za življenje. Konec je bil pa ta, da sem jaz edini še ostal na ladji, ker sem pahnil dva tovariša v morje, ko sta bila zadavila tretjega ter se zagrizla vanj ljuto, da bi si z njegovo krvjo ugasila žejo. Da potem nisem skočil za njima, kakor sem hotel — ne vem, kakó je prišlo. Morda nisem imel več moči za skok. Najbrže so mi bili pa možgani že tudi tako zmešani od lakote in žeje, da sem padel v kak kot ladje. Le toliko se mi zdi, da sem še videl na nebu danico, potem pa nič več. Oj, kako rad bi bil pri nji! Veliko rajši kakor na slani vodi, ki še grozne žeje ne ugasi!

Vse je izginilo okrog mene. — Ko sem prišel zopet k zavesti, sem zagledal okoli sebe več ljudi razne obleke in raznih barv. Bil sem na suhem. To sem čutil, ker se ni nič zibalo pod mano, kakor na vodi. Slab sem bil pa tako, da mi ni služilo nič: ne jezik, ne spomin. Po glavi mi je vrelo ali marveč bilo, kakor bi imel v nji kovačnico. Ljudje so mi nekaj vlivali v usta, kar mi je sicer dajalo moči, pa me zopet omamilo, da sem bil ob zavest. Lotila se me je mrzlica, in v ti boleznì sem bil ves zmešan, da sem govoril zmedeno in v vseh jezikih, kar sem jih znal. In to je bila moja sreča. Čujte, zakaj!

Ko sem se prebudil iz dolge nezavesti, mi je udaril na uho glas v jeziku materinem:

„No, hvala Bogu, rešen je! Možgani se bodo že ohladili. — Kdo pa si, ti mladenič ali mož, ki govoriš tudi jezik moje matere in celó tak, da ne moreva biti domá veliko narazen?“

Veliko sem bil že izkusil — pa če bi bilo takrat treščilo vame, ali pa če bi se bil zagledal na cesarskem prestolu, tako bi ne bil iznenajen, kakor ondi po domačih glasovih. Kar šinil sem pokonci in zrl v človeka, iz čigar ust so prišle te besede.

„Kaj? Ali je res, da je tukaj nekdo govoril slovenski?“ — zakličem kolikormoč glasno.

„Res je, res,“ — se mi oglasi mlad človek, stoječ ob moji postelji, ter mi stisne roko. Potem me pa pogladi po glavi in reče:

„Prijatelj — rojak, ali kar si že, le počij si še nekoliko. Jutri bova govorila in se zmenila podomače.“

Tedaj pa še priteče prijazna ženska ter mi naglo ponudi v steklenici nekaj — menda juho — kar res hlastno izpijem. Pa premagala me je zopet omotica ali slabost, da sem omahnil nazaj v posteljo ter se spet onesvestil. Zbudil sem se menda čez več ur mirnega spanja. Čutil sem se veliko krepkejega. Stopil sem se na noge, pa sem videl, da ne bo še nič z mano. Ko se je pa začul šum mojega vstajenja, je brž zopet pritekla tista ženska in me ogovorila v besedah materinih: toda poznalo se ji je, da ji niso prirojene, ampak le priučene. Govorila je le nekoliko navadnih. Zopet me je okrepčala s pijačo. Potem je pa prišel oni mladenič ter se začel razgovarjati z menoj.

To je bila kratka, pa mikavna ura zame. Ko sem mu povedal jaz kolikormoč kratko vse, kar se

mi je pripetilo od dóma do sèm, je pričel on. Kar sem izvedel od njega, je to:

Rojen je bil blizu mojega doma ter se je napotil v družbi drugih še kot dijak ali študent v Ameriko. Pa v Bremenu je zaostal. Potem je pa prišel na Angleško, se tam oženil in odšel s svojo mlado ženo po svetu. Bila sta najprej nekaj mesecev v Afriki, potem sta se pa zbala za zdravje in se odpeljala proti Ameriki. Bivala sta nekaj časa v Braziliji. Toda njuno premoženje se je tajalo kakor led na solncu. Treba se je bilo lotiti dela. Za težak trud pa ni bil ne on, ne ona. Tako sta spravila skup zadnje srebrnjake ter se odpeljala proti severu, upajoča, da dobita tam vendar še kaj znancev, ki so šli pred njima proti Novemu Jorku. V Verakruci pa, kjer je ladja nekoliko postala, sta zvedela o nekih Evropejcih, ki jih je bilo veliko tu pomrlo za mrzlico. Eden izmed naseljencev, ki si je napravil tam malo branjarijo, jima je celó povedal, da so bili to Slovenci; kam da so potem ostali prešli, se pa ni dalo zvedeti. Šele v Novem Jorku sta zopet našla nekaj sledu. Lukanič, ki sta ga našla po dolgem povpraševanju, ju je pač prijazno sprejel, in jima obljubil svojo pomoč. Ko je pa zvedel za njuno usodo in za njuna pota, jim je rekel:

„Po vsem tem vama ne kaže iti za Jermanovimi. Rajši se obrnita proti jugu, n. pr. v Kalifornijo, kamor zdaj vse dere iskat sreče. To je dežela zlatá v pravem pomenu besede. Kajti tam se koplje zlata ruda, in je že marsikdo obogatil naman, ter se vrnil nazaj s kepo zlata, ki mu je ga že bilo potem dosti za vse žive dni.“

Izkraja naši dvojici ta predlog ni šel prav v glavo. Toda če se človek dljè časa pečá s kako mislijo, se je privadi in se nazadnje še sprijazni ž njo. Takó se je zgodilo tudi tema dvema in napotila sta se proti jugozatoku. Dokler je držala železnica, je šlo še vse naglo in po sreči; potem je šlo pa počasi, in nazadnje zavoljo hude povodnji ni mogel nihče več naprej. Popotniki so ostali v precej obširni naselbini Nemcev in Angležev, in tu se je reč zasukala vse drugače, kakor si je dijak mislil. V Ameriko je odšel z namenom, da postane duhovnik in katoliški misijonar. Pa premagan je bil po neprestanem prigovarjanju in silnih prošnjah svoje mlade žene, pa je postal protestant ali metodist ter zašel še tako daleč, da je prevzel mesto metodistovskega pridigarja in je bil dobro plačan za to. Po tej poti je prišel pozneje do Kalifornije, kamor je bil res namenjen. Pa ne več, da bi tam iskal ali kopal zlato, ampak kot pravi anglikanski duhovnik ali pridigar. Tak je bil še takrat, ko se je sešel z Janezom; njegova žena pa je bila načelnica neke družbe, osnovane zoper pijančevanje ali za treznost. — —

To je zvedel Janez od svojega rojaka, in srce se mu je pri vsem tem pripovedovanju nemalo ohladilo. Kdor popusti svojo vero zavoljo kogar- in česarkoli in potem še širi in se poganja za drugo, ni veliko vreden, če prav je rojak in mlad. Tako ohlajenega čuvstva Janez tudi ni mogel popolnoma skrivati; zato ga je še huje tiščala zavest, da je dolžan tema človekoma hvale, ker brez pastorjeve pomoči — to je zvedel — bi ga bili ljudje, ki so

ga našli ob bregu zraven razbite ladjice nezavednega, pustili tam ali pa ga celó pahnili nazaj v morje. Le pastorju se je imel zahvaliti tudi za to, da ga tisti, ki so ga našli niso slekli in popolnoma oropali. O tem se je namreč prepričal brž, ko je prišel k zavesti, da ima še svoj denar ob životu; le orožje je bilo izgubljeno. Pa kaj to dé! Da je le zopet na suhem in med bolj civiliziranimi ljudmi; nadaljna pot se bo že kakó našla, saj Kalifornija ni ravno daleč od tistih dežel, kjer morajo biti drugi rojaki in Polonica. Le poiskati jih bo treba.

Rojak — dragi bravec si po vsem tem gotovo že spoznal dijaka Logarja, ki se je bil tako izgubil — ta rojak je po obnašanju Janezovem kmalu spoznal, da ne bosta dolgo skupaj. Uvidel je, da Janeza nekaj žene dalje. Zato mu je preskrbel, ko je Janez dobro okreval, orožja in mu rekel pri slovesu:

„Ti me ne maraš! To sem videl: ne maraš me zato, ker sem premenil vero. O tem ne bova besedovala. Misli o meni kakorkoli; srce sem pa še ohranil slovensko, in če prideš kdaj nazaj, drag gost mi boš! Z dóma se ne pozna, ker nisva šla skup v Ameriko; pa to vendar vem, da naju pozna oba ena — in ta je: Polonica.“

Janez je zardel pri teh besedah in se prav hitro poslovil. Da bi rojaku nekoliko povrnil dobrote, ki jih je tu užil, je pustil v postelji več zlatov; protestantu namreč ni maral ostati dolžan hvale, akoravno je bil njegov rojak.

„Morda se še kje kdaj vidimo,“ — je rekel Logar odhajajočemu Janezu. — „Veselilo pa me bo,

če boš srečno dospel tja, kamor si namenjen in kamor te vleče srce — le ne taji mi tega! Pot je dolga in nevarna, posebno brez pravih tovarišev. Bog te sprémi in daj, da se še kdaj vidiva — oba zdrava in srečna!“

S tem sta se poslovila Janez in Logar na tuji zemlji.

Janez je odšel z malo družbo Ircev, Amerikancev, Nemcev in drugih ljudi, kar jih je že usoda skup zmetala, v severno stran proti železnici, od koder je mislil potem iskat Jermanovo naselbino.

To je bila zopet težavna pot! Vozili so se potniki v neokretnih vozovih, in dasiravno skoro domala drugdruzega niso poznali, in si zato med seboj niso veliko zaupali, je bila vendar neka moč, ki jih je držala skup — in ta moč je bila: nevarnost zaradi zverin, tolovajev in divjakov. Vozili so se in hodili skoro čisto po vojaškem redu. Kadar so pa prenočevali, so nastavljali tudi vozove kakor trdnjavo okoli ležišča ter postavljali tudi straže. Hudo je bilo to potovanje posebno za Janeza, ki je bil po prejšnjem hudem trpljenju še precej slaboten. Počitka pa ni imel nikdar pravega, posebno še ponoči ne, ker se je bal za svoj denar, ki ga je imel skritega skoro po vsi obleki in ob životu. Pomikali so se torej le počasno naprej, nekaj za voljo vročine, nekaj pa zato, ker so si morali živež skoro sproti streljati po gozdih. Sreča pri tem je bila le ta, da ni manjkalo živali, in zato ni bilo treba hoditi daleč naokoli iskat lovskega plena.

Kalifornija je polotok ob Velikem morju onkraj Amerike, če se pelješ tja iz Evrope. Ker so

se bili pa peljali Jermanovi na Novi Jork, je imel prepotovati Janez od nasprotne strani vsaj pol severne zemlje amerikanske od juga gor po več deželah in deželicah, kjer so bili naseljeni ljudje raznih narodov in jezikov, raznih barv in obrazov, pa tudi domačini — Indijani. Tem je bilo posebno treba iti s pota, ker so bili jako divji. Najnevarnejše je bilo za potnike še po temnih gozdih, kjer so najrajši prenočevali.

Pa naj zdaj zopet pové Janez sam, kakó se mu je godilo. Poslušajmo ga:

„Dobrih štirinajst dni smo tako potovali po tistih krajih, kjer iščejo ljudje zlata po globoko skopanih jamah in ga izpirajo iz peska po rekah. Mi se nismo dosti brigali za te ljudi; posebno jaz ne, ker je bilo videti, da tega, kar je kdo iskal, ni našel ali vsaj toliko ne, kolikor se je nadejal. Bivali so ti ljudje večidel v zemlji: ves kraj je bil videti kakor travnik poln krtin; le tu in tam je bilo postavljenih kaj kolib, kjer so prodajali branjevci in trgovci živež in blago — po grozних cenah seveda.

Ta kraj smo srečno prehodili. Naša družba se je celó nekaj pomnožila. Prišla je namreč k nam tudi neka Lahinja z dvema napol odrastlima hčerkama. S to žensko sem se mogel sporazumeti samo jaz, ker znam nekoliko laščine še od vojakov. Zato se me je kar oprijela in mi pravila jokaje in stokaje, da je vdova, in da so ji ubili sirovi pijanci pred kratkem moža, ki je prišel sèm barantat z živežem, z žganjem in z drugimi rečmi. Otvoril je namreč tu nekako krčmo. Zdaj si pa sama

ne upa več bivati tu. Zato je prodala vse ter se napotila proti Mehiki, kjer ji živi brat — zlatar. Meni se je revica smilila, še bolj pa njeni hčeri. Zato sem ji šel rad na roko, kjer sem znal in vedel. Pri tem bi se bil pa kmalu opekel — boljše povedano: saj sem se, kakor bo koj videti.

Ženska je postala namreč hudo silna in se je zmiraj sukala okoli mene, tako da mi je postajala že nadležna. Nekega večera se me je kar oklenila, se je začela viti in kričati, kakor bi jo bil prijel krč ali pa bi bila znorela. Jaz nisem vedel, kaj bi bil storil. Začel sem se je otresati. A njen krik je privabil ljudi. Tem je začela zdaj ženska — oj ta nesramnica! — razkladati, da sem ji hotel storiti silo in da ji je vzeta čast in poštenost. To pa da ji moram vrniti le s tem, če jo takoj vzamem za ženo ali pa se odkupim s precéj visokim zneskom.

Tedaj mi je bilo vse jasno. Premetena tica je dobro poznala ameriške šege in postave v tej zadevi. Zato se je bila lotila mene ter me ločila v mrežo. Kaka tica je bila, sem spoznal tudi po tem, ker je takoj zdaj znala angleščino, če prav slabo; prej pa ni hotela znati ni besedice. Brž sem izprevidel, v kaki nevarnosti sem. Amerikanec namreč dá vselej prav ženski, posebno še v takem primérljaju, kakor je bil ta. Izprevidel sem tudi, da tej ženski ni ležeče na meni, pač pa na mojem denarju; slutila je, da nisem brez nič.

Kakor znano je vsak Amerikanec — rojak ali prisiljenec — v svojem dejanju silno nagel in odločen. To sem izkusil tudi jaz ob tej priliki le

prekmalu. Brž namreč so me obsuli možaki naše potujoče čete in silili vame, naj storim eno ali drugo. Komaj sem si izprosil odloga do druzega dne, češ, danes je solnce že zašlo, in je torej vse delo in vse početje pri kraji.

Saperlot, to je bila zadrega, v kakršni še nisem bil, akoravno sem prestal že toliko smrtnih in drugih nevarnosti. Vedel sem, da mi jutri ne bo nič pomagalo. Obsodili me bodo in izvršili sodbo, če treba, tudi s silo. Zato sem sklenil, da se jim odtegnem z begom, naj bo potem že kakorkoli. Po pouku rojaka Logarja sem nekoliko vedel, kako se mi je obračati, da pridem do reke Misisipi, kjer se prične železnica in kjer bom zvedel, kam se mi je obrniti, da pridem do Evropejcev in morda še do svojih. Prtljage nisem imel posebne, in kar je je — naj ostane tu, da se le rešim iz nepričakovane in takó hude zadrege.

Ko je vse utihnilo v našem šotoru, sem se splazil s svojim orožjem in takimi rečmi, ki sem o njih mislil, da ne bom mogel biti na poti brez njih, pa me vendar ne bodo preveč težile — kolikor mogoče tiho iz svojega ležišča. Straži — dva sopopotnika, ki ju je zadela vrsta straženja — me nista zapazila, in že sem bil zunaj, kjer se je pričevala ob gostem, prav starikastem gozdu obširna planjava, porastla z visoko, ravno dozorelo in deloma že suho travo. Kar mi udari na uho pre-dobro znani ženski krik. Zvita Lahinja je menda slutila, da bi znal poizkusiti, odtegniti se z begom; zato je stražila pozorneje kot oba stražnika z orož-

jem. Onima sem srečno ušel, ženska paznost pa me je zasačila.

Nastal je po šotoru hrup, da se je vse vzdignilo in vpraševalo, kaj in kakó. Ženska pa je vpila, in kolikor sem mogel umeti, dolžila mene, da sem jo okradel in pobegnil. Kaj zdaj? Daleč od taborišča ali šotora še nisem bil. Če se spuste možaki za mano, jim ne bom lahko ušel. Po hosti ni bilo mogoče naprej, po planjavi pa se je poznala sled v pomandrani travi. Če me pa ob mesečnem svitu kdo zagleda, bo ustrelil za mano. Ti ljudje so bili namreč dobri strelci, vajeni orožja.

Vendar — naj velja, kar hoče — se spustim v tek po gosti, visoki travi, kakršna raste po neobdelanih planjavah. Aj, to je bila huda reč! Rastline so se mi opletale okoli nog, in le kmalu sem izprevidel, da takó ne bo nič — posebno že, ker mi je zanašal precéj močen veter v obraz bilke in klasje; vpitje mojih preganjavcev z bábinim javkanjem vred pa mi je prihajalo čimdalje bliže. Toda — ali bi ne bilo dobro, ustaviti se in počakati vsakega posamezno, ki hitijo za mano? Saj imam dobro orožje. Ne, ne! Tekla bi kri — in te tako nesramna ženska ni vredna. Pa saj je veter in trava suha! Le iskro, pa se bo vnela in plamen bo udaril od mene nazaj.

To je bila zlata misel! Brž sem segel v žep po žveplenke, potegnil enkrat, dvakrat, trikrat, vrgel v gosto suho travo in — — komaj sem se umaknil, da me ni obliznil plamen, ki se je hipoma dvignil nad seženj visoko ter puhnil proti mojim preganjavcem. Toda — oj, kaj sem storil! Temna

noč je bila hipoma izpremenjena v grozen žar, kakor bi gledal človek pred seboj pekel. Ogenj se je valil od mene proti šotoru, prijel se je gozda in — pa saj veste, kakó strašen je požar v taki planjavi ali v gozdu. Pa naj se rešijo oni, kakor se morejo. Jaz sem se le branil.

Oj, to je bilo res groznoveličastno! Kaj tacega jaz dotja še nisem videl. Tudi ne maram popisavati glasov, ki sem jih slišal od vseh strani. Zbudilo se je pač vse, kar je bilo živega. Le to me je nekoliko pomirilo, ko sem videl, da je piš zasukal plamen v stran, torej ne proti šotoru mojih prejšnjih tovarišev. Da bi bili takó poginili, tega nisem nameraval, tudi bi ne bil hotel imeti tega na vesti.

Kaj sem potem počel jaz? Ob groznem svitu sem korakal počasi naprej, da sem prišel do vode, ki mi je ustavila korake. Počakal sem jutra, potem sem pa šel ob vodi navzgor. Zopet je bila pot dolga — posebno še za to, ker sem moral imeti zmiraj pripravljeno puško in sem se hranil le ob tem, kar sem ustrelil na poti in si spekel. Kje da sem — tega nisem nič vedel. Čeprav sem kje zapazil kako leseno kolibo, sem se je ognil ter rajši spal v gozdu kot pri ljudéh. Z ene strani sem se namreč bal zavoljo svojega denarja, z druge pa me je strašila vest, ker še nisem vedel, sem li samó požigavec ali tudi morivec — če je prišel namreč kdo v požaru ob življenje. Tako popotovanje je zato silno mučno in težavno, da ga ne pretrpi vsakdo, četudi bi bil še trdnejega telesa

in zdravja, kakor sem bil jaz — po vsem tem, kar sem prestal.

Najhujša je bila ena noč. Utrujen sem se vlegel ob že pogorelem ognju, kjer je tlela le še žerjavica. Spekel sem si bil prej nekaj divjega krompirja, izkopanega iz zemlje, pojedel, pa s puško v roki zaspal. Kar me prebudi nekaj mrzlega in mi voha po obrazu. Brž skočim pokonecu, zgrabim puško in zagledam pred seboj črnega planjavskega volka, ki je odskočil za par korakov. Napnem, pomerim, sprožim — volk se parkrat prekuene pa obleži s silnim tuljenjem.

Ali kaj je to? Začujem rjojenje z vseh strani. Ob žaru gineče žerjavice zagledam okoli sebe celo četo črnih pošasti. Oči se jim svetijo in poželjivo zró vame ter se zaganjajo k meni kakor psi, ki še nimajo pravega poguma, pa da le eden zgrabi, brž popadejo vsi. V plezanju sem bil uren že zdoma, še bolj pa iz mornarske službe. Zato sem šinil na bližnje drevo, da bi se rešil vsaj zazdaj teh zverin, saj jih bo — tako sem mislil — pozneje dan razpodil. Pa glej si človek! Komaj sem bil v vrhu drevesa varen pred volkovi, kar zagledam, kakó se mi bližajo rjave človeške podobe z gorečimi trskami in s smolnatimi bakljami. Ko zagledajo volkovi luč, se umaknejo in razkrope na vse strani; le eden ostane, ki sem ga bil jaz počil, pa ne čisto do mrtvega. Tega zapazijo Indijani — to so bili ti prišleci — ga popolno pobijejo, potem pa začno svetiti s svojimi bakljami okrog, kakor bi kaj iskali. Kaj so se menili, tega nisem mogel umeti. Brž so našli še tleče kurišče, kjer sem le-

žal jaz. Zmečejo nánje baklje, nanosijo drv, da razplamté ogenj, sedejo okoli, in prične se živahno posvetovanje.

Vsakdo si lahko misli, v kakem položaju sem bil jaz gori v drevju. Moja koža ni bila vredna vinarja. Če me le zapazijo, me sèstrelé z drevesa kakor vrabca s strehe. Kožo moje glave bo nosil pa jutri že z lasmi vred kateri teh divjakov kot znamenje zmage za pasom. Saj imajo Indijani navado, da snamejo ubitemu sovražniku kožo z glave; to se pravi: „škalpirati“. Oboroženi so bili ti ljudje kakor za boj. Nekateri so imeli puške — slabe pač — pa vendar boljše kot pšice; potem sulice, loke, nože in sekirice „tomahavk“. Bilo jih je kakih dvajset. A gotovo ti niso bili vsi. Glavni trop je moral biti nedaleč kje.

Posvetovanje divjakov je bilo živahno. Razumel pa jaz nisem besede. Da gre govorjenje o meni, tega si nisem mislil. Saj toliko vendar nisem bil vreden, da bi se bili tako prepirali zavoljo mene, kakor so se — vsaj jaz sem tako sodil. Med pogovarjanjem so se pa večkrat obračali in kazali v severno-vzhodno stran — torej tja, kamor sem bil tudi jaz namenjen. Sodil sem, da nameravajo napasti kako naselbino ali popotno družbo. Samo selili v drug kraj se pač ti ljudje niso. Saj niso imeli pri sebi žen in otrók; no, pa so jih lahko imeli kje drugje.

Toda kaj vse to briga mene? Pa še v taki nevarnosti, da utegnem pasti z drevesa kakor ustreljen tič, ako se izdam le po najtišjem glasu; če

zaškriplje le veja, na kateri sedim; ali če zašumi listje, v katerem sem skrit. Da bi jih le kmalu odnesel vrag, ki jih je prinesel sèm! Čeravno sem bil sicer vaje trpljenja in vstrajen v njem, so me začele boleti kosti in skeleti meso, ko sem čepel nepremakljivo sklonjen na veji in naslonjen ob deblo drevesa. Pa pošasti spodaj se niso genile. Samo trije so šli — kakor se mi je zdelo — preiskat okolico, drugi so pa plegli okoli ognja in utihnili. „Ali ti vlačugarji nič ne spe?“ se vprašam. Toda odgovor sem kmalu imel. Videl sem, kako sta se dva divjaka sklonila po navadi žensk, naslonila komolca ob kolena, podprla z njima glavo in tako stražila s puško in sulico v naročju. Za božjo voljo, kaj bo z mano, ker je noči še dober kos! Da se le premaknem, pa bo po meni. Razentega sem videl, kakó so odposlani trije preiskavali po goščavi in s svojimi bistrimi očmi tudi po drevju ogledavali, če se ni skrila na kako drevo tisti, ki je streljal. Sploh je bil moj položaj tak, da bi ga ne bil privoščil nikomur, še svojemu najhujšemu sovražniku ne. Skoro neverjetno je, koliko more človek prestati, kadar je v nevarnosti njegovo revno življenje, da ga ohrani. To še posebno takrat, kadar vé — kakor jaz v tem slučaju — da za rešitev ne pomaga ne pogum, ne moč in ne zvijača.

Čez dobri dve uri se vrnejo poslanci, in zopet se začne posvetovanje. Videti je bilo, da ni bil poglavar — poznati ga je bilo po peresih, nataknenih po glavi, in po drugem čudnem okrasju — nič kaj zadovoljen s poročilom. Udaril je namreč s svojo puško ob tla, odložil pipo in pljunil v ogenj. Potem je

pa vstal, z njim vred vsi drugi, in se je obrnil v gozdno temoto. Trop je kmalu izginil v goščavi — hvala Bogu! Bil je pa zame res že skrajni čas, kajti — dasi sem napenjal svoje telesne in duševne moči, kolikor se je le dalo — čutiti sem vendarle jel, da bi dolgo ne bil mogel več trpinčiti svojih udov: onemogli bi bili.

Ko torej postane vse tiho, in se izgubi tudi šumenje listja, šumečega pod nogami odšlih Indijanov, se splazim kolikormoč previdno z drevesa. A komaj stopim na zemljo — noge me skoro niso hotele več držati — že stoji pred mano Indijan z dvignjeno sekiro v roki, da mi razkolje glavo. Zver zvita ti! Nalašč se je bil skrila, ko so oni odšli, češ: tisti, ki je tu streljal, mora biti kje blizu skrit, saj tako daleč ni mogel uiti, da bi ga pri iskanju ne dobili. Kar stoji pred mano kakor pošast in mahne — — toda ohá! Njegova sekirica se zasadi mimo moje glave v drevo, moji roki pa zgrabita divjaka za vrat. Le par trenutkov še, in pred mano je ležal zadavljen in zlomljenim tilnikom in ni dal več glasu od sebe. Lahko bi ga bil prej v hipu ustrelil, toda pok bi bil privabil njegove tovariše nazaj, in jaz bi bil izgubljen. Tako je pa ostalo vse tiho, in jaz sem odhitel ob zori kolikormoč naglih korakov v severno-vzhodno stran, akoravno že utrujen do smrti. Vse me je bolelo in po vsem životu me je tresla mrzlica.

Bog ve, kaj bi se bilo zgodilo z mano, če bi ne bil zagledal čez nekaj ur hude hoje precej obširne kolibe, iz površno otesanih brunov sestav-

ljene in z ostrimi koli ograjene. Naj biva v nji kdorkoli, Indijani gotovo ne! Če je človek, bo imel usmiljenje z mano — le pogumno tja!

Pa kaj bi obširneje razkladal, kaj je tu bilo! Naletel sem na ljudi, ki so bili kakor iz lesa — irski lovci — ki so tu streljali razno divjačino ter prodajali kože, pa tudi meso v mesta in potujočim trgovcem. Vzeli so me prijazno méd-se, akoravno se nismo prav lahko umeli po jeziku, in so mi postregli, kar so le mogle trde moške roke. Prijela me je namreč mrzlica in me tresla več dni, da sem bil le malo pri zavesti. Počasi sem dopovedal tem možakom vse, kar sem doživel in prestal od svojega odhoda iz Evrope pa do tega dne. Vsi so mi s srčnim sočutjem stiskali roko. In ko sem se odpravljal na nadaljno pot proti severu, so me povabili prav srčno, naj ostanem pri njih in postanem njih tovariš. Rekli so mi, da se Indijanov ne bojé, ampak živé v prijaznosti z njimi ter še celó kože kupujejo od njih za razno drugo blago, posebno za smodnik, svinec in žganje. Tudi so dobro vedeli — ker so mi stregli v bolezní — da imam jaz veliko denarja pri sebi. Če bi bil naletel v tem stanu na kako drugačno družbo — kje bi bil jaz in moj denar! Reči moram torej, da bi bil pri teh poštenih korenjakih ostal brez vsakega premisleka, če bi ne bil imel svojega cilja. Tako sem se pa prísrčno zahvalil in se poslovil od njih z nado, da se morda še kje najdemo. Ker jim je bil znan tudi ves kraj daleč naokrog, so mi tudi natanko popisali pot, ki se mi je je držati, da pridem do reke Misisipi, kamor sem bil namenjen.

Tam kje bi pa že izvedel za tiste, h katerim sem hotel priti, in kamor me je gnalo srce.

Že sem stal pred hišo — kar zagledam krepkega psa, ki je zrl vame z bistrim očesom, zobé je imel pa že take, da je moralo biti zdrobljeno in zmleto, kar bi prijel ž njimi. To bi bil dober tovariš za osamelega popotnika — sem si mislil.

Eden možakov opazi, da gledam psa poželjivo, in me hitro vpraša:

„Je korenjaški dečko ta Nero, je-li?“

„Da, res! Ko bi bil naprodaj, bi jaz kaj dal zanj,“ — sem odgovoril.

„Nero, le-sèm!“ — se oglasi zopet možák. — „Povohaj tega moža!“

Pokaže name. Pes zasuče rep, me povoha, pa začne skakati okoli mene.

„Ta je odzdaj tvoj gospodar, Nero,“ — reče na to možák psu. Meni pa pravi: „Vzemite ga s seboj kot spomin na nas. Vam utegne dobro služiti. Tu je še piščal, katere je navajen. Le zapiskajte, pa boste videli, kaj bo.“ — Da mi malo piščal iz lesa. Jaz zapiskam, pes se postavi préd-me, zre v daljavo kakor straža in škriplje z zobmi.

„Zdaj ne bo pustil nikogar k vam, dokler bo živ,“ — mi pojasni možák, mi poda roko, jaz pa odrinem s psom, ki je stekel pred mano. Da sem se prisrčno zahvalil za to darilo, se razume samoposebi. Da mi je bila pa žival koristna, se bo kmalu pokazalo.

Težko mi je bilo izvedeti, kje so naseljeni Slovenci iz mojega kraja. Skoro sem že obupal, da bi jih še kedaj videl. Hodil in vozil sem se

zdaj po kolikortoliko obdelanih in obljudenih krajih, pa skoro povsod se je govoril drugačen jezik. Na-
posled sem naletel na naselbino Nemcev, in ako-
ravno nemškega jezika že dolgo nisem ne govoril,
ne slišal, smo se vendar razumeli. Tukaj šele sem
dobil prvo sled za Slovenci — toda kakšno!

Popoten kramar ali barantač, ki je prodajal
in kupoval vse, kar se imenuje drobno blago, mi
je pravil, da je bil v naselbini gori ob reki Misi-
sipi, pa da je našel tam posebno krepke ljudi, ki
so med seboj govorili jezik, kakršnega še drugje
nikjer ni slišal. Skoro tako zveni kakor češki, pa
vendar ni češki, ker med Čehi da je že bil, in jih
je tudi več tam okoli naseljenih. „Vidite,“ — mi
je rekel, pa izvlekel iz žepa podobico, „tu zadaj
je tiskana kratka molitvica — kdo izmed vas ra-
zume ta jezik?“ Podoba je šla iz roke v roko,
vsak jo je pogledal pa odmignil z glavo.

Podobica je prišla do mene. Komaj sem jo
pogledal — malo da nisem padel v omedlevico.
Podoba je kazala Mater božjo, tisto Mater božjo
z naše domače gore, kjer sem slovo vzел od Po-
lonice. Brž podobico obrnem, in kar je bilo zadaj,
to je bil moj materini jezik, jezik slovenski. Mo-
litvica pa meni le predobro znana, saj sem se je
naučil od svoje prerano umrle matere.

„Kakó ste dobili to podobico in kje?“ —
vprašam možá.

„V vasi gori na planjavi ob severni strani
reke Misisipi sem jo našel v selu,“ — mi odgo-
vori mož.

„Tako? Torej je tam večje selo?“ — vprašam jaz.

„Dokaj veliko,“ — mi odgovori barantač. — „Ljudje so pravi korenjaki. In neko dekle je tam, dekle — no, pa kaj tukaj to komu mar!“

„Ta podoba je moja,“ — viknem jaz. „Koliko velja?“

„Naj bo dolar.“

„Tu imate dva! Samo opisati mi morate pot, po kateri se pride do tistega kraja.“

Možak mi popiše pot, pa pristavi:

„Ne svetoval bi vam iti tja.“

„Zakaj ne?“

„Zato ker onega sela že več ne bo, preden pridete vi tja, pa hodite hitro kakorkoli.“

„Kako, da ne?“

„Indijani ga bodo požgali. Pa še drugo selo zraven.“

„Odkod veste to?“ — vprašam osupnjen.

„Videl in slišal sem Indijane, ki so bili na poti tja.“

„Mož, koliko dolarjev vam dam, če odložite tu svojo krámo, pa mi greste pokazat najkrajšo pot do tja?“ — vprašam jaz naglo ter sežem v žep.

„Petdeset dolarjev,“ — reče mož.

„Veljá,“ — dém jaz. — „Hajdiva!“

Kramar odloži krošnjo z blagom, jo izroči krčmarju, v čigar hiši se je to godilo, se preskrbi z jedilom kakor jaz, pa odideva. Polovico denarja sem mu dal naprej, drugo polovico pa obljubil za konec.

Dobro sva jo sekala po gostem in planem: kaŝipot pred mano, jaz pa za njim. Upal pa moŝaku nisem veliko, ker sem ga premalo poznal. Saj so me izučile bridke izkušnje že preveč, koliko je upati tujim ljudem. Največ sem se še zanesel na svojega psá. Nero je bil res pozoren spremljevavec in čuvaj. Mene ni pustil nikdar izpred oči, ne podnevi, ne ponoči, posebno še, kadar je bilo okoli mene kaj ljudi. Na tej poti je bil večidel med mano in med mojim tovarišem, ki se je plašno oziral vanj in ga grdo gledal, kar pa meni ni bilo nič kaj všeč.

Tretji dan se pribliŝava omenjenemu kraju. Skoro se je že delala noč. Moj vodnik mi napové, da bodeva morala prenočiti v hosti, ker tukaj ni še sela, da bi prišla kam pod streho. Nič ne dé! Kolikokrat sem že spal v goščavi pod zeleno streho drevja ali pa čisto pod milim nebom. Znosiva torej skupaj suhih drv na kup, zakuriva in poleževa k ognju drug drugemu vštric, zraven mene pa moj pes. Pri gorkoti me kmalu premaga zaspanec: s svojim ogrinjalom odet prav trdo zaspim. Moj tovariš se je bil pa že prej zavil v svojo haljo, da mu ni bilo videti obraza. Zato sem moral misliti, da je tudi on že zaspal. Moj Nero je pa leŝal med njim in mano kakor svitek.

Precěj dolgo sem moral že spat, kar me prebudi rjojenje in ječanje. Brŝ skočim kvišku in zgrabim za oroŝje. Ogenj je bil že skoro pogasnil, le ŝerjavica je še tlela in dajala gorkoto. Svita je bilo le malo. Pa kaj zagledam pri tem svitu? Na

tleh mojega vodnika, na njem pa krvavega mojega psa, ki se je vodniku zagrizel v vrat.

„Nero, Nero!“ — zakličem tedaj, toda pes — kakor me je prej rad ubogal na klic in pisk — je bil zdaj gluh. Ko stopim bliže, vidim, da ima v vrat zasajen nož do roga. Zdaj mi je bilo bliskoma jasno vse: Moj vodnik je hotel umoriti in okrasti mene v spanju, pa ker se je bal psa, je hotel najprej tega zabosti. Ranjena žival pa je skočila napadniku za vrat in se zagrizla vanj, kakor znajo take vrste psi, da ne spusté več, kar popadejo. Vodnik je komaj še grgral. Roki sta mu bili že opešali, zraven mene na tleh pa je ležal še napet revolver. Pomagati torej tu ni bilo nič. Vendar pa pristopim in potegnem nož iz Nerovega vratu. Ulje se kri, žival omahne, a zobje ostanejo še globoko zapičeni in zagrizeni v grlo vodnikovo. Mož že ni več dihal. Grozno ga je bilo videti — in toliko krvi!

Čemu bi to dalje razkladal! Prestrašno je. Zvesta žival je bila rešila moje življenje, sama pa tudi poginila. Ločiti trupel nisem mogel — tako hudo sta bili zagrizeni pasji čeljusti v človekovo grlo. Zato sem pustil oboje tam, kjer je bilo. Odšel sem v temi, ker te gruče nisem maral gledati.

Izguba zveste živali, ki mi je rešila življenje, pa zato dala svoje življenje, me je prav bolela. Ta dogodba je bila vzrok, da sem blodil ves dan po hosti, akoravno ni bilo daleč dosèm.

Morda bi bil pa taval po goščavi še dlje in prebil v nji še tudi to noč, ko bi ne bil naletel na Indijane. Kaj, ko bi bili to tisti — sem si mislil — ki nameravajo napasti in požgati selo Jerma-

novih? Treba jih torej opazovati in iti previdno za njimi. Indijani so pač zviti in zalezljivi kakor ris. Če me zapazijo, po meni je: na tem svetu ne bom več videl svojih rojakov. Da gredó na boj, je bilo videti že na njihovih divjih obrazih in na obilnem orožju. S tem so bili kar preobloženi. Bila jih je pa tudi nenavadno velika četa. Pri sebi niso imeli ne otrok, ne žená — znamenje, da niso bili na mirnem potu. Tistega plemena pa niso bili, na kakršnega sem naletel ono nevarno in nepozabljivo noč v hosti. To se je poznalo po barvi, po obleki in po drugi opravi.

Z največo previdnostjo se torej splazim vstric njih. Dobro je bilo zame, da so bili tako razljučeni in zagrizeni v svojo pot, da niso gledali ne na stran, ne nazaj. Ampak kakor tiger ali kača so se plazili naprej po temni hosti. Kar je nehala goščava, pokazalo se je nekaj svetlobe in — kakor se mi je zdelo — tudi nekaj koč. Takrat so postali in odposlali nekaj svojih mlajših in urnejših na vse strani proti vasi. „Zdaj veljá,“ — si mislim. — „Če je to selo mojih rojakov, moram biti v njem pred divjaki ter spraviti prebivavce na noge, ker gotovo že spé.“

V hipu skočim čez plan in jo uberem proti selu. Pokaže se mi čimdalje več hišic in kolib. Pri prvi hiši zaženem krik: „Na noge, Indijani so tu! Če ste slovenski rojaki moji, me razumete! Na noge torej in orožje v roke!“

Na moj krik se prikaže nekaj zaspanih ljudi, ki pa mi odgovoré s tem, da sprožijo par strelav proti meni, a me ne zadenejo. Hkrati zaženo krik.

Jaz pa spoznam, da to niso moji rojaki, ampak Nemci. Če mi je moj vodnik prav povedal, morajo biti tu blizu nekje moji rojaki.

Premišljevatni pa tedaj ni bilo časa. Nenadoma se je namreč zažarilo, plamen je šinil iz koč na raznih straneh, istočasno pa so zagnali Indijani svoj vojni krik. Kdor tega krika prej še ni slišal in ga še ni vajen, takega tako prestraši, da je kar ob um kakor nedolžen zajček, ko zagleda kačo klopotačo.

Kako strahovit boj je bil potem, vam ne bom popisoval. Saj ste tukaj ravnotak sodni dan prestali — pa ste ga vendar prestali — Nemci ga pa niso. Kaj sem hotel storiti jaz, ko so že prej streljali name. Moja volja in dolžnost je bila ohraniti svoje življenje, vam in svoji Polonici v prid, ki je morala biti tu 'blizu kje in ji je bila tudi namenjena smrt, morda še celo mučna! Stopil sem v stran, da nisem gledal grozovitosti in klanja. Vse je šlo pod sulice, sekire in nož: staro in mlado, ženske in možki in tudi otroci. Divjak ne prizanese nikomur. In vse to se je godilo ob žaru gorečih koč, poslopij in drevja! Padlo je tudi nekaj divjakov, kar je pa druge še bolj razljutilo. Če se divji tigri koljejo, gotovo ni strašnejšega krika.

Ko je bilo končano krvavo delo, so se zavalili divjaki s krvavimi lasuljami ali „škalpi“ okoli pasov naprej — a ne več po tigrovi in kačji lastnosti tiho in plazéč se — ampak z divjim rjoventjem. Ker sem jaz že poznal njih navado, mi je bilo to gotovo znamenje, da mora biti prav blizu selo, ki mu je to, kar sem tu videl, namenjeno. V tem me

je potrdilo še tudi to, ker so drli divjaki naprej z gorečimi bakljami in se torej niso ničesar več bali. Drli so pa tako naglo, da jih jaz nisem mogel dohajati. Saj se nisem smel pokazati v svitu njihovih bakelj, posebno v gostem gozdu ne, ker se mi je noga večkrat spodteknila nad koreninami in nad trsjem.

Že so mi bili ušli naprej; že je bil njihov krik mojemu ušesu čimdalje manjši; že se je svetilo skozi drevje — znamenje, da so divjaki dospeli do vasi in jo zažgali; že je bil slišati tudi pok pušk. Zdaj naj pa velja, kar hoče! Spustim se v tek — in sam prav ne vem, kako sem prodril skoz goščavo, ravno do Kolarjeve kočice in to ravno v pravem času. V žaru ognja sem zagledal divjake, spoznal Polonico — — in kar se je potlej zgodilo, veste vsi. Pritekel sem ravno še o pravem, pa tudi v zadnjem času.

Zdaj veste moje dogodbe, kako sem pò tolikih zaprekah in nezgodah vendar došel sèm. Toda žalibog, da najdem svoje rojake v takem stanju, kakor nikdar nisem mislil.“

To je pripovedoval Janez. Vsi so pazno poslušali, akoravno prilika k temu ni bila ugodna. Genila je povest vse, posebno še Polonico. Jerman je podal Janezu roko in je rekel:

„Izmed nas si ti še največ prestal. Marsikdo — rekel bi: noben drugi bi menda ne bil kaj takemu kos. Zdaj smo zvedeli tudi za Logarja. Nesrečni človek! Ne pričakujmo ga več: izbrišimo ga izmed svojih. Dobro si nam pa došel ti, Janez, akoravno v jako žalostnem času, v največji nesreči.

Bodi nam pozdravljen in ostani pri nas, zlasti zdaj, ko ne vemo, kaj bo.“

Tako je govoril Jerman, in Janez je ostal.

Zdaj pa pustimo to selo in pogledjmo za onimi reveži, ki so bili zapeljani in prodani po hudobiji Arkovi.

8. Beli sužnji.

Drugo četo Slovencev smo videli, ko so prišli ali se pripeljali kot prodanci do petrolejskih jam in studencev. Ločili smo se od njih, ko so se — v svojo nesrečo vdani — lotili težkega dela, češ: zazdaj mora biti tako; podajmo se, morda si kaj pomagamo do boljšega.

In delali so, kopali, tesali, kovali, nakladali, vozili, vlačili — vse huje kakor domá živina. Z njimi vred je bilo dokaj drugih, ravnotako ujetih ali najetih, in skoro ga ni bilo dneva, da ne bi bil kdo onemogel, zbolel in umrl. Takega so pokopali kakor živino; kdo je vprašal po njem! Kdo je tudi kaznoval nadzornika, če je ustrelil kakega neubogljivca? Nihče! Pač je prišla včasih neka vladna komisija poizvedovat, kako je tu med delavci z zdravjem in pravico; pa odšla je napasena in napojena pa še z zlatimi tički v žepu. Delavce je pa malokdo videl, in tako je ostalo zmiraj pri starem.

„Kako pa z zaslužkom ob tako hudem delu, ponočnem in podnevnem?“ — bo morda kdo vprašal. — „Saj vendar niso delali ob slabi hrani za-
stonj?“

Res ne! Vsak delavec je imel po toliko in toliko na dan, in to je bilo že precěj po naših plačah.

Toda vse to je ostalo zapisano v bukvah, okroglega pa ni dobil nihče nič. V največji sili ali pa če so se nadzorniki bali upora, so potolažili najnadležnejše s par dolarji. Izmed Slovencev je bil tako srečen le Gričar, ki se je pritožil, da nima obleke, pa je zahteval denarja ali pa, da se jim napravi obleka.

„Saj nišmo v mestu. Tu nihče ne gleda na obleko,“ — mu je odgovoril gospodar. — „Dobra obleka se še celó preveč umaže.“

„Pa nas zebe, če nimamo nič na sebi,“ — je ugovarjal Gričar.

„Pridneje delajte, pa se boste ogreli,“ — dé gospodar.

„Kaj pa, če bi počasi pomrli drug za drugim?“ — opomni Gričar.

Ta beseda je zbodla gospodarja. Vedel je, da so ravno Gričarjevi tovariši najpridnejši in najvstrajnejši, in da bi mu bila škoda velika, če bi poginili. Zato odšteje Gričarju nekaj dolarjev, da si oskrbé on in njegovi tovariši obleko. Slovenec je rad čeden v vsakem oziru.

Žalostno življenje je bilo pa tukaj res. Več ko leto in dan so težaki že delali za samogoltnega gospodarja; navadili so se že tudi njegovega jezika vsaj za silo; saj se nauči Slovenec sploh izmed vseh narodov najprej tujih jezikov. Toda to življenje je bilo uprav suženjsko, skoro živinsko; bilo je tako, kakor bi človek ne imel duše. Ni bilo ne praznika, ne nedelje, ne maše, ne duhovnika, in če se je komu izmed delavcev rodil otrok, ga je krstil kar Gričar. Le kadar so se ti trpini kdaj zbrali ponoči, so molili in žalovali po domovini. Rajši bi bili doma

najslabši hlapci, kakor to, kar so bili tukaj. Pa kje je domovina! Kje je sploh zanje svet, kje so človeški ljudje, kjer je kaj vere, posebno katoliške! „Bog nas odreši tega, kar smo zdaj!“ — tako so molili ti reveži, kadar so bili zbrani.

Oče Gričar — med njimi najveljavnejši, akoravno preprost kmet, ki še brati ni znal — je bil tisti, ki ga je pekla usoda tovarišev najhuje. „Iz vsega tega ne bo nič, tovariši,“ — je rekel nekega večera, ko so bili ti težaki spet zbrani po hudem delu in so odmolili. — „Tukaj bomo drug za drugim pocepali kakor neumna zapuščena žival, in to še brez duhovnika. To ni vse skup nič! Toda kaj pomaga, ker smo vsi taki reveži, da bi se še ne vedeli kam obrniti, če bi tudi imeli kaj denarja! Je že križ, če se človek ni nič učil, pa vendar gre v daljno neznano deželo. Da bi nam le sreča zanesla koga sèm, ki bi nas vodil iz tega Egipta kakor Mojzes nekoč Izraelce. Za vse drugo že jaz vem, kaj in kako bi si pomagali. Toda odkod bo prišel k nam kak odrešenik? Kdo sploh na vsem svetu še vé za nas?“

Vsi žalostni so pobesili delavci glave. Vsem se je zdelo, da bodo morali ostati tu do nesrečne ali vsaj žalostne smrti.

Kar pristopi Jurčkov Tone — trinajstleten sinček v Verakruči za zlatenično mrzlico umrlega očeta. Deček je imel lajše delo, a je bil pri tem silno radoveden in ukaželjen. Kjer je dobil kaj papirja, je čakal po njem, ker se je naučil nekaj brati in pisati že domá. Zato se ga je vse naglo prijemalo, kar je videl na papirji. O zemljevidih

pač domá še ni imel nobenega uma. Pa ko je dobil nekoč v gospodarjevi hiši, kjer je opravljaval hišna dela, na tleh popisan, porisan in pobarvan — skoro kakor doma njive na kose razdeljen papir, se je zamislil vanj, in kmalu je razbral njegov naravni bistroum, da mora biti to karta amerikske zemlje. Prerisal si jo je natanko na drug papir, kolikor je pač znal: potem jo je pa nesel gospodarju nazaj z namenom, da vsaj postrani izve od njega, če je papir res to, kar je on mislil. Gospodar ga vpraša:

„Ali veš, kaj je to?“

„Kaj bom vedel?“ — odgovori deček. — „To je tako čudno kakor pri nas doma „špana“! Naj bo karkoli; jaz kaj tacega še nisem videl. Če je denar, mora biti že kaj vreden.“

„To je karta amerikske dežele,“ — odgovori gospodar in pristavi: „Če bi bil ti tako izveden, kakor ne boš nikdar, bi bil to préej lahko vedel.“

S čim je bilo Tonetu bolj postreženo kakor s tem? Kar vlegel se je na zemljevid in pregledoval ter ga meril od vseh strani, kadarkoli je utegnil le par trenutkov. In da se ga je tudi prijelo, je pokazal zdaj, ko je stopil pred Gričarja ter rekel:

„Jaz že vem, kod smo se sèm pripeljali in prišli. Če gremo po ravno tisti poti nazaj ali pa tudi po drugih, vas bom jaz vodil.“

„Kaj? Ta fant?“ — se začudijo vsi.

„Prav ta fant,“ — se postavi Tone.

„Mogoče,“ — reče Gričar. — „Saj fant zmiraj tiči v čem in kaj čečká.“

„Pojdi z mano, Tone,“ — reče na to Gričar — „da se nekaj pogovoriva. Nekaj že imaš v glavi. Če nas boš srečno spravil odtod drugam, te bom jaz vzel za svojega. Zdaj pa le dobro poglej še tisto karto, da nas ne boš kam zapeljal. Vse drugo bo moja skrb.“

Ta pogovor je povzročil, da je zbral Gričar drugi dan pri sebi več možakov in jim rekel:

„Tukaj ne bomo ostali, to vsakdo vé. Naj se pripravi vsak na odhod, kakor nekdam Izraelci v Egiptu. Pa le tiho vse! Saj veste, da smo čisto med tujci.“

Vsi so bili veseli tega predloga, kaj bi ne bili! Gričar si je potem izbral tri možake, ki so se mu zdeli najpogumnejši, ter jim je rekel, naj pridejo drugo jutro k njemu. Ker družega orožja niso imeli, jim je naročil, naj prinesejo s seboj vsaj krepke pesti, pa pogum, ker bo morda obojega treba.

Prišli so drugi dan — ali marveč odtegnili so se delu. Gričar je šel z njimi k gospodarju, ki jih je prav čudno pogledal ter vprašal, po kaj so prišli.

„Po svoj zaslužek,“ — reče Gričar. — „Vsako delo je vredno zaslužka. Mi pa nismo dobili dozdej še nič ali pa prav malo.“

„Se ne menim,“ — reče na to gospodar. — „Saj ima moj blagajnik spodaj vse zapisano. Čemu vam pa bo tudi denar?“

„To pa zopet vam nič mar,“ — reče osorno Gričar. — „Plačajte nam, kar smo dozdej zaslužili. In to takoj; če ne bo pela druga.“

„Kaj? Upor?“ — zarohni gospodar ter seže po revolver, ki je ležal na mizi. Toda Gričar plane vanj, mu iztrga orožje, preden je mogel sprožiti; njegovi tovariši priskočijo, in gospodar je ležal na tleh.

„Zamaši mu kdo usta!“ — zapové Gričar — „da ne bo vpil.“

To se zgodi kaj naglo. Potem vpraša Gričar na tleh ležečega prav hudó:

„Kje je ključ od tvoje blagajne? Le kar daj ga; mi ne bomo vzeli iz tvoje mošnje nobenega vinarja več, kakor kar nam gre. Samo ključ daj, pa le naglo!“

Gospodar se je izvijal in vil in rad bi bil vpil, toda krepke pesti so ga držale in dušile. Spraviti pa ni bilo iz njega nič. Tedaj mu stopi Gričar prav pred obraz in reče:

„Ako ne poveš, kje imaš toliko denarja, kolikor smo ga mi zaslužili pri tebi, bom kar mignil, in možje, ki te tišče na tleh, te bodo samo malo pritislili za vratom, pa boš še danes kosil pri vragu.“

A glej oderuškega lakomneža! Še zdaj, ko mu je čepela že gotova smrt za vratom, ni hotel nič govoriti. Le z zobmi je škripal, kakor da ga vije božjast.

„Pritisni, Janez,“ — veli na to Gričar. Janez, krepak junak, pritisne oderuha za vrat, da je kar zagagal.

„Le brž, kje so ključi?“ sili vanj Gričar.

Gospodar je bil že višnjev v obrazu, oči so mu stopile vun, roki mahale — a prijela sta ga druga dva, in tako so ga imeli kakor v kladi. Ko

oderuh spozná, da bo res moral izgubiti sapo, če ne odnehajo te klešče, pokaže na predalo. Gričar gre tja, odpre predal in dobi tam ključe. S temi stopi k železni omari, jo odpre in vzame iz nje toliko, kolikor je vedel, da so zaslužili njegovi tovariši.

„Vidiš,“ — reče na to gospodarju — „to je naše in ne tvoje. Mi smo si vzeli s silo, česar nam nisi hotel dati z lepo. Zdaj gremo in ne vidimo se več. Ko te bodo dobili jutri tukaj zvezanega in z zamašenimi ustmi, kje bomo že mi! — Možaki,“ — se obrne nato Gričar k tovarišem — „zdaj ga pa le trdo zvežite in zamašek pritrdite v ustih, da ne bo prekmalu vpil.“

Ko se to zgodi, vsi odidejo. Gričar pa zaklene vsa vrata za seboj ter vzame ključe. Revolver mu je bil pa že tako obtičal v roki.

Zunaj so bili njegovi tovariši že pripravljeni in odrinili so brez ropota: vsak se je kar natihem izgubil, kakor pravimo. Vodja jim je bil Tone, ki ni bil ravno malo ponosen na to čast. A vodil jih je dobro, samo da pot ni bila tako gladka, kakor na karti ali na zemljevidu. Na karti tudi ni bilo nikjer zapisano, kake ljudi utegneš srečati med potom, in kakšni te utegnejo dohiteti. Naša družba je bila majhna in še celó družega orožja niso imeli kakor orodje, s katerim so bili kopali v petrolejskih jamah in studencih. Naj bi bila prišla kaka četa divjih Indijanov, vse bi bila lahko potokla.

In res — česar so se bali, se je zgodilo. Ko so ostali nekega večera v hosti ter si napravili ogenj, da prenočé, kar začujejo šumenje od vseh strani. In preden se prav zavedó, so bili že obdani

od divjih ljudi, oboroženih z groznim orožjem. Vsi so se prestrašili, posebno ženske, ki jih je bilo v družbi še šest. Tedaj jim je bila zadnja ura. Vsak se je pripravil na smrt, ker se z okornim orožjem nihče ni mogel braniti z oboroženimi. Bilo je pa divjakov gotovo veliko več, kakor se jih je videlo.

Toda ti divjaki — čudno to! — ne planejo nad popotnike, ampak izražajo znamenja prijaznosti, a jezika njihovega ni umeti. Pravi velikan pristopi in poda Gričarju — spoznal ga je za vodjo — svojo roko in reče nekaj, česar pa nihče naših popotnikov ne ume. Gričar — po ti nepričakovani vljudnosti ves prevzet — nekaj zamrmra ali zamomlja: tega pa zopet uni ne umé. Nekoliko časa se tako gledajo, potem pa sede glavar Indijanov k ognju, drugi pa poležejo okoli. Našim popotnikom je nekoliko pojenjalo biti utripajoče srce, ko so videli, da jim nočejo divjaki nič žalega. Zaspali pa tisto noč vendar niso, ampak le plašno gledali Indijane. Divjaki se pa dalje niso več menili za popotnike; pač pa so jeli nekateri prav glasno smrčati v spanju. Čudno se je našim zdelo le to, kar so doslej povsod slišali, da namreč Indijani povsod grozovito preganjajo Evropejce.

V tem je minula noč. Indijanom je bila morda lajša kot našim popotnikom; saj uni so spali, naših pa nihče. Ko se zdani, se vse vzdigne. Čudno je bilo zdaj res. Ljudje — Indijani in naši — so se gledali in niso vedeli, kako bi se razšli. Skoro je bilo smešno, kar za gledališče. Govorile so večidel le roke in oči; pa tako prijazno, da je vsakdo obžaloval, da se ni mogoče razumeti po jeziku.

Razhod bi bil gotovo prav miren in poln najboljših voščil, da ni nekaj zašumelo v hosti. Indijan je pa kot zajec: zmiraj ima odprte oči in ušesa. Nekaj je bilo: to je mignil vodja Indijanov. Vsi počenejo po hosti na tla. Kaj bo?

Čez nekaj minut se naglih nog prikaže četa oboroženih ljudi: nekaj Indijanov, nekaj belih in rjavih. Spredaj je bil človek zeló krepke postave. Ko ga Gričar zagleda, nehoté zakriči:

„To je nadzornik, ki nas podi! So že našli naš sled. Kaj bo zdaj z nami?“

Njegov glas — izvabljen mu po prevelikem strahu — buti na uho sovražnikom. Nastane vrisk, in vsi se zaženó proti našim beguncem ter švigajo z orožjem.

Ali zdaj — — ozri se nazaj! Poglej tam tiste rjavkaste stvari božje, ki se zdaj vzdignejo kakor duhovi iz zemlje in planejo po teh kakor mačke in jih imajo na tleh, kakor bi trenil — brez vsake kaplje krvi! Le vodja, ki je ustrelil, je dobil eno po glavi, da se je opotekel in zvrnil k tovarišem v travo. To se je zgodilo nagleje, kakor se dá popisati ali povedati. Vsak Indijan ima na tleh nasprotnika razoroženega in čaka le povelja, kaj naj stori z njim.

Naši reveži — kaj so umeli! Saj so imeli še polno strahú v kostéh. Pa stopi k Gričarju vodja Indijanov in vpraša po znamenjih: ali naj tem ljudem kar prerežemo vratove ali jim razbijemo čepinje? — — Pa kaj je Slovenec! V boju ljut kot zver; ko pa vidi sovražnika na tleh, mu prizanese, in če je ranjen, mu obveže rane. Gričar

zato odmajè. Na to pa stopi vodja Indijanov v stran: videti je, da mu ni všeè, kakor hoèe Grièar, toda da se mu zdi velikansko, blagodušno. Brž zato migne nekaterim, in priène se posvetovanje, kratko sicer, pa vendar zeló živahno. Konec je bil ta, da reèe poglavar svojim ljudem nekaj, èesar naši ne razumejo. Nekateri Indijani se nato porazgube po gozdu in se kmalu vrnejo z nekakimi trtami ali srobotom, ki se ovija tam okoli dreves. S temi vezmi privežejo vse sovražnike za roke in èez pas k drevesom. Ko je bilo to storjeno, naznani vodja Indijanov z znañenji — kolikor paè mogoèe — da bodo sovražniki privezani ves dan, a da se jim drugzega ne bo zgodilo nič. Z rokama pa vodja pokaže v daljavo, èeš: „Vi pa le idite zdaj brez skrbi; teh ne bo za vami.“

Seveda so se posloveli naši popotniki prisrèno od blagih Indijanov in se napotili dalje, èeravno utrujeni, ker niso spali. Kaj se je zgodilo z njihovimi preganjavci, privezanimi k drevesom, niso zvedeli več. Pobili jih menda Indijani niso, ker bi bili to že prej lahko storili. Najbrže so jih imeli privezane ves dan, potem so jih pa spustili — brez orožja seveda.

Strah — in to dvojni — je bil torej prestan. Ko so prišli naši popotniki pod Tonetovim vodstvom kakih pet ur hodá naprej, so veèidel onemogli. Ni bilo drugaèe: poleèi so morali po travi in goščavi. Saj toliko strahú, pota in nič spanja vrže marsikoga na tla, naj bo še tako krepak. Pri naših popotnikih so bile pa še celó ženske in otroci. Razentega je bil vsak kolikortoliko obložen s

svojim blagom. Naj se torej zgodi karkoli: človeška natura zahteva tudi svojo pravico. Le par mož, ki so mogli premagati zaspanec, je bedelo za stražo; drugi bi bili pa zaspali, tudi če bi bila stala prav pred njimi smrt s koso. Pa tudi stražnike je slednjič premagala slabost, da so sedé zadremali.

Prebudi jih mokrota. Ni bilo še pravega dné: le jutranji svit je bil, a že ta dosti jasen, da jim pokaže zadrego in nevarnost ter jim popolnoma prežene zaspanost. Pokaže se pod njimi svet kakor namočena goba. Skoro kar vidno je rastel in se vzdigal pod njimi, da se je udirala noga vanj čez členke in skoro do kolena. Dež je pa lil, da se je kar kadilo in pršilo.

„Za božjo voljo,“ — vikne Gričar — „za nami je vedno nesreča, kar smo z dóma. Skoro se mi vriva misel, da nas tepe božja roka zato, ker smo popustili zemljo, na kateri smo bili rojeni — ne brez volje božje. Zdaj smo prišli na močvirno zemljo, in če bo lil dež tako — kaj bo z nami! Zmrznili in zgnili bomo. Bog se nas usmili! Molimo, ljudje božji, molimo!“

In vsi pokleknejo — čeravno na mehka tla — in goreča jutranja molitev zapuhti proti črnemu nebu tako silna, kakor morda še nikdar skupno. To je bilo skoro tako, kakor takrat, ko jih je bila zajela nevihta na morju.

V tem se zdani. Pa to ni bil dan, ampak le mrak. O groza! Bolj ko se jasni obzor, huje raste strah. Vodé prihajajo od vseh strani; dež v gostih in debelih kapljah pada z neba; iz zemlje

pa sili mokrota kakor puh, da je kar videti, kako se napihujejo kotlje. In da je vse to še strašneje, je videti kako beže iz zemlje razne ostudne golazni: kače, krote, žužki, miši, podgane, gliste in druga mrgolazen, nevarna in nedolžna, a ostudna vendarle. Pri vsemtem pa piš in mraz, da se premočena obleka ne more ustavljati. V silah je žival in človek. Saj tudi živalim je zamašil nepričakovani in neprijetni naliv dušek, da si iščejo zraka, gorkote in suhih tal. In pri vsem tem lije dež v debelih curkih; huje pa še kaplja s premočenih dreves. Naši reveži se stiskajo ob deblih večjih dreves, da vsaj ne stojé in ne čepé v močvirju.

Ali kaj bo, če dež ne neha! Kraj je zeló močviren, in morda priteče še odkod kaj vode. Najtežjega srca gleda na to Gričar. Ko pa vidi, da boljše ne bo, ampak zmiraj slabše, reče svojim:

„Spravimo se na noge, dokler imamo še kaj moči! Morda se nam vendar posreči, da pridemo na bolj suho zemljo. Saj tu — kakor lahko vsak uvidi — bomo utonili ali pa zgnili. Čimdlje tu čepimo, večja bo nevarnost. Naše moči pa vedno slabše. Kdor je moje misli, naj gre za mano. Drugim pa ne vem pomoči.“

Šli so in pomagali drugdrugemu, kolikor se je dalo. Toda bolje, da te poti ne popisujemo; bila je premučna, skoro križeva. Kaj je pač najstrmejše skalovje proti močvirni zemlji in to še ob hudem deževju! Vsak hip je kdo obtičal v glini in v blatu. In tisti, ki ga je vlekel vun, je bil sam do stegen v premočeni zemlji. In kako dolga

pot je bila ta! Nikjer pa nobene svetlobe, da bi nehalo to gozdno močvirje!

Kaj pač vse stori in pretrpi človek, da si ohrani revno življenje! Gazili so naši beguni blato, glino in močvirje; drugdrugemu podajali roke, in tako so prišli vendar na trdnejšo zemljo. „Hvala Bogu, da se le ne udara več pod nogami!“

Vse je potem pocepalo po tleh, naj si bo kjerkoli; saj se je naredila v tem tudi noč. Dež pa ni prenehal, zato tudi ni bilo mogoče narediti ognja, čeprav bi bil kdo še tako krepak, da bi bil mogel nanositi grmado. To je bila zopet noč, da so jo komaj prestali! Pa saj je malokdo že občutil trpljenje!

Zjutraj — o mili Bog! Dva sta se vzdignila . . . Gričar pa je bil, kakor bi imel svinec v kostéh. Vsi drugi so bili pa kakor omlačeni, tresli so se mraza, a vendar jim je silila vročina v glavo, da je bila koža kar rdeča. Dež ni prenehal, ampak je lil kakor iz škafov. Kaj vendar bo! — Ni bilo drugače, kakor da sta se napotila tista dva mladeniča, ki sta bila edina še kolikortoliko krepka v nogah, kamorkoli, da le prideta do ljudi ter jih pokličeta na pomoč. Tone ni mogel z njima, ker je bil tako spehan in mrzliččen, da ga niso več držale noge; revež je že prehudo trpel.

Mladeniča sta torej odšla in sicer proti severu, ker jima je rekel Tone — zaupajoč karti — da prideta v to stran najprej do ljudi; tam da mora biti večje selo in od njega naprej široka cesta. Čez par ur sta prišla odposlanca res do sela; toda koliko truda ju je stalo, da sta se sporazumela z ljudmi,

ker njih jezika nista umela! Šele, ko sta pokleknila pred njimi in jim pokazala denarja, se jih je napolnilo nekaj za njima. Srečno so dospeli do naših revežev — pa kaj je bilo? Lakomni in brezsrčni ljudje so brž uvideli, da si ti zapuščenci ne morejo nič pomagati, pa so jim pobrali vse, kar je bilo kaj vrednega, posebno denar. Potem so jih pa pustili, kjer so bili; še dobro, da jih niso potolkli.

Kdo bo nadrobneje popisoval bedo in obupnost teh begunov! Količkaj občutljiv človek vendar ne more riti po živem mesu. Nakratko povedano: mrzlica jih je zopet pobrala več kot polovico. Živeči še pokopati niso mogli mrličev; s čim li? Z golo roko se ne izkoplje jama, za človeško truplo dosti globoka. Trlo je te reveže vse: lakota, bolezen, in mraz. Najbrže bi ne bil ostal živ nihče, da jih ni našla v tem žalostnem stanju tropa Indijanov. Ti so pobrali onemogle, komaj še napol žive in so jih nesli v svoje, nekaj ur oddaljeno selo in jim tam stregli po svojih močéh. Ti Indijani so bili pa kristjani. To so naši spoznali brž, ko so zagledali po revnih kočah križe. Živelii so ti ljudje ob ribjem lovu in ob lovu divjačine prav uborno sicer, pa vendar so se poizkušali nekoliko že tudi v poljedelstvu.

Ti Indijani so bili res ljudje prav dobrega srca. Naše nesrečneže so razumeli le toliko, kolikor se je dalo z znamenji, po besedah pa ne. Pa čemu tudi besede? Saj so videli na njih, da so to ostanki nesrečnih tujcev, ki so tod iskali svoje sreče, našli pa le nesrečo.

In res! Prav ob vse so bili. Tu je bil njih konec. Več kot gotovo je, da bi ne bil svet nikdar nič izvedel o njih, če bi ne bilo Toneta.

Jurčkov Tone je bil sicer onemogel in bolan kakor drugi; a ker je bil mlajši, je prej okreval. Kakor je bil mlad, bolelo ga je pa vendar srce, ko je videl svoje sorodnike — ti so ga vzeli po smrti očeta in matere s seboj — v taki bedi in zadregi. In bolelo ga je tem huje, ker si je očital, da jih je on zapeljal na to nesrečno pot. —

Premišljeval je to reč in ukrenil možato. Spravil se je na noge in na pot, ki mu jo je kazala karta, da bi vendar dobil kje ljudi in po njih poizvedel za druge Slovence. O teh je slišal, da so naseljeni tam nekje, kjer si je on naredil na zemljevidu piko. Da bi le k tem prišel, pa bi jim povedal, kako je z rojaki! Potem bi pa gotovo šli z njim pônje, in nazadnje bi bilo pomagano vsaj še tem, ki so ostali.

Mladost ima pač pogum. Tone brez vsega — saj ni imel nič svojega kot slabo obleko — odrine.

Kakó se mu je godilo, naj sam pove.

9. Tonetova pot.

„Odrinil sem natihem. Le Gričarju, ki je ležal ves bolan in pohabljen v indijanski koči na postelji iz bičja, sem povedal, da grem iskat pomoči; saj morajo biti nedaleč odtod Jermanovi. Imel nisem pri sebi nič družega kot nekaj pečene koruze, ki mi jo je dala Indijanka. Zanašaje se na svojo karto sem korakal po hosti in čez par ur sem prišel res na svetlo. Še nekaj sto korakov, pa

sem zagledal selo. Kar pogumno krenem vanje. Pa — kam? Srečam človeka, ki je nesel na rami cajno. Ogovorim ga. Ustavi se in me ogleda. Izpregovorim par angleških besedi, kar sem se jih naučil. Mož se obrne in me pelje k preprosti hiši ter nekoga pokliče. Brž pride korenjaški možak srednjih let, in jaz zaslišim par kratkih besedi. Na to se oni možakar obrne proti meni in me vpraša — menda po angleški — kam sem namenjen in česa iščem. To sem pa razumel bolj po njegovem obrazu in po ustih kakor po jeziku. Jaz mu odgovorim, kolikor morem. Pa se nisva umela popolnoma. Zato mi migne mož, ki ni bil nikakor videti hudega obraza, naj stopim z njim v kočo.

Zakaj bi ne stopil za njim? Bila je to krčma. V nji je bilo več ljudi ob mizah; pri eni so celó igrali. Možak mi migne, naj sedem. A jaz se branim, kazaje na svoj prazni žep. Toda on me kar potisne na klop in mi prinese kruha pa še pijače — kake, ne vem. Potem mi prinese še svinjine in mi veli, naj le jem. No, lačen sem že bil; kaj tacega pa že tudi nisem videl pred sabo več dni. Zato se nisem mogel ustavljati in sem pričel jesti. Dobro je bilo zarés!

Pri mizah so nekateri jedli in pili, drugi se pa prepirali, tretji pa igrali. Izmed teh zadnjih zakolne eden:

„Hudič!“

Ta beseda „hudič“ — čeravno grda — je bila pa slovenska. Zato jaz pogledam k mizi in uzrem tam človeka podolgastega obraza, redke, prav neredne brade, dolzega nosú in grdih oči.

Igral je s tremi. A ko mu je bila zletela ona beseda iz ust, je skočil eden pokonci, zavihtel pest in zarohnel tudi po slovenski:

„Ti stotisočkrat prokleti goljuf, ki si svoje ljudi prodal za nekaj dolarjev, da še zdaj nihče ne vé, kje so in ali so še sploh na svetu! Le še eno reci, pa imaš kroglo v glavi, da se ti bo kar posvetilo skozi luknjo, čeravno je tu precěj temno. Meniš mar, da te ne poznam, duh ti hudičev?“

Ob tem mu pomoli razjarjeni revolver v čelo, a oni se kar izgubi pod mizo. Drugi tega prepira niso ravno razumeli. A strelno orožje jim je bilo vendar znamenje, da se ta dva človeka ne pogovarjata ravno prijateljsko. Krčmar — krepkih rok in kosti, takih prigodb gotovo že vajen kolikor-toliko — prime groziveca od zadaj za roko in mu reče, da se tu v sobi ne strelja. Drugi pa primejo unega, ki je bil zlezal pod mizo, in ga spravijo vsega bledega na dan.

Tedaj ga jaz natančneje pogledam. . . Oj, da! Če to ni tisti Arko, ki je prodal našo družbo, pa tudi jaz nisem Tone. Še enkrat ga pogledam in — je, je že! O ti pošast, da bi te — —!

Že so vzdignile tudi mene noge, pesti so se skrčile in komolca napela — ampak počasi! V Ameriki in med tujimi ljudmi sem se naučil paznosti in previdnosti vsaj že toliko, da se nisem hotel pokopati s prenagljenjem. Razentega me je tiščalo še dvoje: prazni žep in pa misel na tovariše, ki sem jim bil obljubil pomoči. Zato sem zopet sedel na stol in čakal, kaj bo. Vsekako sem

pa sklenil govoriti, če le mogoče, z onim možem, ki je take povedal Arku.

Nastop je bil po tem, ko so se drugi vteknili vmes, končan ali vsaj polegel se je. Razjarjeni mož je pa sédel k moji mizi in zagodrnjal:

„Nič ne de; [če ne danes, pa jutri! Saj ti ljudje ne vedó, kaj je med nama. Razumeli pa mojih besedi tudi niso. Daleč ta lump ne bo šel. Tako gotovo ne, kakor je gotovo nabasan moj revolver.“

Arko pa je na strani tudi nekaj godrnjal. Potem je pa odšel s krčmarjem v stransko izbo. „Je že dobro,“ — je rekel moj sosed — „saj ta izba ima vrata le sèm. Jaz bom pa tu na mizi dremal, da bo dan — pa kaj dremal! Hi-hi! Ne boš, Jaka!“

Potem je vteknil svoj revolver v žep in se naslonil na roki, kakor bi bil zaspan.

Kako je bilo pri vsem tem meni! Ali naj povem možu, ki je slonel tu na komolcu, da sem razumel njegovo rotnje? Saj ga ne poznam. Le toliko vem, da je Slovenec, ker govori naš jezik. Obraza njegovega se pa pravnič ne spominjam. Moral je priti v Ameriko še pred nami. Kake vrste človek je to, ki se pajdaši z Arkom — s človekom, o katerem je bilo nam že vsem znano, da nas je grdo ogoljufal in ociganil in da je bil on edini kriv naše nesreče? Boljše torej, da se delam, kakor bi vsega tega ne bil prav nič razumel in da sta mi ta dva človeka čisto tuja. Spoznal me pa Arko ni. Saj me menda tudi takrat ni poznal, ko

nas je tako lepo dal na železnico; zdaj sem bil pa še nekoliko večji. Torej kar tiho, čeravno bo težko.

Prepir — čeravno ga izmed navzočih nihče ni razumel — je vendar povzročil toliko, da so tudi drugi popustili svoje igre, ponehali s pogovori ter začeli počasi odhajati iz sobe. Ko je bilo že zelo prazno, stopi k meni krčmar in mi — kolikor sva se mogla razumeti — reče, da mi bo pripravil posteljo kar tu v sobi. Tembolje! Nekaj slame in odeje, pa je dobro! Saj še tacega ležišča že dolgo nisem imel. Mojega rojaka pa — na mizi slonečega — je pa krčmar parkrat potresel. Ko se pa le ni nič ganil, ga je pa pustil tam, ugasnil luč, zaprl in šel. V gostilničnih prostorih smo ostali torej samo trije: trije Slovenci in to v Ameriki!

Ali bom zaspal? Komu bo pač prišlo spanje ob taki prihiki, in naj bo noč še tako temna, in telo še tako trudno! Vendar sem ležal mirno in sopel, kakor da bi spal. Pa ni bilo dolgo, ko zasliši moje uho, da se je mož na klopi premaknil. Slišati je bilo celó nekaj drsanja, potem pa napol tih glas:

„E kaj! Saj mi ne uide ta slepar; zanj je vsaka vrv predobra. Mene je ociganil in ogoljufal le pri kartah — prokleta bodi ura, ko sem ga spoznal! Toda oni reveži, ki jih je prodal tjadol nekam na jug — ti bi mu nagrbali kožo, če bi vedeli zanj in če so sploh še živí. To je pravo prokletstvo, da se rodé na naši zemlji taki volkovi, ki še potem lazijo za svojimi rojaki v tuje dežele, da jih tu glodajo in še drugim mečejo v žrelo. Jaz sem bil prišel sèm nekaj let prej. Imel sem

srečo, naselil sem se, in mojega premoženja je bilo nekaj tisoč dolarjev. Mirno sem živel s hčerko, ki mi je ostala po smrti matere. Pa ga pripelje vrag — dá, sam vrag je pripeljal tega človeka k meni. Nežika mi je rekla takoj, da ji ta človek — čeravno rojak — ni karnič všeč. Oh, zakaj je nisem ubogal in spodil vraga od hiše! Kje je moja Nežika, kje zdaj moje posestvo! Ona je šla k stricu v górenjo stran, jaz sem pa tu brez posestva, brez vsega — nocój sem izgubil zadnje dolarje. Pa ne — brez vsega nisem še. Imam še nekaj, in to je revolver, dobro nabasan. In ko bo sprožen, ne bo stal ta lump več na svojih nogah. To bodi priseženo tu v temni noči!“

Tako je mrmral mož s precėj divjim, ne pre-tihim glasom. Skoro me je bilo strah, da sem si upal komaj dihati. Pa tega še ni bilo zadosti. Čez nekaj časa mož spet prične:

„Pravzaprav bi bolje bilo tako: On ima zdaj denar, ne ravno toliko, kolikor ga je vzel meni z goljufovo igro in z drugimi zvijačami. Do tega in še do več denarja imam jaz pravico. Če ga pa ubijem, pa ne bom dobil denarja, ker je zdaj v njegovem žepu, torej njegova lastnina. Rad bi pa ta denar vendarle imel. Bolje bo torej, če se ob zori počasi izgubim iz krčme in pazim, kam bo krenil ta goljuf. Tukaj ne bo dolgo; saj take tiče prekmalu spoznajo. Pota so samotna, in on ne bo vedel, kje ga kdo čaka. Tako bo najboljše, tako!“

Na to spet tišina. A zopet mrmranje: „Če bi tega-le mladiča ne bilo tu, bi jaz — — —. No,

pa saj on nič ne ve, kaj je. In saj mirno spi.“
— To je gotovo veljalo meni.

Hvala za dobro voljo — a jaz nisem spal, kakor ta mož ne in kakor tudi oni v sobi gotovo ne. Za mene je bilo pa vse to, kar sem nehoté zvedel ta večer, veliko preveč. Napolnilo mi je srce tako, da kar nisem mogel zatisniti oči, akoravno niso imele zreti drugam kot v temó. To je bilo tiho klanje kakor med dvema tigroma, ki prežita drug na družega. In vmes sem bil jaz! Če bi prišlo do česa, bi vendar utegnil kaj iztekniti. Oh Bog daj kimalu dan!

Počasi je prišel dan. Ko se je napol posvetilo, se je zavrtel v vratih ključ, in prikazala se je podoba koščenega človeka — menda hlapca. Mož, ki je prebil noč na klopi za mizo, vstane in izpregovori par besedi s hlapcem, potem se pa izgubi skozi vrata. Jaz sem se delal, kakor bi ne bil nič zapazil, in sem še celó s sapo in z grlom posnemal smrčečega, torej trdo spečega človeka. Brž pa, ko je mož odšel, so se odprla vrata sobice in vun je stopil Arko, oblečen kakor snoči, izpregovoril je s hlapcem nekaj besedi — ki sem jih pa jaz le nekoliko umel, ker so bile angleške ali irske — mu stisnil nekaj v roko in odšel. Vendar pa sem še slišal besede:

„Ta je bik! Snoči bi me bil lahko počil, zdaj me pa ne bo več. Že vem svojo pot. Jermani niso daleč in — —“

Druge besede so se izgubile v veži. Jaz pa brž šinem kvišku — toda! To je hudo, to skeli, če je človek dolžan, pa ima prazno mošnjo! Saj

me ta čokasti hrust ne bo pustil čez prag, če bi me prav pustila moja vest. Res se postavi hlapec préd-me, ko me zagleda pokonci. A kakšen je! Pogleda me, gre, odpre omaro, nekaj natoči in mi ponudi. Jaz se branim, on me pa sili. Potem gre in izvleče iz predala mrzle mesnine in kruha ter mi sili v roke in tlači po žepih. Komaj sem vedel, kaj se godi z mano. In že sem bil zunaj, in kakor se mi je zdelo, mi je želel še srečno pot.

Zunaj sem bil ves omôčen. Toliko, da sem prišel iz kraja vun, pa so mi odrekle noge, omahnil sem in — — zbudil sem se, ko mi je sijalo solnce prav vroče skoz line v obraz. Kaj sem vedel, kje sem, in koliko je ura? Skoro se mi je zdelo, da so bile sanje vse, kar sem videl in slišal ponoči. A ko sežem v žep, najdem vse natlačeno mesnine in kruha. To mi je pomagalo, da sem bil kmalu zopet svoj. Ko se nekoliko premaknem, vidim tudi mestece ali selo, kjer sem bil ponoči. Moja karta je bila še v žepu — in juhej, dober sem. Toda — Arko! O ta nesrečni moj zaspanec! Če bi tega ne bilo, bil bi Arku že zdavnaj za petami. Pomagaj mi zdaj, karta ti!

I kaj! Tu je pot, morda je prava! Le stopaj! Bo že kje kak človek ali kaka hiša. Povprašaj, pa morda kaj zveš. Te bo že kak človek razumel kolikortoliko. Da potem le dospeš do Jermanovih, pa bo najbrže dosežen cilj tvoje poti. Naj sta Arko in njegov hudi tovariš kjerkoli in naj ustrelita drugdrugega, če jima drago! Prvemu odpustim vse, kar nam je storil, če le najdem svojim pomoč.

Ker sem bil lačen, sem se lotil mesnine in kruha ter jo mahal svojo pot. Prišel sem res do ljudi, a do kakšnih! Če bi ne bil tako mlad, bi me bili pustili poginiti. Tako sem se pa smilil ženskam, pa sem dobil tuintam kaj za zobe in tudi kak grošek. Sled Arka in njegovega smrtnega sovražnika sem pa izgubil popolnoma.

Prišel sem nekoč v indijansko selo in se prestrašil. Že sem se hotel umakniti v hosto nazaj, kar zagledam ob kraju borno kočico in na nji — križ. Križ! To je gotovo cerkvica in kjer je cerkvica, morajo biti tudi dobri ljudje. Bližam se in bližam in ko pridem do cerkvice — to je bila kočica — zagledam na steni podobico Marije. O Marija! Oj, koliko časa je že nisem videl! Na kolena padem, molim in potožim božji Porodnici, nebeški Materi, svoje nadloge; prosim jo, da bi mi ona pokazala pot do pomoči; da bi se usmilila mene in mojih zapuščenih rojakov! Molim iskreno molim — kaj to, če tekó solzé: iskrena molitev predere oblake in meglé.

Kaj sem vse molil in prosil in kako dolgo sem klečal, sam ne vem. Kar mi potrka na ramo roka. Ozrem se in kaj zagledam? Resnobno, pa vendar milo obličje človeka v dolgi obleki. Brž skočim kvišku. A pokrivalo obdržim v roki. Sodil sem, da mora biti to katoliški duhovnik ali misijonar. In reš: ogovori me po angleški, približno tako:

„Blagoslovljen, mladenič! Odkod pa?“

„Od daleč — tam — tam,“ — zajeceljam jaz in pokažem proti jugu.

„Kam si namenjen, kam gre tvoja pot?“ — povprašuje mož dalje. — „Ali se ne boš nekoliko pomudil pri meni?“

Razumel sem te besede angleškega jezika; toda meni ni hotel odgovor prav na jezik. Namestu njega mi uide zdihljaj v mojem materinem slovenskem jeziku:

„Oh, zakaj ta blagi gospod ne zna mojega jezika!“

„O — o — o! Daj, da te objamem,“ — se oglasi gospod v mojem, dá, mojem materinem jeziku. In že me pritiska na prsi. — „O dečko, ali kar si že, le brž z mano. Ne spustim te, dokler mi ne razložiš, kaj te je pripeljalo sèm. Le z mano v mojo kočo!“

To je bilo pa nekaj tacega, da človeku zastane vse: jezik, uho in oko, in se mu ne gane noben ud. Prej bi človek mislil, da trešči predenj ali da se vdere v tla, kakor da mu tukaj zadoni na uho slovenski — moj jezik. Ne vem prav, kaj sem storil. Menda sem začel objemati gospodu koleni kakor hvaležna žival gospodarju. Pa gospod me vzdigne, pelje s seboj v kočo, ki je bila prav preprosta, brez vsega preširnega in še celó prikladnega orodja, pa mi ponudi leseno klop. Iz kota potem prinese posodico in nekaj kruha ter pečeno mrzlo ribo. To postavi préd-me na komaj otesano mizo. Oj, dobro je bilo, čeravno je bil kruh trd in v vrču le voda. Saj mož tudi ni imel boljšega.

Ko sem jedel, me gospod ni motil z izpraševanjem. Šele ko sem nekoliko zadovoljneje zdihnil, me je ogovoril:

„Povej mi zdaj, dečko, kako si prišel sèm! Ali si sam, ali imaš tovariše? Le kar povej mi, pa v svojem in mojem materinem jeziku, ki ga nisem že dolgo slišal!“

Kakó bi ne pripovedoval! Kar odprl sem gospodu srce, in še v prekratkih stavkih in preneglih besedah je zvedel vse. Tako mi je kipelo iz srca, da me je mož večkrat ustavil in sem mu moral marsikaj razložiti nadrobneje. Zvedel je od mene vso zgodovino naše, tako nesrečne družbe, in moje pripovedovanje ga je genilo do solz. Ko sem mu povedal vse, mi je podál roko in rekel:

„Mladenič, da sem tudi jaz tvojega naroda, to že lahko spoznaš po jeziku. Nisem pač iz tvojega kraja, toda rojaka sva vendar. Tvojim zapuščenim tovarišem bo pomagano, če dá Bog in Mati božja. Saj sem te našel pred Marijino podobo klečečega v goreči molitvi.“

Še nekoliko sva se pomenila, potem sva šla pa k počitku. Hočem reči: jaz — on ne, ker je bil še dan, ko so mi otrpnele oči. Menda sem spal prav dobro in dolgo, ker je bil že dan, ko sem se zbudil drugi dan in zagledal pred sabo gospoda, ki me prijazno vpraša, sem se li že naspal? Brž skočim kvišku in se razgledam, vidim še dva moža v borni koči. Misijonár mi poda roko, potem pa gremo v leseno kapelico, kjer opravi gospod sv. mašo — o koliko mesecev že nisem bil pri nji. Ko je bila sv. daritev končana, stopimo iz tes-

nega božjega hrama. Zunaj je bila pa že cela četa krepkih možakov. Vsak je imel kaj na rami. Gospod veli „naprej“, stopi k meni in mi veli, naj zdaj kažem pot tja, odkoder sem prišel. Kdo rajši kot jaz! Le, da bi ne izgrešil svoje poti! A kako jo bom, saj je bila sèmgredé dolga in mučna, kakršna meni nobena še! In res, dobro sem jo zadel. Dasiravno sem bil mlajši od možakov, stopajočih zeló široko, pa so me možaki vendar komaj dohajali. Popisoval tega pota ne bom. Pripetilo se nam ni nič posebno hudega. Povedano bodi le, da smo res našli čez nekaj dni in noči Indijane, pri katerih so bili moji tovariši.

Sprejeli so nas vsi nekoliko nezaupljivo, ko so nas zagledali; saj so naši možje imeli s seboj tudi orožje. Ko so pa ugledali križ, ki ga je imel duhovnik na prsih, in pa mene, je bilo brž sklenjeno prijateljstvo. Moji rojaki so bili tembolj veseli, ker so zopet videli duhovnika in ga slišali v svojem jeziku. Možje pa, ki so prišli z nami, so odložili svoje cule, in pokazalo se je, da so prinesli v njih marsikaj potrebnega tem ljudem. Kmalo smo se sprijaznili vsi, in bilo je prav domače gibanje.

Toda le par dni je trpelo to. Medtem so se vršili živahni pogovori med Indijani, pa med našimi in temi, ki so prišli z mano in z duhovnikom. Mi smo bili prišli odrešit svoje rojake: jaz, duhovnik in še dva druga namreč, drugi so bili Irci. Pa kaj se je zgodilo!

„Oh, gospod duhovnik,“ je zaprosil Gričar — „ti naši prijatelji Indijani so nas takorekoč rešili smrti. Zdaj se poznamo in bomo ostali pri njih.

Le to vas prosimo: pridite kdaj pogledat sèm, gospod duhovnik. Ni vredno, da bi se mi klatili po svetu še dlje. Smo že vsega vajeni, da je le kaj jesti, boljše ali slabše. In tu si lahko kaj pridelamo, saj imamo še roke, krepkejše ali šibkejše. In ti Indijani so pa res tudi sila dobri ljudje. Hvala torej za pomoč in za dobro voljo. Prišli ste nas rešit, a mi ne gremo od svojih prijateljev!“

Za Gričarjem je pristopilo nekaj Indijanov, ki so poklekneli pred gospodom in ga nečesa prosili. Kaj — jaz nisem razumel, gospod pač. Pa tudi naše spremstvo je počenilo po tleh, in gospod je razpel roki in — — mir je bil v višavi in na zemlji, bil je blagoslov. Domá pri nas ni bil tak blagoslov nikdar tako slovesen in pomenljiv.

Vstali so spet ljudje, in kakor se mi je zdelo, so prosili, da bi jim pustil ljube jim priseljence, ki so že zdaj prav domači med njimi. Gospod namigne. Gričar pa stopi k meni in me ogovori: „Kar si obljubil, si izpolnil. Tudi ti ostaneš med nami, mar ne?“

Te besede me spravijo v zadrego. Premišlujem.

„Oče ali kar ste že,“ — se oglasi na to pristopivši duhovnik. — — „Čemu vam bo ta tu? To je mladenič, ki ima še jake žile in se torej še lahko kam više povspne, ker ni prazne glave. Ta bo šel z mano. Jaz vem zanj boljše mesto. Ima še v sebi moči, ki ne smejo omedleti tu, ampak se morajo razviti na korist večje množice ljudi, kakor je vas tu. Ali greš z mano?“ — se obrne potem proti meni.

Kaj bi ne šel! Oklenil sem se gospoda. Moji rojaki so se pa poslovili od mene s solzami. Tudi

od drugih smo vzeli pristrčno slovo ter odrinili po poti, kakor smo bili prišli sèm. Srečno in brez vseh zadreg smo dospeli do sela misijonarjevega. Tam smo pokleknili pred tistim križem, kjer sem bil jaz prej našel tolažbo in pomoč.“

Do tu gre Tonetova povest. Videli ga še bomo. Pa treba prej pogledati za Arkom, ki smo ga pustili tam, odkoder je Tone odšel.

10. Grozno pa zaslužen plačilo.

Omenili smo, da je najprej odšel iz tiste krčme, kjer je prenočil Tone, tisti mož, ki je žugal Arku s smrtjo. Za njim je bil odšel Arko, in Tone ju ni več dobil. Kam sta se izgubila? Pogledajmo za njima!

Arko — ko je stopil iz krčme, kjer so vsi trije prenočili — se je ozrl na vse strani. Potem se je pa napotil blizu po tisti poti, koder je bil šel prej Tone. Pa, kakor znano, je bil Tone zašel! Arko pa je ostal na tisti poti. Nedaleč od tistega kraja pa je nenadoma v goščavi počilo in Arko je čutil, kako mu je zabrenčalo nekaj preko ušesa. Počilo je še enkrat, pa ni bilo nič hudega. Vendar je bil Arko ostrašen, spustil se je v tek, z napetim revolverjem v roki. Brž za njim pa je skočil iz hoste človek, stekel za njim in še enkrat ustrelil. A v teku je težko zadeti. Arko pa je imel hitre noge. Tudi je bil bolj spočit, ker je spal na mehki postelji, uni pa le na trdi klopi. Zato je ušel. Njegov preganjavec pa je opešal in ostal zadaj. Pomolil pa je revolver za ubeglim in se zaklel:

„Ušel mi ne boš! Če te danes ne dobim, te dobim pa jutri. Le teči! Jaz bom šel pa počasi za tabo. Pota ne bom izgubil; prej pamet.“

A ta kletev se možu ni izpolnila. Pač pa je bil sam ves otrpnjen po tem, kar je videl pozneje.

Arko je torej srečno odnesel peté pred svojim preganjavcem. Ker se je bil že mnogo klatil po tem kraju in v okolici na več milj daleč, je imel tuintam znance. In še radi so ga imeli marsikod, ker je znal prav izvorno legati in pripovedovati mikavne dogodbe, ki se pa večidel niso zgodile. Pota pa ni imel nobenega pravega. Njegov posel je bil le: prištuliti se kam in živeti ob drugih. Posebno če so kje pele karte, je bil Arko zraven, naj so bili igravci Angleži, Nemci, Francozi, Amerikanci ali karkoli. In čudno! Povsod je imel tako srečo, da je zmiraj odnesel polno možnjo. Vsi drugi so bili pa obrani do zadnjega vinarja. In drugo čudo! Prêden so igravci pravzaprav vedeli, da so tako oskubeni, ga že ni bilo, ne blizu, ne daleč. Kar razkadil se je, kakor megla. Pobral je takoj kopita, kjer se je bal kakega ropota. Pogum namreč ni bila njegova reč.

To je trpelo precèj dolgo časa. Ko je imel pa že dobro napolnjen možnjiček, se je pa napotil proti Jermanovim. Pot mu je bila znana sevê po zemljevidni karti. A vmes je bila še železnična postaja in ondi nekaj poslopij, kjer je bivalo več trgovcev in drugih takih ljudi. Znana mu je bila ta postaja, ker je dobil tam že marsikak dolar v igri. Zato se je ustavil v tej gostilnici, ker se je navadno tu visoko igralo.

V gostilnici je bilo zbranih precej ljudi iz raznih krajev domačih in tujih. Nekateri so pili, nekateri barantali, drugi pa igrali. Arko je sedel k svoji mizi, si nekaj naročil in pa ogledoval družbo. Bila je zelo različna tudi po jezikih, pa ne ravno presirova. Bili so že ljudje bolj izbrane vrste; le nekaj je bilo takih, da se jim je videlo, da jih je naredil denar. Pa še ti so izkušali posnemati vedenje boljših. To je bilo semtertja skoro smešno videti in poslušati.

Nekoliko časa opazuje Arko to gibanje, potem pa pokliče gostilničarja ter ga vpraša:

„Kdo pa so oni ljudje tam ob okrogli mizi, ki igrajo? So li taki, ki igrajo le med seboj?“

Vprašal je Arko angleški. Toda gostilničar je precej zapazil, da ta gospod ni Anglež. Zato poizkusi z nemškim odgovorom:

„Ne zamerite, gospod! Vi ste gotovo Nемец kakor jaz — ali ne?“

„Dobro, dobro,“ — odgovori Arko zdaj nemški — „naj sem ali ne; vendar nemški znam. Torej povejte mi, kar sem vas vprašal!“

„Rad,“ — odgovori gostilničar. — „Gospodje so, kakor jaz sodim, bogatini, fabrikanti ali kaj takega. Saj vidite, koliko denarja ima vsak pred sabo na mizi in po čem igrajo.“

„Med sabo — ne?“

„Kaj še! Če vam drago, pridružite se jim. Saj tu ne gre ne za stan, ne za imé, ampak le za denar. Ali naj povem gospodom, da se želite udeležiti igre tudi vi?“

„Povejte jim!“

Gostilničar stopi k mizi in nekaj reče, in brž potem je bil Arko v družbi. Igralo se je naprej. Arko je položil — enako drugim — na mizo préd-se kup dolarjev. Začetkom je dobival. Dobival celó po toliko in tako naglo, da je bil kup denarja pred njim res že prava grmada; prišli so gledat njegovo srečo celó od družih miz. Kar pa se sreča zasukne. — Naj bi bil le kdo pogledal krčmarja in par drugih, ki so se Arku vstopili za hrbet in dajali razna znamenja, čeravno so tudi Arkovi prsti delali po navadi sleparjev. A tu je prišel med boljše mojstre, kakor je bil sam. Stava za stavo je šla. Grmada bankovcev se je topila kakor kup snega ob solncu in ob jugu. Vsa kletev ni pomagala nič. Morali so novi bankovci iz žepa. In to je šlo tako dolgo, da je segel Arko ves bled in obupan po zadnji bankovec ter ga vrgel na mizo. Bilo je 50 dolarjev.

„Kdo mi stavi!“ — zakriči ves višnjev v obrazu.

„Jaz,“ — se oglasi igravec Arku nasproti.

„Za vse?“ — vpraša Arko, po čigar obrazu so se spreletavale vse barve, in prične mešati karte.

„Za vse!“ — pritrđi oni.

Arko dá karte.

„Izgubljeno za vas,“ — zakliče nasprotnik čisto mirno in gleda svoji karti.

„Ni res,“ — zareži Arko in vrže svoji karti na mizo. — „Tu sta dva asa — kje ju imate vi? Pokažite!“

„Tukaj!“ — reče oni in položi na mizo dva asa.

„To ni mogoče“ — zarjove Arko in vstane.
— „Ta asa sta bila moja!“

„Res, bila sta,“ — reče mirno nasprotnik. —
„Toda kakor ste vi hoteli nas goljufati, smo pa
mi vas, torej smo bot. Samo ta bankovec je moj,
ker sem dobil jaz.“

Pa seže nasprotnik po bankovcu, Arko pa
po revolverju. Toda komaj ga pokaže, že ga zgra-
bita zadaj dve roki, krčmar ga pa prime za pest
in mu iztrga revolver. Vse to bi se bilo izvršilo
prav mirno, če bi Arko ne bil tako razgrajal. Take
reči so namreč v Ameriki brž pri kraju brez krika
in policije. Ko pa Arko le ne neha kričati, prideta
dva korenjaška hlapca, primeta Arka za rami in
ga porineta proti vratom.

„Revolver, moj revolver! Hočem ga imeti!“
— vpije Arko.

„Dobro, gospod,“ — reče nato gostilničar
prav vljudno — „plačajte kar ste zajedli in zapili!
Potem vam pa dam revolver nazaj, toda prazen,
ker bi škodovalo moji hiši, če bi se tu streljalo.“

„Koliko sem dolžan?“ — zavpije Arko.

„Pet dolarjev vsega skup,“ — odgovori go-
stilničar.

„Jih nimam,“ — zakriči Arko — „saj ste
videli, da so mi vse vzeli. Naj vam plačajo uni to
malenkost; saj so dobili tisočkrat toliko! Le re-
volver mi dajte nazaj!“

„Kdo izmed vaš bo plačal za tega gospoda
dolžnih pet dolarjev?“ — se obrne gostilničar k
gostom, ki so Arka tako obrali.

Nihče se ne oglasi. Vsi so bili že v drugem pogovoru. Zato reče gostilničar Arku:

„Vidite, gospod, nihče noče plačati za vas pet dolarjev. Jaz sem gostilničar in moram živeti ob tem, kar prodam. Ne boste mi toraj zamerili, če obdržim to vaše orožje v zastavi. Saj ni vredno več kot pet dolarjev. Brž ko mi prinesete teh pet dolarjev, vam bom z veseljem in zahvalo izročil vašo lastnino. Brez zamere! Jaz sem barantač kakor vsak krčmar.“

Arko je še nekaj ropotal, toda koščena hlapca sta bila kmalu z njim zunaj. Krčmar mu je prinesel še klobuk, ki ga je bil pozabil v gostilnici — in prej premožni Arko je bil zunaj na večerni sapi in brez vinarja v žepu. Še in še se je zaletel proti vratom, a hlapec mu reče v ameriškanski angleščini:

„Gospod, jaz imam nalog, da vas vržem in pahnem nazaj, kadar mi pridete na prag. Morda se boste vi prej utrudili kot jaz. Če boste pa le presitni, je tam za voglom v koči kužek, nekako telečje velikosti. Tega odvežem — — no, saj veste, da imajo take živali hude zobe. Če se pa mirno izgubite odtod, se ne bova brigala za vas ne jaz, ne oni kužek telečje velikosti.“

To je bilo jasno povedano. Tudi Arko je umel te besede, saj je poznal ameriškanske šege že kolikortoliko. Zato se je kar tihoma odplazil. Kaka mu je bila noč, si vsak lahko misli, kdor je bil že kdaj v takih divjih krajih. Spal ni Arko nič; nekaj zavoljo mraza, še več pa zavoljo razburjenja, ker

je izgubil vse, kar si je pridobil počasi ali nagloma pri goljufivi igri ali na drugačen način, le z delom ne.

Odšel je odtam v neko pokrajino, kjer se je zidalo novo mesto in kjer je bilo priseljenih že več ljudi raznih narodnosti. Največ izmed njih je bilo Čehov, pa tudi nekaj Poljakov, ki so bežali takrat zavoljo ruske vojske na vse kraje, pa tudi francoskih begunov in drugih ljudij razne vrste, ki so se zatekli sèm iz Evrope in iz Amerike. In kaj je bil Arko tam? Hlapec je bil vsem. Temu in onemu je stregel tako, drugemu pa drugače, in če je mogel kaj vtekniti v žep, ni vprašal vesti, kaj in kako. S svojim jezikom in s svojo zvijačnostjo si je zopet nabral nekaj dolarjev. Ko so pa začeli takrat že tudi po Ameriki izdajati časnike v raznih jezikih, je postal tam Arko dopisnik nekega lista, ki je izhajal v Čikagi, velikem mestu, odtam proti vzhodu. Toda dopisoval je Arko tako bedasto, tako ležnivo, tako hudobno, da se je ta mala naselbina spravila skup in je iskala hudobnega ležniveca. In zvedela je, čeprav ne ravno po poštemem potu, kdo je. Ko je namreč nesel nekega večera Arko na pošto svoje pismo, so ga počakali trije korenjaki, ga obstopili in prijeli ter ga preiskali. Vzeli mu pa niso nič družega kot pismo. To so potem odprli in spoznali, da je hudobni dopisnik Arko. Kaj so storili potem z njim? Ubili ga niso in tudi pretepli ne; samo prijeli so ga in slekli do nazega. Potem so pa pripravili sod s smolo, kakršno rabijo za kola, zraven pa široke neškè s kurjim perjem. V ta sod z raztopljeno, ne prevročo smolo so potem potapljali Arka, ga naposled položili v perje ter ga

povaljali v njem, da se ga je perje povsod prijelo. Zdaj ni bil več nag. Dva možaka sta ga potem vzdignila in ga spremila do drugega sela, kjer sta povedala, kako in kaj. To je bil tič v človeški podobi ali človek v tičji obleki! To je bilo smeha v tistem selu! Našla sta se pa zopet dva, ki sta Arka radovoljno spremila naprej in tako je prišel — kdové kam? Seveda je ostala njegova obleka shranjena pri njegovih prvih prijateljih.

Kopriva pa ne pozebe. Tudi Arko ni, čepravno je bil pravi tič. Ni zletel ne v zrak in tudi ni prehodil v svoji tičji in kurji obleki vse Amerike. Bog vedi po kakih potih je prišel nazaj do tiste postaje, kjer je — kakor znano — izgubil v igri vse svoje denarje. Tega pa ni povedal nikomur, in tudi ne, kako se je oskubel ter se oblekel zopet v človeško obleko, čeprav ne preveč dragoceno in gosposko. Prav pisan je bil, ko je sedel za mizo in je zahteval pijače. Poznal ga ni ne pes, ne hlapec in ne krčmar — tako pisan je bil po obleki, obrazu in povsod. Še celó denar je imel. Položil je namreč na mizo nekaj dolarjev ter zaklical:

„Kje je krčmar? Naj pride!“

Krčmar se prikaže iz kuhinje in vpraša, kaj da je.

„Niste-li vi pred nekaj časom pridržali nekemu človeku revolver za borih pet dolarjev?“

„Hm, bo menda takó,“ — odgovori krčmar. — „Samo tega ne vem, komu sem ga potlej prodal za štiri dolarje.“

„Tako? Torej ga nimate več?“

„Ne! Če ste pa prišli plačat tisti dolar, ki sem ga dobil za revolver premalo — prosim!“

„Predrznež!“ — zagromi tedaj Arko in vzdigne pest.

„Mirno, gospod!“ — reče krčmar. — „Če bi vas dolgo gledal, morda bi spoznal nekoga, ki sem ga tu že videl. Sploh je pa pri nas gostilnica za mirne ljudi — ali ne, Jak?“ — S tem namigne gostilničar hrustu-strežaju, ki se je prikazal v tem z zavihanimi rokavi med vratmi.

„Kajpada. Pri nas se ne prepiramo in ne tepemo,“ — pritrди ta. — „Če hoče gospod kaj piti, mu postrežem; če pa ne, pa tudi.“

Arko je zdaj vedel, koliko je ura. Brž izpije, vrže denar na mizo in odide.

Najdemo ga spet v selu tistih Ireev, ki vemo od njih, da so pomagali Jermanovim, ko so jih grozovito napadli divji Indijani. Ni pa prišel Arko med te Iree sam, ampak še štirje drugi. Trije so bili česki godci, ki so prišli s svojimi inštrumenti kruha iskat v Ameriko; četrti je bil Nemeč, ki se je bil pridružil onim trem s svojo trompeto; peti je bil pa naš Arko. Kaj je počel v tej družbi, kaj je bil njegov namen?

Po vsem — kakor poznamo Arka — ni bil njegov namen nič družega kot to: vlačiti svoje revno telo po svetu takó ali takó. V kako večje mesto si ni več upal, ker je bilo povsod gotovo mnogo takih ali pa še bolj izvedenih sleparjev kot on — kajti ta naslov mu zdaj že smemo dati, če ne še hujšega. Zato je bilo Arku zdaj že dosti, če je ujel tu ali tam kaj malega. Na veliko si ni več

upal; saj je tudi lovec zadovoljen z zajcem, če si ne upa nad medveda.

Arko je torej ujel te štiri može, da bi jih vodil po ameriškkih krajih, po večjih in po manjših, da bi godli, piskali in trobili radovoljnim poslušavcem. Toda Amerika ni za take njavžarje; zdaj še manj kot prej. Godilo se je torej tem klatežem blizu tako, kakor če pridejo slovenski godci ali pevci v kako nemško vas pri nas.

V selu Ireev so bili ti možaki že prav na kantu. Le trije Čehi, ki so vedno stiskali pesti, so imeli med seboj še nekaj grošev. Arko in Nemeč pa sta bila čisto suha ali bosa. Slaba je pela, prav slaba — to sta spoznala oba. Kraj je bil pa za veselice ali za godbo tudi toliko pripraven, kakor bi prišel kdo polko plesat za mrličem. In tako je bilo še daleč naokrog. Kaj torej početi?

Stisneta se nekoč Arko in Nemeč ter se dogovorita, da vzameta ponoči ali kadarkoli Čehom denarje, ki jih imajo pri sebi — in to, če treba, tudi s silo. Arko je bil s tem zadovoljen. Samo rekel je, da ravno v obraz bi ne skočil komu; od zadaj bo pa že pomagal, če bo vse varno. Na to je rekel Nemeč, naj bo on — Arko — le zadaj in naj porine ali sproži, če bo treba.

Vsaka reč pa ne gre tako gladko, kakor si jo človek misli. Ko sta se namreč možakarja menila, je smuknil mimo njiju razcapan človek, ves zanemarjen, a še čil. Siknil je pa izza lačnih in žejnih čeljusti:

„Bog mi daj še kje kaj zaloge za želodec in za grlo in potem — — če to ni Arko, pa tudi

jaz nisem to, kar sem. Toda ta neusmiljenost telesa! Da hoče imeti v želodcu kaj, ker duh, duh — ta bi že opravil brez njega!“

Človeška senca — več kot senca ta mož ni bil — smukne mimo in v bližnjo kočo. Tam se ga ljudje ustrašijo, tako suh in bled je bil. Npravijo mu nekaj jedi; podajo mu, kar imajo — saj je bil prav čista smrt. Možak pogoltne in uprav požré, kar mu dajo. Potem se zahvali s koščenimi rokami in odbeži, kolikor more, z bosimi nogami. Naši braveci so gotovo že uganili, da je bil ta mož oni, ki ga je videl tisto noč v gostilnici na kolodvoru Jurčkov Tone.

Toda revež — morda že več dni ni potolažil sitnega želodca — je preveč zaupal svojim pre-naglo okrepčanim močem. Tekel je nazaj tja, kjer je čul prej pogovor Arka z Nemcem. Pa preden je pritekel tja, je že obležal. Pač se je pobiral in pobiral, toda noge ga niso ubogale. In tako je obležal ob poti. Dan je še bil in gorko; zato tudi ni bilo nič hudega zanj, ko ga je premagal zaspanec.

Pustimo ga tam in poglejmo za Arkovo družbo. Vzdignili so se vsi in se namenili na daljno pot. Saj tu takó ni bilo nič zaslužka z muziko. Pridejo do razpotja in tam reče Arko Čehom:

„Vi bratje! Sami veste, da z godbo tu ni nič. Amerikanci ne plešejo, in vaše dudlanje je le za vesele krčme. To je izprevidel tudi ta Nемец, ki bo razbil svoj bas in šel z mano drugam po drugem kruhu. Idite torej vi svojo pot, midva pa svojo. Zdravi — in dobro kje zadenite!“

Čehi so bili po teh besedah nekoliko razne-
najeni, ker niso vedeli pravzaprav nobene poti.
Pa Arko jih je potolažil, češ, saj vsaka pot kam
pelje, in preden se pride do konca svetá, je tudi
v Ameriki še kaj vasi ali sêl.

Tako so se ločili. Čehi so se obrnili proti
vzhodni, Arko in Nemeč pa proti vzdolni strani.

No — in še tisti večer je nekdo pritekkel v
Irsko selo in je sporočil:

„Tisti trije Čehi, ki so odšli s svojimi gosli
od vas, leže vsi tam v lozi ubiti. Najbrže so
ustreljeni, ker sta dva človeka slišala pôk.“

Ta novica je spravila na noge vse ljudi. V
tistih krajih je namreč navada, da gredo naselniki
kar sami loviti hudodelniki, ne da bi čakali biričev
ali žandarjev iz kakega mesta. Tako se je spravi-
lo na noge tudi zdaj vse, kar je bilo moškega.
Na poti so našli tudi zgorajomenjenega reveža,
ki je bil — preobilno nasičen — obležal. Ako-
ravno ni umel prav dobro vsega, kar so mu pri-
povedovali prišleci, se je vendar vzdignil tudi on
in se pridružil lovu za hudodelniki. Kmalu so našli
mrtvece, in pokazalo se je, da so bili ustreljeni in
potem pobiti ter najbrže oropani. Nobeden namreč
ni imel pri sebi nič vrednostnega, žepi so jim bili
pa s silo pretrgani.

Možak, ki so ga našli ob potu, je bil zdaj
brž na pravem sledu. Rekel je namreč Ircem,
kolikor je mogel razumljivo:

„To sta storila tista dva, ki sta bila s temi
skupaj. Jaz sem slišal pogovor. Le za njima, jaz
ju bom že spoznal!“

Po kratkem posvetovanju, kaj in kako, so se razdelili sledivci na razne trope, pa so odhiteli po raznih potih naprej. Trop, ki je bil naš mož pri njem, je prišel do sela Indijanov, pa ne do sovražnih, ker so bili že pokatoličeni. Ti so jim povedali, da so videli dva človeka naglih korakov skoro bežati mimo. Le kratkega pojasnila je bilo še treba, pa je skočilo pokonci nekaj čilih indijanskih mladeničev, starosta jim namigne, pa se izgubijo v hosti po stezi. Irci in naš mož jo udero za njimi, akoravno je migal starosta, da tega ni treba.

Komaj 'pol ure je bilo treba po hosti in po grapovih stezah, da so prišli do male goličave in tam zagledali — — —

Tropo Ircev so zagledali, zmešano z Indijani, in v sredi — Arka in Nemca!

„Stojte, stojte!“ — je zakričal tedaj naš mož.
— „Jaz moram še govoriti z njim.“

„S kom?“ — se obrne Irec, ki je moža nekoliko razumel. — „Saj smo našli pri njiju reči, ki so jih imeli prej Čehi. Tadvá sta jih torej umorila.“

Tedaj zagleda Arko svojega rojaka, dvigne roke, zatuli, zacvili in zaprosi milosti, obetajoč mu vse karkoli. Pa Indijani in Irci so bili nagli. Preden je mogel mož do njih, sta že bengljala Arko in njegov tovariš na vejah močnih dreves. Snel ju ni nihče. Vsi so odšli in pustili trupli pticam roparicam in — kadar popadate polagoma na tla — volkovom. Tam obešenega človeka ne sname in ne pokoplje nihče.

Umorjene Čehe so pa Irci pokopali na tistem mestu, kjer so jih dobili. Morda je prišel šele pozneje kak duhovnik, da je blagoslovil njih grobove.

To je bil žalostni konec Arkov. Zvedelo se je o njem tudi v Jermanovo selo, kamor gremo zdaj pogledat.

11. Kakó je v Selu?

Dolgo smo se klatili po svetu z drugimi Slovenci in skoro čisto pozabili na Jermanove tovariše, ki smo jih popustili takrat, ko so odbili po hudem boju napad divjih Indijanov in je došel k njim Janez ter jim povedal svoje doživljaje. Treba je tu pojasnila, da se je godilo vse to, kar smo pripovedovali vmes, med tem, ko so imeli naši naseljenci svoje boje z Indijani. Kar se torej tiče naših naseljencev - Jermanovcev, smo še zmiraj tam, kjer smo jih pustili, ko smo šli gledat za drugimi. Zato jih najdemo še vse obupane in potrte po tem, kar se jim je zgodilo.

Janezeva povest jih je tako prešinila — posebno Polonico — da so vsi zelo radi govorili o njem. Jerman mu je podal roko ter rekel: „Srečo si imel pri vsem tem, akoravno je bilo tvoje trpljenje skoro nečloveško. In ker si vse to prestal, oziraje se na svojo danico — no veš, bodiva prijatelj!“

Janez je udaril v roko, Polonica pa — čeravno še vsa slabotna ob ležišču svojega ranje-

nega očeta, je skoro vidno zardela. Kolár je to razumel kolikortoliko in je namignil Polonici, šepetaje ji: „Le mirna bodi zdaj, kakor sem jaz! Vidim, da zapuščena ne boš, čeprav bi se meni pripetilo kaj človeškega.“

„Oh, saj se ne bo, oče,“ — zaihti Polonica — „ozdraveli boste kakor jaz in vsi drugi, in potlej bo že Bog skrbel, da se nam ne bo godilo slabo.“

Jerman — čeravno zeló bled in utrujen po rani na roki — vendar migne Janezu, naj gre nekoliko z njim na pogovor. Gresta in sedeta v senci kapelice ter se pričneta razgovarjati.

„Saj si me menda umel, Janez,“ — reče Jerman — „zakaj da sem te zvabil sèmkaj v stran, da naju ne poslušajo ljudje. Gre za več kot zame in zate. Saj si to lahko brž razumel. Izkušnja in svet sta ti pa tudi gotovo že razbistrila pamet. Da torej ne izgubljam veliko besedi, bodi ti povedano v kratkem. Na Polonico sem mislil jaz, in če bi tebe ne bilo, skoro gotovo bi bila moja, ker bi bila nazadnje ostala sama. A tebe ima v srcu, to vem. In ker si jo zdaj rešil očitne smrti, je tvoja in bodi tvoja, čeravno sem bil že tudi jaz izgubil svoje srce radi nje. A zdaj bodi tvoja nevesta, ker to mora biti volja božja. Jaz te pa sprejmem za prijatelja, če ti je prav, ker si že možak — to vidim.“

Janezu so prišle te besede čisto nepričakovane. Ni vedel takoj, kaj bi odgovoril. Jerman to zapazi in reče dalje:

„To bodi torej gotovo: jaz ti ne bom delal pri Polonici nikakega napotja. Drugo vprašanje je

pa: kaj bo zdaj z našim selom? Tukaj ne moremo ostati, ker je vse uničeno. Seljani nimajo ne krme za živino, ne hrane zá-se, družega premoženja pa tudi ne. Razentega je pa tudi vse obupano in trepeče strahú pred Indijani. Kajti, čeravno so bili ti divjaki grozovito tepeni in jih je veliko poginilo, vendar nam ne bodo prizanesli tega, kar so dobili; saj je na severni strani tega rodú še več. Ne kaže torej drugače kot popustiti to selo in pomakniti se proti jugu. In to bržkobrž, da bodo le mogli ranjenci naprej peš ali na vozeh. Takih misli so tudi Irci, ki so nam v boju z Indijani tako izdatno pomagali.“

„Res je tako,“ — reče Janez — „kar popustimo ta razdejani kraj in se preselimo navzdol. Jaz imam dovolj denarja, da si kupim lep kos zemlje, in na svojem potu sem zemljo že tudi videl; bila bi za naše ljudi kakor nalašč. Kar odpravimo se kržkobrž, četudi brez Ircev.“

„Ne, te bomo vzeli s seboj. So jako pošteni ljudje,“ — reče Jerman. — „Irci tudi ne zahtevajo od nas nič kot naše družbe, ker so precej premožni.“

„Dobro,“ — pritrди Janez. — „Se pa napravljajmo na pot.“ Po tem pogovoru se vrnetá Jerman in Janez nazaj v upepeljeno vas.

Kako žalostno je bilo v Selu, si lahko vsakdo misli. Pogorelo je bilo do malega vse. V naglici so napravili naselniki nekaj kolib, pa le bolj záranjence kot za zdrave. Če bi ne bilo Janeza in Jermana, Bog ve, kaj bi bilo iz teh revežev! A Jerman je bil skrben mož, poučen v vsem; Janez

pa je hodil sèmintja ter vse pripravljaj, kar je bilo treba za življenje in odhod. Tudi z Irci se je zmenil. Ti so bili prav zadovoljni s krajem, ki jim ga je nasvetoval.

S take poti se vračajočega ogovori nekoč slaboten, ves spehan človek v slabi angleščini:

„Ali ni tukaj nekje selo ali vas, kjer so ljudje tam iz Evrope. Pravi se jim Slovenci?”

„Kaj, prijatelj?” — poprime brž Janez v slovenskem jeziku.

Malo da mož ni otrpnil; kar zijal in zrl je, kakor bi mu bila zaprta sapa.

„Ali me ne razumete?” — ga povpraša Janez po angleški.

„Seve, kaj bi ne!” — zavriska mož in pade na kolena. — „Saj sem tudi jaz Slovenec in že dolgo v Ameriki.”

„Vstanite in pojdite z mano,” — reče nato Janez. — „Peljem vas na tisti kraj, ki ga morda iščete, akoravno ni prijeten in ne vesel.”

Napotita se z možem proti Selu. Potoma pripoveduje mož svoje dogodbe in kako je prišel ob vse, ob premoženje in celo ob edino hčer po nekem ničvrednem človeku, ki je pa za to že prejel svojo zasluženo plačo. Janezu se je mož smilil. Zato mu reče, da naj le gre ž njim, morda bo našel v Selu kakega znanca, ki bo to reč bolj umel kot on.

Prideta v Selo in mož pové o svoji nesreči tam navzočim. Vsi so bili ginjeni, a nekateri tudi razjarjeni. Jerman vpraša moža:

„Kdo pa je bil tisti človek iz naše domačije, ki je tako ravnal z vami in z drugimi?“

„Ej, saj ga niste poznali in ne veste zanj,“ — reče mož. — „Kaj torej ime! Saj ga ni več! Je že obešen in gotovo so ga že snedli krokerji, ker pokopal ga ni nihče.“

„Pa vendar ime,“ — sili vanj Jerman. — „Saj se ga morda kdo spomni izmed nas!“

„Arko!“ — reče nato mož.

„Arko!“ — spreleti od ust do ust. Ko pa mož še pové, kako in zakaj je bil Arko obešen, je zaorilo z vseh strani: „To je bila zaslužena kazen, ki je nas Bog obvaruj!“ Jerman pa pristavi: „To je kazen za izdajavca!“

Tako so zvedeli tudi v Selu o usodi Arkovi, in nihče ga ni miloval. Moža pa, ki je prinesel to novico, so pridržali pri sebi, čeravno ni bil nikomur znan, ker je bil iz družega kraja in se je bil že več let pred njimi priselil v Ameriko.

Po vsem tem so se jeli Jermanovi in Irci pripravljati na preselitev. Jermanu in Janezu se je celó posrečilo, da sta našla kupca za' zemljišča. Cena je bila sicer prav sramotnonizka, ker ni imel nihče pravega veselja do tako nevarnega in razdejanega kraja, kakor je bil ravno ta zavoljo bližine divjih Indijanov. Brž ko so torej ranjenci — izmed njih jih je nekaj umrlo za hudimi ranami — toliko okrevali, da so bili za nadaljno pot, so spravili Jermanovi vse skup na vozove, vanje pa vpregli živino, kar so je mislili vzeti s seboj; drugo živino so pa kakor Irci prodali — po zelo nizki ceni

seveda. Potem so se pa odločili, da odrinejo drugo jutro zgodaj.

Oče Kolar je že tudi toliko ozdravel, da si je upal na vozu odriniti na dolgo pot. Zvečer pred odhodom pa je bil med njim in Polonico tale pogovor:

„Polonica, gremo na dolgo pot, in Bog ve, če jo bom prestal. Starost in pa to, kar se nam je zgodilo, me bo potrlo.“

„Oh ne, oče,“ — zaihti Polonica. — „Še boste popolnoma okrevali; še nas čakajo boljši dnevi. Ne govorite tako, ker če bi mi vi umrli, kaj bo potem z mano, dragi oče!“

„Ravno zato govorim, Polonica! Zame starca ni več veliko dni na svetu — takó ali takó. Tebe bi videl pa rad preskrbljeno, da ne bi ostala sama. No in menim, da se ne motim, če rečem, da je že kdo, ki ti bo rad podal svojo krepko roko.“

„Ne govorite zdaj o tem, dragi oče,“ — zardi Polonica — „saj bo prišel še ugodnejši čas.“

„Bog ve! Da te Janez iz srca ljubi, to je dokazal že s tem, kar je storil za naju in za nas vse. Brez njegovega neustrašenega poguma bi vsaj naju že ne bilo več na svetu. Da ga pa tudi ti že davno hraniš v sreču, to pa vem že od prej, ko si zavrgla Jermana.“

Polonica ne ve in ne more odgovoriti na to ničesar. Zato nadaljuje oče:

„Da se bosta torej rada vzela, o tem ne dvomim. Najljubše bi mi pa bilo, če bi se bilo moglo to zgoditi še tu pred našim odhodom. Ali zdaj to ni več mogoče. Čas je prekratek, in duhovnika nimamo, da bi vaju poročil. Vendar mi pokličí Janeza, naj pride sèm.“

Polonica odide in se kmalu vrne z Janezem. Ko stopita oba pred Kolarja, stegne ta svojo roko proti Janezu. Ta jo prime, in nato prične Kolar:

„Vem, Janez, koliko hvale sva ti dolžna midva oba — jaz in Polonica — že zato, ker si nama rešil življenje — čeravno meni ne za dolgo časa, pač pa Polonici. Rad jo imaš kakor ona tebe. Zato ni treba nobene slovesne snubitve, kakor je navada v naši domovini. Jaz privolim v vajin zakon in vama želim vso srečo. Naj ta zakon blagoslovi tudi Bog, kakor ga blagoslavljam jaz, in naj ga zaveže mašnik prejkoprej!“

Zaročenca pokleknetá. Polonica zaihtí, oče pa stegne roki in moli. Potem pa prične zopet:

„Vstanita zdaj in poslušajta, kake so moje daljnje želje. Ti, Janez, si premožen. Kar si obljubil, stori: spravi namreč naše nesrečneže z Jermanom vred v ugodnejši kraj, ker v domovino nazaj zdaj ne moremo več. Ko si to opravil, in bom jaz že pokopan v tuji zemlji, se vrni s Polonico nazaj v našo domovino, kjer je vse milejše nebo in ljudje ne tako zapuščeni. Obljubi mi to v tej prevažni uri! Obljubi mi, ker to mi bo dobro dèlo: pregnana bo skrb, in mir se mi bo vrnil v srce.“

Že stegne Janez roko, da jo položi v ponujano Kolarjevo, kar se mu zatemni obraz, roka se mu skrči in z zamolklim glasom vzklikne:

„Da bi le mogel, oče!“

„Kaj? Da ne moreš? Zakaj ne moreš?“ — se začudi Kolar.

„Ali ne veste, oče, kaj me čaka v domovini, če se vrnem?“

Oba — oče in Polonica — upreta vanj oči. Janez se pa obrne v stran in reče:

„Ali ne veste, za kaj sem zapisan v svoji domovini, v vsem cesarstvu?“

Oče in Polonica ga ne razumeta; Kolar ga vpraša začuden:

„No, kaj si?“

„Vojaški begún sem,“ — dé Janez zamolklo. — „Vesta li, kaj je to: vojaški begún? Kaj ga čaka, če ga ujamejo?“

Vsi omolknejo. Polonica vzdihne, Kolar pa sklene roke in čez nekoliko časa zamrmra: „Kdo bi bil to mislil!“

Ojači se pa vendarle prvi zopet Janez in reče:

„No, zdaj ta postava še velja, a morda kmalu ne bo. Morda se dá pa tudi tu kaj doseči. Če je to vaša volja, oče, vam obljubim, da jo bom izkušal izpolniti. Saj so razna pota nazaj v domovino, kakor iz nje. To naj vam in nama danes ne greni veselja. Če me je varoval Bog in rešil že iz tolikih in tako hudih zadreg, je to znamenje, da mi je tudi ta pregreha že davno odpuščena.

Na to so se pomirili vsi trije. Podali so si roke, Janez je objel svojo nevesto pa odšel, da pripravi zanj in za očeta, kolikor se da, priležen voz. Ko sta bila pa Kolar in Polonica sama, je rekel oče:

„Ali sem prav naredil, Polonica?“

„Prav, dragi oče,“ — reče Polonica in objame očeta. — „Bomo pa vsi skup tukaj v Ameriki srečno živeli na boljšem kraju, kjer ne bo toliko strahu in nevarnosti. Saj vi še dolgo, dolgo ne boste umrli, oče?“

„Moliva, moliva Polonica, da Bog da srečo!“ — sklene Kolar in Polonica poklekne. Zunaj je bila že zdavnaj noč.

Vse je bilo žalostno drugi dan, ko so se napolnjevali vozovi in je nekaj slabejših ljudi kar posedlo po njih. Kar je bilo pa močnejših mož, so korakali spredaj. Med temi sta bila prva Jerman in Janez. Ta Janez je bil pa tudi res korenjak, da so se mu vsi čudili. Dobil je konja in ga je jahal na spred in na zad. Ko ga je Jerman opomnil, naj bo previdnejši, je rekel:

„Jaz sem prehodil, brez konja že toliko dežel, da se ni treba bati, da bi mi tu konj kaj izkazil!“

Drugi dan, ko so bili na potu, so se pridružili Jermanovcem Irci, kakor je bilo dogovorjeno. Bilo je zdaj skup okoli dvesto ljudi. Tudi Irci so se namenili na isti kraj z našimi Slovenci: zato se razume, da so bili takoj vsi prijatelji med seboj.

Ali naj mar popisujemo pot, ki so jo imeli? Mislim, da tega ni treba. Dosti je, če omenimo, da je bila silno težavna. Preskočimo torej vse, kar je

bilo na poti, samo toliko bodi omenjeno, da so imeli naši popotniki prestati tudi tu še marsikaj, vendar pa nič tako groznega. Le sitnosti so imeli tuintam; a Janez se je postavljaj, če je bilo treba, tudi z revolverjem. Irci so bili pa tudi pravi korenjaki. Vozili so spredaj. Ko so nekoč zadeli ob ljudi, ki so nekaj nagajali s streljanjem, pa vendar niso nikogar ubili, so jih Irci kar podomače podušili. To ni bilo nič nenavadnega tačas.

Prehodili in prevozili so tako naši popotniki veliko milj. Kar se oglasi nekega dne tisti mož, ki je bil prišel k njim in je povedal, kaj se je zgodilo z Arkom, in reče:

„Tukaj je pa že meni znano. Tu blizu so oni Slovenci, ki so se tako ponesrečili. Če vam je prav, počakajte tu en dan, pa bom prišel povedat, kaj je z njimi.“

Seveda so popotniki radi počakali in si odpočili. Dva sta se celo ponudila, da gresta z možem. In odšli so. Popotniki so pa čakali nanje v preprostih, iz vozov, iz plaht in kolov sestavljenih šotorih. Čez dva dni se pa odposlanci vrnejo in — kdo pride z njimi? Gričar!

„Oj oče Gričar,“ je završalo vse po vsem slovenskem taboru — Irci so se bili ustavili posebe — „oj oče Gričar, ali ste še živi? Koliko vas je in kje ste?“

Gričar — kako je bil mož vesel, da je videl stare znance! Posebno Kolarja, ki je bil še vendar kolikortoliko krepak, je vesel stisnil k sebi in rekel:

„Oj stavec, ali te še ni zemlja vzela? Kako sem vesel, da te še enkrat vidim! Kaj pa je s Polonico!“

„Ali je ne vidiš?“ — reče Kolar. — „Saj stoji tam! Polonica, ali ne poznaš več očeta Gričarja?“

Polonica pride, pa tudi Janez z njo. Ta je moral potem povedati Gričarju vso svojo zgodovino, ki so jo pa tudi drugi še zmiraj radi poslušali. Ko je pa nehal, mu je Gričar potrkal na ramo in rekel Kolarju:

„Škoda, da jaz nimam nič za možiti. Takemu bi dal dve hčeri, ne ene. Vesel bodi takega zeta! Na ženitovanje bi prišel jaz, če bi bilo še tako daleč. — Pa pozabil sem, da nismo domá,“ — pristavi nekako žalostno.

„Nič ne de,“ — reče nato oče Kolar prav ponosno. — „Če ima kdo dobrega dekleta, že najde tudi dobrega ženina — kaj?“

„O, kaj pa! Jaz bi rad imel tako, kakor je imaš ti,“ — reče na to Gričar. — „Prav vesel bi je bil.“

Oče Gričar, — čeravno oče brez otrok — je pa vendar to popotno družbo vso zmedel. Pripovedoval je namreč, kako lepi kraji so tam, kjer je zdaj on; kako prijazni so jim Indijani; da je tam veliko prostora; da se pridelano blago vsake vrste lahko proda, ker je blizu reka Missisipi; in da ni tam nobenih nevarnosti zavoljo divjih Indijanov, vreme pa skoro ravnotako kakor domá. Njegovo pripovedovanje je povzročilo, da so se spravili drugi dan k posvetovanju nele naši z Jer-

manom in z Janezem, ampak tudi Irci, kar jih je bilo povabljenih na posvet. Posledica temu je bila ta, da so šli naslednji dan z Gričarjem Jerman, Janez in dva Irca pogledat, kako je tam. Drugi so pa postali na svojem taborišču.“

Poslanci so se vrnilo in so poročali zelo različno o tem, kar so videli. Jermanu se je zdel kraj ugoden, Janez je pa ménil, da je preblizu vode. Irci so bili pa te misli, da za vse ne bo dosti prostora, in če se razširijo, so predaleč narazen.

„Ali tam imamo vsaj že rojake in mirne sosedo,“ — omeni Jerman. — „V kraju, kamor smo zdaj namenjeni, pa tega obojega ne bomo imeli.“

Toda njegova misel ni obveljala. Sklenili so, da gredo naprej proti jugu, kamor so bili namenjeni. Tudi Irci so bili te misli. Ker so bili dobri katoličani — kakor naši Slovenci tudi — so se držali še posebno na to, da dobé kje kakega katoliškega duhovnika vsaj poredkoma. Temu so se potem vdali vsi in se vzdignili; samo Jerman je rekel Kolarju:

„Oče, naj bo karkoli. Jaz mislim, da zdaj ne gremo prave poti. Pa mene to ne bo zadelo pravnič; saj veste, da sem sam. Zapustil pa družbe tudi ne bom, če ne bo kaj posebnega.“

„Janez pa o Ameriki že tudi nekaj vé,“ — ga na to piči Kolar — „saj je izkusil že več kot mi vsi skup.“

„O res da,“ — odgovori Jerman — „on vé kot mi vsi skup. Je že dobro — kakor sem rekel. Šli bomo, a nihče se ni zavezal, kako daleč bo šel in kako dolgo bo ostal tam, kamor bo prišel.“

Tukaj torej ni bilo vse prav. In zakaj ne? Jerman — četudi je bil prej podal Janezu roko in mu je rekel, da mu privošči Polonico, ker jo je zaslužil — je vendar jel zdaj potoma premišljevati, ko je opazoval, kako ljubeznivo dekle je Polonica, kako streže očetu in kako solnčen obraz kaže Janezu, kako bi bilo njemu, če bi imel na svetu tako tovarišico, kakor je Polonica. Na nekem počivališču, kjer so morali nekaj ur postati zavoljo vročine, je šel nekega dne nekoliko shladit se v senco. Za njim pa je kmalu prišel tudi Janez, ne vedoč, da je šel Jerman pred njim tja. Ko ga nato zagleda v hosti, ga ogovori:

„Oha, Jerman, kaj si ti?“

Jerman se sklone kvišku in reče nevoljno:

„Kdo pa drugi? Jaz sem prišel sèm v senco dremat; če hočeš pa tudi ti, se kar vlezi, pa ni treba, da bi me budil.“

„O saj tega tudi nisem nameraval, Bog varuj!“ — odgovori Janez. — „Če bi bil pa vedel, da tu kdo leži, ki me ne mara videti, bi me ne bilo sèm.“

„Saj te sploh ne bi bilo treba nikamor, veš?“ — zareži tedaj Jerman.

„To se pravi po amerikanski: pištole v roke — ali ne?“

„Da!“ — reče Jerman in skoči kvišku.

„Pa zakaj?“ — vpraša Janez.

„Za nič,“ — je bil odgovor. — „Kajti če se midva streljava, je mogoče le dvoje: da jaz ustrelim tebe ali pa ti mene. Če se zgodi to ali ono, jaz ne dobim tega, česar si želim. Torej bi bila neumnost. Me razumeš?“

„Pa ne zaradi Polonice?“

„Tako je! Imej jo, ker je škoda ubiti dva človeka.“

„Kaj li pomeni to?“ — povpraša Janez zavzet.

„Nič!“ — odgovori Jerman kratko.

Janez je gledal ves začuden za Jermanom, ki je krenil proti taborišču. Stopal je počasi za njim. Pa kmalu se mu je izgubil izpred oči. Iskal ga potem ravno ni. Ko je napočil večer, so legli vsi popotniki po vozovih in po plahtah, kamor je kdo mogel, da se varuje rose in sitnih mrčesov komarjev, ki jih je tam povsod ponoči obilo. Tudi Janez je zaspal ob vozu, kjer je ležal Kolar in Polonica.

Zjutraj pa je nastalo po taborišči povpraševanje, ki je šlo od ust do ust:

„Kje je pa Jerman? Ali je kdo videl Jermana? Njegov voz in njegova konja sta tudi šla. Pa ne, da bi ju bil kdo ukradel ali še celó Jermana umoril?“

To je šlo od ust do ust po taboru Slovencev. Novica je prišla tudi v tabor Ircev, a nihče ni vedel pravega odgovora. Iskali so Jermana, povpraševali po njem, a ni bilo nikjer sledu po njem. Kar izginil je. Mislili so popotniki pač, da se je le kam odpeljal in da bo prišel nazaj. A čakali so ga ves dan, pa ni ga bilo. Tudi ljudje, ki so šli gledat za njim, niso izvedeli nikjer nič.

Seveda je bil po tem med popotniki splošen obup. Janezu se je pač nekoliko zdelo, kam jo je Jerman popihal in zakaj. A da je tako nagle krvi, tega si tudi on ni mislil. Svojega pogovora z njim

prejšnji večer pa tudi ni maral razkladati nikomur.

Ker torej Jermána ni bilo, so se vzdignili sami naprej. Jermánovo mesto je prevzel zdaj Janéz. A glavni vodja je bil Irec, Makdon po imenu; on je vedel dobro za pot. Zmešano je bilo pa vse, to se ve. Naši Slovenci so se pač vsi zanašali na Jermána bolj kakor na kogarkoli drugega. Saj še niso vedeli, kaj in kako bo z zemljišči: če jih bodo dobili ali ne, zdaj, ko ni Jermána. Nekateri so mislili, da se je odpeljal naprej in da jih bo tam pričakoval — „ker je vseh muh poln“, kakor so rekli. Zato se je pomikala vrsta vóz, živine, in ljudi naprej, posebno ker je popotnike Janez tolažil, da bo že še vse dobro. Oklenili so se zdaj bolj Irecv, ker jim je postajal svet čimdaljebolj neznan. Prišli so tudi med drugačne ljudi, da se je mogel le Janez sporazumeti z njimi; saj je poznal šege in jezike skoro vse Amerike. Brez posebnih zaprek — čeravno z mnogimi težavami — so dospeli na kraj, kamor so bili namenjeni. To je bilo že ob spodnjem teku reke Missisipi. Našli so tam tudi vse tako, kakor jim je bil pravil Janez. Prostora je bilo veliko, zemlja rodovitna in divjih Indijanov nikjer blizu. Kar jih je pa bilo, so bili pa pomešani med drugimi prebivavci in so sprejeli to ali ono vero.

Vsi so mislili, da bodo tam dobili Jermána ali vsaj kak sled za njim. A ga ni bilo, in vse povpraševanje po njem je bilo zastonj. Naši Slovenci so bili vsi poparjeni, akoravno jih je tolažil Kolar s tem, da je Janez po Ameriki še bolj izve-

den kot Jerman in da imajo na Ircih krepko zaslombo. Nič več ni bilo med ljudmi pravega veselja, še celó tedaj ne, ko jim je pokazal Janez široko, nekoliko že obdelano, nekoliko pa s travo in z gozdi obrastlo ravnino in je rekel, naj si izbere vsak svoj prostor, za plačo se bodo že pozneje zmenili, ker je on kupil vse na debelo. Nekateri so majali z glavo, češ: „Tu je pa še veliko slabše kot tam, kjer smo bili poprej. Tu ni prav nič kot zemlja in nebo.“

Križ je bil res s temi ljudmi. Tako da je rekel Janez očetu Kolarju ves nevoljen:

„Meni ta neumnost že preseda. Če vam je prav, pustimo jim to zemljo. Jaz jim jo podarim; a mi trije gremo v drug kraj, saj imamo še kaj. Ti ljudje so obupani in si ne dajó nič dopovedati.“

„Ne, Janez,“ — reče nato Kolar. — „Ne smemo jih zapustiti, saj so naši rojaki. In pa še nekaj. Jaz sem od potovanja že tako prevzet, tako mi je opešalo telo. Ne upam si dalje. Ostanimo tu; ljudje se bodo že pomirili.“

Seveda je nato Janez popustil svojo misel na odhod. Da bi pa ljudem dal dober zgled, je jél meriti in kopati za kočó. To — in pa Irci, ki so se že drugi dan po prihodu spravili na kopanje, na sekanje in na tesanje — je naredilo, da so se počasi ojunačili tudi naši ljudje drug za drugim in se lotili dela, da bi si postavili vsaj za silo kočé zase in za živino in da bi jim ne bilo treba prebivati na vozovih pod rjuhami, živiní pa vedno pod milim nebom in na goli zemlji. Marsikdo je zdihnil ob tem prav iz globočine srca: „Kaj me je pač

gnalo sèm v Ameriko! Saj se v naši domovini še psom ne godi tako, kakor nam tukaj.“

Ubogi Janez! Koliko se je ta trudil! Ko je s pomočjo drugih zbil skupaj kočó za Kolarja, za Polonico in zase, pa napravil nekako ograjó za živino, je imel potem sila veliko opraviti po okolici, da je sklenil vsaj nekaj zveze s sosedi, ki so bili raznih ver in narodnosti, tako da Seljani niso bili tako zapuščeni in da so mogli dobivati od raznih strani potrebnega živeža in obleke — za plačo seveda. Z Irci so se pa zmenili tako, da bodo — čeravno vsak v svojem selu — vendar skupaj v eni občini in da si napravijo tudi skupno kapelico, kjer se bo brala sv. maša, kadar pride sèm kak misijonar.

Bilo je torej za naselnike malo bolje kot takrat, ko so prišli z Jermanom v zapuščeni kraj. Zemlja je bila tu sicer boljša, to so takoj videli; temmanjši je pa bil njihov pogum po taki bridki izkušnji. Slovenec je pač nezaupljiv že zato, ker se mu še nikdar ni godilo dobro. Bil je vedno le tlačan. Če bi našim naselnikom Irci ne bili dajali poguma — kdo ve, kaj bi bili še napravili med seboj!

Naselbina se je tako vendar počasi osnovala, in Janez je oskrbel celó to, da je postala postavna občina. To je bilo velike vrednosti, ker je imela potem država dolžnost, varovati in braniti naselnike pred vsimi napadi. Za to so imeli plačati pač nekaj davka, pa tako malo, da bolelo ni nikogar. V obče je bilo pa tako: zadovoljni s svojo usodo Slovenci niso bili; živeli so pa vendar, ker Janez ni zahteval nazaj svojega založenega denarja, am-

pak je rekel, da mu bodo že povrnili, kadar jim bo mogoče.

To je trajalo nekaj mesecev. Prišla pa je v tem zima in ta je bila zelo huda. Posebno je trpel stari Kolar, ker se mu zdravje le ni izboljšalo, ampak je slabel čimdalje huje. Kdo je bil tega bolj žalosten kakor Polonica in Janez! Oče sam pa ju je tolažil, češ: „Dnevi smrti se mi bližajo; samo to bi še rad čakal, da bi vaju videl poročena po naši katoliški šegi.“

Ta želja se je starčku izpolnila. Nekega dne so sedeli vsi skup v koči, kar so se odprla vrata in prikazal se je častitljiv mož v obleki, kakršno nosijo ondi katoliški misijonarji.

„Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ — je pozdravil mož v slovenskem jeziku.

V slovenskem jeziku! Malo, da niso padli vsi trije s sedežev, ko so slišali domače glasove iz ust tujca. Ni bilo torej čudno, da nihče ni mogel odgovoriti, ampak da so vsi trije zrl v nepričakovano prikazen. Za misijonarjem pa je vstopil še tudi mladenič z malo prtljago.

„Mir vam bodi, rojaki!“ — je nadaljeval tujec. — „Saj smo iste vere in iste krvi.“

Zdaj šele so se zdramili vsi trije iz začudenja. Kolar prvi reče:

„Pozdravljen, častitljivi gospod, v ti naši borni koči! Rad bi vam šel naproti, pa saj vidite, bolan sem. Janez, postrezi gospodu!“

Janez in Polonica sta storila, kar sta mogla, da sta prinesla gospodu kaj na mizo. Potem se je pa pričel pogovor.

„Čudite se, jelite, otroci božji,“ — začne gospod — „da stoji tu v tujini pred vami rojak, ki vam je gotovo neznan. Bolj znan vam bo pa ta-le.“

Ob tem pokaže gospod na mladeniča, ki je prišel ž njim in dozda še ni nič izpregovoril. Vsi upro vanj oči, kmalu pa stopi bliže k njemu Janez, mu pomoli roko in reče:

„Če ti nisi Jurjev Tone, si mu pa zelo podoben.“

„Tone sem,“ — se oglasi zdaj mladenič, in vsi se kmalu spoznajo. Tone jim mora povedati svoje doživljaje od Evrope do sèm. Vsi trije so bili zelo ginjeni ob njih. Ko je Tone končal, ga vpraša Kolar:

„Kaj pa misliš zdaj storiti, reva zapuščena?“

Namestu njega pa odgovori misijonar:

„Ni zapuščena reva, ampak jaz sem mu oče, in če Bog dá, bo Tone enkrat to, kar sem jaz.“

Še nekoliko časa so se potem pogovarjali o tem in onem, da se je približal večer in je posebno očeta Kolarja jela mamiti utrujenost. Zato reče:

„Gospod, ostanite pod mojo streho nocój in še več dni. Saj potrebujemo vaše duhovne pomoči in tolažbe vsi, kar nas je tu; posebno pa še mi trije. Janez vam bo postregel z vsem, kar premore naša borna koč. — Janez, bodi zdaj ti gospodar!“

Zgodilo se je tako. Duhovnik je ostal v nasebini štiri dni in je bil tudi pri Ireih. Vsi so opravili svojo krščansko dolžnost. Četrty dan je bila pa v Kolarjevi koči poroka vpričo nekaj možakov, žená in deklet in potem mala gostija, pri

kateri je bil stari Gašper za godca s svojim klarinetom. Bili so vsi veseli, in še celó oče Kolar je postal dobre volje ter rekel, da so mu izginile bolečine. Izkušali so prirediti to ženitovanje kolikor-mogoče po slovenski šegi, in celó streljanje je bilo slišati. — Vendar — kaj je bilo to proti „ófcetim“ domá!

Drugi dan se je odpravil misijonar, ker je imel še pota drugam. Zbralo se je vse selo, da se mu zahvali in se poslovijo od njega, in marsikatera solza je zalesketala v očeh ter se udrila po licih — slišal se je celó glasen jok. Duhovnik je dal še vsem sv. blagoslov ter jim obljubil, da bo kmalu zopet prišel. Potem pa je stopil še posebe v Kolarjevo kočo, podál starčku roko in mu rekel:

„Hvala vam za sprejem in vse, s čimer ste postregli meni in mojemu spremljevalcu. Upam, da se kmalu zopet vidimo,“

„Oh, gospod oče,“ — odgovori Kolar nekako otožno — „meni se vse tako zdi, da se vsaj midva tu ne bova videla več. Zato vas prosim še papeževega blagoslova za umirajoče.“

„Ej tako slabi pa še niste,“ — opomni misijonar. — „Vendar pa, ker se ne ve, kaj se zgodi, vam bodi izpolnjena želja.“

Vse je utihnilo, ko je razpel duhovnik roke, a ne za dolgo. Kmalu je bilo slišati ihtenje Polonice, in tudi Janezu so se udrle solze, da je ni mogel prav nič tolažiti. Duhovnik se je na to naglo odtrgal z željo: „Bog daj svoj blagoslov tej hiši in vsem, ki v nji prebivajo!“ — in odšel je s svojim spremljevalcem Tonetom, ki je imel pa

tudi solzne oči. Po odhodu duhovnikovem je izkušal Janez tolažiti svojo ženico. Reče ji:

„Umiri se, Polonica! Saj nas je vse doletela nepričakovana sreča in milost božja. To pomeni za nas vse tri boljše dni.“

Oče Kolar pa pristavi:

„Ne bodi tako žalostna nevesta Polonica! To ni obraz za na dan po poroki. Tvoja rajna mati je bila vsa drugačna. Pojdi, pojdi, Polonica! Saj bomo še večkrat doživeli take dneve, kakršni so bili zdaj. Gospod oče bodo kmalu zopet prišli k nam. Vesela bodi, vesela!“

„Oh, oče,“ — vzdihne Polonica solznih oči in nekako krčevito reče: „Meni se zdi, da se ne bomo videli več.“

„Polonica moja,“ — reče na to Janez — „počij nekoliko. Utrujena si in zaspana. Jaz grem po opravkih in ko pridem nazaj, ti bo srce že mirneje.“

Janez odide in za njim je bila v koči kmalu tihota. Dobrodejno spanje je objelo Kolarja in Polonico, naslonjeno ob očetovo posteljo.

Ko se je Janez vrnil, je našel v koči mir. In to mu je dobro dèlo.

Po odhodu misijonarja se je začelo v selu veselejše in živahnejše gibanje. Vse se je poprijelo obdelovanja zemlje. Polonica je tudi dobila jasnejši obraz, in mladi zakon je bil prav srèen. Janez se je lotil svojega posestva s tako pridnostjo in navdušenostjo, da se je zdelo, kakor da si hoče postaviti tam stalen dom. Kolar je pa bolehal in se čutil čimdalje slabšega. Pa ker je videl, kako

srečna sta mlada zakonska, je zatajeval svoje bolečine, kolikor se je dalo, da ni kalil mladima zakonskima sreče. Sploh je kazalo vse, da se bo nova naselbina lepo razcvetela, saj se je jela počasi izgubljati tudi obupnost celó med najbolj čmerikastimi. Enako je bilo pri Ircih. Ti so bili naše že prekosili v marsičem, da je bilo njih selo gorše od slovenskega. To je nekatere naših jezilo. Pljunili so v dlan, prijeli za motiko in za rovnico, za sekuro in žago in se napenjali že zato, da bi ne zaostali za Irci.

To je šlo tako naprej v najlepšem redu in miru. Saj hudobnih in nagajivih sosedov ni bilo. Dober mesec dni, pa se je približala jesen. Še celó Jermana bi bili naselniki kmalu pozabili, če bi se ne bil oglasil. In oglasil se je. Prišel sicer ni sam, pač pa je dobil Janez nekega dne pismo iz kraja v Kaliforniji. V pismu pa ni bilo nič drugzega kot to:

„Janez!

Polonica bo zdaj že poročena s Tabo. To si vsaj mislim zato, ker sta tako hrepenela: Ti po nji, ona po Tebi. Dobro srečo obema! Tudi pozdrav od Logarja in njegove ljube ženke. Saj se ju še spominjaš, je-li? Pozdrav vsem rojakom! Videli se menda ne bomo več, ako se ne zgodi kaka nesreča ali vsaj kaka neprijetnost meni ali pa vam. Zdaj se tega še ne bojim, ker se tu godi prav dobro meni in Logarju in mislim da tudi vaši naselbini, ki je zdaj pod Tvojim varstvom in vodstvom. Pisati mi ni treba. Pa saj vem, da bi mi ne — vsaj Ti ne.

Jerman.“

Janez je prebral to pismo dvakrat, trikrat, a jedra vendar ni mogel najti pravega. Zakaj neki piše Jerman tako kratko in tako pikro? Pa zakaj je pisal? Ali samo zato, da bi Selani vedeli, da je še živ in da se mu dobro godi?

Sploh je spravilo to pismo Janeza v tako zadrego, da je premišljeval, bi li povedal kaj o njem Seljanom ali ne. Da ga svoji Polonici ne pokaže, to je précej sklenil. Pridržati Seljanom novice o Janezu, si pa vendar ni upal. Zato si je pomagal tako, da je povedal rojakom: Jerman živi doli nekje v Kaliforniji, kjer se mu godi dobro in odkoder ne misli priti več nazaj. Ljudje so to slišali, govorilo se je o Jermanu še nekaj časa, slednjič so pa ljudje rekli: „Naj bo Jerman, kjer je. Zdaj že vemo, da je le bolj ná-se mislil kakor pa na nas.“

S tem je bil tudi Janez zadovoljen in je kmalu pozabil pismo Jermanovo.

12. Voda!

Znano je, kake nevarnosti, nesreče in sile so že prestali naši naseljenci, in koliko jih je pri tem pomrlo. Zdaj so pa mislili, da so vendar na dobrem kraju, kjer se jim ni treba bati krvoločnih Indijanov, in so tudi bliže ljudem, s katerimi se dá kupčevati. Tudi v verskem oziru so se čutili bolj preskrbljene, ker jim je obljubil gospod misijonar, da jih bo večkrat obiskal. Da jim le še Bog dá svojo milost, pa bo vse dobro.

Toda jesensko vreme je povsod nagajivo, najbolj pa v severni Ameriki. Že so se začeli križati

vetrovi. Kaj pa to pomeni, ni bilo znano samo Amerikancem, ampak tudi našim naseljencem. Zvedeli so, da so viharji že večkrat razdejali cele naselbine in še celó mesta. Navadno pridejo za takimi viharji velikanski nalivi, ker se „utrgajo oblaki“, kakor pravimo. Grozne povodnji nastanejo, in gorje potem vsemu, kar lazi po zemlji, če koga prehití vihar! Nič drugače, nič manj strašno ni kakor požar na planjavi, z dolgo travo porastli, kakršnega smo že popisali v Janezevem pripovedovanju. Kar stori tam ogenj, stori tu voda: drugega razločka ni. S strahom so torej zrlí naši Selani vsak dan proti nebu. Vsak večer pa so se zbrali v leseni kapelici ter so molili in prošili pred podobo Matere božje, da bi jih obvarovala nesreče.

Več dni ni bilo — kakor pravimo — prav nobenega vremena. Le megle so se podile prav nizko. Ptice hudournice pa so vikale po zraku in se vse razbegane zaganjale semtertja. Pa tudi druge živali so postale nemirne, posebno psi in domača živina. Še voda je nekako zamolklo bobnela; po gozdu pa je bil nekak čuden šum, kakor bi se tajno posvetovali stari vrhovi, kako se jim bo v bran postaviti preteči sili viharja in naliva. Sploh je kazalo vse, kakor da se pripravlja za brambo proti napadu, o katerem se še ne vé, odkod bo prišel in kaka bo njegova moč.

In res — česar se je vse balo, pred čemer se je vse treslo, to je prišlo le prenašlo. Bilo je ravno popoldne, ko so bili naselniki zbrani v kapelici pri popoldanski molitvi. Kar zabučí čez gozd, da se zapodi jesensko listje kakor gost sneg po

zraku in najčvrsteje hoje žalostno zaječé. Vse plane iz kapelice proti kočam. Marsikdo priteče do svoje le z veliko naglostjo komaj in komaj. „Kaj bo, kaj bo!“ — vse zatarna po kočah in zapira okna in vrata. — —

Kar je bilo zdaj, se ne dá popisati. Viharja moč se zažene čez gozd, da se zvijajo najtrdneja debbla kakor šibke trte; s koreninami izrvana debbla plešejo kakor nora. To ni več vihar, to je silen boj vseh viharnih moči, to je ljuto rvanje, pri katerem se ne gleda nič na prostor, kjer so se druge sile sprijele, kakor ne gleda divja vojska, kaj bo pokončala v boju med seboj. Grozno, grozno! Če razljučene moči tako počenjajo z debbelimi, korenitimi drevesi, kaj bo šele s kočami, ki so bile postavljene le v naglici in zato ne posebno trdno! In kaj s prebivavci in z njih premoženjem!

V Kolarjevi koči je bilo vse tiho. Le Janez je gledal skozi okno in opazoval divjanje viharja. On, ki je prestal in videl že toliko strašnega, zdaj tudi ni vedel besede tolažbe. Le Kolar je vzdihal:

„Meni se zdi, da se vsaj meni bliža zadnji dan, če ne nam vsem. Molimo, molimo! Saj druge pomoči tako zdaj ni nobene več, da se rešimo.“

A komaj je izgovoril, že je zabučalo zunaj, da se je stresla vsa kočica. Vrata počijo, silen piš buhne noter in omami vse. Kadi se prahu, in ko Janez prvi pride k zavesti, zapazi nad sabo temno, viharo nebo, strehe nad kočico pa ne več. Brž skoči k Polonici, potem pa k očetu, ki se dá težko prebuditi in — — pa saj se to ne da popisati.

Vsem se je zdelo kot pravi sodni dan. Vse je bilo megleno in temno, da nihče ni mogel nikamor. Zunaj je pa tulil veter, živali in tudi ljudje. Kaj bo! Nič se ne dá storiti zdaj! Komaj da more Janez nekoliko zadelati očeta in Polonico, potem pa izkuša stopiti vun. A to je tako, kakor bi človek silil v valove. Piš ga vrže z vso močjo nazaj, da se komaj zopet spravi na noge in se vrne nazaj v kot h Kolarju in k Polonici. Brezstrešno kočó pa stresa vihar s tako silo, da se vse maje in škriplje. To je bila noč, kakršno je Janez pač že prestal na morji, a naseljencev še nobeden na suhem.

A kaj je z drugimi? Kaj vé Janez, kaj more vedeti? Najbrž so vsi pripravljene na smrt kakor Kolarjevi trije. Morda je že koga ubilo ali celó njih več. Bog daj jutro, da se bo kaj videlo!

Jutro pride — počasi in temno. Pa kak je pogled po naselbini! Nič drugačno ni, kakor bi bil zmetal hudobni duh vseskrižem: kočé, drevje, živino in ljudi. Med to zmesjo je videti še kaj živega tuintam. Vse si izkuša pomagati po svoji moči iz razvalin in naplavin. Pota pa ni nobenega nikjer: vse je zametano, razrušeno in pokončano. Celó to, kar je ostalo živega, si more le težko pomagati čez debla, deske, kole, ruše, veje in drugo tako šaro, pa priti do tolike višave, da ni v zakopju. Vihar je bil pač nekoliko ponehal; bučal je pa vendar še huje, kakor kdaj najhujši v domovini.

In kaki ljudje so lezli iz tega rušja! Otolčeni, krvavi, raztrgani in obupani ter plakajoči zavoljo

sebe in svojih dragih, ki so jih ali pogrešali, ali pa celó izgubili. Uničeno je bilo vse premoženje, uničen ves sad dosedanjega truda; naselbina je bila razdejana, da ni bilo misliti več na popravo. To je storil vihar v eni sami noči. Kaj bi bil šele storil, če bi bil razsajal več dni! Veliko več pač ne. Saj je bilo pokončano vse, in več kot vsega najhujši vihar ne more uničiti. — —

Toda kaj še to! Komaj je postalo svetlo toliko, da je bilo moč videti te razvaline — kar se zopet zatemni, oblaki se potegnejo prav po tleh, in ploha se vlije, toda ploha kakor iz sto in sto golid. Skoro hkrati pridere voda z vseh strani, kakor bi lezla iz zemlje. Pravnič drugače ni bilo, kakor je moralo biti pri vesoljnem potopu, ko so lile vodé z neba in silile iz zemlje. In kako naglo je naraščala ta voda! Kar čutilo se je. Bučanje je bilo pa pri tem tako strašno, da je kar dušilo tuljenje živali in ječanje ljudi. Le sémintja je prinesel piš kak obupen glas ali vik do Kolarjeve kočé.

V to kočó je pa že tudi pridrla voda in silila čimdalje više. Že je pljuskala ob stene, da se je začela majati hišna oprava. Vsi trije stanoavci so bili obupani, posebno Polonica je plakala.

„Oh, voda, voda, oče, ki je požrla tudi mater! Te sem se zmiraj bala, in zdaj je prišla.“

Oče Kolar pa ni odgovoril nič; tresel ga je že mraz. Kaj pa Janez? Ta je bil bolj vajen strašnih prizorov, zato tudi tukaj ni izgubil glave. Za svoje življenje se mora pač človek boriti do zadnjega, če bi bil prav sam; Janez pa je imel varovati še dvoje dragih življenj, in ker pomoči

vsaj za zdaj ni bilo pričakovati od nikoder, se spravi Janez na delo z vso močjo, silo in naglostjo. V par urah zbije iz brunov in dilj nekaj plav, nameče nanj slame in mrve pa posteljne odeje in kar je plaht, da bi branile pred dežjem. Potem si naloži starega Kolarja, ki ga pa že mrzlica trese tako, da se skoro več ne zaveda. Nese ga, bredóč vodo do pasa, na plav in ga položi na tam napravljeno ležišče. Potem stori ravnotako s Polonico; naposled vzame še nekaj pijače in živeža, zleze na plav in odrine od koč, ker so se ji že jele rušiti stene. Plav je bil še dosti trden in toliko visok, da valovi niso pljuskali nanj.

Zdaj veljá, spraviti plav iz goščave in nevarne vode, po kateri se drvi drevje, razni deli in ostanki razrušenih poslopij in druga šara. Vse žile napenja Janez, da dospè z veslom in drogom — ogibaje se nevarnih, po vodi gnanih debel in tramov — v kako zavetje, kjer bi se dalo počakati, da upade voda. Posreči se mu toliko, da prijadra do holmea, molečega iz vode; tam izkuša spraviti bolnika in pri njem plakajočo Polonico na suho. Toda zavoljo pljuskajoče vode to nikakor ni mogoče. Zato morajo ostati vsi na plavu, zibajočem se na vodi. Ta je bila vsaj tu — čeravno kalna — vendar prosta vsakršne šare, ker jo je ujemalo drevje ob robu. Tu se je začel nabirati in kopičiti pravi jez iz take šare.

Plav je bil torej tukaj nekako v luki, v zavetju pred vsem, kar je gnala voda s seboj. A kaj to! Dež je lil še zmiraj. Janez pa, nemeneč se záse, je razpenjal plahte na drogavih, da ob-

varuje bolnika mōče. A to mu ni bilo mogoče, akoravno je bil vajen mornar. Polonica je čepela sama, vsa premražena, ob ležišči očetovem, mu podajala pijače ter poslušala sapo bolnikovo.

Pa čemu naj popisujemo trpljenje teh ljudi nadrobneje? Prišla je noč. Prestali so jo še brez spanja in v vednem zibanju na plavu, ki se je jel že skoro rahljati. Zjutraj pa zavpije Polonica:

„Oh oče, oče!“

Ni bilo odgovora, čeravno je pristopil tudi Janez in je izkušal obuditi Kolarja. A ni bilo več glasu, ne diha. Truplo je postajalo čimdalje bolj mrzlo — mrtev je bil oče Kolar. Kako je zaplakala Polonica! — —

Dolgo sta čepela z Janezom sklonjena ob ležišču mrličevem, pozabivši vso nevarnost na že omajanih in razrahljanih brunih in deskah. Zdramil se je prvi Janez, pa podál čez truplo umrlega Polonici roko in ji rekel z zatrto žalostjo in s posušenimi solzami na licu:

„Polonica, draga ženka moja! Bog je nama vzel tretjega — zdaj sva sama. Najina skrb bodi, da pokopljeva rajncega; potem naj bo pa mili Bog tudi nama usmiljen!“

Kaj naj je na to odgovorila Polonica, ki je bila že sama napol mrtva in je komaj umela Janezove besede! Saj že ni imela solz in ne besed več. Le milo zamolklo ječanje ji je še kipelo iz pretesnih prsi. To je Janeza tako genilo in prevzelo, da ni mogel več gledati njene bede in se je obrnil v stran. Tako sta sedela molčé in zrla — kam? Nikamor. Videti je bilo, da so na plavu

tri mrtve človeške stvari, ki se ne zmenijo za nevarnost, v kateri so. Dež pa lije neprenehoma, voda narašča naglo in hudo, valovi pa so čimdalje hujši, in že izginja pod njimi holmec, že pijó vodo tudi vrhovi dreves.

Iz te mrtvične tuge se prvi prebudi Janez, ko trešči ob brod plavajoč debel brun, da se vse strese. Janez ga sune proč — a kaj zagleda na njem! Privezano žensko in otročiča, ki ju je hotel oče najbrž rešiti na ta način. Zdaj je bil brun obrnjen, da sta mrtvi trupli viseli v vodo. Po obleki spozna Janez utopljenko. Bila je žena nekega seljana. Polonica tega ni smela videti. Zato brž zasučé Janez svoj plav tako, da brun odplava mimo. — —

V tem stanju preteče Janezu in Polonici dan, preteče noč — kako, si zamore vsakdo misliti. Človek zamore res čudaveliko prestati, če napne vse duševne in telesne moči. Govorila skoro nič nista, Polonica je le molila: zdaj glasno, zdaj tiho. Tako molitev mora uslišati Bog.

Tretji dan se je jelo vedriti, voda je postajala nekoliko mirnejša, in brod je plaval, kamor so ga nesli valovi. Janeza, ki je bil že v tolikih nevarnostih, a se vedno rešil, je začel navdajati up in pogum, da je zopet mislil na rešenje. Oziral se je okrog, a videti na daleč okoli ni bilo nič kot voda in kar je plavalo po nji. Pač žalosten pogled!

Kar se zazdi Janezu, kakor da sliši brlizganje. Napné uho — in res, ne moti se. Predobro mu je znan ta pisk.

„Rešena sva, Polonica,“ — zakliče. — „To je ladja, ki se bliža morebiti nalašč zato, da reši, kar je še živega. Zdrami se, draga.“

Polonica se skloni, kolikor more, in vzdihne: „Bog daj in Mati božja, da bi bilo res!“

„Le pogum, Polonica,“ — jo potolaži Janez. — „Božja volja naju hoče rešiti; drugače bi naju ne bila tako varovala na teh slabih deskah in brunih, da nisva že davno na dnu vode.“

Brizganje se čuje čimdaljebolj — znamenje, da se ladja bliža. In res, na spodnjem kraju se prikaže ladja, kakršne plavajo po reki Missisipi. Že jo je dobro razločiti. Da bi le zapazila mali plav in ne odjadrala mimo!

Janez, izkušen mornar, brž obesi na drog belo rjuho pa začne vesljati na vso moč tja, kjer vidi, da je ladjin tir. Tudi jame klicati — a kaj izdá glas utrujenega in onemolega človeka ob bobnečem in šumečem valovju! Komaj sliši samegasebe. Zato neha kričati, a tem krepkeje poganja svoj brodič ter zre proti ladji, če bo zapazila revni plav. In res! Zapazijo ga na ladji. To sklepa Janez iz tega, ker se zasuče ladja proti njemu in začne počasneje jadрати. Zazdi se mu celó, kakor bi mu migali ljudje s krova, naj ne opeša.

„Rešena sva, Polonica,“ — reče Janez svoji ženki, ki pa sliši komaj besede in jih ume. — „Le še par pedi nama je do ladje. Le trdno se drži, da ne padeš z broda, ker tu je tok posebno huđ — sva menda v strugi reke.“

Polonica ne more nič odgovoriti. Le milo vzdihne in vzdigne roke proti nebu. Zopet se za-

čuje brlizganje — topot prav močno. Ladja pa krene prav proti plavu — daljava med njim in njo postaja čimdalje krajša. Le pogum — še malo minut, pa smo skup!

Toda zdaj zasučé val že razrahljani plav, da omahne — — in oh! To je krik iz Poloničnih ust. Janez se ves prestrašen ozre nazaj proti nji. In kaj zagleda! Trupla očeta Kolarja ni več na plavu — zdrknilo je v vodo. Ves prestrašen spusti Janez veslo in skoči k Polonici ter jo ravno še ujame za roko, da tudi ona ne zdrkne v vodo. Pri vsem tem se pa plav strese tako, da se razkolje na dvoje, in Janez pade v vodo. Zopet se začuje grozen krik iz ust Poloničinih. Mlada žena se zgrudi na polovici plava, ko izgine Janez pod vodo. A kmalu se Janez zopet pokaže na vrhu in plava proti razdrtemu kosu in vpije, kolikor more:

„Drži se, Polonica, kmalu bom pri tebi!“

A valovi so bili naglejši od njega. Čimdalje večja je postajala širjava med Janezom in Polonico. V svoji obupnosti ne zapazi Janez čolna, ki je bil spuščen z ladje in je z vso silo štirih vésel jadral za njim. Tudi ni slišal glasov, ki so mu kričali, naj postoji. Šele, ko je bil čolnič že prav blizu njega, a on že ves opešan, mu zadoni na uho:

„Janez, Janez, jaz sem, Jerman! Le še trenutek se drži vrhu vode, in podam ti roko!“

Janez se zasučé, kolikor more. Še par sežnjev je med njim in med čolničem, s katerega mu moli roko Jerman, s pol životom stegnjen vun. Janez ga spozna — to se vidi — hoče nekaj reči — a groza! V tistem hipu izgine njegova glava pod

vodo. S plava je pa slišati le en sam strašen vik, in ko čolnič komaj minuto potem privesla na mesto, kjer je izginil Janez, ni bilo nobenega sledu več o njem. Dva mornarja se spustita na vrveh v dno, pa ne najdeta nič v temni in blatni vodi — Janez je že utonil!

Tedaj odjadra čolnič za plavom in ga kmalu doide. Na plavu najdejo mornarji Polonico nezavedno. Vzamejo njo in kar je bilo še na deskah, v čolnič pa odveslajo nazaj proti ladji. Tam položijo ubožico na gorko in mehko posteljo. K nji pa sede Jerman ter čaka njenega diha in glasú.

13. Ostanki naselbine.

Da razložimo, kako se je prikazal Jerman ravno v najnevarnejšem trenutku kot rešenik, moramo poseči nekoliko nazaj.

Znano nam je o njegovem pismu, ki ga je poslal Janezu iz Kalifornije, kamor se je bil podal takrat, ko je tako nenadoma izginil od tovarišev. Znano nam je tudi, da je tam dobil Logarja. Izkraja mu je bilo tam prav všeč, kakor je pričalo pismo. A dolgo to ni trajalo. Ko so namreč ljudje zvohal, da mora biti mož premožen, ni bil več varen pred tolovaji in klateži. Dvakrat je bil celo napaden. Pomneč pregovora: V tretje gre rado“, jo je pa popihal in se hotel vrniti nazaj k svojim rojakom. Pregovarjal je k temu tudi Logarja, a ta se ni mogel odločiti, da zapusti ta kraj in gre med svojce. „Kako me bodo gledali Seljani, ki sem zapustil njihovo in materino vero!“ — Tako je odločno odgovoril Jermanu.

„Se pa vrni v naročje katoliške cerkve!“ — ga je napeljeval Jerman.

„Zdaj ne gre več,“ — je odgovoril Logar. — „Kar je, to je, čeprav bom pogubljen. Sem že na tiru, ki ga ne popustim. Če bi ga popustil, bi se moral preveč ponižati. Tega pa ne storim — že zavoljo svoje drage žene ne.“

„Se boš še kesal. Bog ti daj, da bi ne bilo prepozno!“ mu je odgovoril Jerman.

Poslovil se je Jerman in se obrnil nazaj v severno stran proti novi naselbini. Pot mu je bila že znana. Premeril jo je jahaje, čeravno ne brez težav in nevarnosti. To ga je sicer nekaj zadržavalo, a je vendar vse srečno premagal in prestal. Prijahal je do reke Missisipi ravno v tistem času, ko se je pričela v gorenjih krajih nevihta. Tam je bila pripravljena ladja, parobrod, ki je imela odriniti po vodi navzgor. Ker se je zdela Jermanu ta pot najkrajša, je šel s konjem in svojo prtljago vred nanjo in se odpeljal v severno stran. Voda je prihajala čimdalje večja in temnejša ter prinášala s seboj razno šaro: tramove, dilje, dele koč in kolib, vmes pa tudi mrtve živali in celó človeška trupla.

„V górenji strani mora biti grozna povodenj,“ — je rekel vodja ladje. — „Če bo prihajala taka voda in nam bo gnala naproti toliko izrvane in razdejane tvarine — bomo morali kje ostati in poiskati zavetja. To je prenevarno za ladjo in za nas vse.“

„Ali ste ljudje brez srca?“ — se oglasi tedaj Jerman in stopi pred kapitana. — „Ravno

zato, ker mora biti na severu velika povodna sila, je naša dolžnost, da hitimo nesrečnežem na pomoč. Za par dolarjev meni ni. Kdor je mojih misli, naj se mi pridruži ter stopi na mojo stran.“

In stopili so domalega vsi. Kajti Amerikanec — akoravno povečem sebičen in hladnokrven — je vendar velikodušen in pogumen v takih primerljajih. Seveda ni ostalo kapitanu po vsem tem drugzega kot jadrati dalje po peneči se vodi, ker bi se mu bila utegnila drugače goditi slaba. Amerikanec je namreč odločen in kratkih besedi. Prav težavna je bila res ta vožnja po hudi in vsled razne naplavine gosti vodi, zato pa tudi počasna. Potoma se je res posrečilo brodarjem oteti več ljudi iz vode in jih pobrati po bregovih. Tako so prijadrali tudi do mesta, kjer se je zdelo Jermanu, da mora biti naselbina njegovih. Razločiti se pa ni dalo nič; celó vrhovi najvišjih dreves so komaj moleli iz vode. Po povelju Jermanovem je začela ladja tu brlizgati in se počasneje pomikati navzgor. Jerman sam pa je stal z daljnogledom v roki spredaj na krovu, zrl na vse strani in tako zapazil mali, napol razdejani plav ter na njem dva človeka. Zato je krenil parnik brž tja in ko je prijadrал bliže, so spustili v vodo čolnič. Vanj je prvi skočil Jerman, ki je spoznal v nesrečnih dveh Janeza in Polonico.

„Zdaj pa le porinite čoln!“ — je zakričal veslarjem — „kar imate moči v kitah in členih. Ako rešimo onadva ponesrečenca, vsakemu dam 5 dolarjev iz svojega žepa.“

Čolnič je rezal valove, kolikor se je dalo. Jerman je zapazil v valovih Janeza ter mu vpil na vse grlo, naj se vzdrži na vrhu valov. Toda ta ga ni slišal in ko ga je zaslišal, je bilo že prepozno zanj. Kaj se je potem zgodilo, je že znano. —

Poglejmo zdaj na ladjo nazaj. Ob postelji omedlele Polonice sloni sklonjen Jerman. Neka ženska pa se trudi, da okrepča Polonico s pijačo, ki ji jo počasi vliwa med blede ustnice. Spanje pa to ni bilo. To je bila otrpnjenost in onemoglost telesa v boju z močnejšim, trpečim duhom. In ta boj je bil čimdalje hujši — v kolikor so se namreč telesu povračale moči. Polotil se je Polonice velik nemir; pritislila je tudi mrzlica. Zavest pa se ni povrnila, omôčen ji je bil duh, oči zmešane, in kar je govorila, je bilo zmedeno. Vendar si je počasi sestavil Jerman, — bdeč zmiraj ob njeni postelji — iz besedi, ki so ji uhajale iz ust, vso njeno britko zgodovino zadnjih dni, in je tudi uvidel, da meni Polonica: Janez je rešen.

„Revica uboga,“ — je tedaj vzdihnil — „kaj bo šele, ko se ti vrne popolna zavest, in ne boš videla tistega, ki ga vedno kličeš! Skoro se bojim tega trenutka, ko se boš prebudila k zavesti.“

In bil je še dalje skoro vedno okoli nje ter je skrbel, da se ji je streglo, kar se je moglo.

Ladja se je v tem ustavila v zavetju — nekaj zato, ker je bilo nevarno, voziti se naprej; nekaj pa zato, da se je moglo poizvedeti in pogledati, koliko in kaj je pokončala povodenj. Skoro tako naglo, kakor je pribučala, je jela voda zdaj upadati, in čez tri dni se je že pokazala zemlja

tam, kjer sta bili naselbini Ircev in Slovencev. A vse je bilo razdejano, zasuto s peskom in s protjem — komaj se je še poznal kraj.

Ko je voda vsaj povečem odtekla, je šel Jerman ogledovat na suho. Posebno ga je gnalo v kraj, kjer se je utopil Janez. Ta kraj si je — kolikor se je dalo — zapomnil, da poišče truplo, če ga ni odnesla voda. Iskal je Jerman in preiskal vse grme, in res je našel med trnjem zapleteno truplo: obraz navzdol in s peskom zasut. Izvleče truplo iz umazane šare in spozna — Janeza. Obide ga nepopisljiva bridkost.

„Toliko si prestal, prijatelj,“ — dé napol glasno — „toliko si se boril po suhem in po morju, z ljudmi in z zverinami, le da bi dosegel to, kar ti je bil cilj. Premagal si vse težave; a zdaj, ko si cilj dosegel, ko bi ti bila sijala in te vodila zvezda mila, ravno zdaj te je pa zadela nepričakovana usoda in končala tvoje življenje — in najbrž tudi življenje tvoje zvezde! Res, sreče ni našel izmed nas izseljencev nobeden. Bog jo daj tebi vsaj tam, kjer si zdaj!“

Tako je zdihoval Jerman, stoječ ob truplu Janezevem in zamišljen v usodo človeško. Vendar — kaj storiti zdaj? Povedati Polonici, ki je še vsa zmedena, da se je našlo truplo Janezevo? Nikakor, če bi bila prav pri polni zavesti. Ne ostane torej družega kakor pokopati mrtveca, in to prej-koprej, ker je že kolikortoliko gnil.

Že se obrne Jerman, da gre na ladjo po pomagáče, ki naj skopljejo jamo — kar mu šine misel v glavo: „Kaj, če ima mrtvec pri sebi kaj

denarja?“ Skloni se torej in preišče obleko in res najde na golem životu pas, podoben nožnicam, in v njem nekaj okroglega. Pogleda natančneje in najde zlatá precéj dolgo rajdo. To odpaše in spravi, da bo za ubogo Polonico. Potem pa krene k ladji in se vrne s štirimi možmi, ki vzdignejo truplo in ga odnesó na višji kraj. Tam skopljejo jamo in položé utonjenca v hladno zemljo. Jerman izmoli nekaj očenašev in potem rajnika zagrebó. Preden pa se razidejo, vsadi Jerman rojaku Janezu še preprost križec na grob. — —

Tak je bil končc Janezev. Kaj pa s Polonico? Jerman je odšel prav s težkim srcem na ladjo nazaj in stopil k Polonici. Revica je govorila še vse zmedeno. Vendar si je upal Jerman ogovoriti jo. Toda komaj je začula njegov glas, se je spela kvišku, uprla oči vanj in zakričala:

„Ti nisi Janez, ti si Jerman. Kje imaš Janeza?“

„Bo že prišel, Polonica, le malo potrpi!“ — je odgovoril Jerman s trepetajočim glasom, ker se mu je revica smilila v srce.

„O, ne bo ga,“ — je zakričala Polonica z obupnim glasom, da je Jermanu prešnil vse čute. — „Ne bo ga, ti si ga pahnil v valove, ti! Proč, proč od mene, ti pošast! Saj mi je prišel Janez sam pravit iz dna vode — ves mrzel je bil, o, o, o!“

Kako je zbolelo Jermana to očitanje — kdo ne bi umel tega? „Zblaznela je revica, zblaznela, če ni to kaka vročinska bolezen,“ — je vzdihnil Jerman. — „Kaj bom počel z njo? Tukaj ne more biti. Na suho moram z njo na prvem količkaj primernem kraju in priskrbeti ji zdravnika.“

Storil je tako. Ladja je odrinila drugi dan, ko je voda že zeló upadla, zopet naprej v gorenjo stran. Pri mali trgovski naselbini je dal Jerman prenesti bolnico na suho in ji je dobil tudi zdravnika. Ta je pa po kratkem opazovanju in preiskavanju rekel Jermanu:

„Tu ni pomoči. Ozdravelo bo pač telo, ker je mlada žena krepka, a duh ji bo ostal teman. In kakor sem opazil, jo posebno vaša oseba draži in vznemirja. Če vam smem svetovati, spravite jo h kakim znancem; a vi se ji izgubite prejkoprej izpred oči!“

Ta zdravnikov svèt se je zdel tudi Jermanu pameten. Sklenil je, ravnati se po njem. A kam s Polonico k znancem? Tedaj se spomni ostankov Gričarjeve naselbine med dobrimi Indijani. Tja, tja z njo, bo najbolje! — Po mnogih težavah jo spravi tja, in revica se je smilila vsem. Gričar pa, ko je zvedel žalostno o usodi Seljanov, se je zjokal in vzdihnil:

„Torej smo zdaj mi edini žalostni ostanki slovenskih izseljencev, ki so prišli sèmkaj iskat sreče! Žalostno! Molimo za druge! Polonica naj bo pri nas, če ji bo kaj pomagalo. Mi ji bomo stregli, jo tolažili in varovali, kar bo le mogoče. Zdaj prihaja tudi gospod misijonar bolj pogosto k nam; ta jo bo še bolj potolažil.“

In čudo! Ko je zagledala Polonica Gričarja, se je kar spustila proti njemu in se ga oklenila kakor otrok, ki se kóga ali česa zboji.

„Oh, oče Gričar, vas poznam,“ — je zakričala revica. — „Vi me boste varovali tega jastreba,

dokler ne pride pome Janez! Je-lite, oče, vi me boste varovali?“

„Sevedá, le brez strahu bodi; nihče ti ne bo nič storil, revica,“ — jo je tolažil Gričar, in solze so se mu udrle kakor drugim, posebno Jermanu. Ta se je hotel takoj posloviti, ker mu je bilo to pretežko. Toda rad bi bil še komu izročil pri Janezu najdeni denar. Zato je ostal po nasvetu Gričarjevem še tako dolgo, da je prišel misijonar s Tonetom. Gospodu je potem Jerman povedal vse, kar je vedel, in mu izročil tudi denar, ki ga je bila precejšna svota. Misijonar je obljubil, da bo že skrbel za Polonico; z denarjem pa ravnal po previdnosti. Na to se poslovi Jerman, pogleda Polonico še od strani; bliže stopiti ali ji roko podati, si pa ni upal, da bi je ne vznemiril. Gričarju pa reče, da bo že še povprašal pismeno, kako se godi nesrečni Polonici, ali pa bo prišel, če mogoče, še sam pogledat. Potem priporoči revico vsem in odide tužnega srca v južno stran. — —

Polonica je počasi telesno okrevala, a duševno ne več. Najrajši je bila sama. Čepela je ob bregu mimotekoče reke, zrla nepremično v njeno vodo in milo ihtela:

„Kaj delaš tam na dnu vode, moj Janez? Tam je mraz in mokro. Pridi, pridi gor k svoji Polonici, ki je zdaj tako sama. Oh, tako sama, ti ne veš, Janez moj!“

Ljudje so se Polonice navadili. Indijani so ji rekli „suha solza.“ Gričar pa je pazil nanjo; njemu je bila pokorna kakor hči. Živel je tako še nekaj let; potem ji je pa opešalo tudi telo.

Nesli so jo nekoč vso onemoglo še k vodi, kamor je tako hrepenela. Tam je uprla svoje oko v globočino in ob kriku: „Janez, Janez, zdaj grem k tebi,“ — se ji je iztrgala duša in zletela gor za Janezom. Pokopali so jo. Nad njenim grobom je pa dal sezidati misijonar z denarjem, kar ga je ostalo, lično cerkvico, kjer se opravlja še zdaj služba božja Indijanom in drugim, ki so pozneje prišli tja.

* * *

Poglejmo še za tremi znanimi osebami: za Jermanom, za Logarjem in Tonetom.

Jerman se je le še enkrat po Polonični smrti pokazal k Gričarjevim — takrat, ko so zidali kapelico. Odtam je odšel zopet na jug, in potem ni bilo več slišati o njem. Saj mu je bilo pa tudi srce in čuvstvo ubito, torej mrtvo.

Zvedelo se je pa tudi o Logarjevem žalostnem koncu. Zbolela mu je žena in umrla — ravno tako tudi vsi trije otročički — za kužno boleznijo. Dva meseca potem je prišel ta Logar ves skesan in onemogel v bolnišnico v Čikagi in je prosil za katoliškega duhovnika, s katerim je imel potem daljši pogovor. Par tednov potem je skesan umrl. Pokopal ga je katoliški duhovnik, ki je rekel, da tako skesanega grešnika še ni videl.

Tone je bil pa zvest pomočnik in tovariš misijonarju, dokler mu ga ni vzela smrt. Potem je pa postal cerkvenik in je uril dekleta in dečke v cerkvenem petju. Toda ne v slovenskem, ker jezik slovenski se v Ameriki izgubi kakor čista voda v motni.

KAZALO.

○ ○ ○

	Stran
1. Pod lipo	5
2. Do morja in čez morje	26
3. Amerika — nova dežela	43
4. Izgubljenec	63
5. Drugi izgubljenec	75
6. Kako je v novi naselbini	89
7. Janezeva povest	111
8. Beli sužnji	159
9. Tonetova pot	173
10. Grozno, pa zaslužen plačilo	186
11. Kako je v Selu?	199
12. Voda!	221
13. Ostanke naselbine	231

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIZNICA

COBISS #

00000074315

